Yarasalar

MARCEL BEYER

Almanca'dan Çeviren: Tanıl Bora

AYRINTI

MARCEL BEYER

Marcel Beyer 23 Ekim 1965 yılında Almanya'nın Tailgingen kentinde doğdu. Siegen Üniversitesi'nde Alman ve İngiliz dili ve edebiyatı eğitimi aldı. Aynı üniversitede master tezini tamamlayan Meyer gençlik yıllarında daha çok şiirle ilgileniyordu. Şiirsellik genç yaşta yazdığı ve kendisini en iyi Avrupalı genç yazarlar sıralamasına sokan romanlarında da görülür. İlk romanı *Das Menschenfleisch* (İnsan Eti) 1991'de yayımlandı. Edebiyat hayatını şiir, roman ve inceleme kitaplarıyla sürdüren Marcel Beyer, Berlin Edebiyat Ödülü (1996), Johannes Bobrowski Ödülü (1996), Alman Eleştirmenler Birliği Ödülü (1996), Uwe Johnson Ödülü (1997), Lessing Ödülü (1999), Heinrich Böll Ödülü (2001), Friedrich Hölderlin ödülü (2003), Erich Fried Ödülü (2006) gibi Almanya'nın en önemli edebiyat ödüllerine değer görüldü. 1995 Ingeborg Bachmann Yarışması'nı kazanan *Yarasalar* da ödüllü romanlarından biridir. Şiir, roman ve inceleme dalında ürünler veren Meyer'in yayımlanan kitapları; *Walkmännin* (1990), *Das Menschenfleisch* (1991), *Friederike Mayröcker* (1992), *Brauwolke* (1994) (Klaus Zylla ile birlikte), *Flughunde* (Yarasalar) (1995), *HNO-Theater im Unterhemd* (1995), *Falsches Futter* (1997), *Spione* (2000), *Zur See* (2001), *Erdkunde* (2002), *Kaltenburg* (2008).

Ayrıntı: 718
Edebiyat Dizisi: 197

Yarasalar
Marcel Beyer

Kitabın Özgün Adı
Flughunde

Almanca'dan Çeviren
Tanıl Bora

Son Okuma
Tayfun Koç

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1995.
All rights reserved by and controlled through
Suhrkamp Verlag Berlin.

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Kapak İllüstrasyonu
Buyenlarge / Archive Photos / Getty Images Turkey

Kapak Düzeni
Gökçe Alper

Dizgi
Esin Tapan Yetiş

Baskı
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No: 244 Topkapı/İst.
Tel.: (0212) 612 31 85
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: 2013, İstanbul
Baskı Adedi 2000

ISBN 978-975-539-753-5
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım Tic. San. ve Ltd. Şti.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Marcel Beyer

Yarasalar

EDEBİYAT DİZİSİ

MELEKLER ZAMANI/*Iris Murdoch* ◢ PAULINA 1880/*Pierre Jean Jouve* ◢ EŞEKARISI FABRİKASI/*Iain Banks* ◢ ROCK LANETİ/*Iain Banks* ◢ KAYIP ZAMAN/*Anja Meulenbelt* ◢ SENİ İÇİME GÖMDÜM/*Andrew Jolly* ◢ BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ/*Søren Kierkegaard* ◢ KONFİDENZ/*Ariel Dorfman* ◢ ALTIN DAMLA/*Micbel Tournier* ◢ BİR GARİP VAKA: MATMAZEL P./*Brian O'Doherty* ◢ NIETZSCHE AĞLADIĞINDA/*Irvin D. Yalom* ◢ KIZILAĞAÇLAR KRALI/*Michel Tournier* ◢ AİLEDE BİR ÖLÜM/*James Agee* ◢ KUTSAL BÖLGE/*Carlos Fuentes* ◢ KALPSİZ AMANDA/*Jurek Becker* ◢ 62-MAKET SETİ/*Julio Cortázar* ◢ ÇARPIŞMA/*J G. Ballard* ◢ ÜÇLEME-Molloy-Malone Ölüyor-Adlandırılamayan/*Samuel Beckett* ◢ DUR BİR MOLA VER/*Tom Robbins* ◢ HIRSIZIN GÜNLÜĞÜ/*Jean Genet* ◢ KÜÇÜK DEĞİŞİMLER/*Marge Piercy* ◢ LILA/*Robert M. Pirsig* ◢ ERGİNLİK YAŞI/*Micbel Leiris* ◢ AŞKSIZ İLİŞKİLER/*Samuel Beckett* ◢ ESİRGEYEN GÖKYÜZÜ/*Paul Bowles* ◢ YALANCI JAKOB/*Jurek Becker* ◢ DİVAN/*Irvin D. Yalom* ◢ PORNOGRAFİ/*Witold Gombrowicz* ◢ MERCİER İLE CAMİER/*Samuel Beckett* ◢ BİR ERKEĞE NASIL TECAVÜZ EDİLİR?/*Märta Tikkanen* ◢ BENDENİZ VE MARCO POLO/*Paul Grilfiths* ◢ DOĞMAMIŞ KRİSTOF/*Carlos Fuentes* ◢ RÜYA SAKİNLERİ/*Iris Murdoch* ◢ HİÇ İÇİN METİNLER ve Uzun Öyküler/*Samuel Beckett* ◢ DUYGU YOLCULUĞU/*Laurence Sterne* ◢ BETTY BLUE/*Philippe Djian* ◢ AĞAÇKAKAN/*Tom Robbins* ◢ ANARŞİST/*Tristan Hawkins* ◢ BAKAKAİ/*Witold Gombrowicz* ◢ PORTNOY'UN FERYADI/*Philip Roth* ◢ $10^{1/2}$ BÖLÜMDE DÜNYA TARİHİ/*Julian Barnes* ◢ SUNİ TENEFFÜS/*Ricardo Piglia* ◢ MANŞ ÖTESİ/*Julian Barnes* ◢ ADA/*Aldous Huxley* ◢ GÜLÜN MUCİZESİ/*Jean Genet* ◢ MÖSYÖ/*Jean-Philippe Toussaint* ◢ ÇİÇEKLERİN MERYEM ANASI/*Jean Genet* ◢ BAŞUCU OĞLANI/*Alison Fell* ◢ YARATIK/*John Fowles* ◢ SENİ SEVMİYORUM/*Julian Barnes* ◢ ZENCİLER/*Jean Genet* ◢ TÜNEL/*Ernesto Sábato* ◢ KARA PRENS/*Iris Murdoch* ◢ KARNINDAN KONUŞANIN ÖYKÜSÜ/*Pauline Melville* ◢ TANRI'NIN AĞZINDAN EVRENİN HİKÂYESİ/*Franco Ferrucci* ◢ HAYATIN VE AŞKIN YASALARI/*Connie Palmen* ◢ KAHRAMANLAR VE MEZARLAR/*Ernesto Sabato* ◢ KAYNAK VE ÇALI/*Micbel Tournier* ◢ CENNETE BİR KOŞU/*J.G. Ballard* ◢ DİŞİ ADAM/*Joanna Russ* ◢ FLAUBERT'İN PAPAĞANI/*Julian Barnes* ◢ ALDATMA/*Philip Roth* ◢ KOKAİN GECELERİ/*J.G. Ballard* ◢ ACABA NASIL?/*Samuel Beckett* ◢ MANTISSA/*John Fowles* ◢ KOLEKSİYONCU/*John Fowles* ◢ BENJAMIN: DAR GEÇİTTEKİ AYDIN/*Jay Parini* ◢ METEORLAR/*Micbel Tournier* ◢ ARKADAŞLIK/*Connie Palmen* ◢ AŞK VESAİRE/*Julian Barnes* ◢ SİRİUSTAN GELEN KURBAĞA/*Tom Robbins* ◢ BAYAN GULLIVER CÜCELER ÜLKESİNDE/*Alison Fell* ◢ GELECEKTEN ANILAR/*William Morris* ◢ BENİMLE TANIŞMADAN ÖNCE/*Julian Barnes* ◢ İNGİLTERE İNGİLTERE'YE KARŞI/*Julian Barnes* ◢ İYİ İŞ/*David Lodge* ◢ YİTİK RUHLAR IRMAĞI/*Connie Palmen* ◢ TERAPİ/*David Lodge* ◢ ÖLÜRKEN/*Jim Crace* ◢ GÜZELLİK HIRSIZLARI/*Pascal Bruckner* ◢ SÜPER KENT/*J.G. Ballard* ◢ SISKA BACAKLAR/*Tom Robbins* ◢ BETON ADA/*J.G. Ballard* ◢ İLK AŞK, SON TÖRENLER/*Ian McEwan* ◢ GILLES İLE JEANNE/*Micbel Tournier* ◢ BİR KOMÜNİSTLE EVLENDİM/*Philip Roth* ◢ KIZILDERİLİNİN ŞARKISI/*James Welc* ◢ SİNEMA MÜDAVİMİ/*Walker Percy* ◢ KARANLIKLARIN EFENDİSİ/*Ernesto Sabato* ◢ METROLAND/*Julian Barnes* ◢ BİZİ NEDEN TERK ETTİN SAYIN BAŞKAN?/*François Vigouroux* ◢ DÜŞÜNCE BALONLARI/*David Lodge* ◢ MİLENYUM İNSANLARI/*J.G. Ballard* ◢ MÜNECCİM KRALLAR/*M. Tournier* ◢ BEYAZDAKİ KARA/*Maggie Gee* ◢ KAYBOLUŞ/*G. Perec* ◢ HINÇ AYLARI/*P. Bruckner* ◢ LİMON MASASI/*J. Barnes* ◢ BÜYÜCÜ/*J. Fowles* ◢ GÜNDOĞUMUNA YOLCULUK/*J. Barnes* ◢ OKLUKİRPİ/*J. Barnes* ◢ FIŞKADORO/*D. Johnson* ◢ HAYALETLERİN GÖÇÜ/*P. Melville* ◢ ÖLEN HAYVAN/*P. Roth* ◢ SICAK ÜLKELERDEN DÖNEN VAHŞİ SAKATLAR/*Tom Robbins* ◢ PASTORAL AMERİKA/*P. Roth* ◢ ABANOZ KULE/*J. Fowles* ◢ ARTHUR VE GEORGE/*I. Barnes* ◢ VAHŞET SERGİSİ/*J. G. Ballard* ◢ VİLLA MEÇHUL/*Tom Robbins* ◢ ASKER GRAMAFONU NASIL TAMİR EDER?/*Saša Stanišić* ◢ FARMAKON/*Dirk Wittenborn* ◢ NE KADAR İLERİ GİDEBİLİRSİN/*D. Lodge* ◢ GERİYE UÇAN YABAN ÖRDEKLERİ/*T. Robbins* ◢ BİR SAHTEKÂR OLARAK HAYATIM/*P. Carey* ◢ İNTERNETTE BALIK AVLAMAK/*Nasreen AKHTAR* ◢ LANCELOT/*Walker Percy* ◢ ÖLÜ BİR DİLDE AŞK/*Lee Siegel* ◢ VAHŞİ İNSANLAR/*Dirk Wittenborn* ◢ GÜNEŞİ DURDURACAĞIZ/*F. Bouillot* ◢ SHYLOCK OPERASYONU/*Philip Roth* ◢ KAYBEDENLERİN BELLEĞİ/*Micbel Ragon* ◢ SAVAŞ ARTIĞI/*Ha Jin* ◢ YAZAR, YAZAR/*D. Lodge* ◢ B, BİRA/*Tom Robbins* ◢ EVE YÜZMEK/*Rolf Lappert* ◢ HAFİZ DİVANI/*Hafız-ı Şirazi* ◢ KUZEYE GÖÇ MEVSİMİ/*Tayeb Salih* ◢ OEGSTGEEST'E DÖNÜŞ/*Jan Wolkers* ◢ TURİNGİN HEZEYANI/*Edmunda Paz Soldán* ◢ KOVBOY KIZLAR DA HÜZÜNLENİR/*Tom Robbins* ◢ NABIZ/*Julian Barnes* ◢ DANİEL MARTİN/*John Fowles* ◢ HARABELERDE AŞK/*Walker Percy* ◢ BAY BLANC/*Roman Graf* ◢ HAVAALANI BALIKLARI/*Angelika Overath* ◢ DAYICAN NAPOLYON/*Iyrec-i Pézéşkzâd* ◢ HARMATTAN/*Gavin Weston* ◢ BİR SON DUYGUSU/*Julian Barnes* ◢ HEZEYAN/*Laura Restrepo* ◢ O ASLA GERİ GELMEYECEK/*Hans Koppel*

"O tatlı sesleri duyuyorum,
dünyada en sevdiğim şey.
Buna sahip olmak ne müthiş,
ne hazine! Tanrı bana bağışlasın!"

1

Sabah alacasının sükûnetine bir ses düşüyor. İlkin, yol işaretlerinin yerleştirilmesi. Direkler yumuşak toprak zemine çekiçle sıkıca çakılacak. Tüm gücünüzle. Levhalar eğilmemeli.

Oymak başının emirleri spor sahasında yankılanıyor. Bir parmak işareti üzerine pazıbentli oğlanlardan bazıları gruptan ayrılıp işe girişiyorlar. Hepsi diri, antrenmanlı, tepeden tırnağa hazır, enseleri tıraş edilmiş, kısa sert kıllı kafa derileri parıldıyor. Anız gibi. Onlar da kırpılabilse, işte ancak o zaman hedefe varılmış olurdu. Yavrukurt çalışmasının bugünkü görünümü böyle.

Tekerlekli sandalyedekiler için rampalar hazırlanmalı. Ahşap rabıtalar. Bütün sakat arabalarının en ön sıralara kadar sürülebilmesi için. Yağmur yağacak olursa, kimsenin arabasının tekerleği balçığa saplanmamalı.

Emir bekleyen ötekiler hareketsiz durup duruyorlar, buz gibi soğuk havada gölgeleri bile titremiyor, ıslak kahverengi üniformalı grup başlarının her bağırışını ve her hareketini pür dikkat takip ediyorlar:

Altı adam tebeşir arabasını getirsin. Patikalar boyunca çizgiler çizin. Körlerin yanındaki köpeklerin duracağı yerlere. İki çizgi arasında altmış santim olacak. Omuz genişliği artı köpek. Kıl şaşmadan.

Savaş var. Ses karanlığı yırtıyor, ta sahneye kadar. Garip bir akustik hâkim buraya. Sadece önde konuşmacı kürsüsüne altı mikrofon lazım: Dördü, alanda dört yönde kurulacak hoparlörler için. Biri, özel frekansları yakalamak için. Hitap sırasında durmaksızın çalıştırılacak ki sesin belirli efektleri öne çıksın. Altıncı mikrofon kürsünün altındaki şu hoparlöre bağlanacak, konuşmacının kendini denetlemesine yarıyor.

Ayrıca mekânda münasip bir seda yakalamak için, bir metre yarıçaplı daire genişliğinde menzili olan başka alıcılar da yerleştirilecek. Bunları yerleştirmek başlı başına bir sanat. Çelenklerin içine saklanacak bunlar ve topluluğun alttan baktığında fark etmemesi için bayrakların arasına konulacak. Üstelik, Şeref Kıtası'nın da konuşmacının arkasındaki partililerin de fark edemeyeceği şekilde yerleştirilecek. Bu stadda sesin ulaşmadığı kör köşeler nerede, serseri sedalar hangi dirençlere çarpıyor da dönüp dolaşıp konuşmacının kulağında yankılanarak onu şaşırtıyor? Hesaplarımızın doğru olup olmadığını kimse bilemez. Çıkardığımız harita sadece bazı karanlık bölgelere işaret etmekle kalıyor.

Genel ses açısından mikrofonlardan biri bilhassa önemli, şu tepede parti ambleminin içinde asılı olanı; konuşmacının göğe yükselttiği sedanın kaybolup gitmemesi için önemli. Gece

çoktan bitti ama burada, dışarda hâlâ karanlık hâkim. Tepemdeki dev amblemden yağmur damlaları düşüyor. Bir damla tam suratıma çarpıyor. Düşkün bir ışık.

Aşağıda düzeni sağlamaktan sorumlu görevlilere malumat veriliyor: Önce kolu bacağı kesik olanlar girecek. Saha canlı bir şekilde katedilecek. İşaretli yerde durulacak. Tekerlekli sandalyeleri sürerken azami itinayı gösterin. Dikkat edin: Çarpışmaya sebebiyet verilmesin.

İşte HJ'den* ilk delikanlılar koşturarak geliyorlar. Spor sahasının üstündeki buhar örtüsü altında fark edilmeleri çok zor. Önlerinde boş tekerlekli sandalyelerle koşar adım gidiyorlar. Dünya Savaşı'nda sakat kalanlar ve malullerle ilgili kabulün pürüzsüz gerçekleşmesi için, geçit resminin tamamı öğlene kadar daha birkaç defa prova edilecek. Sahnenin kenarı boyunca engel gibi sandalyeler dizilmiş, provalar sırasında bunlar seyircilerin yerini tutacak. Nemli talaşlar bir oğlanı sendeletiyor ve oğlan tekerlekli sandalyeyle kordona tosluyor. Anında paylanıyor: İşe yaramaz sıpa, kahrolası. Eğer öğleden sonra da bunu yaparsan belanı görürsün. Tek bir falso olsun, ceza içtiması yaparım. Şimdi her şey baştan. Bütün adamlar. Çıkış tüneline. Sonra canlı bir şekilde giriş yapılacak.

Oymak başı veletlere nasıl da eziyet ediyor. Bu çocuklar daha gün doğmadan böylesine tiz bir sese kılları bile kıpırdamadan nasıl tahammül ederler? İçinden efendiler olarak çıkacakları bir harekete katıldıkları duygusunu onlara verdiği için mi kendilerini teslim ediyorlar da diş gıcırdatarak katlanıyorlar bu aşağılamalara ve efendilerinin bu buluğa ermemiş sesine? Zamanla onların gencecik gırtlaklarında da bu sesin tıpkısının yeşereceğine eminler mi?

Bakışlarım, çıkış kapısının orada, kimsenin dikkatini çekmeden dizini ve dirseğini ovuşturan afallamış oğlana takılıyor. Paltomun nemli yakalarını kaldırıyorum, kumaş âdemelmama değince tüylerimi diken diken ediyor. Parmaklarım nasıl da

* *Hitler-Jugend*: Hitler Gençliği. Nazi Gençlik Örgütü. (ç.n.)

buz kesmiş, yanan sigarayı elimde zor tutuyorum. İşte kablo rulolarını getiren adamlar göründü, yerlerine dönen oğlanların arasından kendilerine yol açıyorlar. Ama burada, yukarıda tesisatın kurulmasından evvel birilerinin Güzelleştirme Grubu'nun yöneticisiyle konuşması gerek; çünkü tasarlanan meşe yaprağı aranjmanı zeminin örtülmesi için kullanılacak. Kablolar iyi bir şekilde yapıştırılıp tribünün zeminindeki deliklerden aşağı sarkıtılacak. Hitaptan sonra konuşmacı, dinleyicilerinin yanına inecek, bu sırada hiçbir şey ayağına dolaşmamalı.

Işık tesisatı kuruluyor bile. Biz akustikçiler programa göre biraz geç gidiyoruz. Oymak başı yavaş yavaş asabileşiyor çünkü körlerin geçişi beklenenden daha karmaşık oluyor, HJ'li delikanlılar terliyorlar: Tekerlekli sandalyelerin frenlerini çekin. Sakatlar yerlerine çivi gibi sabitleniyor. Ardından yanlarında körlerle köpekler. Tebeşirle çizilmiş çizgilere uyarak. Değnekler koltukaltına sıkıştırılarak yatay vaziyette taşınacak. Değneklerle zemini yoklamaya ancak her kör yerini aldıktan sonra izin var.

Talimi tam anlamıyla yapabilmek için gerçekten birkaç kör bulup getirmişler. Ama bunlar çoban köpeklerini zapt edemiyor, bazıları tasma ipine dolanıyor ve çamurun içine düşme tehlikesi geçiriyor. Genç köpekler çizilen yoldan sapıyor veya şaşalayıp duruyor. Oymak başı sesinde panikli bir patlamayla oğlanlarını telaşa veriyor: Bir daha çizin. Tekrar çizin. Köpek çizgilerini derhal tebeşirle yeniden çizin, çift kat, üç kat. Hayvanlar hiç fark edemiyor ki bunları.

Körlerden biri, bir projektörden düşen ışık demetinin ortasında durmuş ısınmaya çalışıyor. Onu idare eden oğlan ipinden çekiyor. Ama adam sabit duruyor. Parlak ışık siyah gözlük camlarında yansıyor. Ve dumanlı camlardan doğrudan benim gözlerime yansıyor.

Her köpek yerini biliyor. Sakatı yerine yerleştir. Sonra önden dön. Durduğu yerde dönmeyecek. Körün arkasından dolanmayacak. Çıkış en arka sıradakinden başlayacak. En sondan öne doğru sırayla.

Savaşta gözünü kaybedenlerin konuşmacıyı rahat, gevşek bir vaziyette karşılaması gerekiyor. Köpekler olursa bu manzara bozulur. Ayrıca basında çıkacak fotoğraflarda düşmüşlük, zayıflık izleniminin bastırılıp kuvvetin ve mücadele azminin öne çıkartılması gerekiyor. İşte, tören nizamı biraz olsun sağlandı. Körler bir haftadan beri günde bir saat Alman selamını düzgün bir şekilde vermek için talim yapıyorlar. Ama şimdi sağ ellerini kaldırdıklarında çok çirkin bir resim oluşuyor: Gövdeden yatay bir şekilde ileri uzatılmış kollar da görünüyor ama neredeyse dikey bir şekilde göğe uzanan kollar da var. Bazı körler kollarını o kadar fazla yana uzatıyorlar ki, elleri yanlarındaki adamın suratını örtüyor. Oymak başının sesi tekrar düzenini buldu, saha soluklanmadan verdiği emirlerle çınlıyor: Kaldır. İndir. Kaldır. İndir.

HJ'li delikanlılar diz çöküp körlerin kollarını ayarlıyorlar, düz bir hat oluşana kadar. Bir teknisyen haber veriyor: Hoparlörler yerleştirildi, kabloları bağlandı, mikrofonlar takılabilir. Yukardan bir işaret: Cereyan var. Ses provasını kim yapacak? Hiçbir koşulda ben yapmak istemiyorum. Ama zaten oymak başı ses provasını akim bırakıyor: Önce sağır-dilsizler geçecek. Sağır-dilsizler *Führer*'e* tezahürat yapamayacakları için en arka sırada duruyorlar.

HJ'li delikanlıların güvensiz bakışları. Hatta ikisini fısıldaşırken görüyorum. Sağır-dilsizler: İşte çıkış tünelinden görünüyorlar. Yoksa sağlam adımlarla piste yürüyen bu adamlar sağır-dilsiz değil mi? Oymak başı yanıldı mı? Bunlar şeref misafirleri değil mi? Ama yok, bunlar askerliğe müsait olmayanlar delegasyonu, programda belirtilmişti. Şafak sökerken ne müthiş bir manzara; gizli işaretleri ve mimik dilleri, gülünç derecede iyi ütülenip kolalanmış tuhaf üniformaları, eteklerinde yağmur damlaları inci gibi parlıyor. Fantezi üniformalar bunlar, öyle ya, hiçbirinin ordu mensubu olması mümkün olmamış, mümkün olamayacak.

* *Führer*: Önder. Hitler'in ve Nazi önderlerinin lakabı. (ç.n.)

Şimdi bizim görevimiz ne, akustikçiler olarak bunlarla ne yapacağız? Öğleden sonra yapılacak konuşmada söyleneceklerı takip edemez ki bunlar. Fakat dev boyuttaki ses ve yankı tesisatı bedenlerini sürekli titreşime sokacak: Anlamını idrak edemeyeceklerse midelerin, bağırsakların içinden bir yol açalım bari seslere. Tesisatın cihazlarını yerleştiriyoruz: Yüksek frekanslar kafatası, düşük frenkanslar batın bölgesi için. Seslerin karnın derinlerindeki karanlıklara kadar ulaşması gerek.

Spor sahasında, hazırlıkların ne safhada olduğunu denetleyen SS'ler* beliriyor. Siyah üniformalar HJ'li delikanlılarda korku uyandırmışa benziyor, sağır-dilsizleri beklerken olduğundan başka türlü bakıyorlar birbirlerine. Deri çizmeler, pelerinler, hatta şapka siperliklerinin gölgesindeki yüzler bile bu mat resimde birbirinden ne kadar az ayırt edilebiliyor. Bu arada neyse ki oymak başı malullerini vakitlice düzene sokabilmiş. Herkes yerinde. Madalyalar yavaşça şıngırdıyor. Tesisat kullanılarak bir prova geçişi yapılıyor, kürsüde oymak başı birkaç kelime söylüyor. Nasıl da kükrüyor, ses tesisatını son haddine kadar zorlayarak nasıl da *Führer*'inin ses tonunu taklide çabalıyor. Sesi de öyle.

Her bağırışın, o kadar yüksek çıkarılan her sesin ses tellerinde küçük bir yara açtığını bilmiyor mu? Seslerini öylesine zorbaca kullanan, organlarına o kadar itinasız davranan insanlar bilmezler mi ki bunu? Her gürleme aşırı esneyen ses tellerine bir çizik atar, bağırdıkça bu çizik derinleşir, öyle bir nokta gelir ki artık yok edilemez ve ses ömrün sonuna kadar öyle kalır.

Stad sarsılıyor. Bedenim kasılıyor. Yoksa kasılmıyor da basınç altında kaskatı bir kütle haline gelecek şekilde presleniyor mu? Kulakları ellerle kapatmak yasak. Bu da bir işe yaramazdı zaten. Öyle gürültülü bir çınlama ve vınlama ki bu, iliği kemiğinden çeker. Hava kütleleri önsezilmez bir hınçla darmadu-

* *Schutzstaffel*: Muhafız Kıtası. Nazi Partisinde ve devletinde en "has" güvenlik birimi. (ç.n.)

man ediliyor. Ve spor sahasında bir öbek figüran donakalmış duruyor.

Ses basıncı kalktığında sağır-dilsizler sağ kollarını kaldırıp ağızlarını açıyorlar, diğerlerinin yaptığı gibi tıpkı. Böylece genel manzarada uyum temin ediliyor. Ne var ki ön sıralardan gürültülü bir *"Sieg Heil"** sedalanırken, arkalardan zor zahmet bir hırıltı bile duyulmuyor. Sonra konuşmacının yerine bir SS ön sırayı baştan aşağı teftiş ediyor. Kollar ve ölü bakışlar hiçliğe çevrili: Kalkmış bir eli aşağı doğru çekip takdirle sıkan SS'in bakışlarına değdirmeden. O esnada bir bando askeri marşlar çalmaya başlıyor.

Böylece benim görevim bitmiş oluyor. Çıkışa giden yolda bir öbek sağır-dilsiz tören dizilişinin kenarında aylak aylak duruyor. Adamlar yorgun vaziyette sık sık ayak değiştiriyor, sigara içiyor ve yükselen gün ışığı altında özel işaret dilleriyle sohbet ediyor. Kolları yarasalar gibi geceyle gündüz arasında çırpınıp duruyor.

İçlerinden biri iki parmağını dudağının üzerine koyup hemen ardından kolunu hızla göğe doğru kaldırıyor: Hareketin keskinliği ifadeye kuvvet kazandırmak için mi? Sağır-dilsizlerin yüksek sesle konuşması böyle mi oluyor? Peki o zaman sakin, ürkek bir söz nasıl ifade edilir? Bir adamın kafası yere eğik titremesi bile öbürlerine verdiği bir haber mi? Peki ama nemli sabah ayazında kendileri de tir tir titrerken onun bu konuşmasını fark edemezlerse ne oluyor? Titreme bile bir şey söyler ama seslerin yerini tutamaz.

İçyüzleri anlaşılamayacak insanlar bunlar. Bacağı olmayanlar hemen fark ediliyor. Körler de fark ediliyor: Matlaşmış gözlüklerinden, değneklerinden ve yoklaya yoklaya yürümelerinden, boş bakışlarından veya burun direğini kaşımak ya da kirpiğindeki teri silmek üzere gözlüklerini kaldırdıklarında meydana çıkan boş göz çukurlarından. Ama sağır-dilsizler fark edilmezler. Bir sağır-dilsiz kendisine hitap edildiğinde hiç tep-

* *Sieg Heil*: Zaferimiz kutlu olsun. Nazi selamı ve hitabı. (ç.n.)

ki göstermese bile, onu konuşmayı sevmeyen bir insan sanabiliriz veya o sırada kulak vermediğini zannedebiliriz.

Buradaki bütün konuşamayanlar: Daha doğumlarından önce seslerini kovan şey neydi acaba? Sesleri tanımayanlar: İçlerinde ne var onların, hiçbir seda yoksa, tasavvur bile edemiyorlarsa sesleri, ne yankılanıyor içlerinde? Bu insanların içi hiç anlaşılabilir mi, yoksa orada bir hayat boyu boşluk mu hüküm sürüyor? Sağır-dilsizler üzerine hiçbir şey bildiğimiz yok, ses sahipleri olarak onların dünyasına dair hiçbir şey öğrenemeyiz. Buna mukabil onların benim geçişimi bile fark etmeden birbirlerine anlatacakları o kadar çok şey var: Birisi öbürünün jestlerini yarıda kesiyor, konuşma şevkine eller kollar yetişemiyor.

Ben, hakkında bahsedilecek pek fazla şey olmayan bir insanım. Kendi içime onca dikkatle kulak kesilsem de bir şey duymuyorum, sadece hiçliğin boğuk yankısını duyuyorum; belki karın boşluğundan geliyor, içimdekilerin kaynaması, gürültü patırtısı. Etkilere duyarlı olmayışımdan değil, körelmiş olmamdan, çevreme dikkatle bakıp kulak vermek istemediğimden değil, tam tersine: Aşırı uyanığım ben, köpeğim kadar dikkatliyim, hep ayığım, en ufak ses ve ışık değişimlerini bile izlerim, lüzumundan fazla müteyakkızım belki, öyle ki izlenimlerime hiçbir şey takılıp kalmıyor çünkü hemen ardından başka bir tesir algılanmayı bekliyor. Ses kayıt bantlarının ucuna yapıştırılan kör bant parçası gibi bir insan: İstediğiniz kadar uğraşın, en duyulmaz sesi bile kaydedemezsiniz o parçaya.

Köpeğim örneğimdir, refakatçim değil: Coco yaklaştığımı duyduğunda heyecanlanır, aşağıda kapı açıldığında apartmana kimin geldiğini anlar, aşınmış merdivenlere adım attığımda ayakkabılarımın tabanındaki çizikleri tanır, üzerine bastığımda döşemenin neresinin gıcırdadığını bilir, burnunu daire kapısının eşiğindeki aralığa sokup efendisinin kokusunu alır, patileriyle kapı tokmağını tırmalar, kapıyı açınca dikilmiş kulaklarıyla üstüme atlar. Ve ancak ondan sonra ağzımdan is-

mini işitir. Akustiğin arkaplanında öğrenilmesi gereken şey işte budur: İlk sözün sarf edilmesinin hemen bir an öncesinde havanın durumuna kulak kesilmek.

Bir geğirme. Yakınlarımda bir yerde birisi geğirdi. Ve bu sesin doğası hakkında bir fikre sahip olmamın öncesinde, ensemde saç dipleri ürperiyor. Tramvayın camına yansıyan görüntüde bu işle ilgili olması gereken yolcuyu aranıyorum, bir erkek olmalı, yaşlıca biri. İşte, iki sıra arkamda, belli belirsiz bir erkek yüzü, gazeteyi önüne açmış, sanki hiçbir şey olmamış gibi. Bu adamın yüksek perdeden geğirdiğini bütün yolcular duymuş olmalı. Bir daha tekrarlanırsa, vagonun ön taraflarında boş bir yer aramaktan başka çarem yok. Belli ki birileri diğer insanlara bu biçimde zulmetmeyi iş edinmiş. Savaş haberleri verenler nerede? Silmek. Böyle mahlukların çıkardığı sesler silinebilmeliydi.

Kendi karşımda bir sağır-dilsizin karşısındaymış gibi duruyorum: Duyacak hiçbir şey yok, jestleri ve mimikleri de anlayamam. Yirmi yaşın sonunda hâlâ işlenmemiş, dümdüz bir balmumu kalıbı; oysa başkalarına çoktan damgasını vurmuş sayısız iz var, oysa başka plaklarda çok fazla çalındığı için çıtırdayan, takılan yerler oluyor. Fark edilebilir bir geçmiş yok, başıma gelmiş bir şey yok, bir hikâye kurmama katkıda bulunacak hiçbir şey yok. Birkaç resimle kısıtlıyım, aslında birkaç renk lekesiyle. Hayır, daha da az: Sadece gri ile siyah arasında gidiş geliş, alacakaranlık, geceyle gündüz arasında kısa bir an.

Bir keresinde, kış zamanı sabah erken daha hava karanlıkken bütün sınıf o kaçınılmaz beden idmanına çıktığımızda, salonun tavanından yadırgı bir ses duyduk. Öğretmen ışığı yaktığında yukarda siyah bir şeyin çırpındığını gördük. Birisi, yarasa, dedi. Herhalde kış uykusu için güvenli bir yer ararken yolunu şaşırıp oraya girmiş, şimdi de önce bir oğlan güruhu sonra ışık tarafından rahatsız edilmişti. Sınıf arkadaşlarım patırtıya devam ederken ben sus pus oldum, sanki bir kişinin suskunluğu ötekilerin patırtısını bastıracakmış ve şaşıran hayvan

böylece yatışacakmış gibi. Yarasanın burada huzur bulabilmesi için beden dersinin bahara kadar yapılmayacağını ummuştum. Fakat birileri ayakkabılarını hayvana fırlatmaya başladı, başkaları onları izledi. Birisinin yanında top vardı, onu sınıfın en iyi atıcısına verdi. Atıcı çocuk bütün gücüyle topu yukarı fırlattı, az farkla ıskaladı. Tavana çarpan topun şaklamasına aşağıdan savaş çığlıkları eşlik etti. Oğlan yeniden nişan alıp fırlattı, sonra yine. Her seferinde biri aşağı düşen gülleyi almak için seğirtiyor, o sırada yarasa bir köşeden diğerine uçuyordu. Bu sahneye ancak, derse başlamak isteyen beden eğitimi öğretmeninin düzeni sağlamak için yüksek sesle bağırmasıyla nokta konabilmişti.

Yarasanın çaresizce çırpınan kanatlarıyla titreyen gövdesi gün boyunca gözlerimin önünden ayrılmadı, cismi olmayan bir suretti, siyah yaratık. Bu görüntüyü silmeyi başaramadım, onun huzursuz turlamalarını, sigara paketlerinden çıkan kâğıtlardan topladığım hayvanlar albümünden tanıdığım, av sahasındaki yarasanın ahenkli uçuşuna dönüştürmeyi başaramadım. Eve gider gitmez, sık sık baktığım o sayfayı, Afrika'da kaydedilmiş o eşek kulaklı ve yağlı görüntüyü açtım önüme: Üzerinde baş aşağı bir salkım kara hayvanın asılı durduğu dazlak bir ağacın kızıl günbatımıyla tezadı. Birkaç yarasa geceye uyanmış, gece açan bitkilerin kokusunu izleyerek kemirecekleri ağaca doğru uçmak üzere havada turluyor. Gece hayvanları. Gece. Savaş çığlıklarının ve beden eğitimi idmanlarının olmadığı bir dünyaya açılan kapı: Gel kara gece, gölgelerle sarıp sarmala beni.

Sırılsıklamım ve bu uzun sabah boyunca iş arkadaşlarımla yarım düzine kısa cümleden fazla laf konuşmamış olmama rağmen sesim kısılmış. Önümüzdeki günlerde yine büro içi hizmetteyim, büroyu paylaştığım iş arkadaşımın dışarıya servise gitmeye tercih ettiği bir sürü aptal meşgale. Onun ne diye akustikçi olarak çalıştığını anlamıyorum, bu sonu gelmez listeleri herhangi bir başka firmada da hazırlayabilirdi. Gerçi zaten

yarın için kurduğumuz ses tesisatının yüksek verimle çalışıp çalışmadığını veya ölçüm değerlerinde önemsiz bazı sapmalar olup olmadığını kim merak eder ki? İşte masa komşumu cezp eden de tam böyle budalaca işler: Laboratuvar deneyinde saptanan verimin tatbikattaki ölçümlere gerçekten tastamam uyup uymadığını sınamak. Seslerin kendisine karşı kayıtsız görünüyor. Hatta bana öyle geliyor ki, kâğıtlara gömülerek, laboratuvarda veya dışarda, açıkta mecburen temas edeceği sesler dünyasından kaçınmak istiyor. Bugün artık işe gitmeyeceğim. Gösteri yürüyüşü yarın öğleden sonra yapılacağına göre, ölçüm değerleri yarın akşam geç saatlerden önce gelmez.

Sabah sisi dağıldı ama odam hâlâ tam aydınlanmadı. Küçük pencere ve balkon kapısı ardına kadar açık, hava soğuk ve ağır, kuşlar şarkı söylüyor. Yazı masam şurada, üstünde kâğıtlar, yazı makinesi ve kitaplar, pek kullanmadığım için tozlanmış alet edevat yığılı. Bu dağınıklığın ortasında boşaltılmış bir alan var, burası pikabın yeri; daima el eriminde, ayağa kalkmam gerekmeden plak koyabilmem için. Yazı masasında tozdan arındırılmış tek benek burası çünkü toz öldürücüdür, her tınıyı katleder. Fakat şu an plak dinlemek mümkün değil, plaklar bir müddettir hiç dokunulmadan karton kaplarında duruyorlar, solgun kâğıt muhafazalarında; çünkü cihaz yerde duruyor, sökülüp açılmış, parçalarına ayrılmış, iç organları dışarı dökülmüş. Çalışında bir hata var: Acaba iletim kayışından mı, motordan mı?

Hepimizin ses tellerinde yaralar var. Hayatın akışı boyunca açılıyor bu yaralar, çıkarılan her ses bir iz bırakıyor, yeni doğan bebeğin ilk çığlığından başlayarak. Her öksürük, her ciyaklama, her boğuk konuşma, yeni bir çizikle, bir yumruyla veya bir dikişle ses tellerinin şeklini bozuyor. Bu yara bereleri hiçbir zaman göremediğimiz için kaale almıyoruz. Dilimizde bir beyazlık fark ettiğimizde boğazımızın ta derinlerine bakıp tehlikeli kızarıklığı görmemizdeki gibi değil. Oysa herkes ses tellerimize aşırı yüklenmenin işaretlerini en azından kulaktan dolma olarak bilir: Şarkıcılarda sesin düğümlenmesi denen şey,

polipler, ses çatlaması, ahenksizlik. Aslında insanın ses tellerine o kadar çok dikkat etmesi gerekir ki. Kafayı taksak, hiç konuşamazdık.

Bu dünyada pek az ses yarasız beresizdir, daha doğrusu, yumuşak, hafif bir damarlanmayla maluldür diyelim. Ruh denen o ele avuca gelmez şeyin bulunduğu yerin insanın sesi olduğu boşuna söylenmemiş. Biçimlendirilmiş soluk, üfleyiş: İnsanı insan yapan şey. Velhasıl ses tellerindeki yara bereler, oraya hakkedilmiş yaşantıların, akustik dışavurumların ama aynı zamanda suskunluğun dökümüdür. İnsan parmaklarıyla yoklayabilseydi onu; akıp gidişiyle, duraklarıyla, çatallanmalarıyla... Orada, gırtlağın karanlığında: Şifresini asla çözemeyeceğin senin kendi hikâyen işte orada yatıyor.

Onun kendini açığa vuruşunu sadece hissedebilirsin, nedenini asla bilmeden: Bir anda ağzın kuruyuverdiğinde, boğazın düğümlendiğinde, görünüşe göre sebepsiz yere nefesin tıkandığında veya ciğerlerinden hiçliğin tazyiki geldiğinde. Pikabıma yedek parça tedarik etmek için kuyruk beklerken, kendi kendine yüksek sesle konuşmasını daha kapının dışındayken duyduğum genç bir kadının elektronikçi dükkânına girivermesi niye sırtımı ürpertiyor? Darmadağınık monolog yön değiştiriyor, kadın genizden gelen sesiyle susakalan müşterileri lafa boğarak, hepsinin tek tek gözlerinin içine bakarak, üç haftadır radyosunun tamir edilmesini beklediğinden yakınmaya başlıyor. Beni ürküten bu seste neler duyuyorum, neden kendi sesim de –evet, özellikle o– itici geliyor bana? Bilmiyorum. Kimse tepki göstermediği için daha yüksek sesle konuşan şu deliye aval aval bakıyorum: Artık nihayet Heinz Rühmann'ımı* dinlemek istiyorum. Zafer törenleri ve tüm o diğer bok püsür yerine gün boyu onun şarkılarını çalmalılar.

Ardından bir de şarkı söylemeye başlıyor, birkaç şarkı mıs-

* 1940'ların popüler artisti. Önceleri Nazi savaş filmlerinde oynadı. Sonra, savaştan yılan halkı eğlendirmeye dönük roller oynadı, suya sabuna dokunmayan şakalar yaptığı, manzumeler okuduğu şovlara çıktı. Kel kafalı, tombul aile babası tipiyle orta sınıfların idolü oldu. (ç.n.)

rası gaklıyor, sesi sendeliyor, inildiyor, çatallaşıyor ve yine baştan başlıyor. Ama kimse kadına haddini bildirmiyor, diğer müşteriler korkunç sesin vücudun her hücresini kemirdiğini fark etmiyor gibiler. İnsanın tüylerini ürperten bu sesi tek algılayan ben miyim? Şakak kemiğini zonklatan ve tüm kafatasını titreten bir ses tonu bu. Sanki bir hava hücumu başlamak üzere, bombalar birazdan tepemize yağacak ve karanlık gecede tek uyanık bekleyen benim. Ve emniyetli bir yeraltı sığınağı da yok. Şimdi kadın, yaşlıca bir adama yanaşıyor ve onun suratına suratına konuşuyor: Az evvel Noel Baba'ya rastladım, sözleştik, çok geçmeden tekrar görüşeceğiz. Sen Noel Baba'ya ne kadar sık rastlarsın?

Adamın yüzünde kıl oynamıyor. Ben bunu yapamazdım, zira bir saldırı söz konusu, bugün sabah tramvayda geğiren adamınki gibi. Şimdi lakırdı tufanı kulağımın dibinden esip geçiyor: Hemen eve gitmeliyim, ponpon ayım yapayalnız, ona yulafını, samanını vermeliyim.

İşte böyle düşer insan işitme harbinin ortasına, kendini sakınamadan, cephenin göbeğine. Silmeli. Hepsini silmeli.

Çatlak, yontulmamış ses tezahürlerine olan derin nefretimin kaynağını hiç bilmiyorum. Zevklerimin nedenini de. Pikabımın başında oturup o siyah lake plaklardan birini elimde tuttuğumda, akşamleyin, karanlıkta, günbatımı saatlerinde, evin bütün ışıkları sönük vaziyette, o ölçüsüz huzur neden sarar beni? Her plağın ayna denen yerinde, etiketin hemen kıyısındaki boş izde meçhul birinin elinden çıkmış bir gravür olur: Normal olarak teknik verilerdir bunlar, seri numarasını ve plağın hangi yüzü olduğunu belirtir ama bazen kalıbı döken meçhul şahsın buraya gizlediği kısa mesajlar da olur.

İlk yüzünü koyuyorum. Tabla dönüyor, cihaz tekrar çalışmaya başlamış. Evdeki sessizliği daha fazla çekemeyecektim. Kolu indiriyorum, kaydın başlamasından önceki çıtırtı duyuluyor. Hemen sonra: Bir bariton. Nasıl bir titreşim, nasıl bir kadife, havada. Konservelenmiş bir sesin insanın içine nasıl

böyle işlediğini asla izah edemeyeceğim. Meçhul ses telleri pırpır ediyor. Coco da yanımda, kulak kesilmişiz.

İğne simsiyah parlayan plaka üzerinde iz bırakıyor, plağı hüzünle yoklayıp her dönüşte izleri belli belirsiz biraz daha tıraşlıyor, seslerin kaynağına yaklaşmak için daha derinlere ulaşmaya çalışır gibi. Her çalışta, reçine, is ve lake kaplı balmumuna basılmış seslerin karışımından oluşan bu maddeden böyle bir şeyler açığa çıkıyor. Canlı varlıklar kendilerinden bir şey vermişler, nağmenin madde haline gelmesi için hayattan yalıtılan bir şeyler sıkıştırılmış buraya, insanlardan yalıtılarak yontulmuş seslerin insanın hayat belirtileri olması gibi.

Ve siyah daima olmalı işin içinde. Siyah: Gecenin ve yakıla yakıla kararmış olanın siyahı, seslere ancak öyle gem vurulur. Beyaz zemine zarar vermeden rengin aktarıldığı resimden veya yazıdan farklı olarak, sesleri zapt etmek için yüzeyi yaralamak gerekir, bandı iğneyle kazımak gerekir; en uçucu tezahür tam da en katı davranışı gerektirirmişçesine, en hassas olay ancak yaralayıcı bir işlemle kaydedilebilirmişçesine.

Sonra taganni kayboluyor, şarkı bitiyor. Tınıların sonuna erişen kol, plağın kenarındaki boş izde asılı kalıyor. Plak her dönüşünde, iğne geri sıçrayıp yeni baştan aynı turu her attığında, kuvvetlice çıtırdıyor.

Henüz dinlemediğim bazı yeni plakları gözden geçiriyorum: Hiçbir yerde satılmayan kayıtlar bunlar, ses arşivimizdeki nadir örnekler. Çalıştığım yerin sağladığı az sayıdaki imtiyazdan biri bu: Özel kayıt koleksiyonuna erişme olanağı. Mesaiden sonra sık sık, ilginç malzeme bulmak için listeyi didik didik tarıyorum. İşitilecek hemen her şey var burada, tasavvur edilebilir hemen bütün tuhaf sesler balmumuna basılmış: Kuş sesleri, her şiddette değişik rüzgâr sesleri. Su hışırtısı ve çığ sesleri. Otomobil gürültüsü, makine gürültüsü, evet, hatta yıkılan koca bir binanın çıkardığı gürültü. Bu tür plaklar birileri eğlence için dinlesin diye tasarlanmamış, laboratuvarda akustik kayıt ve aktarım cihazlarının denenmesine hizmet ediyorlar.

Bu sıkıştırılmış seslerin çoğu tek örnek. Bazı ses kayıtlarını yanımda getirdim, olağandışı insan sesleri de var. Böyle çıplak ses kayıtlarını müzik eşliğindeki şarkılardan daha çok seviyorum. Bunlarda organ açık seçik önümde duruyor, korunmasız, titreyen hançere apaçık karşımda duruyor, dilin çalışması çok daha yoğun bir şekilde duyulabiliyor. Bu plaklarla, sırf sese dayanarak tüm bir insanı tasavvurumda yaratabiliyorum. Bir cam kırığını inceleyen arkeoloğun çalışmasındaki gibi, tek bir kırıntıdan bütüne varabiliyorum. Dikkatle dinlemekten başka bir şeye, hiçbir şeye gerek yok.

Bir sesi önce sırf telefondan tanımak, dinlerken ona bir beden giydirmek, sonra sesin taşıyıcısıyla karşılaşıp hayal edilenle gerçeği kıyaslamak da çok heyecanlı. Fakat çoğu kez hayal kırıklığı oluyor: İnsanlar hanidir seslerinin tahmin ettirdiği kadar ilginç değiller. Bu durumda tasavvurlarımı bir şahsın gerçek görünümüyle örtüştürebilmek için daha ayrıntılı incelemeler yapmam, kulağımı çok daha hassaslaştırmam ve her nüansa kulak kesilmem gerekiyor.

Şu anda, bir plak hapşırıkla, tıksırıkla, soluk soluğa çalmaktayken, Coco okşanmak istiyor. Bana yanaşıp titreyen yumuşak tüylerini bedenime sürtüyor. Onu buna iten sesler mi? Üzerime atlıyor, arsızca ellerimi yalıyor ve ilgisiz taklidi yapmama da aldırmıyor. Teslim olana kadar vazgeçmiyor: Onu okşuyorum ve elimi kulaklarının arasına koyuyorum. Islak çenesi ellerime çarpıyor. Biz insanlardan daha iyi işitmesini sağlayan işte bu kürklü kulaklar. Gündüzün kulaklarının iyice içine bakılabilir. Karanlıklara doğru inen pembe kıvrımlar. Coco'nun boynunu avuçluyorum, elime alan açmak için kafasını kaldırabildiği kadar yukarı kaldırıyor. Sert köpek gırtlağını parmaklarımla yokluyorum. Seslerin geldiği yer şurası, şu kıkırdaklı kalkanın altında sesin yeri var.

Coco'nun kafatasını elimde yokluyorum: Ses alma duyusunun yeri neresi? Ses çıkarma melekesi köpek beyninde nerede? Kafatasının biçimi, yumrular ve basıklıklar beynin belirli bö-

lümlerinin yerleri hakkında bir fikir veriyor; Profesör Joseph Gall daha geçen yüzyılın sonunda saptamıştı bunu. Gall'e göre her kafa bir beyin haritasıydı. Örneğin bir sağır-dilsizin saçları kazınsa, önceden hiçbir bilgisi olmasa bile sadece kafasına bakarak arızanın türünü teşhis edebilirdi. Atlaslar dolusu gözlemi vardı Profesör Gall'in.

Şekilsizleştirilen seslerin saldırısına karşı tek silah, sesleri kaydetmek olabilirdi. Ama insan sesinin doğası hakkında dinleyenlere bir kroki çizmek için, seslerin yumuşamasıyla ilgili üstünkörü açıklama taslaklarından, kargacık burgacık yazılarla kâğıda geçirilmiş birkaç eskizden başka bir şey yoktu. En fazla sol alt köşesinde birkaç zayıf çizgi görünen, üstelik daha ölçeği bile belirlenmemiş bir haritanın ilk adımları, belki. Bir de yön tayinine pek katkısı olmayan az sayıda soluk nokta. Haritanın lejantı olmayınca, o noktaların da yeri, bölgesi belli değil.

Coco kucağımda kıvrıldı, uyuyor. Oturduğum yerden balkon kapısını açıp bir sigara içimi süreyle biten plağın başında bekliyorum. Duru, soğuk bir gece. Bu havalarda dışardaki her ses kulağa hücum eder. Bir yerlerde bir yük arabası. Sessizce yankılanan adımlar. Hayır, Coco uyumuyor, en azından çok derin uyumuyor: Benim bir sesi duymamdan hemen bir an önce onun kulakları seğiriyor.

En fark edilmez insan seslerinin bile işaretlenmesi gereken bir harita: Örneğin bazı sigara tiryakilerinin sigaraya asılırken yaptığı gibi gevşek dudakların arasından hava pompalarcasına çıkartılan ses, benim acaip kanıma dokunan ve elimde olmadan içimde bu çirkin sessiz ıslığı çıkartanı boğma isteği uyandıran meymenetsiz sese yolaçan o yarı lakayt, yarı müstehcen jest. Fakat belki de haklı olacağım bu eylemi yapamayacak kadar korkak oldum neticede. Hatta sigara içene küfredemeyecek, hatta hatta verdiği rahatsızlığa kibarca dikkatini çekemeyecek kadar korkak. Yabancılarla temas yeteneğim yok bir kere. Sahiden, uyarıcı bir öksürüğe bile cesaret edemem. Mümkün, bu

sabahki şu HJ'li delikanlılar büyüdüklerinde kıllarını bile kıpırdatmadan böyle şeyler yapmaya muktedir olabilirler; daha çocuk yaşlarında alacakaranlıkta sabah ayazında sırf oymak başlarının idaresi altında terlemek amacıyla yataklarından kalkacak kadar kendilerini aştıklarına göre. Benim gibi birisi için, bu İmparatorluk'tan* önce büyümüş olmak büyük şans; o garnizon hayatı, o içtimalar. Beden terbiyesi, arkasından kıyafet değiştirilen kabinde erkek kokusu ve erkek konuşmaları, gözetim altında ıslak rüyalar.

Doğuştan korkak olan, herhalde her şeyden korkar. Herkesin birbiri karşısında daha uyanmamış pipisine kadar çırılçıplak soyunduğu, hepsi aynı derecede güvensiz oğlan çocukları grubu içinde bile korkar. Ortak duşta çıplakken itimatsızdır, sıcak su buharı altında öbürlerinin bacak aralarından kıl koparmacaya bile cesaret edemez. Şu kunt ses olmasaydı, belli ki olmazsa olmayan, erkek seslerindeki o şüpheli ses tonu... Kendi başına o ses tonu bile insanın kendini ayrı tutmasına yol açabilir, dinlenecek gibi değildir çünkü. Öteki şeye, her türlü çift anlamlılıktan uzak emir tonuna, her rengi solmuş o cephe organına kopmaz biçimde bağlı gibi göründüğü için bir de... Bunlardan birisini zapt eden bir kimsenin bazen otomatik olarak öbürünün kollarına düşmesi ne kadar da kolay. Bir noktada bu kışla avlusu sesini peydahlama tehlikesi hepimizin tepesinde mi? Belki de kendini bu iğvadan azade kılacak hiç kimse yoktur. Sağır-dilsizler hariç tabii, bu ses tonu onlar karşısında teslimiyete mecbur, onları yiyip sindiremez çünkü. Ayrıca: Profesör Gall de yalnız bir çocuktu. Henüz dokuz yaşındayken patlak gözlü sınıf arkadaşlarının ezberleme yeteneklerinin bilhassa yüksek olduğunu fark etmesi, ona dostluklar kazandırmadı. Fakat Profesör Gall'ın kafası daima yerindeydi ve en azından bir sfenks kelebeği yavrusu koleksiyonuna sahipti.

* 3. İmparatorluk (3. Reich), Nazilerin iktidarlarındaki Alman devletine verdikleri ad. Bu tasarıma göre Birinci İmparatorluk Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu, İkinci İmparatorluk 1. Dünya Savaşı sonunda yıkılan imparatorluktu. (ç.n.)

Bütün ses renklerini kapsayan bu haritayı yapmak isteyen Gall gibi birisi, işini yaparken etrafındaki insanların kafasını karıştırmasına izin veremez. Şu kafatası ölçücüleri gibi korkak olarak da değerlendirilemez. En uç tezahürlerden bile çekinemez, her sesi kaydedebilmesi için tehlikenin pusuya yattığı yerlerde bile hazır ve nazır olmak zorundadır. Bazı sedaların dinleyenin kulağı için de onları çıkaran için de hiç hoş olmaması, onu ürkütmemelidir. Ses kaynağı, o anda dinleyen için sadece bundan ibarettir, ses kaynağıdır, yoksa yardımına koşulması gereken acılı bir insan falan değil. Oymak başının oğlanlarına eziyet ederken takındığı hayvanca tavırlar beni dikkate değer bir sesten alıkoymamalıdır, tramvaydaki hödüğün sefil görünümü beni alıkoymamalı, ihtiyar adama Noel Baba, saman ve oyuncak ayıyla ilgili sorularıyla musallat olan kaçık kadının davranışları beni dikkate değer bir sesten alıkoymamalı. Tuhaf mimikleriyle sağır-dilsizlere de bakakalmamalıyım, zira bu sırada ağızlarından çıkabilecek, heceye dönüşememiş bir sesi kaçırabilirim. Sigara dumanını gürültüyle üfleyenin boğazına sarılacak olsam bile, ilk hamle esnasında sarf edeceğim büyük güç, o boğazdan çıkacak son nefese kulak kesilmeme engel olacak şekilde dikkatimi dağıtmamalı.

Çünkü bu harita bilinen bazı ölçülere göre kestirilebilir sınırlar içinde hazırlanmayacak, bilinen bir sahayı sırf yeni bir bakış açısından ölçümlemekle kalmayacak, insanın bütün kartografik bölgelerinin ötesindeki bir alanı gösterecek. Böyle bir planın çıkartılması için ölçüsüz sabır lazımdır, belirli bir inildeme bile bu yakınma sedasının nüanslarını haritaya geçirmek için kıyaslamaya dönük kayıtlar yapılmasını gerektirir; ama beyaz kâğıt hiçbir zaman tam kapanmaz, yıllar sonra başka bir ses kaynağının ağzından akraba bir seda çıkıverir. Tek bir insanın hayatı bu işe yetmeyebilir. Hayvan olarak menzillere erişilebilir, insan olarak asla; insan olarak, yani bütün görünümlere daima sadece yaşadığı hayattan çıkan alışkanlıklara göre bakılacağını düşünen göz-hayvanı olarak. Ta ki bir seferinde göğü

delene kadar, sonra sesler âlemi muazzam bir şiddetle birisinin tepesine çökene ve alışılagelmiş her şeyi çökertene kadar, tıpkı o geğirmenin beni şaşırtabildiği gibi. Oysa tramvaydaki geğirmenin kulaklarım için tek bir anlamı olmalıydı: Neredeyse tamamen boş olan haritama yeni bir kayıt düşmek için bir vesile.

2

Şimdi altı kişi olduk. Rüyam bitmedi daha, zifiri karanlık et-raf, gecenin ortası, bırak da uyuyayım, bırak dürtüklemeyi, beni rahat bırak, küçük bir kız kardeş, Heide, yeni doğdu; ama bu nedenle kalkmamız gerekmez ki, gecenin yarısında, hele bir hava aydınlansın, sabah erken, sonra hemen ziyaretlerine gideriz, rahat bırak beni, okul vakti de değil ki, zamanı değil, hava saldırısı alarmı da yok, alarm malarm yok.

Beni dürte sarsa uyandırdı. Geri gitmiş, diğerleriyle beraber banyoya girmiş. Saat kaç? Sığınağa mı gitmeliyiz? Rüya bitmedi daha. Işığı kim yaktı? Yatak sıcak, yastık yassılmış. Kim fısıl-

dadı, çabuk giyin ve yıkan, diye? Bakıcı kadın. Sesi banyodan geliyor, fısır fısır kardeşlerimle konuşuyor. Sizi gelip alacaklar, dedi.

Niye alınacağız ki? Kim alacak? Nereye? Annemin yanına hastaneye mi götürüleceğiz, Heide'yi mi göreceğiz? Onlar uyuyor ama. Bir şey mi oldu? Annem bir aydır hastanede, kötüydü, bu kadar zamandır çocuğun doğmasını bekliyor, onu gördüğümüzde hep çok üzgündü. Ve sonuçta yine kız oldu, Baba'nın istediği gibi ikinci bir oğlan olmadı. Annem bir öğleden sonra eve yanımıza geldiğinde Baba'yla küçük bir oğlan çocuktan konuşmuşlardı.

Perde aralığından dışarı bakıyorum: Hâlâ kapkara gece, tek bir ışık görünmüyor, her yer karanlık. Ses seda yok, kuşlar için de insanlar için de çok erken. Rüzgâr var mı? Bilmiyorum, ağaçları göremiyorum. Ama tam pencerenin önünde bir dal sallanıyor işte. Ama dal kuru, yaprak hışırtısı yok; hışırdayan, banyodaki suyun sesi. Onun dışında ev tamamen sessiz. Bakıcı kadın bana sesleniyor: Helga, herkese birer oyuncak ayarlar mısın? Ama sadece birer tane, duyuyor musun, daha fazlasını alamazsınız yanınıza.

Ona sormak istiyorum ama bu kadar erken ağzımı açıp da konuşamam ki ben. Schwanenwerder'deki evimize giderken yanımıza oyuncak almamız gerekmez ki. Peki tıka basa doldurulmuş bu iki bavul niye, içlerinde sıcak tutacak şeylerle? Evlerimizin hepsinde yeteri kadar giyecek var. Banyo sıcak, fayanslar rutubet tutmuş, bir buhar bulutu herkesi sarıyor. Bakıcı kadın Holde'yle lavabonun başında ama kız dişlerini fırçalatmak için ağzını açmak istemiyor. Bütün o bavullar ve kıyafetlerle ne yapacağız?

Bir müddet anne babanızın bir ahbabında kalacaksınız, kendisi aşağıda sizi bekliyor. Anneniz henüz pek güçsüz, zaten Heide'yle daha epey uğraşması lazım. Babanızın da size, beşinize mukayyet olacak vakti yok, gecelere kadar çalışıyor, bazen dairesinde uyuyor hatta veya Lanke'deki evde kalıyor,

ayrıca çok sık seyahate çıkıyor. Şimdi lütfen sürünüp durmayın böyle ortalıkta.

Kız kardeşlerim dinlemiyorlar bile, çok yorgunlar. Helmut fanilasıyla durmuş yıkanmayı bekliyor, Hedda kıyafet yığınının içinde debeleniyor, Hilde helanın üzerinde uyuyakalmış. Kimse bir şey demiyor. Holde bacağını kaşıyor, tepeden tırnağa tüyleri ürpermiş. Bakıcı kadın onun saçlarını örüyor.

Oyun odası soğuk. Hilde için de Baba'nın bize Paris'ten getirdiği yeni bebekler için de. Doğru: Bize ayıracak çok az vakti var, geçen hafta Paris'e gitti, oradan hemen Viyana'ya geçti, daha dün geri geldi. Çekmeceden Helmut'un askerlerini ve Holde'nin çiftlik hayvanlarını toparlıyorum. Hedda hep o kolu bacağı sallanan bebeğiyle oynar nasılsa, o da parmaklıklı karyolasında, yumuşak yorganın altında. Bavullar doldu, ama akşam dışarda olacaksak kumaştan hayvanlarımızın da yanımızda olması gerek. Anne'yle Baba'nın o ahbabı kim acaba? Onu daha evvel görmüş müyüzdür? Gitmek istemiyorum, bu kadar erkenden karanlığa çıkmak istemiyorum. Üşüdüm, üstümü giymeliyim fakat sıcak gecelik biraz daha üstümde kalsın istiyorum, soğuk iç çamaşırları giymek istemiyorum.

Baba nerede hem, bizi uğurlamayacak mı? Uyuyor mu, yoksa Anne'nin yanında hastanede mi? Belki doğum günüyle ilgili kutlamadan sonra da akşam Lanke'ye gitti ve orada kaldı. Bakıcı kadın karanlık hole doğru bağırıyor: Hazır mısın Helga? Hazırsan güzelce taran ve aşağıya salona in, beyefendi orada sizi bekliyor. Ona iyi günler de, diğerleri de insin sonra aşağıya.

Baba aşağıdadır mutlaka, bize güle güle diyecektir, ahbaplarıyla sohbet ediyordur. Merdivende durup kulak kabartıyorum: Fakat salonda hiç ses yok, sadece mutfaktan tabak çanak sesleri geliyor. Belki ikisi sessiz sessiz konuşuyorlardır.

Büyük salon neredeyse kapkaranlık. Sadece kanepenin yanındaki sehpanın üzerindeki ışık yanıyor, ışığın gölgesinde, koltuğun arkasından birinin ensesini görüyorum, Baba'nın ufak kafası ve kaslı boynu değil bu, Anne'yle Baba'nın o ahbabı ol-

malı. Kapıda duruyorum; kıpırdamıyor, merdivenden aşağı süzülüşümü duymadı. Arkamı dönüp sessizce mutfağa yönelmek istiyorum ki kalkıp bana bakıyor, demek ki duydu beni. Günaydın diyor ve kendini tanıtıyor: İsmi Bay Karnau. Ben bu ahbap beyefendiyi daha yaşlı biri olarak tasarlamıştım, bu genç adam nasıl mukayyet olacak biz beş kardeşe? Çok da yorgun görünüyor, alacakaranlıkta bana gülümseyip sorarken: Sen Helga olmalısın, öyle mi, en büyükleri?..

Başımı sallamakla yetiniyorum, elimi uzatıyorum. Sonra mutfağa koşuyorum. Bu adamı daha önce hiç görmedim ve Anne'yle Baba da böyle genç bir tanıdıktan daha önce hiç söz etmediler. Yavaş yavaş diğerleri de mutfakta peydah oluyorlar, en son, bakıcı kadınla birlikte iki dirhem bir çekirdek Hedda geliyor. Kakao ve marmelat sürülmüş ekmek var ama bu kadar erken saatte kimse bir şey yiyecek halde değil: Kimse fincanını bitiremiyor, masada ısırılmış ekmek dilimleri. Bakıcı kadın anne babamızın ahbabını salondan getiriyor, o hepimize günaydın diyor. Kardeşlerim tek kelime etmeden bakıyorlar.

Sonra manto ve atkılarımızla gardırobun önündeyiz. Bakıcı kadın, Bay Karnau'ya dikkat edeceği birkaç şeyi izah ediyor: Ona gittiğimizde yerde oynamamalıyız, cereyanda kalmamalıyız çünkü üşütmeye yatkınız, biri üşüttü mü hepsi ondan kapar, diyor. Bay Karnau bizi sıradan süzüyor, Hedda'yı kucağına alıyor ve önümüzden sokağa çıkıyor. Baba'nın şoförü eşyalarımızı yığmış. Bakıcı kadının söylediği kadar soğuk değil aslında, çiseliyor biraz, neredeyse sise benziyor yağmur, buğulu otomobil farlarında yansıyıp parıldıyor. Baba bize güle güle demeye gelmemiş. Bu Bay Karnau'nun kim olduğunu sormak isterdim ona. Hermann Göring Caddesi'nde ilk arabalar gidip gelmeye başlamış. Havada tuhaf bir koku var, çürüyen sonbahar yapraklarının kokusu, sütü fazladan kaynatılmış yulaf ezmesi gibi.

Baba'nın şoförü bize kapıyı tutuyor, beşimiz arkaya sığışıyoruz. Hedda ve Holde öndeki koltuğu paylaşıyorlar, büyük

bir battaniyenin altında uyumaya devam ediyorlar. Holde kafasını soğuk cama yaslıyor, araba eğri büğrü yolda giderken kâkülü titreşiyor. Bay Karnau şoförün yanından bize bakıyor, Hilde ve benimle sohbet ediyor. Biz arka koltuktayız, aramızda Helmut duruyor, Helmut kafasını kucağıma koymuş, gözleri açık uyukluyor. Yağmur şimdi arabanın tavanında trampet çalıyor, ön camda silecekler vıcırdıyor. Şoför hiç konuşmadan yola bakıyor, sokak lambaları sönmüş, cam habire buğulanıyor. Bay Karnau'nun evinde şimdi bizi bekleyen bir köpek de varmış. Bay Karnau, Hilde'nin hayvanları her şeyden fazla sevdiğini nereden biliyor? Anne'yle Baba'ya bizimle ilgili bir sürü şey sormuş olmalı. Küçük kız kardeşlerimizi uyandırmamak için fısıltıyla diyor ki: Coco'nun siyah bir kürkü var, boyun kısmı bilhassa yumuşak, Coco orasından okşanmayı seviyor.

Hilde bir ara uyanıveriyor, gülüyor: Coco? Öyle köpek ismi olmaz ki! Helga, hiç Coco diye köpek adı duydun mu? Bu yazdan beri bir Setter'imiz var ama şehirdeki evde değil, Schwanenwerder'de, onun adı Treff, gerçek köpek adı öyle olur.

Ama tuhaf adına rağmen Hilde, Coco'dan hoşlandı bile. Araba duruyor, şoför iki kez kornaya basıyor. Bekliyoruz, sonra Bay Karnau'nun oturduğu evden bir kadın çıkıp geliyor. Kadın gelirken bir yandan da yağmurluğunu giyiyor, sonra bir şemsiye açıyor. Bay Karnau'nun yardımcısı bu, Karnau'nun dediğine göre burada olduğumuz sürece bizimle ilgilenecekmiş. Herhalde Bay Karnau'nun kendi kadını yok. Baba'nın şoförü eve çok kısa uğrayıp eşyaları girişe koyuyor, sonra arabayla eve dönmesi gerek. Yabancı birisinin yanında yalnızız artık.

Köpeğin sahiden simsiyah tüyleri var, etrafımızda dönenip duruyor, kuyruğunu sallıyor, herkesi koklamak istiyor; ayakkabılarımızı, mantolarımızı ve benim ellerimi, gıdıklanıyorum. Bay Karnau bize odamızı gösteriyor, uykumuzu alabilmek için tekrar yatağa giriyoruz.

Hedda'nın yanında yataklı kanapede yatıyorum. Bay Karnau, Hedda için parmaklıklı bir yatak hazırlamayı düşünmemiş

belli ki. Diğerleri uyudu mu acaba? Yatak yorgan evimizdekinden başka türlü kokuyor, yastık bastırınca hışırdıyor, Hedda'yla paylaşmak zorunda olduğumuz örtü de fazla küçük. Hedda mızıldanıyor ve örtünün ucunu koltuğunun altına kıstırıyor. Işık söndü. Bay Karnau muydu bu? Dışarda yardımcı kadına bir şeyler fısıldıyor, kapı örtülmüş, koridordan yatağımıza bir ışık huzmesi düşüyor.

Çok yavaşça evin kapısı açılıyor, merdivende ayak sesleri yankılanıyor, birisi iyi geceler diliyor, Bay Karnau'nun sesi. Kapıyı kapatıyor ve odasına geçiyor. Şimdi ışık huzmesi kayboldu, şimdi her yer kapkaranlık.

Karanlıkta neredeyse hiç ses çıkarmadan alıp verilen soluklar, sakin sakin: Yukarıdaki beş çocuk böyle uyuyorlar, her biri farklı bir ritimle nefes alıyor, beş ritim yan yana. Yolda da tam anlamıyla uyanık değildiler, geceleyin taşınmak uykularını bölmüş olmalı, derhal yine uykuya daldılar. Şimdi bütün ev gecenin zayıf sesiyle kaplanmış durumda, sabaha dek böyle gider, ta ki beş kardeş uyanıncaya kadar. Şimdiye kadar hiç uykuda nefes alan çocuk sesi duymadım, sadece uykuya dalmadan önceki kendi nefesimi bilirim. Döşemede tıpır tıpır pati sesleri: Coco meraktan uyuyamamış, yan odanın aralık duran kapısını burnuyla itekleyip misafirlerimizin kokusunu almaya, bu yabancı kokuyu dikkatle tetkik etmeye çalışıyor olmalı.

Çocuklar demin bana nasıl da kocaman açılmış gözlerle bakıyorlardı. Kızların hepsinin saçları özenle ayrılmış, kafaderileri bir çizgi halinde görünüyor, yanlardan da örgü yapmışlar. Yarın sabahın geç saatlerinde ev hasretiyle uyandıklarında dağılmış saçlarını kim örecek?

Coco geri geliyor ama yatağın başucunda durup ön ayaklarını burnumun dibinde yatağa dayıyor, yorganın üstünü koklayıp duruyor, sanki evde yabancılar olduğuna göre artık efendisi de bir yabancıymış gibi. Sıcak, ıslak nefesi burnumu okşuyor. Nihayet yine yatağa atlıyor, dikkatlice kafamın üze-

rinden aşıp bacaklarımın arasında bir yere kıvrılıyor. Sonra uzun müddet hiç ses yok, derken yine yukardaki çocuklar, birisi aniden öksürüyor, Helmut herhalde. Diğerleri, uykularının derinlerinde irkiliyor, yatışlarını değiştiriyorlar, dalga dalga yayılan hareketler: Çamaşırlar hışıldıyor, uyku arasında iniltiler. Sonra tekrar köpek soluması.

İlk uyanan benim. Evde hiçbir şey kıpırdamıyor. Her sabah, günün gürültüsünün patlamasından hemen önce, bir an süren tuhaf bir sessizlik vardır. Oturma odasına bir göz atıyorum: Çocuklar hâlâ gece dünyasının derinliklerindeler. Kuru, kullanılmış hava. Yarı karanlıkta bütün yatakların darmadağın olduğunu fark ediyorum: Yataklı kanapenin örtüsü kayıp yere düşmüş, Helga koltuğunun altında örtünün ucunu tutuyor yalnızca, onun yanında yakası bağrı açılmış geceliğiyle küçük Hedda yatıyor, Helmut'un pencerenin önündeki katlanır yatağından aşağı da çıplak bir bacak sarkıyor. Kapıyı yavaşça kapıyorum. Mutfak perdelerini açıyorum: Yeni bir karartma gecesinin ardından, donuk bir ışık.

Bir yıl oldu savaş başlayalı. Çarşamba, 30 Ekim. Yedi buçuk ve hava hâlâ gerçekten aydınlanmış değil. Caddenin karşı tarafındaki güvercinler yeni yeni uyanıyorlar, tüylerinin arasından kafalarını uzatıyor, kısa bir temizlik yapıyorlar. Ama sonra yine tüylerini kabartıp gagalarını tüyden elbiselerinin içine gömüyorlar. Uyudukları yer, zemin kattaki terziyle birinci kat penceresi arasındaki kiriş, kuş boku lekeleriyle bembeyaz olmuş. Günün ilk kahvesi için çaydanlığı ocağa koyuyorum. Çocuklar da kavrulmuş arpadan yapılan o sahte kahveyi sever mi ki?

Çocukkenki tat duygumu, çocuk diliyle aldığım tatları hatırlamaya çalışıyorum. Diş fırçalamadan önce ağzımı dolduran aroma neydi? Damağımı gece boyu kaplayan o kuruluğa her sabah hangi sıvı son verirdi? Ağzımın içini dilimle yokluyorum. Süt gibi değil su gibi bir şey olmuş olmalı, hatırladığım kadarıyla. Kamelya çayı mı? Hayır, çocuklar onu sevmez, kamelya çayını hasta olanlar içer. Yarı uykulu vaziyette ağıza gö-

türülen sıcak fincan, ne olurdu içinde? Kuşburnu çayı. Bol şekerli. Kaynar sıcak, öyle ki ilk yudumda dilim yanardı.

İlk sigaramı yakıyorum. Güvercinler uyudukları yerden hiç dikkat çekmeden aşağıda kaldırımda yürüyenleri izliyorlar. Boyunlarını tembel tembel yürüyen iki okul çocuğuna doğru çeviriyorlar. Herhalde işine geciken bir kadın hızlı adımlarla o ikisini geçiyor. Demek ki çocukların meyveli çay içmesi gerek. Yoksa Hedda, ufaklık olan, sıcak süte mi alışıktır? Beş çocuk yabancı bir yerde uyandıklarında, bari alışageldikleri sabah içeceği sunulmalı onlara, ayrıca söylemeleri gerekmeden. Yoksa kolaylıkla korkuya kapılabilirler; ev ve ben, onlara, ancak evlerine dönmekle üzerlerinden atabilecekleri ne olduğu belirsiz bir tehdit duygusu salıyoruz sanki. Acaba çocuklar sabahın bu saatinde ekmek yerler mi?

Çocukken benim en sevdiğim kahvaltı, üstüne bir şeyler sürülmüş elmalı kurabiyeydi, şekerli. Teneke bir kutudan çıkardı. Günün aydınlanmasından önce, zayıf ışıklı bir odada olurdum: Geceliğimle mutfak masasına ilişmişim, avcumda buz gibi çay kaşığı. Bir parça kurabiye yemem için ne kadar zaman geçerdi: Annemle babam çoktan yıkanıp giyinmiş, gitmeye hazır olurlardı ve benim önümde hâlâ neredeyse tam bir kurabiye dururdu, artık koca bir ısırıkla mideye indirilmesi gerekirdi onun. Yahut bir kâğıda sarılıp ekmek kutusuna konurdu ve orada akşam beni bekliyor olurdu, yemek sonrası tatlı olarak. Sonra elim madeni çay kaşığı yerine babamın veya annemin elini tutardı, o el beni karanlığın içinden çocuk yuvasına sürüklerdi.

Karanlıkta yataktan çıkmak, hiç mızmızlanmadan, tıpkı dün gece beş çocuğun da yaptığı gibi, bu yaşta... Onları bu yaşta bu kadar sertleştiren, disiplin mi? Oysa Hilde ve Helga daha civciv kategorisine bile girmezler, Helmut da HJ'ye gitmek için daha çok küçük. Yoksa onlar da tıpkı benim o yaştayken olduğum gibi, bu gündüz dünyasının çekimine mi kapılıyorlar?

Birazdan saat sekiz olacak, buna rağmen, bu loş ışıkta, gecenin bir parçası olduğumu hissediyorum biraz, açık havada, her adımın, fısıldanan her kelimenin, sonra karanlıkta hiç iz bırakmadan kayboluvermek üzere yankılandığı gece. Gecede her sedanın ayrı bir anlamı vardı: Uykusunda bir veya iki defa cikleyen bir kuş. Sokağın köşesindeki, hiçbir şeyle ilintilendirilemeyecek hışırtı: Çürümüş yapraklar arasında debelenen bir fare, insanların ve ışığın yaklaştığını kavramayan bir kirpi, bir yerlerde. Sanki sesler her sabah yeniden yaratılır, sanki seslerin de şafakla beraber acılar içinde doğurulması ve biçimlendirilmesi gerekir. Sanki böğürtü hiç yoktur gecede, kaba saba laflar, sokağın bir ucundan diğerine yüksek sesle bağırmalar ve bazı insanların bedeninde taşıdığı o mütehakkim ses tonu yoktur, bir çocuğu iliklerine kadar titretmek için varolan o akustik etkilerin hiçbiri yoktur. Sanki bağırmak ölmüştür ve sanki gevezelik sırf güneş ışığı altında husule gelir; biraz daha mühlet bana, ta ki nefesim sıcak bir buhar olarak gecenin soğuğunda uçup gidene kadar. Orada, sokakta artık pek kimse kalmayana kadar, her sabah aynı maskeli suretler olur orada, hepsini ancak yorgun modeller olarak tanırım; günün daha geç bir vaktinde mutlaka olacakları gibi uyanık, gürültülü insanlar olarak değil.

Ve anne babamın eli beni arta kalan gecenin içine çekerken –yakında tehlikeli hale gelecek, karşı konulmaz biçimde efendilerin sesine, yaygaranın ve gürültünün dünyasına dönecek olan gecenin içine, büyük el beni kararlı biçimde çekerken– büyüklerin yürüyüşüne ayak uydurabilmek için neredeyse koşmam gerekirken, sanki o bölgeyi mümkün olduğunca çabuk katetmeliymişiz gibi, sanki kendini ışığa ve seslere, sabahki modellerin günün akışı boyunca ses modellerine dönüşmesine eylemsiz teslim etmekten başka bir şey yapılamazmış gibi çekerken beni, karanlığa daha fazla hüküm sürdürmek, yabancı sesleri uykuda tutmak elimden gelmezdi. Ve bunun yegâne istisnası albümümdeki yarasalardı. Onlar hiçbir zaman güneş ışığında uçmazlardı, sadece siyah bedenlerini daha da güçlen-

diren karanlıkta uçarlardı, sanki kanatları son ışığı da yutup alırdı. Sadece onlar koruyabilirdi beni günden, o yumuşak kanatlarla sarmalanmış, ışıksızlığa gömülmüş olarak. Gündüz dünyası buydu ve bu dünya gün ışığı altındaki o dünyadan ayrıydı. Öyle ki ısırılmış kurabiye de asla gündüzün yenemezdi. Ancak akşam yapılabilirdi bu, yine ortalık karardığı zaman.

Şimdi güvercinler canlanıyorlar. Herhalde sokağın bu yanında gecelemiş bir hayvan, saçağın üstüne konuyor. Diğerleri ürküyor, tıpır tıpır bir o yana bir bu yana seğirtiyorlar. Bir güvercin az kalsın düşecek: Düşmekteyken kanatlarını iyice açıp çırparak sokağın bu yanına süzülüyor. Yardımcı kadın küçükler için de kurabiye getirmeyi akıl eder mi? Benden alışveriş için yeterince kupon aldı. Çünkü çocuklar için özel olarak alınacak şeyler var, Hedda için kaymağı alınmamış süt, gerçek bal ve tereyağı. Tasarruf önlemleri bir yıldan fazla süredir yürürlükte, ama ben hâlâ kupon çeşitlerini ve izin verilen miktarları tam bilemiyorum. Sigara kuponlarım nerede yine şimdi? Yardımcı kadın yanlışlıkla onları mı aldı?

Kaynayan suyu boşaltıyorum. Altımız masaya sığabilecek miyiz acaba? Yardımcı kadına da bir yer ayırmalı mı, Hedda'nın beslenmesi gerektiğine göre? Daha çok küçük sahiden. Her halükârda masayı görebilmesi için sandalyesinin üzerine bir yastık konması gerek. İlk güvercin saçaktan kaldırıma süzülüyor. Onun ardından bir tanesi daha. Beraberce su oluğunun etrafında dönenip yerde bir şeyleri gagalıyorlar ve tramvay yoluna kadar öylece gidiyorlar, bu vakitte henüz trafik yok.

Kahvemi alıp masaya oturuyorum ve ikinci bir sigara içiyorum. O sırada Coco odadan çıkıp geliyor. Her sabah olduğu gibi kafasını kısa bir süre kucağıma koyup okşatıyor, sanki dün geceden beri hâlâ birbirimize ait olup olmadığımızdan emin olmak ister gibi. Tırıs tırıs mutfaktan geçip köşeleri kokluyor: Evet, dün akşamki mekânın aynısı. Sonra dışarıdaki güvercinleri gözlüyor: Bu arada onlar dört bir yana dağılmışlar, pencere pervazlarına, damlara, yağmur suyu oluklarına. Sadece karşı-

daki saçağın üstü boş. Coco, ilk güvercin sürüsü sonra sokağı terk etmek üzere evlerin arasında havada daireler çizerken mızırdanmaya başlıyor. Ve şimdi yan odadan usul usul çocuk sesleri işitiliyor. Saat de sekiz buçuk olmuş. Fincanımı bitiriyorum, yavaş yavaş giyinmeliyim çünkü Coco sabah gezintisine çıkmak istiyor. Hava gün boyu tam aydınlanmayacak.

Hilde ve Holde uyandırdılar beni, yataklarında fısıldaşıyorlar. Niçin hepimiz aynı odada yatıyoruz? Yanımda debelenip duran Hedda var. Hilde ve Holde kikirdiyorlar. O an aklıma düşüyor ki, başka birilerinin evindeyiz: Anne'yle Baba'nın o ahbabındayız, Bay Karnau'da. Ve bunların hepsi, yeni bir kız kardeşimiz oldu diye. Yoksa gitmemiz gerekmeyecekti, yoksa Anne hastanede olduğunda bakıcı kadın ihtiyaçlarımızı karşılardı. Altı çocuğuz şimdi. Bir kardeşimiz daha vardı ama o sayılmıyor, hiç kimse de görmedi onu zaten. Küçükler, bu kimsenin tanımadığı oğlan kardeşimizin bir zaman Anne'nin karnında olduğunu bilmiyorlar bile. Bir keresinde, ben daha küçükken, Anne birden hastaneye kaldırılmıştı. Ama eve döndüğünde yanında oğlan kardeşimizi getirmedi. Anne çok üzgündü ve uzun süre hasta yattı. Baba beni bir kenara çekip yeni bir çocuğumuz olması için epey zaman geçmesi gerektiğini anlattı.

Yoksa şimdi yedi olacaktık, hayır, aslında Harald'ı da sayarsak sekiz. Harald da Anne'nin çocuğu ama o bizlerden çok daha büyük ve bizle oturmuyor, sadece bazen ziyarete geliyor. Çünkü Harald asker. Baba onun babası olmadığı için mi bizde oturamıyor? Ama Baba Harald'ı seviyor, hatta bir keresinde ona motosiklet hediye etti. Anne'nin eskiden başka bir kocası vardı ama çok eskiden, o zaman biz yoktuk bile daha. Harald'ın babasını tanımıyoruz ama Baba mutlaka tanıyordur.

Şimdi Hedda da uyandı, uykulu uykulu bana bakıyor. İkimiz beraber yorganı üstümüze çekiyoruz, Hedda'nın kolu bacağı sallanan bebeğinin kolu yüzüme geliyor. Hilde çok

heyecanlı, yatakta duramıyor, sesleniyor: Coco'yu görmek istiyoruz artık.

Beş çocuk önümde gecelikleriyle oturuyor. Helmut sessizce marmelatlı ekmeğini kemiriyor. Helga kafasını omuzlarına gömmüş, büzülmüş oturuyor. Hedda, her an ağlamaya başlayacakmış gibi bakıyor. Sadece Hilde'yle Holde'nin davranışları tutuk değil, Coco akıllarını çeliyor. Hayır, yardımcı kadın maalesef kurabiye getirmemiş. Beşi de kakaosundan azıcık içti.

Çok açık ki kendilerini burada iyi hissetmiyorlar. Umarım anneleri kısa zamanda iyileşir de çocuklar evlerine dönebilirler. Onları nasıl bir duruma soktum, nasıl bir manevranın içindeyim? Babalarının, anneleri doğum yaparken beş çocuğu birkaç gün gözetimime alma ricasını nasıl öyle düşüncesizce kabul edebildim? Onlar, yüksek mevkideki bir şahsiyetin çocukları olarak, çok başka koşullara alışıklar. Peki bu işi tam da benden rica etmek babalarının aklına nereden geldi? Birbirimizi fazla uzun zamandır tanımıyoruz ki: Baba'nın dikkatini çekmeme yol açan şey, o devasa seslendirme tesisatı ve onun heybetli etkisiydi. Tesisatın kurulmasına nezaret edenlerin, bundan böyle her radyo konuşması yapacağı zaman, sesinin kaydedildiği kendi özel stüdyosunda hazır bulunmalarını istemişti. Böylece çalışmalar esnasında sohbet ettik. Eğitim üzerine görüşlerini kavradığımı sezdiği için mi seçti beni? Kendi çocuklarını HJ'ye emanet etmeyi kategorik olarak reddediyor. Nedeni bu muydu? Herhalde hiçbir zaman öğrenemeyeceğim. Başka bir yere yerleştirme imkânı bulunamaması ihtimaline karşı hazırlıklı olmam, dostça ama kesin bir dille emrolunmuştu.

Çocukların ismini karıştırmamak için çok dikkatli olmalıyım: Helga en büyükleri, o tamam, sonra Hilde geliyor, hani yolda beni Coco'yla ilgili iğneleyen. Helmut, tek oğlan. Sonra Holde, o biraz şehla. Hedda, en ufakları. Heide, yeni doğan. Bazen Baba bile karıştırıyor gibi görünüyor: Bir keresinde

Hedda'dan bahsederken ona hep Herta dedi. Ama kimse onu uyarmaya cesaret edemedi. Belki de kafasında hayali oğullarını çağırdığı bir sürü erkek ismi uçuştuğu için kızların isimlerini birbirine karıştırıyor: Harder, Hartmann... Bu isimlerin erkek ahvadının şanına yaraşır olup olmadığını sınıyor, Ren'in doğu yakasına özgü şivesiyle; daha ilk hecede yayvanlaşan, boğazdan dökülen, dili yüksek Almanca'ya döndürmeye çalışırken büzülen dudakların bile örtemediği o yeknesak terennümle. Baba'nın dikkat çekici konuşma melodisi çocuklara da rengini vermiş. Hatta belki gizli gizli mırıldanıyordur kendi kendine: Benim adım Hermann.

Delikteyiz. Deliğe tıkıldık, her taraf eski püsküyle dolu, düzenini sağlayamamış bir yabancının yanındayız. Mutfak hepimizin sığamayacağı kadar dar, evde topu topu iki oda var, biz nerede oynayacağız ki burada? Niçin Anne'yle Baba bizi kıra göndermediler? O zaman bakıcı kadın da gelebilirdi. Buradaki yardımcı kadın, Bay Karnau'nun önüne bir fincan kahve koyuyor, öyle sert koyuyor ki, soğuk kakaomun üstündeki yağ tabakası titreşiyor. Gelmeyi hiç istemediğimiz bir yerdeyiz burada, Anne'yle Baba bizi pattadanak verivermişler, öyle fazla düşünmeden. Kendimizi iyi hissedip hissetmediğimizi hiç dert etmiyorlar veya bizi doğru dürüst tanımadıkları için bunu zaten bilemezler bile. Ve herkes için sadece birer oyuncak. Yoksa Anne burada olduğumuzu bilmiyor mu, Baba tek başına mı karar verdi? Anne bunu kesinlikle onaylamazdı.

Bay Karnau, Coco için yere bir parça peynir kabuğu bırakıyor. Bizde, Treff'in evin içine girmesi yasaktır çünkü bu sağlığa zararlıdır, Anne'nin dediği gibi. Coco kabuğu havada kapıyor. Lakin yardımcı kadın diyor ki: Böyle yapılmaz ama.

Bay Karnau bunu hiç duymamış gibi yapıyor. Bir parça peynir kabuğu da Hilde'ye uzatıyor, Hilde bunu Coco'ya kendisi verebilir.

Yardımcı kadın omzunun üzerinden bana bakıyor. İtham edici bir bakış mı bu? İşyerimdeki oda arkadaşıma benzeyen bir tarafı var bu kadının, onunla bir türlü münasebet kuramam. Birbirimizle neredeyse hiç konuşmayız. Onun ve bölümdeki diğer meslektaşlarımın hakkımda asla bilmemeleri gereken, yoksa beni kesin deli sayacakları şeyler vardır. Beni bazen gecenin geç saatlerine kadar meşgul eden özel araştırmalarımı bilmemeleri gerekir. Çünkü sesin sırrına ermeye dönük epey mesafe aldım ben, bu yoldaki bazı tetkikler artık benim için alışkanlık oldu. Onları o kadar çok tekrarladım ki, deney düzenlerini değiştirip en baştan başlayarak. Fakat bir cevap bulamadım, sırrın temeline varamadım. Meslektaşlarım, çalışma arkadaşlarından birisinin bazı sabahlar, o gün taze kesim yapılan bir mezbahaya balıkçılardan ve köpek bakıcılarından evvel ulaşıp en güzelinden ve mümkünse zedelenmemiş bir hayvan kafatasını elde etmek için mesaiden saatler önce yola düzülmesini anlayışla karşılarlar mıydı hiç?

Şayet kulağın işleyişini, dilin ve gırtlağın çalışmasını kitaplardaki birbirinin tıpkısı şema çizimlerinden görmekle tatmin olmuyorsanız, biraz çaba göstermeniz gerekir. Bu tasvirlerde nihayetinde canlı seslerin sırrından eser yoktur. Bu durumda bana kalan, araştırmalarımı nesnenin kendisine yönelerek sürdürmekti. Temel teşrih tekniklerine kısa bir girişle aşinalık kazandıktan sonra, bir gün kasabın önünde bitiverdim. Duraksadım, utanç hissettim, belki de meslekdaşlarımın ne düşüneceğini gözümde canlandırarak. Beygir mezbahasında ise gerçekten yakışıksız davrandım: Kekeleyip durdum, at çenesi içinde dilin mutlaka bulunup bulunmadığını sorduğumda, kuyrukta arkamda duran adamlar sabırsızlandılar. Bütün diğer müşteriler yanlarında kovalar getirmişlerdi, satıcı kızdan kanlı ve gözsüz kafayı gazeteye sarmasını isteyen tek kişi bendim.

Bay Karnau giyinmemiz gerektiğini herhalde tamamen unuttu. Anlaşılan henüz yıkanmamış olduğumuzu da fark etmiyor.

Kahvaltısını ne zaman bitirecek? Daha ekmeğini yemedi, onun yerine bir sigara daha içiyor. Bay Karnau neredeyse Baba kadar çok sigara içiyor. İyi olduğunda Anne de çok sigara içer. Hilde, Bay Karnau'yla bu kadar çok ne konuşuyor? Onu Anne ve Baba hakkında sorguya çekiyor. Komik: Sahiden ana babamızın arkadaşı ise, neden onlar hakkında bu kadar az şey biliyor? Bir ara Holde bağırarak sözlerini kesiyor: Oynamaya gidelim.

Ve nihayet Bay Karnau bize masadan kalkmayı ister miyiz, diye soruyor. Yardımcı kadın ıslak ellerini mutfak önlüğüne silip peşimizden geliyor. Bavulları odamıza sürüklüyor. Helmut istediği oyuncakların tamamının getirilmediğini fark edince kendini hakarete uğramış hissediyor. Çantanın diplerini karıştırıp bağırıyor: Arabam nerede? İnşaat aletleri? Helga, arabamı nereye soktun?

Oyuncak askerlerini odaya saçıp Holde'deki tahta ineği onun elinden çekip alıyor. Yardımcı kadın ineği Helmut'tan geri alıyor. Helmut yaygarayı basıp mutfağa kaçıyor. Bay Karnau'ya gidip kendini teselli ettirse ya.

Koltuğumun altında kafatasıyla kendimi sokakta bulduğumda atın boynu nasıl da kanıyordu. Paket korkunç görünüyordu. Fenalaştım. Ancak zamanla bu tiksinti yok oldu ve hayvan kafataslarıyla uğraşmak artık benim için olağandışı bir iş değil. O keskin koku da evde ortalığa kolonya dökerek neredeyse tamamen bastırılabiliyor. Tıp kitaplarına da epeydir ihtiyaç duymuyorum. Başlangıçta otopsi dersi kitapları hep masamın üzerinde açık durur ve sayfalarını kanlı ellerimle her çevirişte kırmızı kahverengi parmak izleriyle bezenirdi.

Mutfak masasında çalışırım. Coco'yu bu sırada içeri kapatırım. Koridorda sabırsızlanarak parçalanmış artıkları bekler. Gereçlerim, ekmek bıçağı, makas, cımbız ve dikiş iğneleridir. Bazen de yarılması zor bir kafatası olduğunda, eski bir spatula. Kafa derisi, patates soyacağı gibi bir aletle zahmetsizce yüzülebilir.

Böylelikle, bu biçimde temeline varılamasa da en azından tabaka tabaka yaklaşılır sırra. Ağızda sadece üst kısmını damağımızla hissettiğimiz ve aynada sırf ucunu gördüğümüz için zannederiz ki, bir hayat boyu araç olarak kullandığımız dil, yassı bir levha gibidir. Ama önünüzde böyle bir at dili olduğunda, onun dolgun kaslarına bakarak insan dili hakkında da bir fikir edinebilirsiniz. Ve bu kadar kaba, şekilsiz bir et parçasının, birbirinden o denli ince ayrımlarla farklılaşan seslerin oluşumunda pay sahibi olduğunu kavramak imkânsız görünür.

Domuzları bilirim, atları, öküzleri ve her yaştan ineği bilirim. Ve dün gece son kafatasımı birden kaybetmek zorunda kaldım, beş çocukla değiştim onu.

Bay Karnau, Helmut'un kafasını niye okşuyor? Bay Karnau şimdi bana çıkışacak mı?

Helga, bakıcı kadının bana dediğine göre okul eşyalarınızı da getirmişsiniz. Babanız, tatilde de olsanız her gün mutlaka biraz ders yapıp bir şeyler öğrenmenizi istiyor. Hilde, sonra sen de mutfağa gelir misin lütfen?

Bozulduk biraz, canımız ders yapmak istemiyor. Diğerleri çocuk odasında kalıp bizi rahatsız etmemek için sessizce oynayacaklar. Kalemlerimizi çıkartıp mutfak masasına koyuyoruz. Bay Karnau yapılacak alıştırmaları okuyor, sonra öbürlerinin yanına gidiyor.

Hilde, demin kahvaltıdan önce ne konuştunuz öyle? Bay Karnau'nun sana anlattığı o hayvanlarda olağandışı bir şey mi vardı? O yarasalarda?

Gece hayvanları bunlar, özel bir ırk. Kayda değer olan, gündüzleri uçamamaları, sadece gece uçabilirler, onun için de derileri siyah, Bay Karnau öyle diyor. Çok küçükler, fare kadar. Onları gece uçarken görmüş olan çok az insan var. Ama Bay Karnau onları uçarken gören, yani sahici sahici, bir adam tanıyor. Bir arkadaşıymış.

Delisin sen, öyle şey olmaz. Ne biçim yarasaymış bunlar? Karanlıkta göremezler ki, nasıl uçacaklarmış? Belki akşamları, ortalık biraz aydınlıkken. Gece uçtukları senin kendi hayalin.

Hayır, gecenin karanlığında, doğru hakikaten, Bay Karnau dedi bunu. O zaman gidecekleri yere gözleriyle bakmıyorlar ki, kulaklarıyla duyuyorlar, böylece yollarını kaybetmiyorlar.

Kulaklarıyla?.. Saçmalık bu. Kesinlikle yanlış anlamışsın, dikkatli dinlememişsin ve şimdi de bana yalan söylüyorsun. Asla yalan söylemememiz gerektiğini biliyorsun.

Çok kötüsün. Doğruyu söylüyorum. Yarasalar sahiden karanlıkta kulaklarını kullanırlar. Sadece Afrika'da var onlardan zaten.

Hadi be... Nereden bilirsin ki sen?

Bay Karnau bana anlattı. O arkadaşı da yarasaları gece görmüş zaten.

Bay Karnau, Bay Karnau. Ana babamızı bile tanımıyor o. Anne'yle Baba onu eve bile çağırmamışlardır. Yoksa onu daha evvel bizim evde gördün mü?

Çok aptalsın Helga. Bay Karnau anne babamızı tanıyor tabii ki.

Peki sen nereden biliyorsun?

Sırf bana öyle iyi davrandığı için bozuluyorsun.

Hadi be, o aptal gece hayvanlarına bak sen.

Bay Karnau bir duysun bu söylediğini...

Sus artık ve ödevlerini yap, gammaz seni.

Mutfakta ne oluyor? Helga ile Hilde çalışmıyorlar mı? Küçükleri divanda çiftlik oyunu oynamaya bırakıp mutfaktaki kızlara bakmaya gidiyorum: Ne oldu, ödevler bitti mi? O zaman malzemelerinizi toplayın. Yardımcı kadın alışverişten döndüğü zaman öğle yemeğini hazırlamak ister. Ödevlere öğleden sonra da bakabiliriz.

Utangaç utangaç bakıyorlar yüzüme. Defterlerini kapatıp kalemlerini kutucuklarına yerleştiriyorlar. Gözlerini birbirle-

rinden kaçırıyorlar. Münakaşa etmiş olmalılar. Kalkıp ayrı ayrı okul eşyalarını içeri, öbür odaya götürüyorlar. Yoksa ödevleriyle hiç meşgul olmadılar da kontrol ettiğimde çıkışmamdan mı korkuyorlar?

Öğle yemeğinden sonra yardımcı kadın ayrılıyor. Yarın sabaha kadar ondan kurtulduk. Hedda ve Holde öğle uykusundalar. Diğerleri de öğleden önceki kadar dinç değiller, mutfakta pencerenin yanında oturmuş aşağıya, caddeye bakıyorlar. Küçükleri uyandırmamaya çalışır gibi, sessiz sessiz konuşuyorlar.

Bildikleri bir oyun var: fısıltıcılık. Onlar şimdi fısıltıcı. Akışını tam çıkaramıyorum, çocuklara kuralları da sormak istemiyorum çünkü tamamen oyuna gömülmüşler. Ama her seferinde oyunun yeni bir bölümünü belirleyen bir formülü karşılıklı tekrarladıklarına dikkat ediyorum: Kolla kendini, korkunç fısıltı sana gelecek.

Bunu, kıskanç büyücünün masal anlatmasına benzeyen bir sesle söylüyorlar. Korkunç fısıltı: korkunç fısıltıyı duyanın kanı çekilir, yüreği kurur. Özel bir ses rengi; tek amacı, dinleyeni korkudan dondurmak. Hayallerinde sesle ruh o kadar dip dibe.

Küçükler buruşmuş suratlarla tıpır tıpır mutfağa geliyorlar, onları öğle uykularından biraz erkence uyandırdık zaar. Susamışlar, şimdi onlar da kamelya çayı istiyor ama çay soğumuş. Birden acayip bir koku, alışılmamış: yoksa Coco koridora mı yaptı? Ama hayır, Helga sesleniyor: Hedda altına yapmış.

İki yaşında bir kıza bez kullanılır mı ki? Hedda da benim kadar afallamış görünüyor. Helga onu sandalyeden kaldırdı bile, külotlu çorabını, naylon donunu çıkarıyor. Hedda da ayağını alakasız bir tavırla kaldırarak ona yardımcı oluyor. Tek bacak üzerinde durduğundan sendeliyor, kollarıyla büyük çemberler çeviriyor. Otomatik bir hareketle elini kavrıyorum. Şimdi sağlam duruyor, parıldıyor bana, bakışları beni dostça bir şeyler söylemeye çağırıyor: Gördün mü, Hedda, yok bir şey. Gel benle, başka bir don alalım.

Araya Helga giriyor: Hayır, daha değil. Hedda'yı yıkamamız lazım.

Bir de bu şimdi... Hedda elimi bırakmayınca, bana da onunla beraber banyoya gitmekten başka çare kalmıyor. Yeni bir yıkanma bezi alıp parmaklarımla suyun sıcaklığını yokluyorum. Ama yine Helga benden önce davranıyor: Ne yapıyorsunuz orada Bay Karnau? Hedda çıplak ayaklarla mermerde durmasın. Bir bez koymak lazım.

Helga onu sabunlu bezle ovalamaya girişiyor bile. Bana yapacak bir şey kalmıyor. Acaba Helga evde de küçük kardeşleriyle aynı görev bilinciyle meşgul oluyor mudur? Elinden her iş geliyor, hepsine doğal bir hâkimiyeti var. Şakayla karışık, eh, Helga, diyorum, gerçek bir çocuk bakıcısı kadar mükemmel beceriyorsun.

Ama bana cevap vermiyor, Hedda'nın bacaklarını kurulamakla meşgul olduğu için beni duymamış gibi yapıyor.

Nasıl da gürültülü çatırdıyor; kulaklar çatırdıyor, kafamı oynattığımda, konuştuğumda soğuk kulaklarımı çatırdatıyor. Kemikler veya kulak zarının sesi bu. Ne kadar da soğuk, basbayağı kış artık.

Gezmeye çıkarken hepimiz sıkı sıkı giyindik, berelerimizi taktık, küçüklere eldivenciklerini giydirdik. Bay Karnau benimle beraber önden yürüyor. Kız kardeşlerimden biri birden bağırıveriyor: Genç âşıklar, öpüşsenize!

Çocuklar arkamdan gülüyorlar, heyecanlı heyecanlı fısıldaşıyorlar ve yine kikirdemeye başlıyorlar, Helga önde benimle yalnız sohbet ediyor ya! Oysa bugün öğlen benimle mümkünse hiç konuşmak istemiyor gibi gelmişti. Çocuklar taze havayla karşılaşınca sahiden uyanmış gibiler, evdeyken sanki üzerlerinde hâlâ dün geceki uyandırılışlarının şaşkınlığı vardı. Şimdi Helga yavaş yavaş güven duyuyor ve çok geçmeden frensiz konuşmaya başlıyor. Yerdeki yaprakları gösterip hangi

ağaçtan döküldüklerini söylüyor, işimi soruyor, evinden, kız arkadaşlarından ve anne babasından bahsediyor.

Coco tasmaya asılıyor, kız kardeşlerim Bay Karnau'nun önünde itişip kakışıyorlar. Hepsi de Coco'yu kendi gezdirmek istiyor. Şimdi Hilde, Coco'yla koşmaya başlıyor, atkısı havada dalgalanıyor. Öbürleri de peşlerinden koşuyor ama ben Bay Karnau'yla kalıyorum. Bebek arabasını yalnız sürmeme izin var, Hedda boğazına kadar sarılıp sarmalanmış ve yanakları kızarmış. Diğerlerinin arkasından bağırıyor, ikimizin konuştuklarını duymuyor, sadece Coco'nun balçık olmuş çayırda koşup zıplamasını seyrediyor. Bay Karnau soruyor: Ee, Helga, evi özledin mi? Evde kalmayı tercih eder miydin? Ben de seyahate çıktığımda öyle hissederim, küçükken de yabancı birileriyle kalmaktan hiç hoşlanmazdım.

Belki de Bay Karnau başta zannettiğim gibi acayip birisi değil. Her halükârda giderek şirinleşiyor ve artık sadece ufaklıklarla meşgul olmuyor. Onlar şimdi Coco'yla kovalamaca oynuyorlar.

Helga uyanık bir kız ve bana yönelttiği kimi sorular, kullandığı kimi kelimeler, ağzından çıkan kimi değinmeler, hiç de sekiz yaşında bir kız çocuğuna ait gibi tınlamıyorlar. Sanki Helga çok daha büyük, sanki çocukça konuları sıyırıp atmaya çalışan, yetişkinlik eşiğindeki birisi. Ve sonra Helga konuşurken yine de ağzından yaşını apaçık ele veren cümleler çıkıyor, sanki Helga konuştukça gayri ihtiyari kız kardeşlerinin arasına çekiliyor. Sonra da yukarıya doğru, ürkekçe bakıyor bana, fark edip fark etmediğimi yoklar gibi. Bu anlar öyle dokunuyor ki, gülümsememek için kendimi güç tutuyorum. Böyle bir gülümsemeyi Helga muhakkak kendini üstün gören bir yetişkinin jesti olarak yorumlardı.

Helga'yı konuşmaya devam etmesi için teşvik ediyorum, çok büyük ihtimalle henüz bilemeyeceği kelimeler kullanıyo-

rum, nitekim o da bu kelimelerin anlamlarını soruyor. Bir yetişkin gibi her şeyi anladığı izlenimini vermeye çalışmıyor, yeni kelimeyi başka bir vesileyle deneyip öyle kullanılıp kullanılamayacağını, kelime hazinesindeki şu veya bu kelimeye tekabül edip etmediğini soruyor ve yeni bir şey öğrendiğine seviniyor. Kelimeleri açıklamamı, konuları tasvir etmemi dikkatle izleyerek, cevaplamamı istediği yeni sorular soruyor.

Örneğin Heide de bahsettiğiniz o adamlar gibi sağır-dilsiz olsaydı... Bunu bilemeyiz, kendisini göremedik ki daha. Ve başlangıçta da bir şey fark edilemez, Heide zaten hiç konuşamadığına göre. O zaman onunla bir daha hiç konuşamaz mıyız? Bayağı bayağı sakat mı olmuş olurdu? Korkunç olurdu bu. Daha evvel bir sakatımız oldu bizim ama o hiç yaşamadı bile.

Bay Karnau şöyle diyor: Küçük kız kardeşin için mi kaygılanıyorsun? Ama niye sakat diyorsun Helga, sakat çok ağır bir kelime. Şayet Heide sağır-dilsiz olsaydı, ki kesinlikle değildir, yani sağır-dilsiz olduğunu biz sadece varsayalım; siz beş kardeşten öyle çok fazla da farklı olmayacaktı ki. Tabii ki farklılıklar olacaktı, Heide'nin işaret dilini öğrenmesi gerekecekti, sizin de öğrenmeniz gerekirdi, anne babanızın da çünkü o zaman işaretler aracılığıyla onla konuşabilirdiniz. Bu başlangıçta çok çaba ister çünkü siz konuşmayı kendiliğinden öğrendiniz. Sağır-dilsiz olmayan bir çocuk, konuşmadan çok önce, anne babasının onunla ve kendi aralarında nasıl konuştuklarını duyar ve taklit ede ede yavaş yavaş dile yanaşır. Çok daha evveli var: Bağırdığında, mızırdandığında, güldüğünde veya annesinin dikkatini çekme isteği olmaksızın kendine hayran bir biçimde tuhaf sesler çıkardığında, yahut öğle uykusundan uyanıp da onu yatağından alacak kimseyi bulamadığında bir bebeğin yaptığı, kendi sesini ve etkilerini sürekli sınamaktan başka nedir ki?

Evet, sağır-dilsiz bir çocuğun, dilini elde etmek için sıkı bir mücadele vermesi gerekir, bir şey bildirmek için yaptığı her işaretin başlangıçta bilincinde olacaktır ama çok geçmeden

işaret diline öyle mükemmel bir şekilde hâkim olacaktır ki, tamamen kendiliğinden ve kendini bırakarak da konuşacaktır; iş, kardeşlerinin veya arkadaşlarının onu anladıklarını bilsin.

Büyüklerle konuşmak ne kadar da farklıdır. Böyle konuşmalardan elimden geldiğince kaçınırım. Birinin kendiliğinden anlatması rahatsız etmez, mesele o değil... Ama cevap verme, yeni sorular sorma, onaylayıp pekiştirme yükümlülüğü, sanki iş, sesimin bilincine varmamı sağlamakmış gibi, sanki benimle konuşan kişi sesimin sevimsiz tınısını bana takdim etmenin tadını çıkarırmış gibi...

Kendi sesimle ilk karşılaşmamdan bu yana hayli zaman geçti. Aynı anda konuşmaksızın kendi sesimi ilk işitişim, herhalde ilkgençliğimdeydi: Arkadaşlar arasında, birinin anne veya babasının gözetimi altında, bir ses alma aygıtına sırayla bazı kelimeler konserve edip kaydettiklerimizi hemen dinlemiştik. Doğum günü için biraraya gelmiş olan bütün topluluk bu mucizeye hayret etmişti. Bütün çocukların seslerini dinledik, sadece benim kelimelerim yoktu. Ama diğerleri bunu hiç fark etmediler. Sonra ben, ses hunisinden yayılan yabancı, gayri tabii bir sesin, arkadaşlarımdan hiçbirine ait olmadığının ayırdına vardım.

Bir anda, bunun ancak benim sesim olabileceğini kavradım. Oysa benim kafatasımın içindeki tını, bu çocuksu sesten çok başkaydı: Bugün hâlâ, kemiklerimden içkulağıma iletilen sesleri, dışardan gelip kulağıma erişenlerden daha derin ve sıcak bulurum. Afallamıştım. Bir yandan emin olmak için kaydı tekrar dinleme isteği beni dürtüyordu, diğer yandan öteki oğlanların dikkatini çekmeden benim de karışabileceğim yeni bir oyuna başlamış olmalarından memnundum. Mikrofonu unutmuşlardı bile; bense hâlâ korkuyla, plağın derin yarıklarını durup yorulmaksızın yalayarak mekânda çınlayan sedaya dönüştüren o titrek iğneyi, bir daha asla işitmek istemediğim o itici tınıları düşünüyordum.

O zamandan beri bazen konuşmamın ortasında aniden susakalırım, sesimin nahoş tınısı bilincime çıktığında. O zaman utanırım ve artık hiçbir şey söylemek istemem. Oysa eminim ki: Ses biçimlendirilebilir olmalıdır, alıştırmalarla kafatasının içindeki o tınıya yaklaştırılabilir; hatta gırtlağı, dili, diyaframı ve boğazı dikkatle kullanarak, konuşma öncesinde bile. Hâkim olmanın bir yolu olmalı, her yabancının algılayabildiği, bir insanın hususiyetlerini başka hiçbir kımıltının ele veremeyeceği şekilde açığa çıkaran, içimizden dışımıza bağlantıyı sağlayan bu organa...

Fakat hiçbir mecburiyeti olmaksızın benimle konuşan Helga, bu ses kusurunu fark etmemiş görünüyor. Belki de bu ikisinin birbirine ne kadar az uyduğunu bilecek tecrübesi olmadığı için, sesimle onun taşıyıcısını doğal bir biçimde birbirine ait sayıyor. Kız kardeşleriyse arkamızda gevezelik edip kikirdiyorlar, bende sükûnet isteği uyanmıyor yine de.

Bay Karnau?

Helga beni kendime getiriyor, yine bir soru soruyor. Acaba geçen vakitte hep sustu mu ki?

Bay Karnau? Sizin de bizim kadar çok kardeşiniz var mı?

Hayır. Benim hiç kardeşim yok.

O halde hep yalnızdınız, öyle mi?

Bay Karnau ne cevap vereceğini bilemiyor. Kız kardeşlerimin bebek arabasıyla oynayabilmesi için Hedda'yı kucağına aldı. Arabayı tank yapmış su birikintilerine sürüyorlar. Coco'nun tasmasını tutuyorum. Belki de Bay Karnau'nun hakkı var: Heide için kaygılanmanın gereği yok.

Yine sıcaktayız. Coco'nun tüyleri üşümüş, açık havanın taze kokusu tütüyor ve bir serinlik bulutu mutfağın içinde dolanıyor. Yanaklarımız, mama dolu cam kapların üzerindeki tombul yanaklı, gülen, sarı kâküllü bebeğinki gibi kızarmış. Bay Karnau bir daha ev ödevlerimizi sormadı. Kış Yardım Kampanyası oyunu oynayalım mı? Küçüklerin hoşuna gitmiyor çünkü onlar

bağışta bulunanları oynayacaklar, Hilde'yle bense Hotel Adlon'un önünde durmuş para topluyoruz. Bunu daha önce Baba'yla yapmıştık, geçen yıl, yılbaşından önce, herkes bize hayretle bakmıştı. Bunu küçükler hâlâ kıskanıyorlar.

Bunun üzerine Baba Anne Çocuk oynuyoruz. Ama kimse Anne olmak istemiyor, kimse kendini feda etmiyor çünkü Anne çoğu zaman yatakta yatmak zorunda ve sağlığı iyi değil. Gerçi tedavi görüyor, açık hava tedavisi, bütün işleri üstünden alındı ama baygınlık nöbeti geldiğinde bir sürü hap yutması lazım. Bir keresinde otomobilde giderken virajda arabadan düştü, kemikleri kırıldı, beyin sarsıntısı geçirdi. O zaman onun için çok kaygılandık, özellikle de Baba zira direksiyonda o vardı ve aşırı hız yapıyordu. Buna rağmen herkes Baba'yı oynamak istiyor, vicdan azabının da çok uzun sürmesi gerekmez, hem Baba birlikte çalıştıklarına emirler verebilir, kendi sekreterleri var ve hep çok meşgul. Bugün Hilde, Baba olacak. Sekreterleri olarak Helmut'u ve beni seçiyor, küçükler de çocukları oynayacak.

Baba büroda bir aşağı bir yukarı yürüyor, durup yeni bir konuşmasını dikte ediyor, acımasızca açık olmaktan, halkın sesinden ve hakikatin buz gibi soğuk yüzünden söz ediyor; Helmut da stenoyla not alıyor, yazı yazmayı daha tam bilmiyor aslında, kâğıda eciş bücüş karalamalar yapıyor. Hilde, Helmut'un yazabileceğinden çok daha hızlı konuşuyor. Simsiyah dediğinde, biz de siyahın üstünü siyahla boyuyoruz, Hilde duraksıyor, Helmut yetişemiyor, biz de mümkün olduğu kadar simsiyah boyamaya devam ediyoruz.

Şu sırada henüz biz çocukların yapacağı bir şey yok. Baba onların ne yapacağını tayin ediyor: Havada ağır bir hastane atmosferi var, çocuklar hasta ve o çalışırken ses çıkarmamaları gerekiyor. Hilde bir talimat veriyor: Doktora film çektirmelere bir son verin artık. Fazla film çektirmek iyi değil. Ama talimatı bana iletmesi gereken Helmut diyor ki: Şu andan itibaren artık ciddi film çevirmek yok.

Helmut'un hatasına gülüyoruz. Helmut, Zilzurna; "Zilzurna ile Uyanık"tan. Bunlar Baba'nın kendi bulduğu iki sinema kahramanı. Ama Helmut bundan hoşlanmıyor, talimat almak istemiyor. Oyuna ancak Baba filmleri denetlerken tekrar katılmak istiyor. Ve nihayet küçükler de oyuna katılabiliyor, filmlerin denetlenmesini izleyebilirler. Dağlarla ilgili filmler, haftalık özetler ve Baba'nın da eğlenceli bulduğu çocuk filmleri denetleniyor. Hilde bize Miki Maus'lu bir film anlatıyor. Bittiğinde Baba diyor ki: Yeter, bu filmi kafadan yasaklıyorum.

Kapıyı dinliyorum: Çocuklar beni unuttular, bir anlığına, bir yabancının evinde olduklarını akıldan çıkardılar.

Çocuklar oynarken, akşam yemeğinden önce bir yarım saat daha harita projemle meşgul olmaya değer mi acaba? Ses koleksiyonu durmaksızın büyüyor: En acayip dışavurumlardan yüz örneği biraraya getirebildim. Gündelik sesler var bunlar arasında, olağan şartlarda algılanmayacak ses tezahürleri. Özellikle de şimdi sonbaharda gözlemlenecek sonsuz sayıda ses var: bir öksürük, tıksırıklar, burun çekmeler, ses kaynağı hiç dikkat etmeden sümkürmüş ama plak acımasızca kaydetmiş. Koleksiyonumda sahici hazineler de var. Cephedeki bir kerhaneden alınmış şu kaydı bir tanıdığım vermişti: Sevişirken bile kulak kesilmek lazım insanlara. Balmumuna kazınmış, tekrarı mümkün olmayan sesler; zira kayıttan hemen sonra kerhane yıkılmış, salgın hastalık tehlikesinden ötürü. Tanıdığımın bana anlattığına bakılırsa, operasyonda ıslak iç çamaşır aramaları için terbiye edilmiş köpekler bile kullanılmış.

Bütün ses renklerini kapsayan ses haritamın sınırları var mı ki acaba? Yapmayacağım kayıtlar olabilir mi? Evet, örneğin şu çocukların sesleri; korumasız olduklarında, şimdiki gibi, yalnız olduklarını ve kimsenin onları duymayacağını düşündüklerinde. Ama onun dışında: her şey, her ses, eksiksiz olması için, duyulabilir dünyanın tümü kaydedilmeli, tek bir beyaz leke kalmamalı. Tek bir şey hariç: çocukların sesleri, cümle âlemin

eli altında olacak, daha da beteri, bizzat çocukların elleri altında olacak olan ses haritamda yer almayacak. Çocuk seslerinin o zahmetli, asabi konuşmaya çevrilmesi suçunu işlemek istemiyorsa insan, bu çırılçıplak soyuluşun sorumluluğu taşınacak gibi değildir; benim çocukken kendi sesimi algıladığımda olduğu gibi, bu beşine de kendi sesleri yabancı geleceğine göre, suçun oluşacağı kesin.

Hedda yatakta yanımda uykuya daldı bile, öbürleri de kıpırdamıyorlar. Yazık, ben hiç yorgun değilim ve kardeşlerimle Bay Karnau ve Heide üstüne sohbet etmek isterdim. Uyuyamıyorum, susadım, mutfağa gidip içecek bir şeyler almak istiyorum. Hiç ses çıkarmadan, öbürlerini uyandırmamak için, çıplak ayaklarla odadan dışarı, ışığı yakmadan. Tık yok.

Bay Karnau'nun odasında konuşan biri var, kapalı kapının ardından sesleri duyuyorum. Ama Bay Karnau yalnız değil mi, yoksa biz çocuklar fark etmeden akşam bir ziyaretçisi mi geldi? Kulak kabartıyorum: Belki de Bay Karnau radyo dinliyor. Almanca değil bu, tek kelime anlamıyorum. Bay Karnau düşman vericilerini mi dinliyor? Hayır, bu ses başka, radyo spikerininki gibi yüksek sesli ve tane tane konuşmuyor. Bir radyo spikeri, konuşması sırasında kekelemez ve sık sık böyle uzun aralar da vermez. Ve burada cümleler arasında iç çekmeler de var, tekinsiz bir şey bu, karanlık mutfağa doğru bir adım daha atmaya ürküyorum.

Sesler gittikçe yükseliyor, yoksa sahiden bir misafir mi, kapının arkasında acı çeken birisi mi var, çığlıklar mı duyuyorum? Bu korkunç seslerin anlamı ne? Hızla yatağıma dönmek istiyorum ama kıpırdayamıyorum, kulak kabartmadan edemiyorum: Hayır, bunlar kesinlikle kelime falan değil, birisine acı çektiriyorlar, belki de bir insan değil bu, bir hayvan olabilir, bastırılmış iniltiler duyuyorum. Kalbim hızla çarpıyor. Bay Karnau köpeğine eziyet mi ediyor? Ama bu Coco değil, bu yine de bir insan olmalı, şimdi boğazına bir şey kaçmış gibi

hırıldıyor, nefeslenmek için hızlı hızlı soluyor, korkunç inlemeler; neden Bay Karnau hiçbir şey yapmıyor, neden hâlâ o zavallı adama yardım etmiyor?

Bazen bir sesin hususiyetlerini, söylenen bir kelimeden çok daha iyi biçimde, en uç dışavurumlardan, bağırışlardan, çatlayan seslerden, inildemelerden anlarız, bu sesler ses kayıt bantlarında bilhassa derin yaralar açsa bile; belki de tam bu nedenle. Ne konuşanın ne de dinleyenin berrak olmasını beklediği, o ender ve berrak sesler. Organın çetin engelleri aştığı, zorluklarla boğuştuğu ve belki mesela bir öksürük nöbeti sırasında, sesin teslim olup her sedanın öldüğü o son noktaya kadar tüm gücüyle onları alt etmeye uğraştığı o anlar. Bir insanın ses resminin tamamen kısıtsızca göz önüne serildiği heyecan anları.

Ve böylesi seslerden yapılan kayıtlar o ses kaynağının en içlerine kadar dayanırlar; gerçi ritmi insandan insana değişen ama sonuçta makinenin hep aynı biçimde çalıştığını onaylayan kalp atışlarının, kulak kesildiğimiz, aletlerle kaydettiğimiz seslerinden bile çok daha derinlere ulaşırlar. Kalp atışı, hayatın kanıtıdır basitçe; beslenmeyle dönen ve birçok canlı varlıkta görülebilecek bir hayatın. Oysa kısmen irademize de tabi olan ses, her tınısıyla kendi titreşim tabanını taşıyan gövdeyi, insanı, ifşa eder.

Kapı birden açılıyor ve Bay Karnau, sanki hiçbir şey olmamışçasına karşımda dikiliyor. Odasından hiç ses gelmiyor artık. Bay Karnau soruyor: Uyuyamıyor musun, Helga? Ağladın falan mı?

Bay Karnau korkutuyor beni. Odasına alıyor. Oda karanlık, sadece yazı masasındaki gece lambası yanıyor. Gölgelerin ardında bir kıpırtı mı var, misafir elleri böğründe acılar içinde kıvranıyor mu orada bir yerde? Bir koşu koparıp gelen Coco var sadece. Bay Karnau beni yatağına oturtup sırtıma bir battaniye örtüyor, sonra yazı masasına, pikabının başına oturuyor.

Coco yatağa, yanıma zıplıyor, soluk soluğa, o da sıcak yorganın altına girmek istiyor. Burada sahiden bizden başka kimse yok mu?

Tanrı aşkına, Helga'ya neler olmuş? Onu kapının önünde bulduğumda tamamen afallamıştı. Beni canavarın biri sanacak şimdi. Çocuklar bende kaldığı müddetçe artık ses kayıtlarımı çalmamalıyım. Çok tehlikeli. Sanmıştım ki çoktan uyumuşlardır. Odamdan gelen o acı dolu sesleri işittiğinde zavallı Helga neler düşünmüştür? Umarım birazdan daha iyi olur ve işitmek zorunda kaldıklarını çarçabuk unutur.

Çıplak ayacıklarını battaniyeye sarmış, yatakta büzülmüş oturuyor ve hâlâ korku içinde. Benden mi korkuyor? Odanın karanlığından mı? Çoktan yitip gitmiş olan o seslerden mi? Ürkek ürkek çevresine bakınıyor, şimdi yine tam bir çocuk, annesinden ve bakıcı kadının kardeşleriyle ilişkisinden görüp taklit ettiği bütün o erişkin jestleri, karşımda oturan ve konuşmaktan kesilen bu küçük kıza değil de başka bir insana ait sanki.

Helga'yı derhal bu öğleden sonraki gibi bir sohbete katmalıyım, konuşma akışım hiç durmamalı ki, çocuk başka düşüncelere kapılmasın. Müzik de onu yavaş yavaş sakinleştiriyor, pikabın tablasının yarı karanlıktaki görünüşü, siyah plağın yeknesak dönüşü sırasındaki ışıldaması da...

Coco kafasını kucağıma yaslıyor. Bay Karnau, Coco'yu sevmiş miyim diye soruyor. Evet, peki ama ırkı ne bu köpeğin?

Bilmiyorum, hiç merak etmedim. Bunu saptamak da pek o kadar kolay olmasa gerek.

Coco safkan değil mi?

Bay Karnau gülüyor: Korkarım hayır.

Piç, demek ki.

"Kırma" diyelim istersen, daha sevimli geliyor kulağa.

Bay Karnau plağı benim için bir defa daha çalıyor. Şunları diyor: Akşamları ışıklar sönükken oturup plak dinlemeyi seve-

rim. Gece hakikaten kapkaranlıksa karartma birçok insanın ruhunu ezer ama ben gökyüzünün şehir üzerinde başka zamanlardaki gibi soluk, süzgün değil de iyice lacivert olmasını severim, o zaman onu çok daha iyi görebilirsin. Az evvel karanlıkta korktun mu?

Evet, birazcık. Ama şimdi iyi, sadece orada koridordayken...

Bunu gayet iyi anlayabilirim, çocukken ben de karanlıktan korkardım, özellikle de kapalı mekânlarda, açık havada idare ederdim aslında. Düşünüyorum da bugün hâlâ öyle: Evdeyken ışıksız ancak kısa bir süre dayanabiliyorum ama gölge şekillere rastlamadıkça geceleri saatlerce yürüyüş yapmaktan çok hoşlanıyorum.

Bay Karnau'nun saçları yazı masasının lambası altında parıldıyor. Çok önce uyumak zorunda olan kız kardeşlerimden daha fazla oturmama izin veriyor ve yalnız ikimiz baş başa sohbet ediyoruz. Peki ama gölge şekiller ne? Gölgesi düşen insanlar değil çünkü hepimizin gölgesi vardır. Sadece gölgede hareket eden insanlar mı, yoksa etten değil gölgeden yapılmış mahluklar mı? Bay Karnau'nun sesi çok sakin ve gittikçe alçalıyor. Gölge şekiller gece biçim değiştiren hayaletler mi? Ya da karanlığın içinden süzülen kara pençe mi? İnsan değil ama hayvan da değil, el yerine pençeleri var, sırtına vurduğu çuvalıyla... Korkmuyorum artık, bir berenin altından görünen kara pençe suratından da korkmuyorum, Bay Karnau'nun sesini artık duymayışımdan, her yerin iyice kapkaranlık olmasından da.

Uyanık mısın, Helga?

Ağzımı açmıyorum. Bay Karnau beni kaldırıp battaniyeye sarılmış halde, çocuk odasına taşıyor. Dikkatle Hedda'nın yanına yatırıyor, Hedda uyurken döşeğimizi ısıtmış. Bay Karnau üstümü örtüyor. Şimdi gitti.

Köpeğime ne oluyor? Coco niçin sabahın köründe koluma yatmış? Beni uyandırmak mı istiyor? Şimdi bacaklarımda da bir

ağırlık. Coco o kadar da büyük değil ki. Gözlerimi aralıyorum: Hava aydınlanmış. Ve birden bir çocuk yüzü karşımda ışıldıyor. Derken biri daha.

Gözlerini açtı.

Kıkırdamaya başlıyorlar. Çocuklar içeri sızmışlar ve yatağımda oturuyorlar. Beş defa günaydın. Çoktan uyanmışlar, cin gibiler, küçük kafalarını uykudan kalkmış bir köpek gibi sallıyorlar. Saçları vahşice dağılmış, oysa sadece iki gecedir buradalar. Yardımcı kadın da ben de saçlarını doğru düzgün örmeyi beceremedik. Holde'nin yorganımın altına kaymasına izin veriyorum, hemen oyuncak tarağıyla saçlarımı taramaya girişiyor: Saçların öyle darmadağınık olmasın diye.

Çocuklar gülüyor. Burnumun dibinde o kolu bacağı sallanan bebek dans ediyor ve Hedda sesini bebek sesine benzeterek bir "sabah oldu" şarkısı söylüyor. Birkaç mısra sonra sözleri karıştırıyor veya bebek karıştırıyor sözleri, bunun üzerine habire ilk iki mısrayı tekrarlıyor. Ayak ucumda Helmut yorganla güreşiyor. Coco pek beğeniyor olan biteni, o da atlayıp yanımıza geliyor.

Helmut kendini yatağa bırakıyor, yavaşça dizlerini büküyor ve bir an kıpırtısız yatıyor. Tekrar kalkıyor, kolunu ileri uzatıyor, Helga'ya nişan alıyor ve dilini şaklatıyor, patlama sesi gibi. Şimdi Helga yatağa düşüyor, yavaşça, sonra tamamen hareketsiz yatıyor, gövdesi sadece döşeğin salınımlarıyla kımıldıyor. Ve Holde heyecanla, Helga'nın işaretparmağıyla nişan alıp o ateş etme sesini çıkarması üzerine bu sefer Hilde'nin aynı biçimde düşüşüne bakıyor. Şimdi Helmut'un aklına bir fikir geldi: Parmaklarımız tabanca olmasın da yastıklar bomba olsun, yastık savaşı yapalım.

Hedda ile Holde yorganımın içinden fırlayıp diğer odadaki yataklarından yastıklarını almaya giden öbürlerinin peşinden koşuyorlar. Sadece Helga benim yanımda kalıyor, doğru yapmak için çok dikkat etmek lazım, vurulunca doğru biçimde düşmek hiç öyle kolay değil, diyor.

Sonra ölmekten bıkıyorlar ve başka bir şey oynamak istiyorlar. Helga kardeşlerinin kulağına bir şeyler fısıldıyor, ne oynadığımızı tahmin edin, diyor bana.

Çocuklar yatağımın önünde yan yana sıraya diziliyorlar. Holde dayanamayıp kıkırdıyor. Ama Hilde zılgıt geçiyor: Psst ve kötü kötü bakıp Hilde'nin geceliğini çekiştiriyor. Hemen susuyor o da. Çocuklar çıt çıkarmadan duruyorlar. Sonra elleriyle kollarıyla havayı dövüp sanki bir şey anlatmaya çalışıyorlarmış gibi bana bakıyorlar. Ama bir şey demiyorlar. Biraz sonra sabırsızlanıyorlar ve Helga soruyor: Ee, anlamadınız mı hâlâ?

Hayır. Yüzme? Kuşlar?

Saçma.

Pazar çığırtkanları mı? Sessiz sinema veya?

Sağır-dilsizlerin geçit törenini oynuyoruz işte!

Beşi beraber dönüp sessizce koridora doğru yürüyüşe geçiyorlar.

3

Evet, çocuklar geri gitti, ev nasıl da sessiz. Bana fazla sessiz geliyor, sanki zemin halılarla kaplanmış gibi, sanki ev pamuklara sarılmış gibi; duvarlardan kahkahalar ve çocukların konuşmaları, soruları yankılanmıyor artık. Köpeğin soluması da bir tuhaf geliyor kulağıma, sanki o sesin kendisi yok da daha gürültülü günlerin boğuk hatıraları var gibi. Ve plaklar da seslerini ne kadar açarsam açayım, onların yerini tutmuyorlar, beni sakinleştirecek sedalar değil bunlar. Huzursuzca odalarda gezeliyorum, bir yerlerde, tavanda, mobilyalarda, çocuk seslerinin izleri kalmış olabilirmiş gibi. Ama yok.

Çocukların seslerini, onlarla beraber geçirdiğimiz birkaç saat içinde o kadar iyi belledim ki, şimdi hepsini içkulağımdan çağırabilirim. Her birinin, başkasıyla karşılaştırılamayacak kendi tasviri var. En küçüklerin tiz seslerini bile açıklıkla ayırdedebiliyorum, daha belirginleşmemişliklerine ve ancak yıllar içinde tam teşekkül edecek olmalarına rağmen. Ses sadece gövdenin büyümesiyle büyümez, gövdenin hareketleri de bunda rol oynar: Ses, çocuğun kardeşleriyle boğuşup yuvarlanmasıyla büyür. Kuvvetini başka çocuklarda sınarken, onlarla boğuştuğunda, onlar hırıldadığında ve ağladığında büyür. Kollar bacaklar uyumla hareket ettiğinde, yürürken, atlarken, sol ve sağ eli birlikte kullanarak bir iş görürken, büyür. Ve bir çocuk, neredeyse kendisi bile fark etmeden ve çevredeki yabancı seslerden hiç etkilenmeden, mırıl mırıl yapıp ettiklerini yorumlayarak halının üzerinde oyununa gömüldüğünde de büyür.

Ses telleri henüz yumuşaktır ve çocuklar dillerine hiç ket vurmadan konuşurlar. Kelimeler ve sesler oluşturmalarını sağlayan bu özgürlüğün bilincinde bile değildirler sanki. Hatta belki de bir erişkin gibi konuşabilmeyi isterler. Ama sonraları, kaçınılmaz biçimde, sesleri doğallığını yitirecektir. Boğazları kaşındığında mümkün olduğunca keskin bir şekilde kendilerini rahatlatmak yerine, ağızlarına tuttukları ellerinin ardından kibarca tıksırarak erişkin gibi öksürmeyi öğrenmeleri kâfidir. Her şey bir yana, bundan böyle sesleri artık tüm gücüyle duyulamayacaktır: Dizginsiz bağırmaların, sevinç çığlıklarının ve ağlamaların yerini, oda ortamının mutedil ses tonu alacaktır. Çok geçmeden sesler bir yola sokulur: Her zaman tane tane konuşmalıdır, kimi zaman geçerken bir anlığına çocukların kulaklarına çalınan o yabancı ses renkleri, ilk konuştukları lakırdıda devralınıp bir cümle, bir söyleşi, bir gün boyunca olağan ses tonuna –belki de bilinçsizce– yeğlenerek taklit edilmemelidir. Ve kelimelerin ve cümlelerin durmaksızın tekrarlanması, durmaksızın ağlama ve durmaksızın mızıldanma, ebediyyen

yok olacaktır. Çünkü insanlar dinlemededir ve çıkarılan her sese kulak verirler.

Belki de çocuklar bunu için için sezinliyorlar: Yoksa bana ilk geldiklerinde niçin öyle ürkek olsunlardı, niçin başlangıçta o kadar çekingen konuştular? Lüzumundan fazla bir tek kelime etmediler. Mümkünse sadece, benim sorduğum bir soruya cevap vermek kaçınılmaz olduğunda. Yavaş yavaş, önce biri sonra beriki, güven kazanıp da bana kendiliklerinden hitap etmeye başladılar. Tamamen kendilerini bırakarak, ancak kapı kapalıyken çene çalabiliyorlardı, yabancının bunu fark etmemesi için. Öyle umuyorlardı. İlerde bir vakit, o kesik kesik, huzursuz konuşma onlar için doğal hale gelecek ve seslerinin bir zamanlar başka türlü olmuş olduğunu hiç bilmeyecekler bile.

Öğrendikleri yeni ses renkleri de başlangıçtaki o zorlamasız doğallığın yerini tutamayacak. Gülünç olmayan hatta münasebetsiz bir şakaya mukabil, hemen diriliveren o kibar, yalandan gülüş. İnsanların konuşma esnasında en ufak tatsızlıkta birbirlerini boğazlamasını engelleyen o kibarlık nidaları, aalar, oolar, hıılar. Eski oyun sahası daraltılan ses, verili kalıplar içinde kendini tüketecektir; hayatın sonunda ta diplerde, dil tabanında bir kasılma haline gelene dek. Bu sesten artık sırf müterediddit ifadeler çıkacaktır; en fazla, bazen, bağırarak infilaklar halinde.

Günün birinde çocuklar anlar ki, artık sesleri üzerine serbestçe tasarrufta bulunamazlar. Helmut bunu en geç sesi kalınlaşırken, sızıyla öğrenecek: Birden gırtlak söz dinlemez olur; burulan, gerilen ses telleri boğazda hiç iyileşmeyecek bir yara gibi acıyan bir noktadır. Sesler kesik kesik çıktığı için dil de zayıflar, ses tonu dalgalanır. Helmut, sesi elinden kayıp gittiği için korkacaktır. Ve her şey elinden kayıp gider.

Bu evredeki bütün nahoşluklardan, büyüme süreci sorumlu tutulur: Baş ağrıları, eklemlerin koparcasına acıması ve yeniyetmenin hareketlerindeki ahenksizlik. Peki, dünyada tutamaksız kalma duygusuna esas yol açan, sesin değişmesi

olmasın? Sesin oluşumunda, konuşma sırasında, doğrudan doğruya konuşma aygıtıyla alakası olmayan sayısız başka kasın da harekete geçtiği bilindiğine ve sesin karşılaştığı o büyük başarısızlık tüm gövdeyi etkilediğine göre... Tamamıyla yanlış bir melodi taşıdığı bu evrede, gövdenin bütün azalarına boğuk bir acı gibi inen sesin, varsayılandan çok daha büyük bir önemi olamaz mı? Sesin kalınlaşması büyümek demekse, yani cinsiyetin olgunlaşmasıysa eğer, o zaman ses nihai biçimini, bir erkek ilk defa bir kadınla yatınca mı alır?

Sesin kalınlaşması, benim başıma hiç gelmedi bu, hafızam yanıltmıyorsa. Ve hafızamdaki bilgi doğru olmalı: Yoksa bugün sesim daha kalın olurdu, başka erkeklerinki gibi. Ama bana öyle geliyor ki, sesim aslında hiçbir zaman değişmemiş, hiçbir zaman daha alt bölgelere kaymamış. Hareketsizliğin damgasını vurduğu organım yaşıyla tamamen uyumsuz bir ses tonuna sahip, sesimin melodisi de yanlış, çocukça tiz, bir erişkinin gövdesine ve hareketlerine ters bir ses fakat o çocukça açıklıktan uzak.

Ayrıca hayret, bağırmalar, terbiye süreci de karışır çocuk konuşmasına.

Baba soluya soluya merdivenleri çıkıyor. Burada, üst katta, Helmut evi başımıza yıkarcasına ağlıyor. Baba koridora erişti, bana sesleniyor, bağırıyor: Ne oluyor Helga, küçük kardeşine yine bir şey mi yaptın?

Helmut kendi suçlu, kol saatimi bozdu. Kıpkırmızı bir suratla dikiliyor, içeri girdiğinde ciyak ciyak Baba'ya koşuyor, Baba onu hemen kucağına alıp bana kötü kötü bakıyor: Helmut'a vurmaman gerektiğini biliyorsun, o daha küçük ve bir kötülük düşünerek yapmış değil.

Helmut, Baba'nın kollarında hıçkırıyor ve masum masum etrafına bakınıyor. Helmut kırmızı deri kayışlı saatimi söküverdi ve bütün parçalarını ortalığa saçtı: Tam o sırada tüm gücüyle saatin yuvasını deşelediği için, geldiğimi fark etmedi. Tornavi-

dayla. Vahşice siftiniyor, dişlerinin arasına kısılan dili, ucu kıpkırmızı, titreşiyordu. Korktu, en nihayet beni görünce. Güzelim saatim tamamıyla darmadağın. Akreple yelkovan bile bükülmüş, kurtarılamaz artık. Bunu yaptığı için yumuşak bir tokat yiyor. Anında ağlamaya başlıyor ve öfkesinden saatin bütün parçalarını koluyla masadan yere savuruyor. Sonra kapıya koşup biraz daha yüksek sesle ağlıyor ki Baba onu aşağıdan iyice duyabilsin.

Duydun mu dediğimi, Helga? Baba benimle sert konuşuyor.

Ama Helmut saati tamamen bozdu.

Baba'yla konuşurken zahmet olmazsa biraz işitilir sesle konuş.

Helmut saatimi bozdu.

Hilde ve Heide kapıya geldiler ve patırtının nereden çıktığına bakıyorlar. Baba tepinmeye başlıyor: Kapa çeneni ve şimdi odana git.

Ama Helmut darmadağın etti onu, tokadı haketti o.

Çok ileri gidiyorsun Helga, sümüklü sümüklü küstahlaşma karşımda.

Ve Baba bana bir tane indiriyor. Şimdi ben de ağlamaya başlıyorum, odama koşuyorum ve bağırıyorum: Haksızlık bu, adaletsizsiniz, hepiniz.

Baba arkamdan geliyor. Hemen kapıyı kapatıp anahtarı kilitte iki kere döndürüyorum. Baba kapıyı vuruyor, Baba kapıyı yumrukluyor: Aç, Helga, derhal aç kapıyı, biliyorsun ki kapını asla kitlememen gerekir.

Ama içeri giremez artık, istediği kadar bağırsın. Bana ikinci bir tokat vuramayacak, kendi yatağımdayım, kulaklarımda yastıklar. Yastıklar gözyaşından ıslandılar bile. Helmut çoğunlukla gözyaşı dökmeden ağlar, üzüldüğünden değil de öfkesinden ağladığı için, bana vuracak gücü olmamasına öfkelendiği için. Yastıkları kulağıma sıkıca bastırırsam, Baba'nın kapıyı yumruklamasını, bağırmasını ve esip gürlemesini hemen hiç duymuyorum.

Helmut daha çok küçük, yaptığının ne olduğunu bilmiyor, daha çok küçük o, Hilde de küçük, Holde, Hedda da küçükler, Heide zaten küçük. Hepsi daha çok küçükler, her şeyi yapabilirler. Cezaları sadece anne baba verebilir, en büyük çocuk değil, o da bunun için daha çok küçük. Ama öbürlerinin yapışkanlığını çekmek için yeterince büyük, Anne'nin başı ağrıyıp yatağında yattığında ve sessiz olmaları gerektiğinde onlara mukayyet olacak kadar büyük. Anne nekahat için gittiğinde ve Baba evde olmadığında, Lanke'de gecelediğinde, günlerce hiç eve gelmediğinde. Yine de büyük çocuk hiçbir zaman küçüklere küfredemez. Helga büyük anlayış gösteriyor, der Baba, beni diğerlerinin önünde övmek istediğinde, kardeşleriyle o kadar rikkatle meşgul oluyor.

Dışarda koridorda Baba hâlâ bağırıyor: Bugün film de yok sana Helga, duyuyor musun, film milm yok.

Artık kapıya vurmuyor. Helmut yine saatimle oynuyor, Baba ona izin verdi, tek oğlan çocuğun böyle hakları olabilir. Biz, diğerleri, sadece kızız. Heide yine iyi, Anne doğru dürüst sırf onunla ilgileniyor. Bütün büyükler onun mavi gözlerine hayranlar. Ama gözlerinin rengi değişir daha, başlangıçta bütün çocukların gözleri mavidir.

Holde ile Hilde oyun odasında gülüşüyorlar. Annecilik mi oynuyorlar? Ve Helmut saatimi dövmeyi, kurcalamayı sürdürüyor. Veya tahtadan otomobiller, evler yapıyor. Doğru düzgün tornavida kullanmayı beceremiyor, marangozluk setiyle oynayamayacak kadar gerzek. Baba Anne'ye münakaşamızı anlattığında, halbuki Helmut sakin sakin kendi kendine oynuyordu, der yine. Anne bunun sahiden böyle olup olmadığını sormaz, sadece bana kötü kötü bakar ve baş ağrısı suratını takınır. Bakıcı kadın gelmiş, kardeşlerime bir şeyler söylüyor. Şimdi benim kapımı çalıyor: Helga, güzelce giyin, saçlarını da tara, birazdan akşam yemeği.

Daha ötesi yok, kapı açılmak zorunda artık. Umarım Baba yemekte olmaz. Önce merdivenin başında durup aşağıda sesinin gelip gelmediğini kolaçan ederim artık.

Tornavidalar vidalarda dönüyor, sokak levhaları sökülüyor. Adamların parmakları yara olmuş, habire, hızlı hızlı tornavida çevirmekten ellerde nasırlar oluşuyor. Çömlek yapılıyor. Ve çömlekler cilalanıyor. Çömleklere çarkta elle biçim veriliyor, sonra fırınlanıyorlar. Şimdi herkese yeni testiler veriliyor. Yaz meltemi yeşil koridorları yalıyor. Boyanıyor. Koridora yeşil boya çekiliyor, çiçek tarhındaki devedikenleri ayıklanıyor. Çayırla tarlalar boyayla ayrılıyor. Duvarlar boyanıyor, reklam yazılarının üstü kaplanıyor. Otlar sökülüyor, çalılar kopartılıyor, ağaçlarda tek bir yaprak bırakılmıyor, kütükler devriliyor. Budanan sahanın büyüklüğü inanılır gibi değil. Dövülmüş tohumlar. Gölgeli asmalar, ağaçların seyrekleştiği yerler, yakılmış yer işaretleri, çitler, çiftlikler, tarlalar. Tamamıyla meşaleleşmiş bir arazi. Ve kızarmış diller. İçin için yanıyor, hiç dinmeyen aynı nağme.

Hareket bütün hızıyla sürüyor. Bütün araziye yeşil işaret kazıkları çakılıyor. Okumalar yapılıyor. Bütün kütüphanelerdeki kitap ormanı düzenleniyor. Ve yeşil kalem derin yaralar açıyor, yabancı kelime hazinesini kemiriyor. Eskiden Fransızca olan sokak adları Almanca adlarla değiştiriliyor. Sakatlanmış harfler. Yeşil kalem alt çiziyor, düzeltiyor, belgelere derkenar düşüyor, Almancalaştırmaya ilişkin önerileri not düşüyor. Sular seller gibi kelime çıkarılıyor burada, dakikada yetmiş sekiz kelime. Normatif müdahaleler. Mahalli idare mevkilerindekilerin eğitimi. Temel kelime hazinesi. Dil kursları veriliyor. Telaffuzdaki muğlaklıkların ortadan kaldırılması, mükellefiyetler.

Hakkediliyor. Heykel yazıtları, mezar taşları, sıkı çekiç darbeleriyle. Ölülerin ardından yazılar sözler kazınıyor. DOĞDU, ÖLDÜ'nün yabancı dilde olanları bile. Yıkama talimnameleri bütün giysilerin yakalarından kopartılıyor. Yeşil kalem hitapların, uğurlama kalıplarının, nezaket laflarının üstünü çiziyor.

Şimdi herkes yeni bir ad alıyor. Almancalaştırma faslından. Frenkçe, dillerden ve pasaportlardan siliniyor. Dağlanıyor. Bü-

tün Elsass'ta,* musluklardaki yazılar, şayet Almanca SICAK ve SOĞUK yazmıyorsa, yok ediliyor. Yabancı kelime kullananlardan alınacak vergiler yeşil kalemle saptanıyor. Dökümle eritiliyor. Gümüş veya bakır çatal bıçak takımları, ehemmiyeti yok. Nakşedilmiş kelimeler, manalı sözler, sofra duaları yok ediliyor. Bu işlem hiçbir şeyi kaale almadan yürütülüyor.

Kesinlikle yasaklanmış olmasına rağmen hâlâ mutfak kaplarına Fransızca yazıların işlendiği bir porselen atölyesine baskın düzenleniyor. Boya kazanları devriliyor, şaşırmış işçiler ellerindeki fırçaları düşürüyorlar. Yüzü duvara dönük sıraya diziliş, ellerin arkadan bağlanışı. Daha suçluların kimlik tespiti yapılırken, atölyedeki bütün tabak çanak tuzla buz ediliyor. Süslenmiş tabaklar, çiçek kalıpları ve üstü yazılı şehir tasvirleri. Üzerinde tek tek kitap harfleri yazılı cam parçaları Almanca cümleler oluşturacak şekilde yan yana getirilebilir şimdi. Fakat yeşil kalem işi kökünden kavrıyor. Kuvvetli ayaklar cam kırıklarını ve fırçayla yazılmış harfleri ezip un ufak ediyor. Su, süt ve şarap testileri dükkân vitrininden dışarı fırlatılıyor. Tuz serpme makineleri avluya uçuyor, yongalar atölyeden götürülenlere kadar sıçrıyor, şakaklarda kesikler.

Bütün alınlarda meşaleler yansıyor, meşaleciler bir ışık demeti içindeler, bir emir üzerine fitilleri ateşliyorlar. Şimdi dört bir yanda odun yığınları parlıyor, bütün meydanlarda büyük ateşler, az sonra bütün şehirde gece aydınlatması. Şimdi dil varlığı tutuşturuluyor. Ateşte çıtırdayan sözlükler ve romanlar, yemek kitapları, tefrikalar, benzinle ıslatılmış. Strassburg'da ve çevresinde ele geçirilen her Fransızca kitap, çeviriler dahil. Bütün haneler ellerindekini teslim etmekle yükümlüydü. Şüphelilerin üzerine keşif kollarıyla gidildi. Parkta kitabına gömülmüş görünen en dikkatten uzak şahıs bile tetkikten geçirildi. Ateş alıyor. Çatırdayarak yanan kâğıt yığınının berisinde siluetler göze çarpıyor, bunlar şişe geçirdikleri patatesleri kızartıyorlar.

* 2. Dünya Savaşı öncesinde Almanya'yla Fransa arasında ihtilaflı olan, bugünkü Fransa'nın Alsace bölgesi. (ç.n.)

Ter alınlardan siliniyor. Alevlerin ışığında şarap provası, bardaklar şerefe vuruluyor. Frenkçe'nin tasfiyesinin başarısı için içiliyor. Bardaklar dudaklarda geziniyor, cam parlıyor, arka planda şapırdayan diller ve parıldayan gökyüzüne yükselen duman. Ve sonra korları çiğneyen çizmeler, gecenin parıltısı, külleşen artıklar. Sönmüş, soğuyan.

Bütün okullarda tedrisatın yeniden düzenlenmesi, hiçbir zorlama olmadan sürüyor. Sınıfça çıkılan gezilerde, çocuklar sokak manzarasını yabancı kelimelerden temizlemeye teşvik ediliyor. Bakışlara keskinlik, dil bilincine keskinlik. Sınıfta, o zamana dek Fransızların kalesi olan tezyinat terimlerinin Almancalaştırılmasına ilişkin öneriler toplanıyor. Öğrencilerden yoğun bir sözlü katılım. Anılan bütün kelimeler gruplanıyor. En isabetli öneriyi yapan, tahtaya gelip Fransızca kelimeyi silebilir ve boş kalan yere Almanca'sını yazabilir. En sonunda, yeni kazanılmış bütün kelime hazinesi güzel yazı defterine çekilecek.

Yeşil kalem şimdi okunaklı bir şekilde bütün direnişçilerin ad ve soyadlarını yazıyor. Matbu belgeleri dolduruyor, tarih düşüyor; konu: Schirmeck'e nakil hakkında. İsim, adres. Bir mühür: Şu andan geçerli olmak üzere. İmza. Frenkçe'den arındıranlar geçiyor, kulak kesilmiş. Güruhlar halinde yakalanıp şimdiye dek binden fazla yabancı dilci direnişçinin konduğu güvenlik kamplarına nakledilyorlar.

Evdeki ses manzaralarından alacağımı aldım. Ses haritası projemi ileri götürebilmek için, başka bölgelerin de seslerini kaydetmemin şart olduğunu teslim etmek zorunda kaldım. Bu sebeple Strassburg'daki Frenkçe'den arındırma görevi için gönüllü olarak müracaat ettim.

İnsanları dinlerken gittikçe daha müşkül durumlara düşüyordum, aygıtlarıma anlayışsızca bakmakla kalmıyorlardı, ses alma cihazına ve bizzat şahsıma dönük saldırılar oluyordu basbayağı. Sonunda bir seferinde, yepyeni bir plak az kalsın tahrip olacaktı. Akşamları eve dönerken birçok defa, bir yaşlılar

yurdunun açık zemin kat pencerelerinden, sakin uykularındaki insanların horlamalarının dışarıya yansıdığı dikkatimi çekmişti. O kadar belirgindi ki bu sesler, bir defasında horlama bir anlığına kesildiğinde, uyuyan öldü, diye korkmuştum. Bir akşam buz gibi gecede sesleri almak üzere pencerenin altına çömeldiğimde, neredeyse mükemmel bir kayıt gerçekleşti: sokakta kimse yoktu, yan odalardan gelen hava akımlarının yeknesak sesi çok kısıktı, böylelikle sesleri kazıyan iğne horlamayı berrak bir şekilde bulmumuna hakkediyordu. Ama aniden rahibe kıyafetli bir kadın arkadan üzerime saldırdı. Çalıların arasından dikkat çekmeksizin yanıma süzülmüştü. Bir bastonla bana vuruyor ve haykırarak polis çağırıyordu. Öyle şaşırmıştım ki kendimi koruyamadım ama kaçmayı başardım, birkaç mor bere kaldı sadece.

Belirli yerlerde hâlâ birilerinin Fransızca konuştuğu gizli toplantılar yapıldığını kanıtlayan amatör kayıtlarla çalışılıyor. Burada, Elsass'taki çalışma şartlarım mükemmel. Yapılan hadsiz hudutsuz kayıtlardan en ilginçlerini seçip akşam iş bittikten sonra kendi kullanımım için kopya ediyorum. Bir bakıma bunun karşılığı olarak, tasavvur edilmez görüntülere katlanmam lazım: Sorgulamalar, korkunç dayak cezaları, kan revan. Ve pervasız baskınlar: Aygıtlarımın başında, babaları Frenkçe'den arındırmacılar tarafından götürülen, ağlayan bir çocuk sürüsünün ortasında kalakalıyorum. Sadece yaptığım bir ses kaydı nedeniyle. Ve günah çıkarma hücrelerindeki mikrofonlar, insanların rahiple Fransızca konuşmaya hâlâ cesaret ettiği yerlerde. Sonra baskına uğradı o kilise de.

Dili arıtmak: çocukluk yaşlarımdan gençliğimin sonuna dek acımasızca mecbur tutulduğum o beden hareketlerini başıma sarmış olan jimnastik üstadı Jahn'ın bir temel fikriydi bu. Tüm gövde çelikleştirilmelidir, tabii dil de dahil buna, laf kalabalığıyla mücadele, Alman dili yabancı kelimeleri ter atar gibi atmalıdır; REVOLVER yerine ÖLDÜRENBARUT'u koy, Alman Dil Derneği'nin önerisi, KUMPANYA yerine AYNI EKMEĞİ

PAYLAŞANLAR CEMAATİ, SİGARA OTOMATI yerine ÇEK-YAK.

İtaat ediliyor. Subay bana bir bant dinletiyor: Huzursuz sesler, bozuk kaydın hışırtısından, zar zor işitilebiliyor. Yine de vurgular apaçık seçiliyor, bilinen her türlü Almanca cümlenin melodisinden farklı bir vurgu. Şimdi sesler hışırtıdan duyulamayacak hale geliyorlar gibi. Subay küfretmeye başlıyor: Ne kekeleyip duruyor bunlar be? Daha açık seçik konuşamaz mıymış bu adam? Tek bir isim anlaşılmıyor. Sadece hece parçaları, kekeme sesler.

Banttaki, alışılmamış bir ses. Evimdeki sirenin sesini hatırlatıyor bana, itici tınısıyla dinleyene her an, haydi aşağıya, hava saldırısı sığınağına, diye seslenir. İnsan kulaklarını tıkamak ister. Subay bana dönüyor: Yabancı dilciler tespit edilmeli ama anlaşılan buradaki teknoloji işe yarar kanıtlar sağlayamayacak kadar az gelişmiş. Bakın, Karnau, bu kayıt cihazı derhal, aldığı seslere dayanarak bu unsurları yakalayabilmemiz için gerekli bütün verileri sağlayacak vaziyete sokulacak. İstediğinizi yapın, bandı kopyalayın, kesip yapıştırın, bir uzman olarak kaydın kalitesini iyileştirmek için ne lazımsa artık... Acilen isimler, yaşlar, adresler, buluşma yerleri istiyoruz.

Biçare bir yüzle bana bakıyor, alnı kırış kırış. Ses alma cihazına yanaşıyorum: Belki daha düşük devirde çalarak?.. Hepsini yarı hızlı devirde dinlemek üzere bir düğmeye basıyorum. Bant geri sarıyor ama yeniden dinlemeye aldığımızda derin, yayvan, sancılı sesleri hiç duymuyoruz artık. Artık hiçbir şey duyamıyoruz. Bir an bekliyoruz, subay gözlerini banda dikmiş, birden kendini kaybediyor: Karnau, siz, Karnau, beceriksiz adam, ne yaptınız? Kayıt gitti, geri sararken hepsini sildiniz, budala sizi, silme düğmesine bastınız. Kim gönderdi sizi bize? Bu teknolojiyi de bilmiyor musunuz, nedir?

Tek bir seda yok, her şey küllenmiş, gırtlaklar yanıp yok olmuş. Bant boş. Subay hakaretlerini devam ettirirken ben susmuş duruyorum. Haklı: bu hatayı işlememem gerekirdi. Bir sil-

me fonksiyonu olacağını hesaba katmadım çünkü benim alıştığım plak kaydında, geri sararken seslerin sessiz sedasız emilmesi gibi bir şey olamaz. Plakta bütün sesleri tersyüz duyarsınız, çıkış noktalarına, girtlaklara geri dönüşlerini duyarsınız. Çökmüş vaziyette içimi çekiyorum. Kayıtlı sesleri geri dönülmez biçimde susturmak için, plakları eritmeniz lazımdır.

Tesellisiz bir akşam. Karargâhta açık pencere önünde huzursuz huzursuz oturmuş, içilmiş bir sigarayı caddeye fırlatıyorum. Ses bandının benim hatamla silinmesi üzerine beni Berlin'e geri mi yollayacaklar? Kepazelik. Manyetik bantlardan daha iyi anlayan birini mi getirtecekler firmadan? Bu fiyasko, sonunda kovulmama kadar gider mi acaba? Oysa boş kaldığım bir öğleden önce Alman Üniversitesi'ne gitmek istemiştim. Orada şu aralar bir kafatası sergisi var; tıpkı 1777'de genç bir adam olarak tam burada, Strassburg'da mukayeseli anatomi öğrenimine başlamış olan Joseph Gall'inkine benzer bir sergi.

Öğleden sonra, hiç farkında olmaksızın ve öngörmeksizin, subayı biraz yatıştırdım. Sesleri ayırdetme yeteneğim, özel çalışmalarım sonucunda belli ki iyice gelişmiş olmalı, zira birkaç adam koridorda odamın önünden geçerlerken seslerden biri bana birden tanıdık geliverdi: o siren sesiydi bu, gece saldırısı, öğleden önce kulağıma perçinlenmiş olan ses. Ve daha üzerine düşünmeden, ağzımdan şu sözler çıktı: banttaki adam bu, dışarda, o olmalı, tıpkı o ses, aynısı. Bu gözlemimle neye yol açtığımın farkında bile değildim: Subay görünür bir memnuniyetle nöbetçileri çağırarak o adamı tutuklattı. Biraz sonra, keyifli bir sesle, yine de bir işe yaradığımı belirtti, bu yerli Frenkçe'den arındırma görevlisinin aslında bir yeraltı-Fransız'ı olduğunu ortaya çıkartmıştım. Bir o duvara çarpmıştım, bir bu duvara. Hiç böyle bir ihbarcılık yapabileceğimi düşünmezdim. Ama öte yandan, ses bandının silinmesindeki hatamdan ötürü Berlin'e bildirimde bulunulduğunda verilecek kararda belki de bu olay belirleyici olacaktı.

Hava alışılmışın dışında sıcak. Yumuşak esen rüzgâr, çok uzaklardan, sanki askeri marş müziğini taşıyıp getiriyor. Titreşen sesler, uzak sokaklardan gelen yankılar. Müzik yükseliyor. Birden her yer gürültüyle sarsılıyor, yan sokaktan bir bando çıkıyor, arkalarında uygun adım yürüyen SA'lar, sonra yine bir örnek kıyafetli bir grup ve geçit alayına yol üzerinde katılmış üniformasız insanlar. Gürültü çok sayıdaki açık pencereden, çırpınan perdelerin arasından evlerin içlerine dalıyor. İşte, meraklı sakinler pencerelerden sokağa bakıyorlar, dirsekleri pervaza dayanmış. Bazıları el sallıyor. Işıksız bir pencerenin camı sanki bir hayalet eliyle kapatılıp perde çekiliyor. Arkamdaki pencere camı titremeye başlıyor. Üflemeliler, vurmalılar, gerili teller çın çın ötüyor. Gecenin uğultusu. Şimdi evin önünden geçiyorlar, karşıdan gelen rüzgâr flamaları bayraktarın yüzüne çarpıyor.

Şimdi bir memleket şarkısı için ses veriyorlar, evlerdekiler de bağıra çağıra ilk mısraya katılıyor. Anında suratlar kızışıyor, yanaklar kızarıyor. Daracık mutfak balkonunda tıkış tıkış şarkı söyleyen bir aile. Ve açılmış ağızlarda bariz bir şekilde görünüyor: diller, dişler, hatta salyalar. Aşağıdaysa nefesler ve tenler birbirine temas ediyor, dirsekler çalışıyor, uygun adım bozuluyor. Tazyikli hava, meşale ışığında gözkapaklarındaki terler gözüküyor. Geçip gidiyorlar, müzik sesi uzaklaşıyor, insanlar odalarına geri çekiliyorlar. Sessizlik. Sadece gürültünün uykusundan uyandırdığı bir kuş telaşla sokağın üzerinde cikleyerek uçuyor. Gece karası asfaltta hâlâ için için yanan son bir sigara izmariti.

Sürpriz: öğlenleyin okuldan alınıp şehre götürülüyoruz. Eve gitmemiz gerekmiyor mu, diye soruyor Hilde, diğerleriyle beraber yemeyecek miyiz?

Baba'nın şoförü dikiz aynasından arkaya bakıyor: Hayır, ikiniz bu öğleden sonrayı babanızla şehirde geçirebileceksiniz, bu güzel havada sizin için bir saatini boşalttı.

Baba sadece Hilde'yi görmek istiyor olmasın, bana kızgın ya? Şoför, yalnız başıma eve göndermeyi aklı kesmediği için beni de almıştır o zaman. Hilde okul çantasını karıştırıp saç fırçasını arıyor: Helga, sevinmedin mi? Baba'yla birlikte şehre gidiyoruz, mutlaka bize hediye de alır.

Hayır, görünen o ki Baba artık kızgın değil. Elbiselerimize hayranlığını belirttiğinde, bana da tıpkı Hilde'ye baktığı gibi hoş bakıyor: Tam küçük hanımefendi olmuşsunuz, bayağı birlikte gezmeye çıkılacak hanımlar gibi, ne kadar da uslu ve büyümüş görünüyorsunuz. İlk ne yapmak istersiniz? Önce kafeye, sonra alışverişe gidelim mi?

En iyisi önce dükkânlara gitmeyi istiyoruz. Güneş parlıyor ve insanlar yanlarından geçerken bize bakıyorlar, Baba'yı görünce tanıyorlar, fotoğraflardan veya radyodan. Hatta Baba bazılarıyla el sıkışıp bir iki kelime konuşuyor. Biz de kibar olmak istiyoruz ve onlara iyi günler diyoruz. Oyuncakçı dükkânında istediğimiz kadar bakınmamıza izin var, en sevdiğimiz bebeklerimiz için yeni kıyafetler seçiyoruz. Hayır, Baba dünden dolayı kızgın değil artık.

Sonra, bir kafeye gidelim dediğimizde, Baba bizi önce bir saatçiye götürüyor. Anne için yeni bir saat mi alacak? Satıcı kadınla konuşuyor: Bu genç hanım için bir kol saati istiyoruz lütfen.

Gülerek bana bakıyor. Hilde'yi mi kastetti, beni mi? Satıcı kadın önümüze birçok değişik saat serdi bile. Kırmızı kayışlı olanını hemen beğendim. Çünkü kırmızı bizim rengimiz, babamla ikimizin rengi. Ama bu saat kesinlikle benim için değil, çocuklardan başka birisi için. Baba başıyla işaret ediyor: Bileğinde güzel duruyor mu, bir bak Helga.

Saati dikkatle kadife muhafazasından alıp el bileğime bağlıyor. Kayışın deliklerinin yeterli olup olmadığını benim kolumda deniyor zaar. Noelde böyle güzel bir saat hediye edilmesini isterdim. Baba soruyor: Başka bir tane daha denemek ister miydin?

Hayır. Kafamı sallıyorum. Baba çenemi tutuyor: Sana bir şey hediye edilmek istendiğinde öyle somurtuk yüz olma ama. En nihayet yeni bir kol saatine ihtiyacın var. Bazen küçük kardeşlerin gibi öyle keçilik etsen de artık koca bir kızsın sen.

Ama Helmut kendisi...

Baba'nın gözleri tehlikeli biçimde çakmaklanıyor, öyle ki son kelimeyi otomatik olarak yutuyorum. Hayır, saati hemen geri alır diye değil. Kafeye gidiyoruz, herkese bir kap dondurma ama beni sadece saatim ilgilendiriyor. Hilde de merakla bakıyor: kırmızı kayış parlıyor ve saatin saniye göstergesi bile var. Hilde sevincime katılıyor, Baba diyor ki: Ama bunu daha dikkatli kullan, yanlışlıkla küçük oğlan kardeşinin eline geçmesin. En iyisi onu öyle ortalıkta bırakma, bir yerlere kaldır, hem daha güvenli olur.

Çocukları mikrofonumun başına oturtmayı kendime yasak edip altı çocuğun seslerini haritama kaydetmemeye karar vermekle, ne kadar gülünç bir saflık etmişim: Onlar gittikten kısa bir zaman sonra onları radyoda konuşurken dinledim, kışlık elbise toplama harekâtını başlatmak için bir konuşma yapan babalarını azimle destekliyorlardı. Kaygılarım pek safçaymış, zira çocuklar dinleyicilere gayet soğukkanlı ve kendilerinden emin biçimde hitap ediyorlardı. Ve ben yayını dinlerken çocuklar da evlerinde kendi seslerine kulak veriyor, daha önce plağa kazınmış sözlerini işitiyorlardı. Ne kadar da çocukça, kendini kandırmaca: Bu çocuklar günlük hayatlarında her çeşit cihazla birlikte büyürken, benim ses rengi haritamda bırakacağım o boşluk ne ki? Telefonlar, telgraf, film projektörleri, pikaplar, daima son teknoloji olmak üzere, onların anne babalarının evinde demirbaş; başka evlerde tekerlekli sandalyenin ve guguklu saatin olduğu gibi. Aniden tiz tiz ötmeye, takırdamaya veya yanıp sönmeye başlayan, ne yapacağı kestirilmez mahluklar değil, tersine evin nüfusunu çoğaltan, güven uyandırıcı can yoldaşları.

Kilerdeki kayıt odası da onlar için evin odalarından bir tanesi sadece; uslu davranmaları veya derslerinden iyi notlar almaları halinde Baba özel mükâfat olarak bazen buradaki ses teknisyeninin çalışmasını izlemelerine izin veriyor, böylece çocuklar belirli teknik ayrıntıları belki benden bile iyi biliyorlar. Keza özel sinema salonunu da iyi tanıyorlar, bazı akşamlar bir özel davet vesilesiyle burada, parkta oynarken veya bir karaca yavrusunu okşarken filme çekilmiş kızların bizzat göründüğü ve konuştuğu sesli filmler seyredildiğinde, çocuklar anne babalarının ve misafirlerin hayran bakışlarına arz ediliyorlar. Hatta bazen, en sevdikleri oyuncudan eksikleri kalmaması için ha gayret diyaloglara ve hareketlere çalışarak küçük roller de oynuyorlar. Kızların ölçü aldıkları oyuncu, aynı zamanda bir arkadaş, yakın bir arkadaş; çünkü o da bu özel filmlerde başrol oyuncusu olarak sahne alıyor ve her Alman çocuğunun ezbere bildiği film şarkılarını kızlarla beraber söylüyor.

Kaygım buydu; bu altısı, kendi seslerini dinlerken tıpkı korkular içinde bir çocukken benim kapıldığım gibi dehşete kapılacaklardı. Bu da kendi ödlekliğimi örtmek için ileri sürdüğüm bir bahaneydi aslında. Gerçi tabii her insan hoparlörden duyduğu kendi sesini doğal halinden başka algılar ama bu, onu mutlaka tiksinç bulacağı anlamına gelmez. Ondan sonraki konuşuşunda kaçınılmaz biçimde kendi sesini kafatasının içindeki tını ve hoparlör oluklarından gelen ses olarak iki defa duyacağı için kekeler gibi olması da söz konusu olmaz o zaman. Çocuklar tersine hiç dikkat etmeyecek kadar aşinalar bu olguya, rahatça konuşmaya devam etmelerini asla engellemiyor bu. Oysa benim sesim bu durumda git gide doğallığından uzaklaşıyor gibi gelir bana, sanki kafatasımın içindeki tını da yavaş yavaş konservelenmiş sese yaklaşıyor gibi.

Kendi sesimle ilişkimdeki o kırılmanın hiç de her çocuğun mutlaka yaşayacağı bir tecrübe olmadığını, o tiksintiyi her insanın duymayacağını, sadece beni tiksindirdiğini, bunun da belki benim sesimin, hoparlörde doğal halinden bilhassa uzak-

laşmasından kaynaklandığını kendime itiraf edemeyecek kadar ödlektim. Altı çocuğun zamanla, ille konuşmaları sakatlanmadan da sesleriyle yaşayabileceklerini teslim etmeyecek kadar ödlektim. Sesleri güzel işte, bir kayıt dinlemekle değişecek bir şey değil bu.

Böylelikle şüphelerimin salt kıskançlık olduğu çıkıyor ortaya: Altı çocuğun güzel seslerini plağa perçinlemek istemiyordum, gönüllü olarak mikrofonuma konuşarak, ağızlarından çıkacak birkaç sözün plağa hakkedilmesinin vereceği heyecan ve gururun mutluluğunu onlara bahşetmek istemiyordum. Anlatırken sesleri birbirinin üstüne çıkacak kadar, konuşmaları gülüşmelerle, mızırdanmalarla kesilecek kadar, her biri kendi sesinin en berrak çıkmasını istediği için birbirlerini yarı şaka yarı ciddi mikrofondan iteleyecek kadar heyecanlı olacaklardı belki. Çocukları yüz yüze tanımaksızın, çocukça söyleşi içinde kendi sesini de açığa vurmak zorunda olmaksızın hiç kimseye bu seslere aşina olma imkânını tanımak istemiyordum. Uzak gelecekte, çocukların ölümünden veya geri dönülmez biçimde erişkin sesine dönüşen çocuk seslerinin ölümünden sonra, onların tek bir sedasını işitme fırsatını hiç kimse bulmamalıydı.

Yoksa kendimi alıkoymamın, şüphelerimin daha derin kökenleri mi var? Her kayıt işlemiyle, plağın işlenen her iziyle çocuk sesinden bir şeylerin yitip gideceği korkusundan mı doğuyor bunlar, sanki gizlice dinlemek beraber veya karşılıklı dinlemekten başka bir anlama gelirmiş gibi: Bir ses kaydı, tasavvurumun aksine, kendi başına insanın en içlerine nüfuz etmeye muktedir değil mi, yoksa kayıt zorunlu olarak insanın deruniliğinden bir parça koparıyor da gizlice dinlenen o parça, plağa hakkedildikten sonra bir tını ve bir ses rengi olarak artık sadece bu siyah cilalı maddede mi var oluyor? Konservelenen her sesle, insanın sesinden, küçücük de olsa, bir parça mı çalınıyor?

Çocukken sesimi kaydettirmekten duyduğum içgüdüsel korku bundandı, sonradan o kaydı dinlediğimde kapıldığım

tekinsizlik hissi bundandı; sanki, önceden haberim bile olmaksızın içimden bir parça koparılmıştı ve o parçaya şimdi bir başkası sahipti.

Tenekeye de benzese, kelimelerimizle formüle edilemeyecek bir hissiyatı belirli bir ses rengiyle duyurmak icap ettiğinde işe yaramaz da olsa, bu sefil ses için o kadar korku duymak niye? Bu gizli korkuyu ifade edebilecek bir söz yok fakat şu haliyle sesimin biçareliği, şu dünyada sesin çalınmasından her şeyden fazla korkmanın ne demek olduğunu gösteren bir nağmedir belki de.

Ses renklerinin bir haritasını çıkartma planım da tehlikeye kafa tutmaya dönük bilinçsiz itkiden doğdu. Aniden ağzımdan çıkacak bir kelime, bir gülüş veya iç çekiş kalleşçe balmumuna kazınmasın diye mikrofonu bir an bile gözden yitirmeden yaklaşıyorum ses alma cihazına. Pikabın iğnesini yönlendiren de benim.

Anne'nin kuaförü olan kadın yapıyor bu işi. Feci bir şey, saç kesme korkunç bir şey. Küçüklerin canı acıyor, Hedda her seferinde ağlamak zorunda ve Anne'nin kuaförü önlüğünü ensesinden bağladığı anda yaygarayı basıyor, Hedda sandalyede tepiniyor, makası görür görmez kafasını çekiyor. Anne'nin kuaförü çaresiz, makas kayıp da yaralanmasın diye bir eliyle Hedda'nın kafasını tutmaya çalışıyor. Ya da saçını yanlış kesmesin diye. O da yeterince feci olur çünkü o zaman Hedda'nın çok daha uzun oturması gerekir. Bittiğinde Hedda'nın çenesinin altında bir kırmızılık, kuaförün kocaman eliyle biraz fazla sıkıca tuttuğu yer. Sonra sıra Hilde'ye gelir çünkü Holde evde bir yerlere saklanmış, hatta belki bahçeye kaçmıştır. Aslında ikinci sırada hep Holde olur ama kuaför daha fazla beklemek istemiyor. Hilde gelmeli, kuaför saç kesme işini bir an evvel bitirmek istiyor, bayağı sinirli, hepimizin de korktuğunu anlıyor.

En sonunda kuaför beni içeri çağırıyor. Yerde kardeşlerimin kesilmiş saçları. Berber önlüğünü takıyor, saçımı yıkıyor ve ya-

kıcı şampuanın gözlerime gelmemesine dikkat ediyor. Tarağı ve makasları alıyor. Dişlerimi sıkmalıyım, kuaförler kesmeye arkadan başlarlar, bir şey göremezsin, sadece saçların tutam tutam çekildiği hissedilir. Sadece makasın şakırtısı duyulur. Saçlar yere düşüyor, umarım çok fazla kesmiyordur, hepimiz örgü yapabilelim istiyoruz. Bakamam, hareket edemem, yoksa makas batar. Kulağım, kuaför kulağımın etrafında o kadar zaman ne kesiyor ki? Öyle bir duygu ki, sanki artık sadece kulağımdayım, havadaki en ufak kıpırtıyı hissediyorum, makasın soğuk olduğunu hissediyorum, neredeyse metali bile hissediyorum. Umarım kuaför birazdan bitirir işini.

Saç kesmeden sonra her seferinde hepimize bir mükâfat vardır: Terasta kurabiye yerken Anne bir süre bizimle oturur. Anne'nin saçı da yapılmış, güzel kokuyor, sarışın kıvrımlar güneşte parlıyor. Saç spreyinden. Biz kızlara henüz saç spreyi için izin yok. Saç kesme işini atlattığımız için memnunuz, kuaför de gitti zaten.

İki günde bir Anne'nin saçlarını yapmaya geliyor ve her cumartesi Anne saç kestirmeye kuaför salonuna gidiyor. Baba ne zaman tıraş oluyor ki? Onu gördüğümüzde ve halk önünde konuşurken ya da bir davet verdiğinde saçı hep düzgün kesilmiştir. Peki ama kuaför için ne zaman vakit buluyor? Bürosuna biri mi gelip yapıyor? Ama Baba oradayken hep meşgul, bir odadan ötekine koşuyor, yoklamalar yapıyor, denetliyor ve planlarla ilgili sunuşlar yaptırttırıyor.

Günlüğünü dikte ederken mi? Hayır, Baba dikte ederken odada bir aşağı bir yukarı yürür, notlarını okur, cümleler kurar, sigarasından bir nefes çeker ve kâğıtları ardı ardına buruşturup atar. Bu sırada onu kimse rahatsız edemez. Baba bir seferinde bize demişti ki: Günlük çok mühim bir iş, her kelime tastamam olmalı çünkü sonra kitap olarak çıkacak ve çıktığında müthiş bir başarı kazanmalı. Günlükten gelen para, demişti Baba, biz çocuklar için, o artık olmadığında o parayla yaşayacakmışız, hepimiz, altımız. Hepsini bizim için ayarlamış bile, öyle diyor,

sözleşmeler hazırmış, hiçbir yayıncı ona oyun oynayamazmış artık.

Harita masasında? Ama o zaman kesilmiş saçlar askeri durumu gösteren haritanın üzerine düşer, cephe birden ileri kayıverir. Radyo yayınlarıyla ilgili toplantılarda da olamaz, Baba radyodaki kötü programları kırpık saçlarla mı eleştirecek? O sırada bir kuaför arkasında durup da saçlarını kesecek değil ya. Zaten tepinip dururken, şu boktan savaş, adamlara bağırırken, siz, sersem kafalı, cüce sizi, siz, siz, başı sabit durmaz ki o zaman, kuaförün umudunu tamamen kesmesi gerekir. Ama yine de her zaman saçları düzgün kesilmiştir. Belki de Baba'nın sırrıdır bu.

Neredeyim ben, ne kadar sert bu yatak, gıcırdıyor, daracık bir kerevet, benim kendi yatağım değil, niye böyle acayip sessiz, bu ne donuk bir ışık böyle, niye karanlık değil, gece yarısını geçmiş mi, peki bu keskin koku ne, böyle deler gibi ne kokuyor, insan kokuları bunlar, ucuz temizlik malzemeleri ve sert alkol, bu yabancı odanın havası hastane kokusuyla yüklü, iki sandalye, bir masa, bir dolap ve hayır, ortalık o kadar da sessiz değil, şuradan arada sırada gürleme sesi geliyor, uzaklardan duyuluyor, boğuk, ateş ediliyor, savaş bu, cephe, cephe gerisi, uzaktan gelen bu sesler ne, beni uyandıran ne? Orada birisi konuşuyor, yakınımda bir yerlerde, uzaktan uzağa tanıdığım bir ses: Şimdi durumu tasvir edin.

Doktor Hellbrandt konuşuyor, bu hastanenin başhekimi, hayır: seyyar hastane burası, sahra hastanesi. Bir yaralanma? Dizimi, göğsümü ve kollarımı yokluyorum: hayır, sargı yok, ağrı da yok. Şimdi bu soğuk, sakin ses kafamda bir çehreye de bürünüyor: Beni dün karşılayan hekim, Hellbrandt. Hiçbirini daha göremediğim yaralılar arasında. Yaralılar, memlekette anlatılanlara bakılırsa, bunların bazıları tamamen sakat kalırmış ve acıdan gece gündüz bağırırlarmış. Cesaret madalyalarıyla şehirde gezen sakatların durumuyla kıyas edilmez, diye anlatı-

lır: siyah deri eldivenler, göz bağları, koltuk değnekleri, ceket cebine sokulmuş boş elbise kolları veya kalçalara toplanmış pantolon bacakları.

Doktor Hellbrandt tekrar konuşuyor, çok yakınımda olmalı, hemen yan odada, görüşme odasında, şimdi ikinci bir ses devreye giriyor, kekeleyerek, ürkek, bir cevap bulmak için debelenir gibi. Her kelimeyi duyabiliyorum, barakanın duvarları sahiden kıldan ince, yorgun nefes alışları bile apaçık duyuyorum: O halde aslında... siper kazmalıyız. Bataklığa gömüldük, geçit vermez, ağaç kütükleri ters duruyor.

Ve yine sessizlik. Manyetik ses alma cihazı nerede? Bu mutlaka kaydedilmeli, böylesine huzursuz, zayıf düşmüş bir organa başka hiçbir yerde rastlanmaz, haritama çok önemli bir katkı olur bu. Yataktan fırlıyorum, hemen masanın başına, bellenmiş el hareketleri otomatik olarak birbirini izliyor: önce dolanmış kabloyu çözmeli. Yan tarafta bir iç çekme ve o renksiz ses devam ediyor: Aniden ateş altında kalınca, alarm vermesi için ileri çıkarttığımız nöbetçi uyanık davranmadı veya belki de çoktan işi bitmişti.

Kablo dolanıyor. Bana ne oluyor böyle, bütün bunları gözlerim kapalı yapardım. Daha bir öncekini yerine getirmemişken, içimdeki ses Yıldırım Harbi havasında ikinci emri veriyor: mikrofon girişine tak. Uygun giriş nerede ki? Priz gevşek olmamalı. Sonra bandın hazırlanması. Bandın kör kısmı manyetik kafanın altında yeterince görünecek kadar. Altı santim, tam tamına. Yavaş yavaş sardırıp sabitlemeli, bant oynamamalı. Ama bobin dönmeye başlar başlamaz yerinden kayıyor ve bandın kör kısmı dolu makaradan kurtuluyor. Umutsuzluğa kapılıyorum. Oysa cihazı hızla kurarken, mikrofonları ayarlarken karanlıkta bile her el hareketi yerli yerine otururdu. İçimdeki ses emir üstüne emir yağdırırken yan odadaki de zor zahmet konuşmayı sürdürüyor: Cehennemi gümbürtü, çığlıklar, telsiz haberi: Birlik karşılıklı ateşte telef oldu. Tam alevler sürücü mahalline sıçradığında. Ateş alan kamuflaj ağları. Son-

ra cayır cayır yanıyor, sürücü elleriyle, etten meşalelerle ceketini dövüyor.

Bant şimdi sabitlendi. Son olarak mikrofon açılacak. Kayıt başlıyor. Manyetik kafa bandı tutuyor: Sonra bir kenara fırlatılıyoruz, basınç dalgası, hendekte yatıp kalıyorum, üzerime toprak yağıyor. Cehennemi gürültü, kulaklarımda basınç, ıslıklar. Yukarda kaçışan arkadaşlar, saçlarını ateş yalamış. Birisi yanıma yuvarlanıyor, gövdesi gövdeme, ölü kolları yüzüme çarpıyor. Gözlerimi kapatıyorum. Balçık olmuşlar. Sonra sessizlik. Hiçbir şey. Sonra uyanırken yine cehennemi gürültü, yatak komşumun gürültüsü, yatak çarşaflarının cehennemi hışırtısı, nefes alışların cehennemi sesleri, benim kendi nefesim, kendi soluklarım bunlar.

Konuşmacının sesi, gırtlağından kopan korkunç bir avazla kesiliyor. İşte, cepheden ilk sesimi almış oldum, şu incecik duvarın ardından. Ve ellerim hâlâ titriyor. Sese ait bir insanın var olması gerektiğini ancak şimdi akıl ediyorum. Hellbrandt'ın hastalarından biri bu. Mutlaka özellikle ağır bir vaka. Koridora sürünüyorum, sesin taşıyıcısını bir an olsun görmek istiyorum. Hellbrandt'ın odasının kapısı aralık ve orada zavallı bir gövde yatıyor, çamurdan kaskatı olmuş bağcıksız çizmeler içinde çıplak ayaklar, gözler sabitleşmiş, dizleri titriyor, pantolonu balçıkla sıvanmış. Bir perişanlık manzarası. Gömleği yamuk iliklenmiş, tıraşsız yüzünde dudakları titriyor. Gözleri çukurlaşmış, saçları tutam tutam keçeleşmiş, kısmen uçları yanmış. Hasta beni fark etmiyor, bir eli kaskatı, pantolonunun yağlı bir kıvrımına yapışmış, diğer eliyle karnının altını ovalayıp duruyor.

Geceliğinizle ne yapıyorsunuz hâlâ? Sizi uyandırdık mı? Üzüldüm.

Hellbrandt arkamda durmuş diyor ki: Kolcular bunu geçen gece çok yakınlarda yakalamışlar. Hasta numarası mı yapıyor, askerden mi kaçmaya çalışıyor? Bunu raporumdan öğrenebilirsiniz. Ama ne olursa olsun, bir daha cepheye gidemez, savaşta

gözlerini kaybetmiş. Bu körlüğün salt histerik karakterli olup olmamasının da şu an ehemmiyeti yok. Bu adam oralarda en azından ciddi bir patlama travması geçirmiş. İlk nakilde memlekete geri gidecek.

Hellbrandt yine hastasına yöneliyor. Memlekete geri. Ve birden aklıma düşüyor teyp malzemesi; kısım şefim, kıymetli manyetik ses alma cihazının bir makarasının tümüyle suistimal edildiğini fark ederse ne olur? Bunun hâlâ bir rolü var mı ki? Bunlar beni burada harcamak istiyorlar, Berlin beni harcamak istiyor, orası kesin. Yeni kuşak, deniyor, yeni kuşak ama bununla kastedilen, genç askerler değil; cephe savaşında, hücumlarda, ricatlarda veya kendi taraflarının ateşi altında kısacık hayatlarını bırakan, çelik miğfer altındaki darmadağınık genç yüzler. Kastedilen, teyplerin yeni kuşağı, şu yeni kuşak taşınabilir manyetik ses alma cihazları: sihirli kelime, manyetizasyon. Ses bandı önceden manyetize ediliyor, böylece kayıt esnasında hışırtı neredeyse tamamen yok ediliyor. Ses devrimi, deniyor; insanın tarihinde ilk defa, geniş bir ses yelpazesi, çok zayıf tonlar ve en uç şiddetteki sesler konservelenebilir hale geliyor.

Öyle yürümüş olmalı süreç. Altı çocuğun babası kontrol etmiştir. Her yeni teknolojik gelişme gibi bu taşınabilir ses alma cihazını da ona takdim etmişlerdir ve o hayran olmuştur: Yepyeni bir buluş, diye bağırmış olmalı. Sonra da olayın formülasyonu: Burada büyük bir fırsatın güneşi doğuyor, aşağı yukarı böyle ifade eder kendini, teknoloji kendi çizgisi içinde yakında büyük ölçekli bir uygulamaya kavuşursa, büyük fırsat. Masasının başına çakılı bir marifet sahibi, işletmedeki oda arkadaşım gibi birisi, bu mesajı hemen kapmış ve ortaya derhal böyle bir program tasarısı atmıştır, cephede denenecek. Böylece düşmanın radyo haberleşmesi kaydedilecektir, her mesaj billur gibi, billur gibi denecektir ve sonra şifresi çözülmek üzere hemen cephe gerisine; çünkü şifre teknisyenleri cephede tehlikeye atılamaz, kafası çalışan her insan bunu akıl edecektir.

Askeri teknoloji yönünden kullanılabilirlik, bunu siz de biliyorsunuz, Karnau, şimdi en yüksek emir bu, demişti kısım şefi: Hizmete amade olmalıyız. Nihai Zafer'e faydası olacak bir şey çıkartabilirsek, bize ne devasa araştırma teşvikleri sağlarlar... Bu durumda deneysel değeri olan şeyler yapmalı, vakıalar ibraz etmeliyiz, Karnau, anlıyorsunuz. Düşmana daha fazla yaklaşmalıyız, bunu size daha fazla anlatmaya hacet yok.

Söylemediği bir şey vardı: Beni cephe tecrübesine yollamaları ikili bir işlevi yerine getiriyordu, sevilmeyen bir çalışandan kurtulmalarına da yarayacaktı. Buradaki diğerlerinin başına ne geldiyse bana da onun olmasını bekliyorlar; ateş yağmuru altında telef olacağım, bir bomba tarafından parçalanarak ya da tank paletleri altında çiğnenerek. Tüm firma Elsass'ta çıkarttığım rezalete gülüyor. Birisinin, parola Strassburg, demesi yetiyor, suratlar yayılmaya başlıyor, derken meslektaşlar kendilerini tutamıyorlar: Şu Karnau geceyi beygir kafataslarıyla geçirip hırıltı ve inleme plakları dinliyor, ee, bu dinlediklerinden öyle uyuşmuş oluyor ki, gündüzleri de önemli bant kayıtlarını siliyor, ne yapsın. Evet, hakiki hazzı öyle bir kafatasında bulursun, sen de senin moruğu bir geceliğine bir beygir kafatasıyla değiş tokuş etmelisin, o zaman sen de hızla yükselirsin, kariyerin açısından pek öyle olmasa da.

Artık bunun geri dönüşü yok. Hayatımda düşmanla ilk karşılaşmam, kaçınılmaz biçimde yaklaşıyor. Hasta koğuşlarında, bana yaklaşan şeyi çoktan görmüş olan yaralılar yatıyor. Cephe: cephe deyince, iç yaşantı doğrudan doğruya dış yaşantıya döner. Bir şarapnel veya bir süngü karın kaslarını yardığında ve iç organların taşaklarına, baldırlarına, ayaklarına döküldüğünde.

Sabah vizitesinin ardından Hellbrandt kapımı vuruyor: Karnau, benimle gelin hele, akustikçi olarak sizi mutlaka ilgilendirecek bir şey var görmeniz gereken.

Büyük bir salondan tefrik edilerek oluşturulmuş bir odaya götürüyor beni. Sadece üç yatak var: Bunlar benim en sevgili hastalarım, bunlar diğerleri gibi gürültü koparmaz, habire beni

veya hemşirelerden birini çağırmaz, bu mahluklar hep sessizdir. Onlarla meşgul olmak dinlenme gibidir, özellikle şiddetli çatışmalardan sonra, kanlı insan parçaları sevk edildiğinde ve inlemeler, böğürtüler her köşeden yankılandığında, koridor katlanır yataklarla ağzına kadar dolu olup artık tek bir yer bulamadığımızda. O zaman işimiz gücümüz acil ameliyattır, yirmi dört saat acil ameliyat; parça çıkar, yaraları dik vesaire, yeter ki hiç değilse en ağır vakalardan rahat bulalım. Kurşunla dağılmış suratların hayatta kalma şansı aşağı yukarı hiç yoktur, belki altçeneyi alırsın ve bir iki deliği tıkarsın, onun dışında yapacak tek iş, yaklaşan sonlarına kadar seslerini kesmektir. Ama salonun birinin işi halledildiğinde, bir diğerinde feryat figan başlar. Sadece burada daima sükûnet hâkimdir, burada, sağır-dilsiz taburunda.

Yataklardaki bakışlar üzerime dikili. Afallamış, bir günaydın diyebiliyorum. Ama Hellbrandt, lüzumu yok, diyor. Ama illa konuşmak isterseniz, dudak hareketlerinizin daima belirgin olmasına dikkat edin.

Doktor sırayla hepsine başıyla selam veriyor, baş selamıyla mukabele ediyorlar. Önlüğünün cebinden sigaralar çıkartıp her yaralının dudakları arasına sıkıştırıyor. Kuru, gevşek doldurulmuş şeyler, kısa sürede bitiyorlar, sağır-dilsizler öyle bir sıkı asılıyorlar ki... Hellbrandt el işaretiyle yakına gelmem için çağırıyor: Sağır-dilsiz taburu benim kendi fikrimdi, olağanüstü gürültülü şartlar altında bile kusursuz operasyonlar yürütebilecek bir özel birlik.

Hellbrandt beni kafası bandajlı bir adamın yanına, yatağın kenarına oturttu. Onunla işaret diliyle anlaşıyor, bir yandan da, gözünü hastadan ayırmadan benimle konuşmayı sürdürüyor: Çoğu ayrıca iyi sır taşıyıcı, en inceltilmiş sorgu yöntemleriyle bile, denetimlerini yitirip düşmana yarayabilecek malumatı ve gizli hedefleri ifşa etmeleri tehlikesi asla yok.

Şimdi yandaki yataktaki adam yavaşça ellerini kaldırıp işaretler yapmaya başlıyor. Doktor Hellbrandt'ın bakışları ikisi

arasında geziniyor: Bir dakika, kusura bakmayın Karnau, tartışmaya giriştiklerinde, bütünüyle onlara yoğunlaşmam gerek.

Hellbrandt mırıldanarak yapılan hareketleri aktarıyor, görülebilir olanın kelimelere gecikmeli tercümesi, ses ve resim kaydı senkronize değil: Bağırsakları sarsan depremden kaç gün sonra, sanki deprem daha da şiddetlenmiş, katlanılamaz derecede. İnsan düşünüyor ki sanki düşman, sağır-dilsizlere karşı, muharebe meydanını kurşuna değil de öldürücü bir gürültüye boğan çok özel silahlar kullanmış.

Hasta sigarasından bir nefes çekince, işaret diliyle kurduğu cümle bölünüyor. Öbür adam kesintiden faydalanıp Hellbrandt'ın dikkatini kendine çekmek için el sallıyor: Özel silahlara da gerek yok, üzerinden uğuldayarak bir tankın geçtiği bir çukurda çömelmiş olman yeter. Her türlü sevimsiz görevde bizim taburumuz öne sürülürdü, hiçbirimiz kaytaramayız ki biz.

Bir sağır-dilsizin bu işitilir dünyadaki acıları bunlardı işte, işitilebilir dünyanın sağır-dilsizlere saldırıları da bunlar. Biz sesverenlere dönük saldırılar aynı zamanda ama biz bunları fark etmeyiz bile çünkü dikkatsiziz çünkü her şeyi dinlerken tek tek seslere dikkat etmeyiz: Bir seferinde arkadaşımızın ölüm çığlığı topların gümbürtüsü altında kaynayıp gider, başka bir seferinde hücum emrini süzüp çıkartmak için fasılasız kurşun yağmurunun gürültüsünü geri itersiniz. Sesler her insana acımasızca isabet eder ve ışık algılanmak için hep gözlere ihtiyaç duyarken, tat duygusu ancak dille, koku burunla alınabilirken, sesler kulaklara muhtaç değildir. Rastgele bir yerinden gövdeyi kemirirler, buranın gövdenin korunmasız bir köşesi olması da gerekmez: bir çelik miğferi titreşime sokar ve tüm kafatasını ölümcül bir sarsıntıya uğratırlar.

Şimdi üçüncüsü de karşıdan sohbete karışıyor. Şifresi çözülemeyecek işaretler yapıyor art arda hızla, Hellbrandt belli ki artık pek anlayamıyor, sağır-dilsiz ellerini gittikçe daha hızla hareket ettirirken sadece bazı cümle parçalarını söktürebiliyor.

Hellbrandt ihtiyaten, hâlâ yanan sigara izmaritini onun ağzından alıyor: Bütün o uğultudan daha beteri, gece çalışırkenki haberleşme sıkıntısı. Telsiz yok, ölüm tehlikesi, düşman atışları bile fark edilmez. Bir keresinde bir arkadaş bir işaret fişeği ateşlemişti, karanlığa dayanamıyordu artık, orada yapayalnız olmaktan korkuya kapılmıştı. Hâlâ gözümün önündedir, ışıklar altında anında enselediler, ses çıkarmadan bağıran ağzının içindeki kızıl mağara.

Hellbrandt onu durdurmaya çalışıyor ama yaralı dur durak bilmiyor, hiddetle yüzünü buruşturuyor, gözleri kımıltısız, bakışlar boşa alınmış. Hellbrandt artık tercüme etmiyor, hastasını yatıştırmaya uğraşıyor. O şimdi, hiçbir şey işitmediği halde, yumruklarını şakaklarına bastırıyor ve büyük bir gayret sarf ederek şikâyet iniltileri çıkartıyor. Dilini sallıyor, gözlerini kapatıyor, etrafını algılamıyor artık. Ve ağlamaya başlıyor. Hellbrandt üzerine eğilmiş, zonklayan el bileklerini tutuyor. Şimdi çöküyor hasta. Belirsiz bir el hareketiyle kendini yastıklara bırakıyor ve artık kıpırdamıyor. Hellbrandt endişe içinde bir iğne hazırlıyor. Uçuk mavi bir suratla yatıyor adam, ölüyor belki de.

Gerçi Hellbrandt sırtımı ürperten bir sertlikle bahsediyor hastalarından fakat hekimin bu özel yaralılarla nasıl fedakârca meşgul olduğunu gören her insan, Hellbrandt'ın soğuk ses renginin sadece bir örtü olduğunu, onun buradaki kendi etki alanında yüzeysel bir gözlemle zannedilebileceğinden çok başka hedefler peşinde koştuğunu anında idrak edecektir. Sağır-dilsiz taburu fikri görünüşte Nihai Zafer'in manâsına uygun bir iş ama aslında Hellbrandt'ı çok başka bir şey ilgilendiriyor: Tehdit altındakilerin hayatını kurtarmak. Mantıklı düşününce, insanı hayvandan ayıran şey konuşmaysa eğer, sesini, biçimlendirilmiş tını dizilerini en karmaşık anlamları aktaracak şekilde kullanma yeteneğiyse, sağır-dilsizler dar anlamda insan değildir çünkü sesleri yoktur. Buradan şu çıkar: Geçerli kanuna göre, değersiz hayat kategorisine girerler. Ve bu da şu dönem-

de artık kesin ölüm demektir, oysa Hellbrandt'ın onlara uzanan koruyucu eli sayesinde bu zavallı yaratıklar için bir miktar hayatta kalma şansı mevcut.

Hiç kimse fark edemez bunu. Hellbrandt'tan bir şeyler öğrenebilir insan; bütün emirlere amade bekleyen, kendi konumunu korumaya yarayacaksa insan hayatını feda etmekten hiç çekinmeyecek olan benim kısım şefim gibi bir oportünist değil o. Meslektaşlarının tekdiriyle, azarıyla tökezleyecek biri değil Hellbrandt; başkalarının, işi hakkında ne düşündüğüne, birisinin arkasından gülüp gülmediğine aldırmıyor: Suyunu ısıtmaya niyetleri varsa ellerinden geleni artlarına koymasınlar, öyle düşünüyor. Sağır-dilsizlerine yardım edebilmek için son ana kadar direnecek cephede. Hellbrandt'tan sahiden bir şeyler öğrenebilir insan. Sakınan göze çöp batar. Alaycı iş arkadaşlarımdan bana ne, Berlin'in görüşünden bana ne? Çelik gibi sapasağlam durmakta iş, tehlikenin ayyuka çıktığı şu anda yapılması daha da önem kazanan şey, ses rengi haritası, en ücra sesleri haritaya geçirmek.

Baba daha şimdi eve geldi, aşağıda merdiven altında Anne'yle sohbet ettiğini duyuyorum: Yeni spor araba bir harika.

Lütfen biraz yavaş konuş, çocuklar uyudu.

Ama aydınlık daha.

Uyandırma ama.

Daha uyumamışlardır, kesin, kızlar yataklarında cin gibi uzanmış ölesiye sıkılıyorlardır.

Hayır, gitme şimdi yukarı, yarına kalsa ne olur ki...

Bu arabaya hayran olacaklar, onları bir deneme turundan mahrum bırakmayalım.

Lütfen bırak kızları uyusunlar.

Onlardan her şeyi esirgeyecek misin? Zaten anne babalarıyla beraber çok az şey yapıyorlar, bizi doğru dürüst tanımıyorlar bile.

Yarın sabah erken okula gitmek zorundalar.

İkisinin de dersleri çok iyi, hallederler.

Baba odalarımıza sökün ediyor: Haydi, haydi kızlar, ikiniz de giyinin, şipşak, arabayla gezmeye gidiyoruz.

Hilde'yle beraber, sonunda hangisi kazanacak diye heyecan içinde bekledik. Baba'nın kazanacağını biliyorduk. Yataktan fırlayıp hızla giyiniyoruz. Anne'nin yanından ok gibi geçiyoruz. Baba yine aşağı inmiş, otomobilin ön camına yapışmış sineğin kan izini siliyor, tükürüğüyle: Binin, eğer annenizin yüzünde endişeden yeni çizgiler oluşmasını istemiyorsanız, çok fazla vaktimiz yok.

İşte kapıdan geçip caddeye çıkıyoruz, Anne artık bizi göremiyor. Bu yeni araba çok güzel, diğer otomobillerimizden çok daha güzel, üstü açılıyor. Baba bir bere takıyor, bize fark ettirmeden çekmecelerimizden alıp cebine tıkıştırdığı eşarplar uzatıyor arkaya doğru. Baba'nın, arabayı sürerken saçları uçuşup gözünü kapatmasın diye bere takması lazım, bizim de üşütmememiz. Baba dikiz aynasını gösteriyor: Bakın, bir örümcek ağı, önceden yoktu bu. Bakalım örümcek ağını rüzgârımızla düşürecek kadar süratli gidebiliyor muyuz?

Wann Gölü ardımızda kaldı bile, sıcak bir akşam ama Baba gittikçe süratli sürdüğü için arabada üşümeye başlıyoruz. Örümcek ağı kıpırdıyor. Acaba örümcek, Baba'nın yeni otomobilini öyle sorgusuz sualsiz mesken tutamayacağını hissetti de oradan çıkmaya mı çalışıyor? Batan güneşe doğru gidiyoruz. Hilde çığlık atıyor. Baba güneşin batışına bakmıyor, sırf örümcek ağına bakıyor. Ağını bir otomobile ördüğünde böyle bir örümcek ne kadar da uzaklara gidebilir! Bacakları dikiz aynasının üzerinde göründü, işte şimdi büyük kara gövdesi de saklandığı yerden çıkıyor. Çirkin bacakları aynaya tam anlamıyla yapışmış. Umarım bizim yanımıza kadar gelmeyi başaramaz. Hilde, Baba'nın omzunu çekiştiriyor: Daha hızlı git Baba, onu görmek istemiyoruz artık.

Baba, örümcek nihayet artık uçup gitsin diye daha hızlı sürüyor, rüzgâr kulaklarımızda uğulduyor. Baba sesleniyor: Gö-

receğiz bakalım. Magdeburg'a kadar gitmek zorunda da kalsak, kurtulacağız bu mahluktan.

Örümcek gövdesiyle şoför kapısına yapışmış, hayvan düşmemek için korkunç bir çaba harcıyor. Baba artık örümcekten başka bir şey düşünmüyor. İnce dudakları iyice kaskatı, yüzünde tek hareket yok, dişlerinin arasındaki oyuklar aynadan görülüyor, nasıl da inatçı bakıyor dikiz aynasına, gaz vermek için nasıl da bacağını kasıyor, nasıl da birbiri ardı sıra geçiyor diğer otomobilleri, yol devam ediyor ve bu örümcek savaşına bu kadar gömüldüğü için, birden gözüme gülünç görünüyor, spor beresiyle, berenin kürk siperliğiyle, sanki Baba Sibirya'da yaşamaya alışkın ya da sanki yumuşak kürk kafasını kırılmaktan koruyacak, yumurta çantası gibi...

Yavaş yavaş örümceğe acıyorum, düşmemek için nasıl da çaresizce çaba sarf ediyor, bir parça aşağı düşüyor, düşerken otomatik olarak bir ip salıyor, sonra binbir gayretle yine yukarı tırmanıyor ve dikiz aynasının arkasına, güvenliğe kavuşmak istiyor. Bakmak istemiyorum artık. Hava kararıyor ve biz hâlâ gidiyoruz. Geri dönüş yolunda mıyız, yoksa sahiden Magdeburg'a mı yaklaşıyoruz? O sırada Hilde dürtüyor ve ileriyi gösteriyor: Kayboldu örümcek.

Eve geldiğimizde kapıda sadece birkaç yapışkan iplik kalmış, birkaç böcek yakalanmış bunlara. Baba yaptığı işten memnun, yeni spor arabasını beğenmemizden de.

Gökyüzü titriyor, lastikler delik deşik asfaltta titreşiyor, araba sallanarak, eğreti döşenmiş çakılların üzerinden hoplayarak hareket ediyor, balçığın içinde ıkınıyor, yine de ikmal hattındaki araç izlerini izleyerek ilerliyor durmaksızın, düşman ülkesinin içlerine doğru. Saçlarım havayı yalıyor, arabanın içindeki kirli havayı, araç bir su çukuruna kaydığı anda sigara dumanıyla iğrenç biçimde sararmış döşeme tam tepeme dayanıyor. Ve hava her patlamada camlara bastırıyor, toprak da oynuyor, gri mavi gökyüzü barut kokusuyla titriyor, yağmurlu akşam alaca-

sı, sarsıntılar bütün gövdemi kavrıyor. Ellerim öyle titriyor ki dudaklarımın arasına kıstırdığım sigarayı tutamıyorum, darbeler sigaranın ateşini bile titretiyor. Ama şoför bombardıman gümbürtüsünü takmıyor, bakışları yola takılı, çamur ve leopar desenleriyle kaplı ön camın berisindeki delik deşik görüş alanını algılıyor sadece.

Göz kamaştırıcı bir patlamayla yoldaki izler birden gözden kayboluyor. Şoför frene basıyor: Bizi az kalsın paramparça edecek bir infilak mı? Hayır, bize doğru gelen bir motosikletin kör edici projektörleri altında, ışıl ışıl titreşerek camdan aşağı akan yağmur damlaları sadece. Onu izleyen araç konvoyu geçsin diye bekliyoruz: her arabada Kızılhaç flamaları asılı. Sırılsıklam flamalar dizisinin sonu gelecek gibi değil, yağmuru çekmişler, fırtına bile dalgalandıramaz artık onları.

Işık konileri yolun kenarlarını usul usul yokluyor, her geçen kamyon, karanlığın içinde bir çukurun kesitlerini aydınlatıyor: orada, hurdalar ve at kadavraları arasında, vurulmuş zırhlı aracın hemen yanı başında yerde bir şeyler kımıldıyor. Hep aynı yer aydınlatıldığından, oradaki nesneyi teşhis etmek uzun sürmüyor: Orada küçük, herhalde daha gözleri açılmamış kurt yavruları pisliği deşeliyorlar. Şimdi annesi de karanlığın içinden çıkıyor, nasıl da yavrularını toparlamaya çalışıyor. Sükûnetle ve kararlı bir şekilde teker teker yavruları ensesinden tutup zırhlı aracın altında saklandıkları yere sürüklüyor, küçükler oradan geri çıkıp yine ölü atlara gidiyorlar. Islak kürkleriyle orada oturup incecik sesleriyle bağırıyorlar, ta ki anneleri onları yeniden toplamak üzere gelene kadar. Cephenin çok yakınında, beklenmedik bir manzara. Belki de savaşın sınırının tam buradan geçtiğine dair bir işarettir bu, uğruna savaşılan bölgeye girmemizden önceki son barış işareti, cephe gerisi menzilimizin son noktası, mermilerin açtığı krater çukurlarından önceki son işaret: Bir muhabereci, çatışmanın göbeğinde, ortalıkta dolanan bir dişi köpeği gebe bırakmış.

Nasıl bir savaş bu? Gökyüzündeki güvercinleri vuruyorlar. Fotoğraf makineleri kuşanmışlar, sığınaktaki adamların dediğine bakılırsa, öyle rastgele hayvanlar değilmiş bunlar, düşman gözcüleriymiş, düşünün, mevzilerimizin keşfini yapıyorlarmış. Şayet güvercinliklerine geri dönerlerse, çok geçmeden bombalar tepemize yağar.

Asker kafasını sallayarak arkasını dönüyor, yiyecek bir şeyler kaynatıyor, balçığın ve dışkıların ortasında. Arsız şakalar yapıyorlar: Gidin de kurt yavrusu toplayın biraz, birliğin et ihtiyacı için. Suratlarında savaş, siperlerinde çömelmişler, dürbünler siper hendeğinden karanlığa çevrili. Sandığımın üzerinde oturuyorum, telsizcinin yanında ve yer sallanıyor. Yeraltından sallanıyor. Bana fazla büyük bir miğfer vermişler, siperliğinin altından bakabilmem için habire enseme doğru itmem lazım. Çenenizin altındaki kayışı bağlasanıza, ahmak adam.

Telsizci kulaklığını çıkartmadan konuşuyor benimle. Sigaranın ateşi karanlıkta parlıyor. Dinlemeye alınan telsiz konuşmalarını ben de kaydediyorum ve düzenli dinleme testleri yapıyorum: Evet, telsizlerin çok zayıf çekebildiği düşman haberleşmesi banttan epey berrak bir şekilde dinleniyor. Günde üç kere karargâhtan bir asker gelip bantları götürüyor. Burada bir sivil olarak yaptığım iş böyle bir iş.

Geldiğimden beri sığınağı terk etmedim. Atışlar, bir saldırı başladığında dışardaki hendeklerde yaşanan o hercümerc, yakınlara bir top mermisi düştüğünde birden her şeyin bir tarafa doğru yıkılması, hele kulakları sağır eden gürültü, bana öyle bir korku saldı ki dışarı çıkmaya cesaret edemiyorum. Bütün gücümle bu korkuyu başkalarından saklamaya çalıştım fakat yüzüm, her infilakte kısılan gözlerim, kasılmış ağzım ve suskunluğum, içinde bulunduğum ruh halini, çoğu benden daha genç olan askerlere açık etti.

Düşman vericisinin sesi bir müddettir kayıp, bir süreliğine telsizden uzaklaşıyorum sürünerek. Bu tahammül edilmez korkuyu aşmak istiyorum, korkunun, kendi işimi sürdürmeme en-

gel olmasına izin vermek istemiyorum, öyle telkin ediyorum kendime. Bombardıman arasında, kendimi tehlikeye atarak, şimdiye kadar kimsenin dinlemediği kayıtlar yapmak istiyorum: Dışarda savaşanların seslerini plağa bağlamak istiyorum.

Rüzgâr yandan esiyor, yağmur yağıyor. Kamufle edilmiş cihazları, toprak yığınlarının arkasına, mermi çukurlarının içine ve hendekler boyunca yerleştiriyorum. Mikrofon ayaklarını ıslak toprağa saplıyorum, kablo rulolarını çözüyorum, sürünüyorum, yakınıma mermi düştüğünde dertop oluyorum. Çamura bulanmış vaziyette sığınağa geri gidiyorum: mikrofon kablosunu hatta bağlıyorum, kulaklıktan ses kontrolü. Sol kulaklıkta temassızlık tespit ediyorum. Araziye yerleştirilmiş mikrofonların her birinin müstakil bağlantılarını ayarlıyorum. Kulak kesiliyorum: topların uğultusu, buhar tıslaması, yaralıların akşam hücumuna karışan inlemeleri. Deneme kaydını dinleyip ses kayıt cihazını test etmeli. Bandın kör kısmının bitmesini sabırsızlıkla bekliyorum. Ve birden ilk sesler duyuluyor, hışırtılı, bozuk, kesintili. Bütün yoğunluğuyla. Aşırı gerilmiş bant kopuyor, bir ses tezahürünün orta yerinde, makara dönüyor, kopan bant parçası teybin kafasına, muhtelif aksamına çarpıyor. Bant çırpınıyor, elektriklenmiş, salınıyor. Bir nevi arazi ölçümü, arazi yerine insan malzemesi. Şimdi muharebenin yatışmasını bekliyoruz, gecenin sessizliğinin inmesini.

Az sonra, her türlü ses parazitinin yokluğunda, çok geçmeden kesilecek olan ses kaynaklarını da dinlemek ve kaydetmek mümkün hale geliyor. Gece manzarası bu ölü şarkılarıyla ayağa kalkıyor. Şimdi savaş alanı yaralıların bağırışlarıyla doluyor, ateşli bir çocuğa bakarcasına sürekli ses girişlerini değiştiriyorum, sürekli bant yeniliyorum, oturduğum yerden elim sürekli malzeme çantasına gidiyor. Ses haritası. Parçalanmış yüzleriyle genç askerler konserveleniyor, anavatana gönderilen posta kartı selamlarının ötesinde, arkalarından verilen kahramanlık nutuklarının ötesinde; tamamen savunmasız kaldığı, o ilik ürpertici ölüm hırıltısıyla söyleneni bastıramayacak hale geldiği

zaman –kesinlikle ancak o zaman– cesedin kulağına fısıldanan kahramanlık sözlerinin ötesinde. Hendeklerin oradaki mikrofon girişine dönüyorum: ağır adımlar ve sağanak. Birden sığınaktaki birliğin mensupları biraraya yığılmaya başlıyorlar. Sol kulak: çevremdekilerin sesleri, dışardan geliyor, kulaklığın dışarısından, boğuk boğuk. Sağ kulaktan, son muharebenin geçtiği yere dönüyorum: çığlıklar ve mermi yağmuru. Saldırıya uğrayan bir askerin ses kalıntılarını yakalıyorum, sesin sonunu sabitliyorum, arkada kalanlar için saklanmak üzere. Karşı tarafa en yakın pozisyona bağlanıyorum: Bir ıslık geliyor, şimdi uğultu, yaklaşıyor, salise salise yükselen bir parçalanma sesi, cihazın en yüksek volümüne ulaştığında yayın kesiliyor, patladı, mikrofon kuma gömüldü ya da tahrip oldu.

Gecenin gittikçe zayıflayan şarkısı: Fakat ses bandında manyetik parçacıklar hiç aldırmadan ses durumuna göre titreşiyorlar. Çok çok düşük bu sesler ama kulaklarımı yırtıyorlar. Dinlemeye devam etmeliyim, sonuna kadar bu seslerin başını beklemeliyim. Kabloyu çıkarıyorum, başka yere bağlıyorum: Şimdi dışarda kalmış adamların her biri tek tek ayırdedilebiliyor, anız gibi, bırakılmış, düşüp kalmışlar, ölmüşler, az evvel takılıp tökezlediğim yer işte orası. Dışarda yattıkları yerde kalacak olan adamlar, kulağımdalar. Gövdeleri ölümcül tehlike bölgesinde yatıyor, kimse kurtaramaz onları fakat iç çekişleri teybimde emniyette. Ve bu ses kayıt cihazı bu iç çekişleri bir daha teslim etmeyecek, hiç kimseye, en kudretli düşmana bile: Düşman o gövdeleri gece boyunca ağır ağır elekten geçirse ve parçalara ayırsa bile, sabah yeni bir akında gevşemiş gövdeler altüst edilmiş topraktan ayırdedilemez hale gelmiş olsa, her şey grileşmiş ve çamurlaşmış olsa bile.

Ne biçim görüntüler bunlar; fakat anlamları karanlıkta kalıyor, yeniden kararıyor, sonun bir an öncesinde sesler tekrar doğal hallerine dönüyorlar, öğrenilmiş bütün denetimler devre dışı, o kaba saba sesler tekrar çıkıyor, doğrudan omurilikten, işte yine o biçimlendirilmemiş, ehlileştirilmemiş sesler. Paralel

bağlantı: değişik tonlarda ani iç çekişler, sızlamalar, hırıldamalar, pislik ve karanlığın ortasında kusanlar. Karanlığın birçok katmanına yerleştiği ve onları çevreleyen karanlıktan doğmuş ses renkleri. Şimdi kökenlerine dönüyorlar ölmekte olanlar çünkü seslerini tutamıyorlar artık ve çığlıkları kendilerine dışarı doğru bir yol açıyor. Sadece hayvani sesler bunlar artık, gırtlağın biçim vermediği, boynun boğuklaştırmadığı; bütün ağzı dolduruyorlar. Ve dudaklar, dil, dişler de bu istenmemiş sesleri dizginleyemiyor, durduramıyor, susturamıyor. Ne biçim bir olay. Nasıl bir manzara.

4

Ne manzara. Gözlerimizin önünde nasıl ölçüye sığmaz bir yankılar sahası uzanıyor. Buruş buruş olmuş coğrafya, sarhoş edici. Vadi boyunca kayalık uçurumlar. Dağ silsilelerinin karla kaplı dorukları. Nasıl da deliyor gözleri, buzul yarıklarından yansıyan, parlak gün ışığı, aşağıda ağaçların başladığı hatta kadar buzul lekeleri, ağaçlığı kemiren geniş kar yolu. Sık köknarlar ışığı yutuyorlar. Kim bilir ne kadar yüksekliğe erişir bu doruklar? Bunca uzaktan bakınca bile gözleri acıtan kör edici aydınlıkta bu dağ kütlesinde ölçümler yapmak zorunda olanın vay haline. Hele o ışıklı bölgelerde yürümek zorunda olsa... kör olurdu herhalde. Manzaradan mecburen gözlerini

kaçırıyor insan, ötelerdeki gölgelik düzlüklere doğru, otlakların olduğu, aydınlıktan karanlığa dönen yerlere, öndeki dağ kubbesiyle arka plandaki dorukların kıskacındaki sıkı ağaçlıklı araziye. Ve bu nasıl bir gökyüzü, geçip giden, harp manzarası gibi bulutlar. Sen de baksana bir, Helga.

Evet, çok güzel, güzel dağlar.

Anne bu manzarayı sever, çekilecek fotoğrafımızın arkaplanı olarak bu yeri seçti. Denememe rağmen doğru dürüst bakamıyorum, her kayaya dikkatle gözümü dikiyorum ama rahat nefes alamıyorum ve bu hep dikkatimi dağıtıyor. Dağ havası böyle midir, bu kadar sık sık nefes almayı gerektirecek kadar düşük yoğunluklu mudur yükseklerde hava? Yoksa gömlek yakamın darlığından, bu gerdanlıktan ve yeni elbisemden mi? Bu elbise çok rahatsız, hele şu çoraplar, bir de üstelik narin rugan kunduralar ayağımda. Ama fotoğrafçı da sırf bütün çocukları anneleriyle birlikte çekmek için böyle pek az fırsat çıktığından geldi buralara. Anne de gazetelerde yine güzel bir fotoğraf çıkmasının vaktinin geldiğini düşünüyor. Sıraya diziliyoruz, Anne Heide'yi kucağına alıyor. Fotoğrafçı, küçükler öne, arka sırada Anne ortaya, diyor.

Böyle uzun uzun dikilip fotoğraf makinesine kibar kibar gülümsemek zorunda kalmak olmasa. Tabii gazeteye çıkmamız güzel, sınıf arkadaşlarım hep hayranlık duyuyorlar bana o zaman. Ama resim çekilene kadar beklemenin ne kadar sıkıcı olduğunu bilmiyorlar ki. Anne Baba'yla birlikte başkalarına ziyarete gittiğimizde masada nasıl uslu uslu hiç konuşmadan durmak zorunda olduğumuzu da. Kız arkadaşım Conni'nin durumu çok daha iyi. Gerçi anne babasıyla öyle büyük törenlere gitmiyor fazla; ama öğleden sonraları sınıftan öbür kızlarla dışarda oynayabiliyor, ta akşam yemeğine kadar. Onun için de çok daha fazla arkadaşı var.

Conni, Nikola Gölü tarafında oturuyor, bisikletle bile bizim evden çok uzak. Conni'nin anne babasının evinde her şey bizdekinden çok değişik. Evleri çok daha küçük. Buna karşılık

Conni'nin her şeyi paylaşmak zorunda olduğu ve ona ısırgan otu gibi yapışan kardeşleri yok. Kolumu Helmut'un omzuna koymam gerekiyor. Bitiyor mu? Fotoğrafçı diyor ki: Helmut'un pantolonunda bir sorun var, solda yukarda bir kırışıklık, güzel olmayan bir gölge. Acaba düzeltebilir miydik?

Bakıcı kadın kareye girip Helmut'un pantolonunu çekiştiriyor. Ama tam giderilemiyor kırışıklık. Cebinde bir şey mi var? Yumru olmuş orası. Helmut ürkek ürkek Anne'ye bakıyor ve gizlice yanında getirdiği bir oyuncak asker çıkartıyor cebinden. Anne sert sert, lütfen ağlamaya kalkma, herhalde resimde kırmızı gözlerle çıkmak istemezsin, diyor.

Ve nihayet fotoğrafçı deklanşöre basıyor.

Helmut'un dağ çiftliğinin manzarasını, bu Alpler dünyasının görüntüsüyle göz önüne getirmek lazım: Balkonda devlet adamı tipler durmuş, kendilerine takdim edilen panoramaya bakıyorlar. Dağ çiftliğinin içi, oğlanlar için bir oyuncak bebek takımı gibi, naylondan adamlar var, konferanslar veriyorlar. Dağ çiftliği Helmut'un en büyük gururu, bunun için balkonundaki süslemenin bir parçası koptuğunda çok bozuldu. Hiç canı istemediği halde Helmut'la oynamak zorunda olan o oğlan yapmıştı bunu. Ama Anne bize söyledi: İnsanlar bizi misafirhanelerinde dostça ağırlıyorlarsa, bizim onların çocuklarına karşı da kibar olmamız gerekir, o oğlan bize kibar davranmıyor olsa da. HJ üniformasıyla şef havalarında, hep bize komuta etmek istiyor; oysa daha doğru düzgün konuşamıyor bile, konuştuğu Bavyera lehçesini anlamak mümkün değil. Olsa olsa küfür ettiğinde birkaç sözcük: itin dölü, bok torbası... bizi korkutmak için aniden bağırıp çağırdığında. Bu mareşal çocuğu, kırmızı suratlı babasının tıpkısının aynısı, ağzına geldiği gibi geğiriyor ve korkunç bir şekilde soluyor.

Akşam Anne dönüyor yine, Dresden'e nekahate gidiyor. Bizimle beraber tatil yapar sanmıştık, oysa sırf bizi buraya bırakmaya gelmiş. Anne bavullarını topladığında üzülüyoruz. Bize telefon edeceğini söylüyor. Baba da arayacak, mutlaka. Her

akşam. Biz de gelemez miyiz Dresden'e? Hayır, sanatoryum orası, büyükler için.

Arazinin gözden geçirilmesi: Tek tek bölgelerin parmakla gösterilmesi, basit bir arazi haritası, alışılmış kalıplara göre yapılmış işaretler, kurşunkalemle atılmış çarpılar zırhlıları gösteriyor, parmağım havada salınıyor, bir yere dokunuyor, bu yılankavi çizgiler de kütük kaldırımlı yolları temsil ediyor, çoğu tahrip olmuş, işaretparmağım bir noktalı çizgiyi takip ediyor, özellikle işte bu bölge, söz konusu olan; bu mevkiden, kenardan doğru, karanlık bastıktan sonra tehlikeli bölgeye girilecek, hep kenarlardan çalışılacak, teşhis edilemeyecek pozisyonlardan, sonra dosdoğru bilinmeze dalınacak, araziyi tanıyan bir kılavuza danıştıktan sonra, bir gölgeler uzmanı, aydınlatma mecburiyeti var ve ışıldakların oradan oraya gezip her şeyi elleyen ışınlarından kaçınmak gerekiyor. Şimdi elimin ayası, gerilip açılmış parmaklarım, haritanın büyük kısmını önce gölgeliyor, sonra deriyle örtüyor: Bütün bu alan tarafımdan yerleştirilmiş mikrofonlarla kaplandı ve böylece akustik haritası çıkarılmış oldu.

Ve şimdi bilinmeyen harita kayıtlarının deşifre edilmesinde iş, bir araya yığılmış üçgenler, her tarafa yayılmış daireler; bir kayıt her zaman tastamam tasnif edilemeyebiliyor. Şimdi bunlar mesela, hızlı hızlı soluma mı, inleme mi; zira kayıtların bazı kısımlarında ses kalitesi, bazen inanılmaz ve öngörülmez hacme ulaşan sesler yüzünden bant hassasiyetinin azalması nedeniyle zarar görüyor. Yine de kayıtların değerlendirilmesinde, seslerin dağılımına ilişkin gayet bariz bazı kurallılıklar kendini gösteriyor. Örneğin geceleyin çatışma alanından ünsüzler nadiren çıkıyor, çıktığında da büyük zaman aralıklarıyla. O halde dikkati ünlülerin tetkikine vermek gerekiyor. Şurada bir A yoğunlaşma alanı var; başparmakla yüzükparmağı arasında uzanan koca bir eğri, titremeler, kas kirişlerinde bir anlık oynamalar. Ve burada, haritanın şurasında, taramalara yardım

eden asistanın geçici olarak belirginleştirdiği gibi, ender bulunur sesler özellikle düşman hatlarına en yakın yerlerden çıkıyor, inlemelere artık pek bir kelimenin karışmadığı yerlerde; bir yaralı yardım çağırdığında veya bir duanın hâkim olabildiği son parçacıklarını zor zahmet biraraya getirebildiğinde. Burası, hendeğin epey ilerisinde, kelimelerin olmadığı yerler. Ünlü harflerden oluşan levazımata abanmak, düşman kanat tarafından sürpriz bir saldırıya hazırlanırken, açılar içinde ve karşı tarafın bombardımanının aşırı gürültüsü altında kelime kapsülleri saçmak etrafa. Sonra, bir ses kaynağının tamamen sönmesinden hemen önce, kelimelerin kesilmesi, kaplanan arazinin hiçbir köşesinde kelime yok artık, duyma hassasının pes etmesiyle de ilgili olabilir bu, özdenetimin düşmesiyle: Kendi kendini duyamayan, ses de çıkarmaz artık.

Bir ses hırsızına dönüştüm, insanların seslerini alıp onları cephede terk ettim ve onların son sedalarına sahibim bana kalırsa, kaydediyorum, herhangi bir sesin bir kısmını alıyorum ve onu konuşanın hiç haberi olmadan kullanabilirim, o öldükten sonra da. Bir ses hırsızı: Onları hiç tanımayanlara ölülerin seslerini dinletebilirim ve bu sesleri yaşayan insanların konservelenmiş sesleri olarak gösterebilirim. Bir sesten ne sökülüp alınmışsa burada, bantta var; o bunun bilincinde olmadan bir insanın derinliklerine inebilirim, derinliklerinden bir şeyler çıkarabilir ve ona sahip olabilirim, ölmekte olanın hayatını üflediği o son mahrem nefese varıncaya kadar.

Haritanın parşömeni nasıl da hışırdıyor yumruklarımın altında, nasıl ıslanıyor, elimin terini emdiği için. Şu köşede yepyeni ses birleşimleri var, berrak ünlüler gırtlaktan gelen seslere tosluyor ve şurada, kanatlı çentik işareti olan yerde, ölmekte olan birinin sesi tamamen kontrolden fırlamış. En iyisi bu kaydı hemen dinlemeli, tasavvur edilmez bir ciyaklama, böyle bir şey daha evvel bir insan ağzından çıkmamıştır, insan ağzı ne kelime, artık ağzın işi falan değil bu, bütün boyun var burada, sırf içi de değil, sadece nefes borusu ve gırtlak değil, boyun

derisi de inliyor, öyle düşünüyor insan, evet, tek tek her sakal kılının payı var bu seste.

Şu bant neredeydi, bir makara hırıltı korosu, burada işte, el yazısı pek okunamıyor, haritada işaretli hepsi, yağmur gibi, burada da sessizlik var, bir bant dolusu sessizlik, olup bittikten sonra, artık hiçbir şey kıpırdamıyorken, kıpırdamamanın sesi, harita kılıfı masadan düşüyor, şuradaki de o genç adam olmalı, onun o olağanüstü tiz ifadeleri, ifade denebilirse bunlara, bir dakika, dikkatle sarmalı bandı, şimdi ağır şalteri çevir, parmaklar beklentiden titriyor, kulak kesiliyorum, az sonra başlıyor, tek kelime edilmesin, sessizce, sadece dinleyin şimdi.

Artık yalnız o ses var: ileri sar, geri sar, şurayı dinlet; sonra biraz ilerde çok özel bir ses daha. Sadece bu yabancı ses, üstünde sadece benim nefesim, şimdi sıklaşan nefesimle, başka bir şey yok çünkü odada benden başkası yok, kimse benimle beraber dinlemede değil, haritayı incelemek ve açıklamalarıma kulak vermek için gelmiş kimse yok.

Nihayet Berlin'e döndük. Baba bizi tren garından alıyor, bizim için özel olarak boş vakit yaratmış. Baba onu kucakladığında Hilde neredeyse ağlayacak. Baba Obersalzberg'deyken bizi sahiden her akşam telefonla aradı, biz de Berlin'e ona mektuplar gönderdik. Bir seferinde, ona gönderdiğimiz mektubu okuyunca, bize kocaman bir telgraf yolladı, üstelik resimli bile! Telgrafın ulaşmasından hemen sonra da telefon etti. Telgrafı beğenip beğenmediğimizi, akşam telefonunu bekleyemeyecek kadar merak ediyordu. Hilde'nin doğum gününde de hediyelerini kurye uçağıyla gönderdi.

Anne hâlâ Dresden'de. Küçükler bakıcı kadınla beraber gardan Schwanenwerder'e gidiyorlar, sırf Hilde'yle beni Baba yanında Lanke'ye götürüyor, birkaç gün onunla kalabileceğiz. Anlatacak bir dolu şeyimiz var: İnsanların bizi nasıl çiçeklerle karşıladığını, Anne'yle bizi selamlamak için yığınla insan biriktiği için köyde, arabayla nasıl yavaş yavaş ilerleyebildiğimizi.

Nihayet eve eriştiğimizde üstü açık arabanın çiçeklerle kaplanmış olduğunu.

Hilde iç çekiyor: Bugün bütün gün trende oturduk. Sıkıcıydı.

Yine de uçmaktan iyi. Uçakta hep kötü oluyorum.

Lanke'de bütün ev bizim, küçükler de yok, başımızı dinleriz. Rahatsız etmekten başka bir şey yaptıkları yok, hep maraza çıkıyor, Hilde'yle beni hiç bırakmıyorlar ki sakin sakin oynayalım. Baba'nın kitap raflarını da kurcalayabiliriz. Bir şey seçeriz, Baba okur bize.

Hilde masal istiyor, Grimm Kardeşler'den. Üçümüz verandaya oturuyoruz. Hava kararmak üzere ve gölden bir sivrisinek bulutu havalanıyor. Bizi sokarlar kesin, sonra bütün gece kaşın dur.

Baba, Frenkçe'den arındırma ne demek?

Frenkçe'den arındırma? Nereden kaptın o lafı ki?

Obersalzberg'deyken dedilerdi, sohbet ederlerken. Ya Elsass? Der Elsass mı Das Elsass mı denir?

Hilde soruyor: Elsass mı, ne olmuş ki ona?

İşte, diyor Baba, nasıl izah etmeli ki... Fransa'da bir bölge orası. Ama aslında Alman toprağı. Birdenbire Fransa'nın oluvermişti, aslında tamamen Alman olmasına rağmen. İşte şimdi yine bizim ülkemizin oldu.

Ama Frenkçe'den arındırma bu değil herhalde?

Hayır, Frenkçe'den arındırma... aslında yanlış bir kelime bu. Elsass'ta bütün yapılan, her şeyin Alman koşullarına uydurulması, okulların, idarenin vesaire. Elsass'ta İmparatorluğun geri kalanından farklı ne olsun ki? Ama orada bundan hoşlanmayan insanlar da vardı, illa da Almanya'ya kendilerini kapatmak istiyorlardı. Bunları yola getirmek gerekiyordu, polis falan işte. O gibi hainleri saklandıkları karanlık deliklerden çıkarttılar, aslında hiç çıkmak istemezlerdi oralardan.

O zaman, gölge varlıklar mı bunlar?

Evet, denebilir.

Gölge varlıklar, çocukları da kaçıran adamlar mı?

Belki, evet olabilir. Ama bundan korkmanız gerekmez. Sizi kaçırmaya kimse cüret edemez. Çocuk kaçırmanın cezası ölümdür, babanız yıllar önce bunu yasalaştırdı, sırf sizler emniyette olun diye, sevgililerim benim.

Ama evden Nikola Gölü'ne giden yol, ormanın olduğu kısım, orası tehlikeli değil mi yine de?

Hayır, hiç değil. Niye ki?

İşte, karanlık olunca, akşam yürümek icap ederse, yapayalnız?

Gerekmez ki. Çoktan aydınlıkta dönmüş oluyorsunuz ya okuldan.

Ama mesela Conni beni ziyaret etmek istese, gölde teknelerimizle oynamak için. Sonra evine geç kalsa, zamanında saatimize bakmamış olsak da...

Şu senin sınıfındaki Conni mi?

Evet, arkadaşım ya o benim.

Ama Conni, Helga, maalesef anne babasıyla beraber taşındı bu sömestr.

Ama Nikola Gölü'nde oturmuyor mu? Yoksa Schwanenwerder'e bizim yanımıza mı taşındılar?

Hayır, oraya değil. Ailesiyle birlikte çok çok uzağa. Conni artık sizin okula gelemez, o kadar uzak.

Artık göremeyiz yani birbirimizi, öyle mi?

Öyle, göremezsiniz pek.

Tüh... Niye bana bundan hiç bahsetmedi?

O kadar uzaktaydınız, nasıl haber verecekti ki?

Baba bir sigara yakıyor. Masal kitabını açıyor. Yakında Berlin'de hiç arkadaşımız kalmayacak. Çoğu gitti zaten, tahliye edildi, hava saldırıları yüzünden. Baba, biraz daha yanaşın bana, diyor, duman sivrisinekleri kaçırır. Ve okumaya başlıyor.

İlk gençliğimden beri kesin kanaatim odur ki, ölüler de işitebilirler: Ölümün gerçekleşmesinden sonra bir insanın gerçi

birçok hayati işlevinin sona erdiği ama bütün işlevlerinin bitmediği malum, gövdesindeki bütün akışlar birdenbire kesilmez. Ceset son ve denetimsiz sinir hareketleriyle belirli bir süre daha kasılıp durur. Peki bu esnada neden akustik algılar da kaydediliyor olmasın, belki daha çok tesadüfi de olsa? Kulaklar tamamen devre dışı kalmadığına göre... Ölünün gözleri kapatılır, kulakları ise açıktadır ve ceset yavaş yavaş soğurken gerçi kıpırtısızca durur ama tetiktedir, çevresindeki tek tek bazı sesleri algılayabilir. Muhtemelen yaşar haldeki kadar berrak değil, belki kopuk kopuk, belki gövdenin içten içe çürümesinin yaptığı gürültü nedeniyle yoğunluğu giderek artan bir hışırtıyla parazitlenerek: vücut sularının kuruması, ciğerlerin ağır ağır aşınması, asitlerin gövdeyi kemirmeye giriştiği midenin tefessühünün başlaması.

Böyle bir ölü, çevresindeki bütün fısıldamaları az biraz duyabilir; hazır bulunanlar, hekim, akrabalar, her kim varsa, ölenin çoktan öte tarafa geçtiğini zannettikleri için her türlü dikkati bir yana bırakmışlardır artık. Ölüm nedenini tartarlar, defin hazırlıklarını istişare ederler; iyi oldu öldüğü, derler belki de. Ve ölü bunu işitebilir ama cevap vermek, onu yapamaz işte. Sonra birden, apansız, sesler kesilir, hışırtı kesilir.

Bu, tebliğimin son kısmı. Sık sık provasını yapmalıyım çünkü Dresden'deki konferansta o kısmı irticalen sunma niyetindeyim. Tebliği ses örnekleri çalmadan bitirecek olmam da iyi bir şey, böylelikle dinleyiciler tebliğ sona erdiğinde dosdoğru sessizliğe gömülecekler. Ses örnekleri: en zor nokta budur çünkü etkilerinin asla kaçmaması için çok dakik bir şekilde ayarlanmaları gerekir. Ses haritalarının ve cüretli sonuç tezinin yanı sıra, bütün tebliğin doruk noktası bunlar en nihayetinde. Tamamına vakıf olunamayacak kadar büyük olan malzeme yığını içinde hangileri uygun ki bu işe?

Bana kalan tek şey, bu ses bantları ve plaklar. Cepheden döndükten az bir süre sonra beni işten attılar. Bardağı taşıran damla, birkaç yüz metrelik ses bandının kaybolmasıydı. Bunla-

rın siperlerdeki kargaşada kaybolmuş olacaklarına dair söylediklerime inanmadılar. Resmi gerekçe buydu. Ama kısım şefim belli ki kaybolan ses bandı levazımatının arkasındaki hikâyeyi kestiriyordu, en azından vedalaşırken ima etti bunu: kulağına bir şeyler gelmişti, bunlara inanamıyordu. Bu bağlamda kullandığı kelime, "tatsız"dı.

Acaba içlerinden birinin bir akşam montaj odasında ölme seslerini değerlendirirken beni görmesinden sonra meslektaşlarım hakkımda şefe münasebetsiz şeyler mi söylemişlerdi? Yoksa, dolaylı yollardan, seyahatlerimden biri sırasında merdivenlerdeki çürüme kokusu nedeniyle alarma geçip polise haber veren ve evimde günlerdir çürümekte olan bir ceset bulmayı beklerken mutfakta, aniden yola çıktığım için astarlamaya zaman bulamadığım, deşilmiş domuz kafası kadavralarıyla karşılaşan komşularımın şikâyetleri mi gelmişti kulağına?

Birkaç gün sonra celp emrim de geldi. Bir şoktu bu: Cephe tecrübemle sivil olarak da yüzleştiğim ölüm korkusu değil, kaçınılmaz olarak o erkek dünyasının ortasına düşeceğim endişesi; ter, berbat şakalar, daha çocukken içimi daraltan bütün o haller.

Başvurabileceğim tek yol, o altı çocuğun babasına bir ziyaret yapmaktı. Çaresiz halimi anlattırdıktan sonra bana yardım sözü verdi, küçüklere bakmam karşılığında. Ve sözünü de tuttu: Dresden'den aldığım davet kuşkusuz onun devreye girmesiyle vaki olmuştu.

Anne bizi Baba'ya, büroya yolladı: Sürpriz bir ziyaret onu mutlaka sevindirir, dedi, Baba'nın şimdilerde her zamanki kadar fazla işi de yok, sizi hayvanat bahçesine götürsün. Hilde, Helmut ve ben. Ama Baba'nın bürosunun önünde beklememiz gerekiyor, herhalde yine de işleri var. Belki telefon ediyor veya baş başa görüştüğü mühim bir misafiri var. Ziyaretçi kanapesine oturmamız gerekiyor, Baba'nın bürosuna çağrılmadan girmek kesinkes yasak. Bekleme odasındaki kadının dediğine göre, bir görüşmesi var.

Sonunda içeri girebiliyoruz: Baba'nın bürosu kırmızı, bütün koltuklar ve yazı masası da kırmızı deriyle kaplı. Baba masasının başında oturmuş sigara içiyor: Ee, sevgililerim, nasılsınız bakalım? Bitirdiniz mi ödevlerinizi?

Görüşmüş olabileceği kimse yok Baba'nın yanında. Belki de misafiri şu kapıdan yan odaya geçti, oradan da koridora çıktı. O kapı da kilitli değil, öylesine örtülmüş. Helmut, Baba'nın kucağına oturuyor ve masanın üzerindeki mürekkep hokkasıyla oynuyor. Baba sigarasını söndürüyor: Tam bir sürpriz yapmayı başardınız. Hayvanat bahçesine mi gideceğiz?

Derhal yeni bir sigara yakıyor. Bizi gördüğüne, öyle gösterdiği gibi fazla sevinmedi aslında. Gözlerinden anlaşılıyor bu, burnunun üstündeki kıvrımlar kırıştığı zaman. Yorucu bir görüşme miydi acaba? Helmut dolmakalemle masaya mürekkep saçıp duruyor. Baba: Gel Helmut, bırak, öyle yapma, iğrençlikten başka bir şey değil ki o yaptığın.

Yemyeşil renk, Baba.

Sonunda güzel gömleğini pisleteceksin.

Pis ve yeşil.

Şu ellerine bak hele. Dikkatli ol, şimdi yıkamaya gidiyoruz.

O esnada yandaki odada bir kıpırtı, kapı aralığından bir kadın görülüyor bir anlığına, telaşla hareket ederken kolyesi güneş ışığında parıldıyor. Hilde: Baba, diye soruyor, hayvanat bahçesinden sonra da biraz gezebilir miyiz?

Şimdi yan tarafın koridora açılan kapısı sessizce örtülüyor. O kadın ne yaptı ki? Hilde de fark etti mi onu? Hayır, kesin fark etmedi, Helmut'un ellerini daha da pislenmemeleri için dikkatlice tutan Baba'ya bakıyor. Baba biraz öfkeli, siz de çıkın bizimle beraber, diyor, ikiniz, haydi. Helmut'un pislenmiş parmaklarını silip hemen binadan çıkıyoruz.

Baba? Büronda misafirin geldiğinde...

Ne olmuş, Helga?

Yok bir şey.

Beklemek zorunda kaldınız diye mi yani?

Evet.
Sıkıldınız mı dışarda?
Biraz sıkıldık.

Yapay bir şekil mi o? Elektrik hatları bir öbek mi oluşturmuş? Yarı karanlıkta hemen anlaşılamıyor. Salon tavanı çok yüksek, soluk mavi, gizli ışık kaynaklarıyla aydınlatılmış sadece. Mekânın öbür ucunda bir perde hışırdıyor, kıvrım yerleri yanlış ayarlanmış, hareket dalgalar halinde her iki yana doğru yayılıyor, bütün duvar sallanıyor, gerilim, kırmızı, salonun gırtlak renkli tefrişatı. Şimdi şekil kendi ekseni etrafında dönmeye başlıyor, salonun ortasında titreşen ışık yansımaları, karanlıkta önce kırmızı, sonra mavi çizgiler, ortalarında koca bir kırmızı lekenin parlayıp nabız gibi attığı, karmakarışık neonlar. Ancak şimdi, belirgin biçimde, bir insan gövdesinin hatlarını görüyorum, kollar kalkık, her organ başka bir renkte yanıyor. Yanı sıra gramofondan bir ses, ciddi bir tonda, insan anatomisi hakkında izahatlar veriyor. Onun dışında sessizlik, şaşkın yüzlerde ışık huzmelerinin soluk yansıması: Bir sınıf dolusu öğrenci, "Camdan İnsan"ın önünde dikilmiş. Bu insanın her şeyi parlak ışığa gömülmüş, sadece gırtlak ışımıyor.

Hijyen Müzesi'nin gösteri mekânları demek burası, peki konferans salonu nerede? Dağınık binada yolumu şaşırıyorum, bodrum kat dehlizlerinde yürüyorum, göz mesafesinde tesisat boruları, buhar, soğuk. Işık gelen bir odaya dalıyorum, raflar kutularla dolu, arkada yere çömelmiş birisi var, bana yardım eder herhalde. Ama insan değil o, alçıdan bir büst, canlı canlı boyanmış: renk renk, pembe kaygan deri, kırmızı rujlu dudaklar, kısa kesilmiş saçlar. Karşımda gülümseyen genç kadının gözkapakları, taranmış kirpikleri bile var. O kadar canlı canlı bakan gözlerden ötürü, kolları bacakları olmadığını odaya girdiğimde fark etmedim bile.

Rafların önünde Wagner kafaları asılı, alçıya dökülmüş kahraman duruşlu, dalgalı saçlı rölyefler. Karmakarışık yüz hatları,

açık ağızlar, sanki şarkı söylüyorlar. Kutularda ne var? Siyah bir kutuyu raftan dikkatle alıyorum. Cam kapağın altında insanın içini kaldıran bir et bulamacı, bir süt bebeğinin kafası, gözleri kapalı, burnu açık yara. Yeni mi ilaçlanıp hazırlanmış? Gerçeğe uygun tarzda imal mi edilmiş yoksa? Kutunun üstünde el yazısıyla: Lupus / Yüz. Ve: Doğuştan frengi. Şimdi anlıyorum: Bunlar balmumundan teşhir nesneleri, tıp öğrencilerine gösterilmek üzere, sureti yaşayan hastalardan çıkartılmış hastalık tabloları. Şurada, tozlu bir mukavva: başka bir surat, mumyalanmış, sadece ağız açıkta, dil dışarı sarkmış, üzeri tükürük kabarcıklarıyla dolu. Şurada da ortadan yarılmış bir kafa, konuşma organlarının boylamasına kesiti, açık bir boyun. Gerçek boyutlarda. Gırtlak açılmış, görünüyor, iki yana raptedilmiş et parçaları arasında ses telleri gerili.

Tuhaf. Evde kendi başına domuz ve at kafalarıyla araştırma yap, yıllarca yoğun bir biçimde gizli gizli konuşma aygıtıyla meşgul ol, sonra birden yabancı bir yerde benzeri bir koleksiyon karşına çıksın. Balmumundan çalışmalar. Sadece hayvan değil de insan bunlar. Oluşturduğum düşünceler de benim haberim olmaksızın çoktan başkaları tarafından ortaya konmuş mudur acaba?

El etütlerinin, kafatası dökümlerinin, yüz fragmanlarının, et kesitlerinin, yaraların, çıbanların, çiçek bozuklarının yanından geçiyorum. Bodrumdaki oda daha ilerilere uzanıyor. Bir platformda bir hastanın tam gövde kalıbı: Açılmış kalçasından bir kemik yongası alınırken haykırışı yüzünde donup kalmış. Yanında bir başka gösterim: Günlerce tıbbi müdahale görmemiş bir bacak, şişmiş, cerahatlenmiş. Biri var mı burada?

Hiçbir şey kımıldamıyor. Odanın arka kısmında bir *Führer* büstü, sahici iskeletler: gelişmemiş bir gövde ile doğmamış bir çocuğun iskeleti. Döküm kalıpları da var burada, biçimsiz topaklar, ikiye ayrılmış, bir iple sarılmış, içleri de oyuk herhalde, tamamen plastikten bir kafanın negatifi.

Geç kaldınız ama, en son gelen sizsiniz, diyor biri. Konuşma hijyeniği ile ilgili konferansı yönetecek olan Profesör Sievers olmalı bu.

Hayvanat bahçesinde ilk önce hep flamingolara gideriz, hâlâ pembe olup olmadıklarına bakmak için. Bu rengi nereden aldıklarını asla izah edemiyoruz. Baba'nın misafiri olan o kadın nasıl bir kadındı ki? Stenograf kız olamaz, hayır, bir sevgilisi olmuş olmalı. Baba'nın kesinlikle bir sevgilisi var ve onunla gizlice büroda buluşuyor. Yahut da Lanke'de, evet, bunun için Baba o kadar sık geceleri yalnız başına Lanke'de kalıyor. Epey zamandır yeni bir kardeşimizin olmamasının sebebi de bu. Helmut ciyaklıyor: Ne iğrenç solucanlar bunlar?

Gösterdiği yere, çitin içine bakıyoruz. Baba da bakıyor: Haa, iş çıkarmayın, güvercin yemi onlar.

Canlı mı yiyorlar yani onları?

Baba gülüyor: Pek tabii, Hilde. Yoksa bu solucanları kurtarıp kendi kafesinde mi sergilemek isterdin?

Anne artık Baba'dan çocuk falan istemiyor. Yoksa bu kadından hiç haberi yok mu? Yoksa daha çocuk istiyor da çocuğu mu olmuyor? Bugün hayvanlar beni eğlendirmiyor. Kardeşlerim kuşlardan sonra mutlaka yırtıcı hayvanları görmek istiyorlar, bir an evvel büyük kafeslere geçmek için beni iteliyorlar. Baba'nın bürosundaki kadının çocukları var mıdır? Sadece bir an göründü, kolyesi sallanıyordu göğüslerinin arasında. Heide daha emerken sütninesi vardı, onun göğüsleri gibiydi bu göğüsler de. Sütnine bluzunun düğmelerini açıp tek bir göğsünü çıkartırdı, sonra bu göğüs Heide'nin kafasından görünmez olurdu ama bazen biraz bir şeyler görünürdü, sütnine Heide'yi göğsünden kaldırıp da bluzunu yeterince çabuk kapatmadığında: sivri meme ucu, ıslak ve kırmızı. Leoparlar gölgede uzanmış uyukluyorlar. Kara panterin kürkü nasıl da sıcak görünüyor, nasıl parlıyor.

Bodrum katına inen basamaklar var, karanlık merdivenden inmeye içimizden bir tek Helmut cesaret ediyor. Ama anlaşılan daha fazla gidilemiyor, Helmut kilitli kapının koluna asılıyor: Hayır, kapı kapalı ve belli ki ardında hayvan mayvan yok.

Şimdi aslanlara yem veriliyor, bir bekçi parmaklıkların arasından et parçaları atıyor. Önce erkek aslan yiyor, dişisi köşede yatıyor ama yattığı yerden gözünü etten ayırmıyor. O kadının göğüslerini sahiden gördüm mü, bilemiyorum şimdi. Veya bacaklarının arasındaki siyah kıl demetini. Derisinde, omuzlarında, her zaman askılıkların olduğu yerlerde parlak çizgiler vardı. İnci kolyesi gibi parlak. Öyle bir inci dizisini, ara sıra bize gelen bir opera şarkıcısı taktıydı bir keresinde. Aslan eti nasıl da didikliyor, kafesin içinde paçavra gibi oradan oraya uçuyor etler, Baba bizi bir adım geri çekiyor.

O operacı kadın hep komikti. Baba'ya elini ne kadar da uzun tuttururdu. Bize karşı aşırı dostça ve havalı konuşurdu: Merhaba, sevimli kızlar. Gerçekte, gazetelerdeki fotoğraflarda olduğundan çok daha güzelsiniz. Hep gülümserdi ve Baba'nın söylediği her cümleye gülerdi. Aslan geriye çekiliyor ve eti pençeleri arasına alıyor. Göreceğimiz kadar gördük.

Sievers bizzat bir açılış tebliği veriyor. Sesi metalik değil de tahtadan. Tarihsel bir bakış açısıyla, ünlü harflerdeki kaymalardan söz ediyor. Bir süre sonra söylediklerini dinlemeyi bırakıyorum, kendiliğinden, artık sadece ses veznine dikkat ediyorum. E'yi dikkat çekici biçimde yayıyor ve hava yutuyor, vurguları yutuyor, yutarcasına konuşuyor. Sievers tebliğini sunarken o kadar heyecana mı kapılıyor ki, farkında olmadan konuşmasına hatalar sızıyor? Açık ki bir belagat ustası değil. Umarım bu akşam benim başıma böyle bir şey gelmez. Bu çevrenin bir acemisi olarak son konuşmacıyım. Şimdi Sievers bir de vahşi jestlerle söylediklerinin altını çiziyor. Hayır, konuşmasının dolaysız bir parçası gibi görünüyor bu; eserlerin, yaratıcılarına yakışan bir tarzda aktarılması üzerine konuşuyor: Bir

Goethe'ye, sağa doğru çevrilen bir el eşlik ediyor; bir Schiller'e ise, sola doğru. Ne eblehçe bir jimnastik. Sievers, kolunu çekiç vurur gibi indirip kaldırarak vezni apaçık –fazla açıkça– göstermeye çabalıyor. Son sözlerine geçerken kamçı gibi savurduğu bir Weinheber sonesiyle, görünür bir gayretle şaha kalkarken, dinleyiciler dudaklarına kitlenmişler; keskin, sivri bir perdeden konuşuyor Sievers, hava almak istiyormuş gibi veya daha ziyade, fazla yuttuğu havanın bir kısmını ses yoluyla boşaltmaya çalışıyormuş gibi.

Yaşlı adamlar alkışlıyor. Sonra bir ırkbilimci geliyor. Lüneburger Heide'de yapılmış geniş kapsamlı saha araştırmaları: Nordik tipin buralarda bozulmamış biçimiyle bulunması garanti. Şimdilik bu kadarıyla yetinmeli. Ancak İzlanda'nın insan malzemesine kısıtsızca erişebildiğimizde... Müzakereler sürüyor o konuda. Konuşmacının Yüksek Almanca'yla sorunları var, Kuzey ağzı hep kendini gösteriyor. Kulak ölçümleri, boyun çevresi. Köylü kafaları gösteriyor bize. Hapishane fotoğrafları gibi, profilden. Saçlar, kulak kıvrımları tamamen açıkta kalacak şekilde geri taranmış. Resimde santimetre ölçüsü.

Joseph Gall'in o kadar derine inen tahlillerini böyle bir budalalığa indirgemeye nasıl cüret edilir? Santimetre ölçüsüyle karakter nasıl teşhis edilir? Beni bu buluşmaya niye çağırdılar ki, benim konumun bu içki masası gevezelikleriyle ne alakası var? Ses kayıtlarım üstüne konuşmam gerekiyor, örnekler dinleterek. Bunun için, önlem olarak hassas manyetik bantları plağa aktardım.

Kürsüde, tebliğ metnimin yanına, pikabı kuruyorum. Sessizlik. Herkes bana bakıyor. İlk cümleler boyunca sesim titriyor henüz. Fakat çok geçmeden toparlanıyor. Kayıtlar ve kayıtların oluşum koşullarına kısa bir genel bakışla başlıyorum. Cephe, mevzi savaşı, düşman toprağında isabet alan mikrofon. Dinleyenler donakalmış, bana bakıyorlar. Bir ses örneği. Pikap diski, yeknesak, dönüyor. Küçük hoparlörde inlemeler, bağırmalar.

Burada gün boyunca Kuzey Almanya'daki kafatası ölçümlerini dinledik. Rilke'nin soluk alma tekniğini temellük ettik. Fakat beyler, biz burada böyle barışçı bir şekilde oturaduralım, aşağıda, affedersiniz, dışarda, cephede askerlerimiz telef oluyor.

Az kalsın bodrumdaki balmumu deposunu ağzımdan kaçırıyordum. Sıkıntı ve önceki konuşmacıları dinlerken kapıldığım öfke, sinirlerimi bozmuştu. Sonraki ses örneğine geçtim.

Alman insanının biçimlenmesinden söz ederken, oksijen sarışınından başka bir şey görmeyen ırk materyalizmi saçmalığıyla bir yere varamazsınız.

Sesimin gemi azıya aldığını hissediyorum. Tebliğ metnim de bir plağın altında kalmış. Az evvel çaldıktan sonra plağı yanlış yere koydum. Artık irticalen ve hızlı hızlı konuşuyorum: Doğu bölgelerindeki insanları, benden önceki konuşmacının saygıdeğer kestirimlerine göre pek yakında İmparatorluğumuza dahil olacak olan o ölçüsüz genişlikteki coğrafyanın insanlarını hizaya sokmak zorundaysak, belirli dil kurallarının yürürlüğe konmasıyla, Elsass'ta olduğu gibi –orada yapılanları biliyorum beyler, bizzat gördüm– Almanca olmayan kelimelerin silinmesiyle hallolmaz bu iş, maskaralıktan başka şey değildir bunlar. Koro halinde konuşma temrinleri, cemaatle beraber şarkı söylemek, bunlar özde hiçbir şeyi değiştirmez. Evet, açıkçası yürüyüşlerle veya Milli Radyo aracılığıyla, hepsi bize yâr olana kadar insanların kafalarına yeni dili kakmanın hiçbir anlamı yoktur. İnsanların kafasını ebediyete kadar yeknesak SA marşlarıyla mı ütülemek istiyorsunuz? Yanında da yıllanmış bando mızıkamız olsun bari, Mücadele Dönemi'nde* olduğu gibi...

Dinleyici sıralarında mırıldanmalar dolaşıyor. Göz ucuyla fırlatılan düşmanca bakışları fark ediyorum. Ahdetmiş bir topluluk. Ama artık geri dönüş olmaz, konuşmamı sürdürmek zo-

* Mücadele Dönemi: Nazi söyleminde, "hareketin" tutunmaya çalıştığı başlangıç dönemi. (ç.n.)

rundayım. Artık ses örneklerinin arasında da konuşuyorum, plakları uçarcasına değiştiriyorum: Dinleyin, bakın, burası, sonra burası, bir çocuk bile kavrar bunu. Her şeyden evvel dikkatle dinlemeyi öğrenmeliyiz. Çünkü sadece dil değil, ses de bütün insan sesleri de hizaya sokulmalıdır, bir kere bu işe girişmişseniz. Tek tek herkesi kavramalıyız, insanın içlerine nüfuz etmeliyiz ve insanın içleri, bilindiği gibi, içten dışa bir bağlantı teşkil eden sesle dışavurur kendini. Evet, sesi en ince ayrıntılarına kadar gözleyerek insanın içlerini yoklamalıyız. Hastasını dinleyen ve sırf kalp ve ciğerin sedasına kulak vererek, soluyanın hastalığını teşhis eden iyi hekimler olarak. Sese el atarak, insanın içlerini kavramak. Uç vakalarda tıbbi müdahalelerden, ifade aygıtını düzenlemekten de kaçınmadan, sese nizam vermek.

Birdenbire salonda kulakları sağır eden bir gürültü kopuyor. Yanlışlıkla kolumla pikabın iğnesini plağın üzerinden kaydırdım. Azap verici bir sessizlik. Dinleyicilerin hiçbiri kımıldamıyor. Evvela derin soluk almalıyım. İpin ucunu kaçırdım. Ve tükettim kendimi. En sonunda, dikkatiniz için teşekkür ederim, diyebiliyorum anca.

Kürsüden bir adım geri çekiliyorum. Tebliğimi nasıl bitirdiğimin farkında değilim. Bütün gövdemin titrediğini fark ediyorum. Kısık alkışlar, sonra herkes akşam yemeğine gitmek üzere kalkıyor. Plaklarımı toplayacağım daha. Konferans katılımcılarının çoğunun salonu terk ettiği bir sırada, SS üniformalı bir adam öne doğru geliyor: Muhteşemdi, Bay Karnau.

Kendini takdim ediyor: Adı Stumpfecker, SS'lerin Führer'inin maiyetinde hekim, benim yaşlarımda. Stumpfecker berrak, çelikten bir sesle konuşuyor, evet, noktalar ve virgüllerle konuşuyor: Eski kahramanların sizin araştırmalarınız karşısında kuşkucu olmaları şaşırtıcı değil; çünkü konusunun üstüne bu tür bir radikallikle düşen biri, böyle uyuşmuş bir yığının aralarında görmekten memnuniyet duyacağı bir misafir değildir. Sadece bir itirazda bulunacağım: Ses atlasıyla ilgili hikâyeyi sahiden

enine boyuna düşündünüz mü? Ses koleksiyonunuz, esaslı ayrıntıları yitirmeksizin gözle görülebilir verilere aktarılamayacak denli emsalsiz değil mi? Kâğıt üzerinde bir harita çıkarma faaliyeti, grafik tasvir imkânlarının ötesinde kayıtlar yapmak, bu konferans katılımcıları türünden düşük kıratlı beylerin tasavvur kudretinin ötesine geçmek, kısıtsız bir özgürlükle bu arşivi sahiden de günün birinde insan sesinin en soluk rengini de içerecek noktaya getirmek için daha verimli bir biçimde kullanılabilecek değerli enerjinin haddinden fazla bir miktarını talep etmiyor mu?

Işık söndürüldükten sonra da karanlıkta konuşmayı sürdürüyoruz: Hilde, bir keresinde Anne'yle Baba'ya gelen, o güzel kolyeli şarkıcıyı hatırlıyor musun?

Hilde ay ışığında kafasını sallıyor. Renkli taşlı bir kolye mi, dediğin, hani Anne'de de olan?

Hayır, incili kolye, beyaz, parlayan.

Anne'de de var öyle bir tane.

Var ama bu genç bir kadındı, Baba'yla sohbet etmiş ve yatağa gitmemiz gerektiğinde bize iyi geceler demişti.

Hiç fikrim yok. Anne'yle Baba'nın davetlerinde hep bir sürü insan olur ve bütün kadınlar kolye takar. Bilezik. Veya hiç değilse küpe. Güzeldir, süslü süslü. Biraz daha büyüyünce belki biz de kulağımızı deldirebiliriz.

Acır ama muhakkak.

Ama ondan sonra güzel küpeler takabilirsin.

Anne diyor ki, yakışık almazmış. Küpe deliği sümüklü kızlara göreymiş.

Ama Hilde beni dinlemiyor artık, uykuya dalmış bile.

Profesör Stumpfecker sizden akıllı bir adam olarak bahsetti. Kısa süre önce Dresden'de tanışmışsınız, hatırlıyor musunuz?

Evet, tabii.

Birazdan o da bize katılacak. Stumpfecker'in söylediğine göre tebliğinizde, pratiğe dökmeye değecek sahiden ilginç fikirler ileri sürmüşsünüz. Bunları sınamak için...

Affedersiniz, niçin beni Fabeck Caddesi'ne, SS Hastanesi'ne çağırdığınızı hâlâ tam anlamış değilim...

Şayet Stumpfecker buradaki ilgili servise doğru bilgi verdiyse, Doğu'nun eski anlamda, yani orada yaşayan insanlara Almanca'yı ve Alman yasalarını öğreterek Cermenleştirilemeyeceğini söylüyorsunuz.

Bu dediğinizden anlaşılan, sanki...

Doğu'da sadece gerçek Alman, Cermen kanından insanların yaşaması gerektiğini söylememiş miydiniz?

Nereye varmak istiyor bu adam? Açıkça söylemeden ağzımı aramak için mi çağırdılar? O sırada Stumpfecker giriyor odaya. SS Kısım Amiri ona dönüyor: Bir terslik olmuş olmalı. İlerleyemiyoruz. Belki de tahayyül ettiklerimizi Bay Karnau'ya siz kısaca izah etseniz daha iyi olacak.

Nerede kalmıştınız?

Cermen kanı.

Tamam. Karnau, bütün dil öğretim programlarının, Frenkçe'den arındırmanın, dışardan zorlamaların sonuçta derinlemesine bir tesir yaratamayacağını anlatıyordunuz, öyle değil mi?

Evet, bu doğru.

Alman dilinin bir bakıma doğuştan, kanla geçtiğini, salt dilbilgisi, lügat, telaffuz öğrenerek sonradan edinilemeyeceğini söylemediniz mi? Dilin insanın gövdesinde kanının bir unsuru gibi aktığını... Böylece her hücresine eriştiğini... O halde dil değişiminin kandan başlaması gerektiğini... İnsanı, onu insan yapan noktadan, dilden yakalamak için kan dolaşımına müdahale etmek lazım geldiğini...

Bana öyle geliyor ki...

Karnau, son cümleniz hâlâ kulağımda çınlıyor: Sese el atarak insanın içlerini kavramak. Üç vakalarda tıbbi müdahaleler-

den, ifade aygıtını düzenlemekten de kaçınmadan, sese nizam vermek.

Şimdi, teorik olarak...

SS Kısım Amiri tekrar devreye giriyor: Bay Karnau, buraya sorguya çağrılmış değilsiniz, tersine, yönetici olarak atanmanız düşünülen bir özel araştırma grubu söz konusu.

Araştırılacak olan ne?

İşaret ettiğiniz doğrultuda araştırmayı sürdürmek.

Stumpfecker devam ediyor: Teorisyenlerle pratikçilerden bir karışım yapmayı düşündük. Siz de bir sesçi olarak iki kesim arasında köprü kuracaksınız. Bizim kesimden tabii şahsen ben de olacağım.

Stumpfecker anlayışla başını sallıyor: Karnau, bütün bunlar çok ani oldu, sizi şaşırttı. Gece bunları bir düşünüp uyuyun. Sabaha yine görüşürüz.

Bunların hepsi çok kuşkulu geliyor. Bu işten sıyrılmanın bir imkânı yok mudur? Bu işte beni hesaba katmamanın maalesef daha iyi olacağını anlatan bir bahane bulmalıyım mutlaka. Dışarı çıkarken SS Kısım Amiri arkamdan sesleniyor, öylesine, ehemmiyetsiz bir şeye değinir gibi: Haa, Bay Karnau, bu araştırma grubunun oluşumuyla celp emriniz de kendiliğinden hallolmuş olacak. Şu andan itibaren kontrol altındasınız.

Operasyonculuk oynuyoruz, düzenli içtima değil, ani operasyon. Nasıl olduğunu bir keresinde şehirde görmüştük. Hilde bana bakarak, emirleri biz ikimiz veriyoruz, siz küçükler itaat edeceksiniz, diyor.

Banyodan diş fırçalarını alıyorlar, göstermeleri emrediliyor: uygun durumda olup olmadıklarını denetliyoruz. Küçükler sonra dizlerinin üstüne çöküyorlar, öyle gerekiyor, diş fırçalarıyla oyun odasını tertemiz silmeliler. Biz gözetimciler itip kakıyoruz onları, hatta biraz tekme de atabiliriz. Küçükler yer silerken yüzümüze bakamazlar, gözlerini önlerine indirmeliler, birbirlerine de bakamazlar, herkes bakışlarını halının kendisine

ayrılan parçasına dikmeli. Biz büyükler bacaklarımızı açmış başlarında dikiliyoruz, yumruk yaptığımız ellerimiz kalçalarımızda: Haydi, silin fırçalarınızla, çabuk, haydi, hop.

Ama bir halıyı silmek asfaltı silmekten çok daha zor. Yerdeki ipliklerin takıldığı fırçalar topak topak oluyor. Hilde ayağını Helmut'un sırtına dayıyor: Haydi artık, daha hızlı, daha temiz.

Suratımız kızarıncaya kadar bağırıyoruz, Hilde mutlaka benden daha yüksek bağırmak istiyor ama seslerimizin giderek boğuklaştığını fark ediyoruz, yavaş yavaş kardeşlerimize sahiden öfke duymaya başlıyoruz. Artık kaytarmayı gözleri yemiyor, durmaksızın fırçalıyorlar ve dizleri üzerinde odayı dolanıyorlar; biz daha yüksek bağırdıkça onlar da daha hızlı.

Ama birden birisi bizden daha yüksek sesle kükrüyor. Anne karşımıza dikilmiş duruyor, bakıcı kadın çağırmış: Tamamen çıldırdınız herhalde, ne yapıyorsunuz, derhal son verin buna, yoksa iner kafanıza bir tane, marş marş, yürüyün, ne zannediyorsunuz siz, misafirlerimiz bir duyarsa bunu, itibarımızı yerle bir etmek istiyorsunuz zahir.

Kös kös aşağıya bahçeye iniyoruz. Yaz şenliği için misafirler gelmiş bile ama kimseyi selamlamak istemiyoruz, hemen suya gidiyoruz. Konuşmuyoruz, Hilde göle küçük taşlar fırlatıyor. İyi bir izlenim değil sahiden, eğer birileri bizi oynarken gördüyse. Hayır, küçüklere yaptığımız şeyi kimse öğrenmemeli, öyle şeyler vardır ki, gerçi görebilirsiniz ama işitmemelisiniz, söylememelisiniz, üzerine konuşamazsınız. Şarkıcı kadın onu Baba'nın bürosunda gördüğümü asla benden duymamalı, yaz şenliğine gelse ve el sıkışmak zorunda kalsam da kaşımı bile oynatmamalı, asla bir şey belli etmemeliyim. Ve dünyada hiç kimse, Baba'nın az kalsın ölmüş olacağını asla sezmemeli.

Baba bunu bizden de saklamaya çalışıyor ve bunu başardığına, benim kulağım için düşünülmemiş şeyleri asla işitmemiş olduğuma tamamen inanıyor. Evet, bir keresinde, Nikola Gölü'nden buraya, Schwanenwerder'e giden yolun tehlikeli olup olmadığını konuşurken bile, benim o konuda bir şeyler

duymuş olabileceğimden hiç kuşkulanmadı. Oysa birisi o yarımadaya giden küçük köprüyü tam Baba üzerinden geçerken havaya uçurmayı denediğinde duyduğu korkuyu hâlâ alt etmiş değil. Şu geçit yeriydi, hava ısındığında balık ve yosun kokusunun en kuvvetli olduğu yer. Ve adam yakalanıp ölüm cezası infaz edildikten çok sonra bile, kimse Baba'nın yanında BALIKÇI kelimesini kullanamadı, suikastçi balıkçı kılığına girmişti çünkü.

Küçükler çalılıklardan bize doğru geliyorlar. Bereket, hiç değilse onlar bize bozulmadı. Belki misafirlerden de kimse bizim yaygaramızı duymamıştır, birçoğu zaten çocuklarla ilgilenmez. Anne yüzümüze bakmıyor, bugün kesinlikle kurabiye yok bize. Ama arkalarda Bay Karnau duruyor, terasta, gözlerini ovuşturuyor, etrafına bakınıyor, mutsuz görünüyor, belki de kimse onunla sohbet etmediği için. Şimdi bizim tarafa doğru bakıyor.

Sahaya kuş uçuşu bir bakış: Kaba, engebeli gövdede kaygan, küçük mesameli kesim temayüz ediyor, gölgeli yüzeyleri parlak güneş ışığı altındaki bölgeler izliyor, geniş bir yay, omuzların yumuşak değirmiliği, koltukaltından aşağı yayılan kırışıklar, göğüsle kol arasında şerit şerit gölge izleri. Tek tük et benleri, bütün cepheye yayılmış ince kıllar, bir güzellik kusuru; sol üst yandaki tüysüz hat, genel kusursuzluğu daha belirgin gösteriyor. Omzun yukarısında koyu gri çizgiler. Çene geri atılınca, oradaki boyun kasları fark ediliyor. Bakışların merkez aldığı odağı bir inci kolye çevreliyor ve göz buraya, boyna çakılıyor: gırtlak hoplayıp sıçrıyor. Yarı aydınlıkta her ses boynun resmini değiştiriyor, çenenin altı yarı gölge. Kolye dekoltenin içinde, her nefes alışta göğüs kafesiyle birlikte inip kalkıyor. Soprano her konuştuğunda, narin derinin altında kas kirişleri oynaşıyor. Bütün bahçeden duyulabilecek berrak, vurgulu bir sesle konuşuyor. Burnun ucu her ağız hareketinde tahterevalli gibi sallanıyor. Şimdi, iki laf arasında, genç kadın

boynunu kaşıyor, az kalsın gırtlağa değecek, o ağır tehdit altındaki, hücumlara açık kıkırdağa. Dalgalanan ses çatlakları, sıkışmış hava daracık bir geçitten geçiyor. Hafif yazlık elbisesiyle şarkıcı kadın konuşmayı sürdürüyor ve konuşurken, her zaman acımasızca idman yaptırdığı gırtlağını kaale almıyor gözüküyor. Şu sırada o basit bir araçtan ibaret gibi, berrak sesi kendi kendine çıkarabildiği için özel bir ihtimama gerek yok.

Keten bir elbise, zarif beyaz deri pabuçlar ve aynı renk bir eldivenle tamamen beyazlar içinde, altı çocuğun babası, gözleri şarkıcı kadında, buraya doğru yaklaşıyor: Zayıf ve kuru yüzünde dar ağzı, keskin yüz hatları, sayısız söylevle çelikleşmiş sıkı çene kasları özellikle belirgin, kuvvetli kuvvetli atan boyun damarları ve işte orada, öne çıkık âdemelması. Önceden, daha ufaklıklar bu isteğim hakkında bir şey öğrenmeden, çocuklarının seslerini kaydetmemi yasakladı. Çocukların seslerini kaydedildikleri bilinciyle tahrif edebileceklerine dönük birtakım kuşkulardan ötürü değil, altı çocuğun her zamanki gibi en ince teferruatıyla hazırlanmış bir metni okumak yerine, serbestçe mikrofonuma konuşmalarını bir patavatsızlık, boşboğazlık olarak göreceğinden de değil. Velhasıl, reddetmesinin nedeni, daha önce kendi aklıma da gelmiş olacağı için derhal ikna olacağım bir gerekçe değildi; talebimi, telif haklarına dayanarak geri çevirmişti: Çocuklarımın seslerini değerlendirme hakkı sizde değil Karnau, yalnızca ailemde, yani bendedir.

Kitlelere seslenen büyük hatip olarak, benim gibi ehemmiyetsiz görünen yardımcılara ne kadar fazla muhtaç olduğu üzerine hiç düşünmüş müdür acaba? Zafere giden yolda akustikçilerin katkısının nasıl tayin edici olduğunun farkında mı? Mikrofonlar, dev hoparlörler olmasaydı o başarıyı elde edemeyeceğinin?.. Hareketin ilk zamanlarında akustik şartlardan sık sık yakınmamış mıydı? Başlangıçta çok kötü düzeyde olan hoparlörler Spor Sarayı'ndaki bir konuşması sırasında ötmeye başladığında ve bunun üzerine konuşmasını tamamen hoparlörsüz sürdürmek zorunda kaldığında, bir saat boyu, devrile-

cek hale gelene ve sesini kaybedene kadar... Veya hoparlör kürsünün arkasında durduğu için her kelime iki defa duyulduğunda ve kimse onu anlayamadığında... Söylediği her sözün hoparlörden yankısı gelirdi. Sonra nihayet ses naklinin, topluluğu her yönden avuçlarına alan yüze yakın hoparlöre bölüştürüldüğü aşamaya gelindi. Zaferinin, büyük toplantılardaki akustik koşulların ciddi biçimde iyileştirilmesine paralelliğini sadece bir tesadüften ibaret mi sanıyor acaba?

Bir sohbetin sökükleri: Kauçuk, diyor birisi, Güney Amerika'daki plantasyonlardan. Belki naylonda kendi kendine yeterlilik hakkında konuşuluyor, belki de altı çocuğun bahçede oynadığı o model hamuru. Her türlü şekil verilebilir bunlara: insan, hayvan, ev; yeter ki parmaklar yeterince becerili olsun. Çocuklar yumuşak malzemeyi parmaklarının uçlarıyla özenle yoğurarak kafalar, kollar, bacaklar meydana getiriyorlar, sonra da ayalarıyla bir bastırıp yok ediyorlar bunları. Kerterek, tırnaklarıyla delerek topaklarda gözler, burun delikleri, ağızlar açıyorlar, sonra yine siliyorlar yüz hatlarını başparmaklarıyla. Bir ses kaydı yapılırken iğnenin balmumuna saplanmasından farklı değil, iğne ne kadar acımasız bir yarık açarsa, sonuç o kadar mükemmel olur, sonradan sesler o kadar berrak işitilebilir.

Yaz şenliği davetlilerine kocaman kâselerde, soyulmuş meyve ikram ediliyor. Şarkıcı kadın Baba'nın kolunda, suya, ağaçların arasında çocukların oynadığı aşağı tarafa doğru yürüyorlar ağır ağır. Çocuklar meyilden bir aşağı bir yukarı koşuyorlar, güneşten gözleri kamaşıyor, takatleri kesiliyor artık, bitkin vaziyette kendilerini çimene bırakıyorlar. İnce gömlekleri, beyaz elbiseleri ışıldıyor. Köpek oluyorlar; hırlamaya, çukur eşelemeye, atılan taşları geri getirmeye öyle dalıyorlar ki, Baba, elbisesini silkelemesi ve şarkıcı kadına kibar kibar iyi günler demesi için Helga'yı yakasından tutup kaldırmak zorunda kalıyor. Diğerleri de oyunlarını bırakıyorlar mecburen, birer birer sağ ellerini uzatıyorlar. Ama şarkıcı kadına yetmiyor

bu, Baba'nın bakışları altında küçük Hedda'yı kollarına alıyor, kendine bastırıyor, Hedda kafasını çevirip başka tarafa bakıyor, kendini iyi hissetmediği besbelli ama Baba müdahale etmiyor, öyle durup gülümsüyor. Gövdeyi biçimlendiren ilk temrinler böyledir, hiçbir şeyden şüphe duymayan çocuk gövdesi büyüklerin ellemelerine maruz kalır ve tutuklaşır. Tüm gövde kaskatı kesilene kadar sürüp giden temrinler: Yavaş yavaş, çocukluktan büyüklüğe doğru düşüş, özgürce havada süzülen bir hayvanın yere yapışmış bir hayvana dönüşmesi.

5

İki çıplak erkek ayağı soğuk mermere yapışmış, kımıltısız, duruşları değişmiyor, vücudun ağırlığını bir bacaktan diğerine aktarmak bile yok, ayak parmakları oynamıyor, hiçbir kıpırtı yok: Kaçınılmaz bir şekilde akan, tabanların biçimini mermere işleyen terler ayağı yere raptediyor sanki; konumunu değiştirmek, döşemenin ısınmış bölümünü terk edip başka bir soğuk köşeye vücut ısısıyla yeni baştan nüfuz etmek zorunda kalmak demek olacak. Ayaklar hareketsiz yatıyor, siyah beyaz yer döşemesinin yeknesak motifleri üzerinde küçük bir saha kaplıyorlar; mermer yüzey öyle sıkı cilalanmış ki, ayağın çevresinde topukların, hatta kaslı mafsalların yansımaları görünü-

yor; karo motiflerden yansıyan ve dik açıyla birbirine kavuşan çizgilerin biteviyeliğini kesintiye uğratan resimli noktalar; mermer arasındaki yarıklar bütün oda boyunca, benim olduğum yere kadar uzanıyor ama burada zemin aşınmış olduğu için yansıma yok. Ne pantolonumun ne çoraplarımın ne de siyah deri ayakkabılarımın soluk bir yansıması.

Parlak mermer döşeme, ayaklardaki vücut ısısını çekiyor ve karşılığında soğuğu veriyor: Topuklardan bacaklara, oradan külodun ve fanilanın sakladığı kısımlara, oradan ta çıplak omuzlara, tıpkı ayaklar gibi kımıldamadan gövdenin yanından sarkan kollara; karşısındaki elbiselinin bakışları altında odanın ortasında dikilen bu bedende hâlâ bir hayat olduğunu ele verecek, tüylerin diken diken olmasından başka bir şey yok.

Fakat tüylerin dikenleşmesi bile uygunsuz bir vaziyete işaret ediyor, tendeki mesamenin şişmesi ve derideki kabarıklıklar haddinden fazla şey söylüyor bakana, yüzündeki donuklukla derideki bu kontrol dışı değişimi alt etmeye çalışıyor. İfadesiz bakışlar, sarkan dudaklar, vücudun açıktaki kısımlarını kaplayan ürpertinin dikkatimi çekmemesi için hep; çıplak ayaklardan, sırtın kambur duruşundan, içeri çekilmiş omuzlardan ve karından, yünlü külotun önündeki işaretten bakışlarımı kaçırtmak için. Ama nafile.

Bakanın gözünden kaçacak çok zayıf bir izi bile gizlemeyi başaramıyor: korkudan akan terin, öne eğilmiş gövdenin sırtında, omuriliğin kopyasını yavaşça fanilanın üstüne çıkarışını.

Ve ikimiz de biliyoruz. İkimiz de biliyoruz, kulaklar sağırlığa, ağız dilsizliğe zorlansa bile, baştan aşağı tarassut altındaki vücudun hiçbir şeyi saklayamayacağını. Bu gözler çok daha içerlerden, derinlerden bakıyorlar çünkü. Bakışlar, kendi sesini yıllar boyu en ufak bir dikkat göstermeden kullanmış olmanın giderek olgunlaşan idrakini yansıtıyor; sayısız kötürüm kalmış seda, bütün o tıraşlanmamış, dikkatsizce biçimlendirilmiş sesler bir anda, cehennemi bir gürültü halinde içkulakta hazır ve nazırlar.

Böyle karşı karşıya duruyoruz, adam öylece duruyor önümde, muayenedeki gibi, bir erkeğin çıplak yetişkin gövdesiyle kendisini hayatında ilk defa kısıtsızca incelenirken bulduğu o an gibi. Sadece bir anlığına sessizlikte öyle dikiliyoruz, sonra karşımdakinin sağırlığını, dilsizliğini kırmaya geliyor sıra. Ve sesler küçük mekânın hacmini doldurduğunda, sorularıma cevap vermeye mecbur olduğunda, karşımdaki adam daha da çıplaklaşıyor, şimdi gerçekten çıplaklaşıyor; üstündeki patiska gövdesinin belirli yerlerini kapatsa, sarkan organını, hayalarını sarmalasa bile. Gözyaşlarını bastırması gerekecek hale geldi mi adam? Göz pınarlarında, öğleden önce güneşinin yansıttığı hafif bir ıslaklık parıldamıyor mu? Karşıma çıkartılan adam, burada bir ses tonu kontrolünün söz konusu olduğundan haberdar değil, yine de karşısındakinin konuşma sırasında ses rengindeki en soluk bir değişimi bile hiç atlamadan kaydettiğini açıkça hissediyor. Külotunun önünde bir koyuluk mu var, karşımdaki çıplak adam kendini tutamayıp bir damla idrar mı çıkardı da?..

Fakat adam, sahiden patiskayı görünür biçimde ıslatan bir damlanın sızmasının veya bu asgari idrar ifrazatına oturum boyunca mani olmasının bir ehemmiyeti olmadığını hissediyor, kaslarının gerilmesinin bile kaydedildiğini her lifiyle fark ediyor.

İşte: üstdudakta bir seğirme. Kelime oluşumuyla hiçbir bağıntısı olmayan, kendi kendine beliren ve bundan sonra çıkarılan her sesin beraberinde taşıyacağı, dengesini kaybettiğini gösteren bir seğirme; itidalini kaybetmesi yakın, daha fazla dayanamayacak karşımdaki, sesinden de anlaşılıyor. Sesi salınıyor, sesiyle bütün gövdesi salınıyor, birazdan çıplak ayaklar kıpırdamak zorunda kalacaklar, tutunacak yer aranacak birazdan fanilalı adam. Zihnini yoğunlaştıramıyor artık karşımdaki. Umutsuzca en basit sorulara cevaplar aranıyor: Kendi sesi bu adamın kulağında öyle tiz çınlıyor ki, tek bir kelime formüle etmeye dönük her girişimi tökezliyor. Dudaklar nasıl da büzül-

müş, tek bir sesli harf anlaşılamıyor. Boğazı nasıl tepiniyor şimdi, hâkim olamadığı kas hareketleriyle şekilden şekile giriyor, çirkin organ çınlıyor sadece, her türlü kelime anlamının ötesinde sadece bir gaklama duyuluyor, gırtlağın boğazlanırcasına guruldaması, ilk çıkan yanlış ses arkasından geleni de boğuyor. Sorular telaşsız, yüksek sesle, açık seçik, sanki müsamahayla karşımdakine bir deneme fırsatı daha tanımak istercesine tekrarlanadursun, ikimiz de gayet iyi biliyoruz ki bu işin kurtuluşu yok artık; adam her yeni denemesinde ancak sessizliğe yaklaşabilir biraz daha, her ağız hareketiyle, sesinin her tonuyla, her dil vuruşuyla kaçınılmaz sususa doğru yol almaktadır.

Şimdi adamın sendelemesinin çok ince hesabını çıkarmak lazım: Kendini yeniden toplayabileceği umudunu bir an daha koruyabilir mi? Hemencecik devrilir mi? Gözlerde yakarma yok, vücudunun duruşunda da yok öyle bir şey ama sesi kesin bir biçimde başka soru sorulmaması için ricacı. Bir saniye daha, bir soru daha sormak için tek bir hamle, sükûnetle nefes alıp, sesime soru rengi verip, cümleyi kurmuş gibi yapmam yeter: Belli belirsiz bir yakarma sesi çıplak vücudun ta derinlerinden bastırıyor. Adam farkında bile değil ama öngörülen hedefe ulaştık: tek bir kelime gerekmiyor artık.

Tam da o en son çıkan, çok zayıf sesi tırtıklamak gerekiyordu, kaydedebilmek için. Ve şimdi, arkasından bir şey gelmeyince, yine sessizlik hâkim olunca, karşımdaki devriliyor olduğu yere. Küçük diline bir şey olmuş mudur acaba? Damağı yara olmasın? Ses telleri daha bir oturumda kalıcı sonuçlar doğuracak şekilde zarar görmüş müdür? Adam artık Hellbrandt'ın elinde, mevcut durumunu o inceleyecek. Ancak şimdi odadaki keskin kokuyu fark ediyorum: idrarlı ayaklar. Ebediyet kadar uzun bir süre, kendi saldığı su birikintisinde durmuş çıplak ayakları. Temizleniyor.

Baba konuşuyor. O kadar insanın önünde. Ne kadar da dip dibe duruyorlar, öne arkaya dönemezler, kollarını oynatamaz-

lar, karınları birbirini kaşıyor. İlk defa biz de izleyebiliyoruz, biz de dinleyebiliyoruz. Hava nasıl da kokuyor o kadar çok insandan. Umarım yerlerimize kadar gidebiliriz, sandalyelerin hepsi dolmuş bile. Ayakta kalırsak hiçbir şey göremeyiz, o kadar çok büyük var, bizi ezerler sonunda. Anne yolumuzda dikilen bir adamı kenara itip yerlerimizi gösteriyor: Anne, Hilde ve benim için, Baba ayırtmış. Oturunca insanlar bize el sallıyorlar, biz de onlara el sallıyoruz. Derken tezahürata başlıyorlar, Anne dürtüklüyor: Bak, Baba geliyor.

Hani?

Arkamızda değil, önde, öne baksana.

İşte Baba konuşmacı kürsüsünde durmuş kalabalığa bakıyor. Bizim yönümüze bakıyor. Fark etti mi acaba, tam olarak nerede oturduğumuzu biliyor mudur? Baba'nın gözleri yorgun ama kuvvetli ışık altında durduğu için gözlerinin altındaki gölgeler fark edilmiyor. Artık hemen hiç yemiyor, sadece ırmik lapası ve süt, durmaksızın da sigara içiyor. Ama işte gözleri yine alevlenmeye başlıyor, Baba dikkatini yoğunlaştırıyor, son günlerin tüm o zindelik havasını kucaklamak istiyor. İnsanlar sezinliyorlar bunu, çıt çıkmıyor artık. Baba konuşmaya başlıyor.

Milyonlarca insanın şu an onu dinlediğinden söz ediyor, gökyüzünden iletilen dalgalar üstüne bir şeyler söylüyor, sonra şöyle diyor: Şimdi herkes bize bağlanmış durumda. Hatta belki ölüler bile onu dinliyor, haftalar önce son raporlarını tellemiş olan son Stalingrad muharipleri bile. İnsanlar bravo diye bağırıyor, *Heil* diye haykırıyor, müthiş bir gürültüyle alkışlıyorlar. Baba bize vaziyeti hiç süsleyip püslemeden aktarmak istiyor. Bağırıyor: Steplerin hücumuymuş. Dinleyiciler dudaklarında asılı; Baba diyor ki: Çocukça bir izahat bu, çocukça. Baba çocukça dediğinde dudağında asla gülümseme olmaz, bizi yaralamak istemediğinin bir işareti bu.

Baba sesleniyor: Üstelemeye hacet yok, diyor; hayır, üstelemeye değil nakzetmeye diyor. Her kelimesinin anlaşılabilmesi için telaffuzuna çok dikkat ediyor. Baba, barışçı

hissiyatlılar, diyor, Baba robotlar diyor, sonra yine steplerin isyanı diyor. Hoparlörler nasıl da sarsılıyor. Baba gümbürtüden sesini duyurabilmek için artık basbayağı bağırıp çağırıyor. Kalabalık öyle kendinden geçti ki, habire uzun fasılalar vermek zorunda kalıyor. Dinleyiciler şimdi gülüyorlar. Topluluktan biri sesleniyor: Rezil herifler. Kimdi ki bu? Nereden geldi ses? Yakınlarımızda bir yerden. Ama geçti artık, seslenen kimse göremiyoruz. Baba diyor ki: Ancak topyekûn olan, kâfi derecede mutlaktır artık.

Temizlik yapılıyor ama nafile: Dişeti ilaçla kaplı, her dişin etrafında ince kan sızıntılarından bir halka. Çiğneyebiliyor mu? Dişler düzgün mü? Malum kıstırgaç, dolgunun ezilip dağılmaması için çeneyi kenetleyen. Alt dişlere hafifçe bastır. Şimdiye dek bilinmeyen ücra bir bölgenin keşfi için fazla sayıda mikrofon lazım: dört tanesi dört bir yönden denek şahsa yöneltilecek. Bir tanesi ses kaynağına mümkün olan en yakın yere gizlenecek. Özel frekansları yakalamak için. Kayıt sırasında ses akışındaki özel efektleri banda kılı kılına yansıtmak için sürekli darası alınacak.

Zayıf, asla tehlikeli olmayan elektrik darbesi üzerine şiddetli bir yutkunma. Ses yukarı perdelere mi fırlayacak şimdi? En üst bölgelere? Hayır, önce düşüyor. Normal sesle bir mırıltı, ardından tekrar tekrar çatırdayan sesler: çok güzel gölgeler, sonra çok yavaş, başta zor fark edilen kırmızımsı siyah bir hare, sonra, yoğunlaşarak parlak mavi bir ses rengine dönüşen donuk menekşe mavisi. Hava kararıyor mudur? Hançere aynı anda gevşeyerek iniyor, ses kalınlaşıp kabalaşıyor ve giderek belirginleşen bir titreşim istidadı gösteriyor. Göğüsten nefes alma eğilimi berdevam. Dişlerin duruşunda kaymalar gözleniyor, dilin denetimsiz tepkileri sonucu damakta hafif soyulmalar: Hareketler ne denli keskin olursa, tükürük salgısı o denli şiddetli oluyor. Denek şahıs tükürmeye çalışıyor ama tükürük iplik gibi çeneden aşağı akıp kanla karışıyor, yarı aydınlıkta

görülebildiği kadarıyla. Sessiz kekeliyor. Kan arada sırada bir ışık huzmesini yakalıyor, onu incelterek, geçirgenleştirerek ve dalgalandırarak yansıtıyor ve gecenin içinde bir kanaviçe işliyor.

Hassas alıcılar kulak kıvrımlarına raptedilmiş: Denek şahsın muamele esnasında kendi sesini hangi yoğunlukta algıladığını kılı kılına tespit ediyorlar. Şahıs birkaç seanstan sonra yorgunluktan çöktüğünde ve çizik çizik yaralanmış boynundaki bağlantılar çıkartıldığında, cilalı zeminde parlak bir leke görülüyor: kan mı sidik mi?

Gölgeli kesimlerin yerini, parlak ışıldaklar altındaki bölgeler alıyor: Kaba, engebeli çerçevede düz, küçük mesameli kesim öne çıkıyor; çene arkaya doğru bükülmüş, boyun kasları görülebiliyor orada. Tüylerde dikenleşme var mı? Hayır, sadece anızlanan yerler var, yan taraflar temiz tıraşlanmamış. Bürümcükleşmiş siyah kılların, tıraş makinesinin mesameye varıncaya kadar alamadığı ince tüylerin ortasında pembe deri bir yara gibi gözüküyor. Serbest kalan gırtlak ışık hüzmesi altında hareketsiz, ışığın düştüğü yer o kadar körletici bir aydınlık ki, neredeyse beyaz gibi duruyor. Eldivenleri giyerken lastiğin öten sesi. Çenenin birden öne devrilmemesi için, kafa doğru sabitlenmiş mi, tekrar kontrol ediliyor. Yarıp açma işlemi başlıyor. Deri açılıyor, kasların dalgalı renkleri, çıkan kan çeneden ve omuzlardan akıyor, tüylü deriye yapışıyor. Girilecek yeri buldunuz mu nihayet? Kıstırgaç boğazın içine sürülüyor. Daha iyi aydınlatın, hiçbir şey görülmüyor. Hava borusu el eriminde: Zayıf, yeknesak bir esinti cerrahın parmağına dolanıyor. Şimdi o dar aralıktan neşterle hançereye kadar gidilecek.

Başka seslerden aldığını kendi sesine katabilir mi insan, renk olarak, hacim olarak? Başka insanların etini yemekle bedenini kuvvetlendirdiğini düşünen bir yamyam gibi. Bir çocuğun sesini alıp genç, lekelenmemiş bir ses edinmek mümkün müdür? Bilinmez.

Stumpfecker ağız maskesini, önlüğünü ve eldivenlerini çıkartıp bir sigara yakıyor. Duman tuğladan tavana yükseliyor, ışık altında demetleniyor; sırrı dökülmüş duvar aynaları, ameliyat masasının iki yanından sarkan kayışlar, yerde kızılkahverengi kabuk bağlamış önlük; şimdi açılan, hastanın karanlık koridora doğru sürüldüğü kapıya kayıyor bakış, soğuk hava akımı dalıyor içeri ve kimse konuşmadığı için ancak şimdi fark edilen klima cihazının vınlaması, sadece Stumpfecker arada bir sigarasından bir nefes çekiyor, sigaranın ateşi cerrah aletleri üzerinde parıldıyor.

Baba'nın gözlerinde şimşekler çakıyor, yüzü kıpkırmızı. Konuşma uzun sürüyor, dışarısı çoktan kararmıştır muhakkak. Anne, içecek bir şey alabilir miyiz?

Sadece başını sallıyor, bakmıyor bile. Anne, burada içecek bir şey yok mudur? Baba'nın konuşması bitince bir şeyler içemez miyiz?

Nihayet bakıyor ters ters, tıslıyor: Sabırsızlanmasanıza.

Baba moda evleri üstüne konuşuyor. Anne'nin ilgisini çekiyor bu, gözünü Baba'ya dikmiş, kulak kesilmiş. Ama Baba, bütün moda evlerinin kapatılması gerektiğini söylüyor. Anne kafasını sallıyor, sanki Baba'ya olur mu hiç demek ister gibi. Hayır, sadece alnındaki kâkülü düzeltmiş. İnsanlar yine gülüyorlar. Baba savaş sırasında uğraşılan, oysa savaşla hiç ilgisi olmayan ahmakça işlerden söz etti. Baba: Gülünç, diyor; diyor ki: Mesela Berlin'de bir dizi görevlinin haftalarca oturup akümülatör kelimesini toplayıcı kelimesiyle değiştirsek mi sorusuyla meşgul olması...

Anne de gülüyor. Önceki kocasının bir akümülatör fabrikası vardı. Baba, savaş ortasında böyle çocukluklarla meşgul olan kişilerin sırtının pek rahat olduğunu ve böylelerinin en iyisi bir cephane fabrikasına veya cepheye gönderilmesi gerektiğini söylüyor.

Dilbilgisi kitabımızda bir bölüm var, orada, bütün yabancı kelimelerin Almancalarıyla değiştirilmesi gerektiği yazıyor. Ama o zaman öğretmenimizin cepheye mi gönderilmesi lazım yani, olamaz. Hem, okuma yazma öğrenen Helmut'a da ders veriyor o. Daha önce benden başka hiçbiri okuyamazdı. Kardeşlerim kendilerine bir şey okunmasını istediklerinde hep bana gelmek zorundaydılar.

Baba diyor ki, genç erkek ve kadınların sabahın dokuzunda hayvanat bahçesinde ata binmesi de tahrik edicidir. Yoksa Baba cezp edici mi dedi? Söylediklerinin bazısını anlamak mümkün değil çünkü çok gürültülü ve insanlar *Sieg Heil* diye gürlüyorlar. Baba, bu parazitleri selamlamak mı yoksa onlardan tiksinmek mi gerektiğine dair karar veremiyor gibi görünüyor. Beş çocuğuna bakması gereken bir kadından söz ediyor. Neredeyse bizdeki gibi. Şimdi de diyor ki: Sosyetenin neşeli at gezintisi, oh ne âlâ.

Bir keresinde bize bir midilli hediye etmişti, Hilde'yle bana. Ona binebiliyorduk veya Baba'nın midillinin yanında hediye ettiği arabaya kardeşlerimizi oturtup onlarla gezmeye çıkıyorduk. Anne de ata biner ama gerçek ata. Baba'nın kendisi ata binemez, belki de dik yürüyebilmesi için bacağına takılı olan o metal yüzünden. Bu yüzden hiç kısa pantolon da giymez. Baba o metali bildiğimizi bilmiyor. Bir keresinde çoraplarını çıkardığında pantolonunun paçası da azıcık yukarı kayınca görmüştük.

Baba, insanların sularda debelendiği kaplıcalardan söz ediyor. Topluluk çok öfkelenmiş gibi yapıyor. Baba, insanların kaplıcada dedikodu yaptığını söylüyor. Dinleyiciler ıslıklıyor. Anne de sık sık kaplıcaya gitmek zorunda, bir keresinde gözlerimizin önünde bayıldı ve biz hepimiz çok korktuk. Baba kalabalığa bağırıyor: Artık her saçmalık için mübalağalı ve teferruatlı ihtiyaç ve istek bildirimi lüzumsuzluğunu duymak istemiyoruz! Binlerce küçük ayrıntıya gömülmek istemiyoruz.

Hilde'nin özel ders almayan bir kız arkadaşı, bir keresinde, hangi saçmalıkları ezberlemek zorunda olduğunu anlatmıştı:

Arilerin kafasının büyüklüğünün ne kadar olduğu, diğer ırklarla nasıl karşılaştırılacağı, bunun için her şey ölçülmüş, kulaklar bile, her türlü ayrıntı. Baba belki de bunun için bizi aldı okuldan. İngilizce öğrenmek daha iyi, Anne gibi. O birçok dil konuşuyor. Çevirmene ihtiyacı yok, Baba gibi değil; Baba yabancı misafirlerle tek başına konuşamaz.

Ses tetkiki yapılamayan zamanların dünyasına dünya demem ben. Edison'un fonografı icat etmesine kadar dünya, sesleri sadece anlık geçicilikleriyle ortaya getirebiliyordu; bunun yanında sırf içkulağın derinden derine, dağınık tekrarları vardı veya daha da güvenilmez olmak üzere, sahici olmayan tınıların temsili mukayesesi. Sonra, 1877'de, birdenbire akustiğin daha önce sezinlenemeyen sahası açıldı. İlk kelimelerin silindire kazınmasından sonradır ki konuşan kişi, bu sedayı, yeniden oluşturması bile gerekmeksizin, zamanı aşarak izleyebilirdi: kendi kendine kulak verebilen ilk insan.

Sessiz nefes alışlar ve aynı anda ses teşkili, aynı bedende. Gölgelendirme, renklendirme buradan başladı. O vakitten beri her ses rengi herhangi bir diğeriyle mukayeseye vâsıl olabiliyor, isterse aralarında çok az basamak olsun, isterse ondan anca belli belirsiz farklılaşsın: İki insan mahlukunun seslerinin aynı olamayacağı vakıasının üstünü örtmek mümkün değil ki. Bu dünyada hiçbir ses başka bir sesin mazereti olamaz.

Seslerin içlere doğru, ışıksızlığa, karanlığa doğru yol alması: siyahlık. Black Marie adını vermişti Edison ilk fonografına. Meşin deri, bakınca, negatif resim gibi görünür, gölgeli, siyah, sadece hat çizgileri aydınlık. Akustik günbatımına karşı gece nöbeti gibi, gözlerini dört açmış, uyanık. Ses renkleri bu karanlıktan, o ahenkleriyle başta belli belirsiz çıkarlar, bütünlükleri içinde algılanamazlar, zaman zaman kâh biri kâh öteki derinlemesine idrak edilebilecek tarzda yaratılmışlardır.

İnsan sesinin bütün gölgeleri ve renkleri bu karanlıkta teşhis edilmelidir, ses oluşumunun ne denli ehemmiyetsiz de görünse

her özgünlüğü ses kaynağından çekilip alınmalıdır, tınının rengi tekrar duyulmazlığa gömülmeden, gıcırtılarla, tortuyla, lekelerle kaplı sedasızlıkta yitip gitmeden evvel. İki kanat ucu arasında gerili derin siyahlık ve meşin gibi soluk soluk parlayan tende beliren damarlar. Yarasa, pençe tırnaklarıyla bir dala tutunup baş aşağı asılıyor, köpeksi çene hırıldıyor, siyah derisinin ortasındaki bir kırmızı beneği yalıyor. Dişleri gece ışığında kamaşıyor, kulakları ses kaynaklarına dönmüş asabice titreşiyor, kasları gerilmiş. Kulak zarını titreşimden neredeyse yırtacak tiz bir ses çıkartıyor hayvan. Sokağın tepesindeki çitlerde bekleşen yarasalar insanların ayak seslerini duyuyor, uyudukları mekânın aşağısındaki kaldırımda beliren manzaraya karşı birbirlerini uyarıyorlar.

Baba bütün kadınların çalıştırdıkları personeli azletmesini istiyor. Baba bizim ev hizmetçimizi, aşçı kadını ve çocuk bakıcısını da mı kastediyor yani şimdi? Hatta Anne'nin sekreterini? Atılacak mı şimdi bunlar işlerinden? Dinleyiciler Baba'nın fikrini eğlenceli buluyor. Anne yanımda oturuyor ve hiç tepki göstermiyor. Yoksa eli mi titriyor? Çantasından bir şey mi çıkardı? Tank fabrikası, diyor Baba, it diyor. Hayır, itlerin idaresi, yok, il idarecileri diyor. Baba kükrüyor: Elektrik akımı gibi geçmeli Alman halkının içinden. Boynu kalın damarlarla kaplandı, sanki birazdan patlayacak. Sonra kendini dizginliyor, ihtiyar Fritz'den bahsediyor: aslında acınacak bir tip, dişsiz, damlalı, binlerce ağrının pençesinde kıvranırmış. Ölümcül hasta, zayıf bir başkomutan.

Baba *Führer*'i anıyor, herkes alkışlıyor, bağırıyor, ayağa fırlıyor. Sonu gelmiyor bunun, ortalık muhtemelen insanlar artık daha fazla bağıramaz hale gelince sessizleşiyor ancak, Baba bile güçten düşmüş, nefeslenmek için bir es veriyor.

Baba sonuca gelmek istiyor. Bizim de eve dönme vaktimiz geldi geçiyor artık. Kardeşlerimiz, burada yaşadıklarımıza inanamayacaklar. Ama Baba hâlâ konuşuyor. Boğuculaştı burası,

temiz hava almamız lazım. Pencere de yok. Baba diyor ki: Önümde sıra sıra Doğu cephesinden yaralılarımız oturuyor, eklemleri dağılmış takma kollu, takma bacaklılar, muharebede gözünü kaybedenler, hayatlarının baharında erkekler.

Onları görmek istiyoruz. Hilde de öne eğilip kafaların arasından bakıyor: Şu ilk sıradakiler takma kollular mı? Sahiden kolları yok mu onların? Peki körler nasıl yollarını bulup da gelebildiler buraya? Ama bir şey göremiyoruz, Baba'nın sözünü ettiği koltuk değnekleri bile yok görünürde. O bağırıyor: Gençlik de temsil ediliyor burada, asırlık ihtiyarlar da. Davette nazarı itibara almadığımız hiçbir zümre, hiçbir meslek ve yaş grubu yoktur.

Bebekler de var mıdır ki burada? Onlar bu gürültüyü ve berbat havayı kaldıramazlar ki. Anne, bebekler de var mı burada?

Ama Anne Hilde'nin söylediğini anlamıyor, Baba o sırada bir espri yaptı, herkes kahkaha atıyor, kakır kakır gülüyor. Şimdi bağırıyorlar: Hayır, asla. Yine bir gümbürtü: *Sieg Heil, Sieg Heil, Sieg Heil.* Yeter artık sıkıldım, hoşuma gitmiyor, eve gitmek istiyoruz, nefes almak mümkün değil artık burada. Şimdi bağırıyorlar, hayır diye, yuh çekiyorlar. Nasıl da terliyor insanlar, nemli saçları kafalarına yapışmış, kollarını kaldırdıklarında her gömleğin koltukaltında ıslak bir leke. Baba bağırıyor: dördüncüsü... Nasıl da kokuyor ağızları, her evet, evet, evet deyişlerinde ensem yanıyor sıcak nefeslerinden.

Parmaklıklı karyolada, konuşmaya yüz çevirmiş. Rengârenk boyalı tahta figürlerin tıkırtısı yüksek tavanda yankılanıyor. Sessiz hastalar çocukluk ateşine kapılmış gibiler: Basit kabartmaları parmakları ve el ayalarıyla yokluyorlar, aslında usullü vuruşlardan edinilen izlenimleri dille ifade melekesini incelemeye dönük bir temrin. Tahta figürler deneyde izlenen sıra bozularak bırakıldı onlara: Buna rağmen arada yine de trak trak trak veya krik krak gibi ses dizileri husule geliyor, bunun dille ifade yeteneğini mi yoksa özürlü bir dilsel kas yapısını mı gös-

terdiği ise anlaşılamıyor. Sanki doğumdan hemen sonra kuyrukları ucundan kesilen cins kurt yavruları gibi, bir yerleri kırpılmış gibi. Bazı yeni doğmuş bebeklerde ırsi bir kusurdan ötürü daha ana karnındayken aşırı büyümüş dilin bir iki ince bıçak darbesiyle kısaltılması gibi, tat alma duyusunda acaba kısmi bir kayıp olur mu diye bir an bile düşünmeden. Kırpmak lazımdır, yoksa ağzını kullanmayı daha öğrenmemiş bebeğin dilini ısırıp koparması tehlikesi vardır.

Sievers kafasını sallıyor. Dilin hayvani kökenini öyle bir inatla arıyoruz ki, sanki sonunda bütün teorilerin çöktüğünü görmek ve yeniden, tanrısal, akıl sır ermez bir kökenselliğe inanabilmek istiyoruz. İki ihtimal var: Anlaşılmaz biçimde çırpınan, görünmez bir yerden yönlendirilerek sesi duyulabilir hale getirerek havada yayan dil; sanki ağırlıksız bir beden uçuştaymış gibi bir vızıltı, pençeleri toprağa yapışmış, aşırı yerçekiminden muzdaripmişçesine yerde yatan köpekler; tensel bireşimin kifayetsizliğinden doğan içgüdülerin uyandırdığı dil.

Peki ama bu dillere ne olmuş tam olarak? Dil öncesi evreye zorunlu bir geri dönüş mü? Anne babaları tarafından değil de vahşi ortamda bir kurt sürüsünce büyütülen insani mahluklara kurt-çocuk denir: Hiçbir dil öğrenmeyen, seslerini bir insan gibi kullanmayı hiç öğrenmeyen çocuklardır bunlar, hayvana yakındırlar.

Şu kulaklar: İnce kaslı duyargalar, kas hareketleriyle titreşiyor, tetikte, sürekli kıpırdıyor veya başka bir kafada iki kaskatı ses hunisi, kıvrımsız, sayısız atardamarcıkla kaplı. Ve koca kulak memeleri, yaşlanınca gevşeyip sarkmış, onun üstünde de minnacık hassas organlar. Güneş ışınları müstahzar dolu başka bir dizi kavanoza ulaşıyor: Stumpfecker'in ilaca yatırdığı insan gırtlakları. Çıban kaplamış, kabuk bağlamış, şekli bozulmuş. Ses tellerinden doğuştan mahrum bir çocuğun konuşma aygıtı: Ses tellerini tutması gereken kıkırdak ve kasçıklar yine de tamamen gelişmiş. Stumpfecker, ayıklama üstadı. Şimdi bir güneş ışını en arkalardan bir kavanozu aydınlatıyor: Formaldehitin,

bulanık, sirkeleşmiş çözeltinin içinde harelenerek salınan topaklar. Herhalde bir ilaçlama hatası. Zira o kavanozda ne olduğu artık anlaşılamıyor.

Şimdi Baba, beşincisi...'nde. Şimdi altıncısı. Baba daha kaç soru soracak? Dinleyiciler her seferinde cevap olarak ağız dolusu bir evet bağırıyorlar. Bu bağırtı bitsin artık, korkunç bir gürültü bu, kulak zarım patlayacak birazdan.

Ve yedincisi. Sekizincisi. Dokuzuncusu. Ayakların vurmasından yer sarsılıyor, kollar havayı dövüyor. Dinleyiciler sandalyelere çıkıyor, biz çocuklar hiçbir şey göremiyoruz artık. Baba, lütfen bitir artık konuşmanı, kimse kaldıramaz daha fazlasını. Boğazlar düğümleniyor. Kan şakaklarda zonkluyor. Artık çıkamayız da buradan. Caddeye çıkamayız. Temiz havaya. Çok kalabalık, yolu kapıyorlar. Onuncu ve son olarak, diyor Baba nihayet.

Çok şükür. Birazdan gidebiliriz. Nihayet hava. Baba diyor ki: Çocuklar, biz hepimiz, çocuklar. Sonunda bizden de mi bahsedecek bir iki kelime? Hilde bana bakıyor ama Baba, halkımızın çocukları, diyor. Bir şeyleri kesmeliyiz, kalbimizin tüm sıcaklığıyla ve serinkanlılıkla. Ama benim kanım çok ısındı. Korkunç bir sıcak. Her şey yanıyor. Derin bir nefes. Ama olmuyor, hiç hava kalmamış ki. Sadece koku ve ter var. Baba nasıl bağırabiliyor bu havasızlıkta: Şimdi, halk.

Evet, hava, buradaki bütün havayı bitirdiler.

Kalk.

Kalkın. Dışarı.

Ve hücum.

Nefes.

Fırla.

İnsanlarda daha hâlâ Almanya-Almanya şarkısını söyleyecek nefes kalabilmiş. Biri elime değiyor. İyice ıslak. Anne kolumdan yakalıyor, Helga, bitti, diyor. Eve gidiyoruz, Baba'nın da arzusu hemen arkamızdan gelmek.

Hilde oturduğu yerden kalktı bile. Dışarı çıkıyoruz, hava, işte yine temiz hava. Sağırlaşmışız. Anne'nin dediklerini zar zor duyabiliyoruz: Baba iki saat boyunca tek bir sigara bile içmedi. Hilde öyle tükenmiş görünüyor ki, herhalde o da tahammül edemedi, herhalde Baba ve dinleyiciler onu da korkuttu. Yaşadıklarını kavrayamamışçasına, sessizce soruyor: Gördün mü Helga, bittiğinde Baba'nın gömleği iyice ıslanmıştı.

Denek şahıslar dövülerek uyandırılıyor. Odaya ışık tutun. Sadece siluetler görünüyor. Bu arada sürekli gece şartlarında yaşıyorlar. Tuhaf: dokunma duyuları o kadar azalmış ki, karartılmış odada yönlerini bulabilmek için seslenmek zorundalar, öbür hastaları sesleriyle hissetmek ve odadaki koşulları yankı arıcılığıyla keşfetmek zorundalar. Ama böyle bir şeye hiç teşebbüs etmiyorlar. Sesleri biçimlendirecek dudakları yok artık, sadece ısırmak için dudakları var. Sessizliğin sesi gibi: suskun dil altdudağın üstünde istirahatte. Derinin kızarması salt nefesten, yoğun havanın damgası gibi. Gün ve gece boyu kaydediliyorlar, mikrofonların hiçbirini görmemiş de olsalar, hissediyorlar bunu. Artık ayakta duramıyorlar ve hiç kimse de bu pis çuvalları tutup tuvalete götürecek gibi hissetmiyor kendisini. Mecburen oturdukları yere yapıyorlar ve her yer değiştirdiklerinde parmaklıklı karyolaların batmış şiltelerinden öyle bir koku yükseliyor ki, pencereleri hep açık tutmak şart; bazı geceler şiltelerin üzerindeki sidikler donuyor. Bir hayvan hayatı sürüyorlar burada, bizim elimizden ilelebet çıkmış vaziyetteler.

Gecenin sessizliği, akustik alacakaranlık: Ama artık sokak köşesindeki herhangi bir hayvanın tıslaması değil bu, kurumuş yaprakların çıtırtısı değil, dağlanmış gırtlaklar bunlar. Sesi üzerinde belirli ölçüde hâkimiyet kurabilmek, olağanüstü bir güç ve zamana mal olur insana; oysa onca zahmetle öğrenilmiş olanı yitirmek ne kadar kolaydır, ne kadar az emek ister, en küçük bir iz bırakmamacasına her şeyi silivermek. Bir köpeğin, insanın varoluşundan önceki dünyaya ait bir hatıranın kokusunu

aldığı anda, edinmiş olduğu bütün disiplin terbiyesini bir yana bırakıvermesi gibi.

Bir step gibi dümdüz edilmiş gırtlağın hırıltısı. Gencecik bedenler bunlar, kendi seslerinden boğulur gibiler. Kendi içlerinden kavruluyorlar, bedenlerinin bütün deliklerinden dışarı sonsuz bir akıntı: sidik değil sadece, salya, sümük, sürekli ter. Bu sınırsız sıvı kaybı neye bağlanabilir? Belli ki insan, onunla çırılçıplak karşı karşıya kaldığında kendi sesiyle başa çıkmaya muktedir değil: Çıplak, dizginsiz sesi dinlemeye mecbur kalmayı hiçbir insan uzun süre kaldıramaz.

İşte birisi daha işiyor, ince bir ışın hemen önümdeki karanlık zemine fışkırıyor. Parmaklıkların ardında bir sıvı birikintisi ışıyor. Başta hiçbir şey görülemiyordu ama yavaş yavaş gözlerim karanlığa alışıyor: yarasalar tepede asılı, uykuda kanatlarını sıkıca dolamışlar gövdelerine. Şimdi biri uyandı: derisini yalamaya başlıyor, zifiri siyah karnının üzerinde dolaşan küçücük dili bile fark edilebiliyor. Aniden başka bir yarasa oraya buraya uçup kanat çırpıyor kafesin içinde, uyuduğu yerden uçuşunu kimse görmedi bile. Yarasaların gece olduğuna inanmaları için ışık iyice kısılmış. Diğer hayvanlar da kendilerini salıyor tepeden aşağı, koca bir sürü havada şimdi, hâlâ yukarda baş aşağı duranlar da açıyorlar kanatlarını.

Şimdi yarasanın biri yerde önümde duruyor. Daha doğrusu, yatıyor karnı üzerinde, kanatlarını açmış. Kumu yoklayıp duruyor, kafası bir kanadından diğerine doğru salınıyor. Yengeç gibi ilerliyor biraz daha yarasa ama bunun için kısacık arka bacaklarını değil de kanatlarını kullanıyor sadece. Tekerlekli bir kızağa oturmuş, bacakları olmayan bir adama benziyor. Yarasa kafasını kaldırıyor, kulak kesiliyor, kulakları sallanıyor. Siyah düğme gözleriyle bana bakıyor. Kocaman açılmışlar, karanlığa yönelmiş.

Görüyor musun Hilde, sen de bu hayvanların sahiden var olduğuna inanmak istemedin, bu yarasalara, Bay Karnau'nun bir arkadaşında sahiden bunlardan birkaç tane olduğuna.

Doğru değil bu, Bay Karnau bunu anlattığı zaman bana inanmayan asıl sendin.

Yalan söylüyorsun.

Ne dedin?

Psst, diyor Bay Moreau: Biraz daha sessiz olun çocuklar, hayvanları ürkütmemelisiniz.

Bay Moreau, Bay Karnau'dan daha katı. Onu sanatoryumda ziyaret ettiğimizde Anne, Bay Karnau'yla birlikte yarasalara bakmaya gitmemize taş koymadı. Aslında hemen yarın öğleden sonra eve dönmeliyiz. Sadece kısa bir ziyarete izin var, çünkü Anne hâlâ tam iyileşmiş değil, Dresden'de her zamankinden çok daha uzun kaldı.

Bay Karnau, geceleri karartmalarda korkmadığını, hatta bütün şehrin öyle kapkaranlık olmasını güzel bulduğunu ve gökyüzünün öyle simsiyah daha iyi görüldüğünü anlatmıştı bir keresinde. Fakat bizim içimizi ezen bir siyah bu. Bütün ışığı soğuran, bütün havanın kaybolmasına yol açan da buradaki yarasalar işte. Sanki havamız azalıyor, sanki siyahlık boğazımızdaki havayı sıkıştırıyor, sanki her şey büzüşüyor ve kimse artık nefes alamıyor. İnsanlar da hava akımı kesilmesin, aman nefes alıp vermeye devam edilebilsin diye şarkı söylüyorlar; bu sesler, nefes alamamaktan korkmamak gerektiğini gösteriyor sadece; her şey simsiyah ama emin olabilirsiniz, hava var daha.

Hermann, çocukken benden sigara kâğıtları aldığını hatırlıyor musun? Bir tanesine bakmaya doyamazdın, HAYVANLAR ALEMİ serisine, bir de UZAK DİYARLAR'a: Madagaskar'da bir yarasa kolonisinin asılıp uyuduğu ağaç vardı hani. Ve şimdi burada kendi gözlerimizle sahici yarasaları gözlüyoruz, onca zaman sonra, her seferinde tuhaf bir duygu, sanki o eski mürekkep çizimler canlanmış, sanki hayvanlar uyanınca, resimlerden fırlayıp çıkıyorlar.

Moreau kulağımın dibinde fısıldıyor, dört yıl önce Madagaskar'a bir seyahatinden dönüşte getirdiği yarasalardan

gözünü ayırmadan. Aslında anne babamın ahbabıydı ama çocukken, esas beni ziyaret etmek için geldiğini düşünürdüm: Her seferinde yeni heyecanlı hikâyelerle gelirdi, golemler,* vampirler vesaire gece mahluklarıyla ilgili hikâyeler. Özellikle bir hikâye, bugüne kadar hafızama çakılıp kalmıştır: Issız bir adada, hayvanla insan arasındaki basamaklarda kalmış yaratıklar arasında yaşayan bir hekimle ilgili olan... Moreau'nun hayvanlar âlemiyle ilgili zengin malumatı sayısız soruya fırsat verirdi, sonraları bana hayvan seslerini birbirinden ayırmayı ve taklit etmeyi öğreten de o olmuştu. O vakitler benim şimdiki yaşımda bile olmamasına rağmen bana hep yaşlı bir adam gibi gelmiştir.

Bay Moreau'nun salonunda oturuyoruz, biz çocuklar, yalnız. Helmut odada etrafa bakınıyor, duvarlardaki resimlere, komodinin üstündeki fotoğraflara. Helmut üst çekmeceyi çıkartıyor, muhakkak yasaktır halbuki. Yapacak bir şeyimiz yok, canımız oyun oynamak da istemiyor. Helmut sesleniyor birden: Bakın burada ne var, gelin de bakın bir.

Büyük dolabın kapağını açmış, gözlerimizin önünde bir tabaka çikolatayı sallayıp duruyor: daha da var burada, bakın hele, şekerleme de var. Hayatınızda bu kadar çok çikolatayı birarada gördünüz mü?

Hayır, hiçbir zaman. Üstelik gerçek çikolata bu, köşeli tabakalar; tadı acı olmasına rağmen Baba'nın bazen yediği o yuvarlak kutulardakilerden değil. Bize tatlı verilmeyeli epey oluyor, sahici savaş çocukları olduk artık, evde verilen savaş öğünleri de eskiden yediğimiz yemekten daha kötü zaten. Halbuki o zamanlar da insanlar derdi ki, bizde hep kıt kanaat yemek servisi yapılırmış, misafirler bize gelmeden önce evlerinde karınlarını doyururlarmış. Helmut soruyor: Ne dersiniz, bir tanesini yiyebilir miyiz? Bay Moreau'ya yeteri kadar kalacak nasıl olsa.

* Golem: Geleneksel Yahudi inancına göre, çamurdan yapılmış, olağanüstü güçlü insan benzeri mahluk. (ç.n.)

Diğerleri bana bakıyor: N'olur Helga, bir tek tabaka.

Helmut'a paketi açma izni çıkıyor, biz arzuyla bakıyoruz. Gümüş kâğıt nasıl da hışırdıyor. Sütlü çikolata. Herkes ellerini uzatıyor fakat Helmut tabakayı sıkı sıkı tutuyor: Durun, kırılacak çikolata. Helga bölsün tabakayı, herkese eşit düşsün.

Bana uzatıyor: tabakada sekiz dilim var. Biz altı kişiyiz. Herkese bir parça, sonra da iki bölü altı: sana, sana, sana. Herkes kendine düşen parçayı yedikten sonra kalanı böleriz.

Kimse bir şey demiyor, herkes etrafına bakınarak çikolatasını kemiriyor. Hilde elindeki dilimi lolipop gibi emiyor. Biraz çabayla minik parçalar kopartıp ısırarak da yenebilir. O zaman çikolata daha fazla dayanır. Evde sulu çorba oluyor. Baba yemeğe eve geldiğinde oturup ne kadar sulu olduğunu hiç fark etmeden çorbasını içiyor; onunla konuşmak istediğimizde, ona bir şey sormak istediğimizde de başını tabaktan kaldırmıyor, sadece başını sallıyor veya bir laf söyleyeceği yerde çorbasını daha gürültülü höpürdetiyor. Ne yediğine dikkat ettiği yok, ahçı kadına bize daha iyi bir şeyler pişirmesini söylemek de aklına gelmiyor öyle olunca. Sonra donuk donuk bize bakıyor ve benzimizin ne kadar solduğuna hayret ediyor. Geri kalan iki dilimden Helmut daha büyük bir parça almak istiyor, çikolatayı bulan da o, neticede. Çabucak bir dilimin tamamını ağzına tıkıştırıyor. Ama haksızlık bu.

Helmut yutuyor. Dolaptan ikinci bir tabaka almaktan başka bir şey kalmıyor bize. Bay Moreau'nun o kadar çok çikolatası var ki, dolaptan iki tabakanın eksildiğini fark etmeyecektir. Sadece kâğıtlarını bir şekilde yok etmeliyiz. Şimdi hepsini en baştan bölüştürüyoruz, o zaman tantana çıkmıyor. Helmut bir parçayı alıyor, dilinin üstüne koyup daha ağzı açıkken konuşmaya kalkınca, yıvışmış çikolata parçasını düşürüyor. Dilinin üzerinde bir şey varken konuşmak hiç de kolay bir şey değil: Hilde de bir parçayı yere düşürüyor, Heide daha bir şey söylemeye teşebbüs bile etmemişken tükürüyor çikolatayı. Bir taba-

ka daha açıyoruz. Holde bir parça çikolatayı yukarı tutup ağzına bırakıyor. Neredeyse boğulacak bunu yaparken, gülmekten kırılıyor. Şimdi şekerlemeleri de deneyebiliriz.

Alkollü mü bunlar? O zaman lezzetsiz olur.

Folyoyu yırtıyoruz: Nugalı bu, o kadar yumuşak ki, hiç çiğnemeden ağızda eriyor. Hilde bir koltuğa oturuyor, Helmut ona bir tane tutuyor. Hilde ağzını açıyor. Ama tam bir parçayı ham diye kapacağı anda Helmut geri çekip kendi yiyor. Bir dahaki sefere Hilde daha hızlı, neredeyse Helmut'un elini ısırıyor. Acımadı ama. Helmut şekerleme kutusuyla dolaşıp herkesin ağzına bir nuga koyuyor.

Ne oluyor burada?

Bay Moreau çikolata sıvaşmış divanı, kahverengi olmuş kumaş peçeteleri ve halıdaki lekeleri gördü. Yerde yırtılmış çikolata kâğıtları var. Bir şey demiyoruz. Helmut'un elindeki nuga parçası başladı erimeye.

Dinleyici olarak, biraz kendine hâkimiyetle, en korkunç seslere bile alışılabilir; başlangıçta delici bir baş ağrısına sebebiyet veren feci inlemelere, bir zaman sonra hiç etkilenmeden katlanılabilir; evet, gece gündüz kesilmeyen korkunç haykırışlar bile çok geçmeden, fısıltıyla bile örtülebilecek zayıf bir fon müziğine dönüşürler. Üstelik, ilk günlerde kendi sesini bu gürültünün üstüne çıkarmaktan bile geri durmuşken, her cümleyi defalarca baştan almışken, ta ki onu açık seçik ve işitilir bir şekilde ifade edene dek.

Böyle sesleri kendisinin olarak algılayan ses kaynağı açısından ise tuhaftır, bedensel çöküşün ilk belirtileri çok geçmeden sökün eder. İrkiltici sesler şayet kendisinden geliyorsa, bu cehennemi gürültüyle başedemez insan, hatta gürültü fazla uzun sürerse hayati tehlike arz eder. Yavaş yavaş çökerler, denek şahıslar gibi. Nasıl olur da insan kulağı yabancı seslerle kendi sesi arasında bu kadar keskin bir ayrım yapar? Bu akustik ortamda çalışan personel ortalama sağlık düzeyini korurken, ne-

den denek şahıslar kendi ses renklerine titreme nöbetleriyle ve dolaşım bozukluklarıyla tepki gösterirler? Neden kemirilmiş tırnaklarıyla kafa derilerini kaşıya kaşıya yara yaparken grup içinde bedensel temastan kaçınırlar, neden hastanın muaşeret bilinci ileri derecede zayıflamış görünür, neden bir süre sonra konuşma edimini ilaç yardımıyla bile gerçekleştiremez olurlar?

Moreau'nun cevabı şu: Belki aşırı ses iç organlarını zedeliyor, belki ürettikleri ama işitemedikleri frekansların beden üzerinde yoğun bir tesiri var, böylece iç organlar titreşime giriyor ve denek şahıs tahammül edilmez şekilde fenalaşıyor. Bedenlerinde siklet merkezi belirsiz bir sarsıntıya maruz kaldıklarını hissediyorlar, kulak zarları ve bağırsakları patlayacak gibi oluyor, kan basıncı yükselip alçalıyor, ses dalgalarının engellemesiyle beyne daha az kan gidiyor. Denek şahıslar bunu bilmeksizin, insanın iç çekirdeğine dokunan, o seslerin çıktığı kaynağa dokunan ultra frekanslar da salınıyor havada kendi sesleriyle beraber, denek şahıslardan elde edilen ses renklerinin yan etkisi bu. Temel olarak, dışardan harekete geçirilen bir intihar süreci, asap tükenene kadar sürüyor.

Bu ihtimali şimdiye kadar hesaba katmadık çünkü ultra ses dalgaları doğaları icabı işitilemezler; böyle mi demek istiyorsun?

Doğaları icabı değil: Biz insanlar duyamayız onları ama belirli hayvan türleri algılayabilir. Yarasa kafasının bazı insanlara tekinsiz gelen o acayip görünüşünü düşün bir: kıvrık burun ve üç yüz altmış derece dönebilen kocaman kulaklar. İkisi de algı yeteneğinin yükseltilmesine yarar.

Bir dakika, bir dakika, yarasagillerin iyi kulakları sayesinde biz insanlara kapalı kalan bir dünyayı paylaşabildikleri anlamına mı geliyor bu?

Bildiğimiz yarasalar için doğru bu ama Madagaskar'dan gelen şu Afrika yarasaları, uçanköpekler için değil mesela. Seslerin dünyası, bizlerin tasavvur edebileceğinden çok daha büyük.

Başka cinslere göre geri kalıp bu bilinmez dünyaya teslim edildiğimizi iddia etmeyeceksin herhalde ciddi ciddi; bu hayvanlar bütün bir sesler imparatorluğunu algılayabilecek durumdayken, biz, sağırlar gibi...

Basamaklar var tabii ki. Köpek veya kedi bile insanınkinden daha geniş bir ses algı spektrumuna sahip. Ama yarasalarınki çok daha üstün.

Ve insan gerçi bu sesleri işitemez fakat bunu bilmeksizin sürekli böyle sesler üretir, öyle mi?

Pekâlâ mümkün. İnsan sesiyle beraber havada salınan bir sürü frekans vardır, kulağımızla algılamadığımızdan bizim için önemli değildir bunlar.

Şu söylediklerinin farkında mısın sen, bunların işitilebilir dünyanın kavranmasıyla ilgili kapsamının farkında mısın?

Ultra ses dalgaları kavramını bir akustikçi olarak zaten biliyor olmalısın.

Şüphesiz evet, teorik bir etken olarak fakat bu fenomen benim tasavvurumda hiçbir zaman gerçek sesler biçimini almamıştı ki. Köpek, insandan daha iyi duyar dendiği zaman, bunun benim için anlamı şuydu: Köpek daha net duyar, sahibinin adımlarını ve sesini daha uzaktayken işitir. Ama insan sesinin, bir insan tarafından asla işitilemeyecek renklerini işitebilmesini düşünmemiştim.

Ve ses haritası ellerimin arasında paramparça oluyor bir anda, işaretlediğim hatlar yanlış yöne götürüyor, her zaman yanlış yöne sevk etmişler; tüm harita birdenbire bomboş, bembeyaz, bütün kayıtlar siliniyor: Sağır dilsizlerin yürüyüşü (kollarının nemli havada huzursuz inip kalkışı, ayaklarının ıslak çime basışı), grup başı ve o kışla avlusu sesi (sonbaharın akustik şartlarında, çiseleyen yağmur, tan yeri tam ağarmamış), düşen, düşmüş askerler (ilk sıcaklarda, yaz başında ve gece), donlarıyla şaşakalmış tipler (fayansın soğuğu, söndürülmüş hançereler); bitti artık bağırtılar, heyecanlı azarlamalar ve tiz ıslıklar, bitti gür sesli emirler, çaresiz sakatın hırıltısı ve bir kor-

kağın iniltisi, bitti yataklarındaki çiftlerin korkunç solumaları, bozuk Stalingrad sesleri, bitti, hepsi yitip gidiyor içkulağımdan, sadece hayvanların bildiği o asla işitilmez sesler dünyasının sessizliğine geri süpürülüyor hepsi.

6

Sessizlik. Sahiden bir an boyunca sessizlik. Perde aralığından dışarıya bakıyorum: sadece karanlık gece. Sanki aynı anda bütün askerler birdenbire çarpışmaktan yorulmuşlar da bir mola vermişler. O kadar sessiz, o kadar sessiz ki, gece hayvanlarının işiteceği en hafif bir ses bile yok belki. Gökyüzü de bir anlığına simsiyah, şehrin üzerinde tek bir kızıl kamaşma yok, ışık izi yok. Gecede gölgeler yok. Uçaksavar projektörlerinin hepsi söndürülmüş. Görünüşe göre bomba da atılmıyor şu ara, gökyüzü, Bay Karnau'nun hep istediği gibi siyah. Karanlığı aydınlatan hiçbir şekil yok gökyüzünde, birbirine dolanmış yosun tabloları da yok, geceyi gündüze çeviren şu sivri uçlu Noel ağaçlarından da yok.

Burası da oda da neredeyse kapkaranlık, sadece Anne'nin tuvalet masasındaki lamba yanıyor. Heide sessiz sessiz Anne'yle konuşuyor, onun süslenmesini seyrediyor. Anne'nin yatak odası şimdi evde geri çekilebileceğimiz tek yer. Nereden buluyor Anne bu sükûneti? Süslenip makyaj yaparken hep bu hayranlık uyandırıcı sükûnet geliyor üzerine, hiç değişmedi bu, barışta da böyleydi, bütün savaş yılları boyunca da böyle kaldı. Daha önceleri Baba davet verirken, bazen yatma vaktinden önce Anne'nin yanına gidebilirdik. Hızla süslenir, akşam makyajını tazelerdi; Baba aşağıda misafirlerle beklerken birkaç dakikada hallederdi bunu, oysa her seferinde sanki sonsuza kadar vakti varmışçasına davranırdı. Yatak odası Anne'nin imparatorluğudur, Baba onu burada rahatsız etmeye hiçbir zaman cesaret etmemiştir. Sadece biz çocuklar girebiliriz içeri, hazır olduğu zaman.

Bugün de Anne süslenirken kendisini yalnız bırakmamızda ısrar ediyor hâlâ, oysa son zamanlarda değişmişti bütün bunlar. Heide, Anne'yi elbisesinin kolundan çekiştiriyor: Niçin bu kadar çok insan kalıyor şimdi bizimle? Daha ne kadar kalacaklar? Tanımıyoruz bile onları.

Heide, kaçaklar bunlar. Başka hiçbir yere sığınamayacakları için, burada barındırıyoruz onları. Çok sürmeyecek.

Bizden değişik görünüyorlar, bazıları leş gibi, yıkanmıyorlar mı?

Anne, düzenli yıkanmanın ve taranmanın önemine dair bizi daima sıkılamıştır. Süslenme gibi: başkalarının karşısına hep belirli bir korunmayla çıkmış olursunuz. Anne diyor ki, ne kadar yaşlanırsan o kadar iyi anlarmışsın bunu. Bunun için ben bir zamandır banyoya yalnız girebiliyorum, hatta kardeşlerim rahatsız etmesin diye kapıyı kapatabiliyorum. Yoksa her küvette oturduğumda koşup geliyorlar ve içeri girmek istiyorlardı, kendimle kalmak istediğimi fark etmiyorlardı, ne kadar anlatsam da anlamıyorlardı. Ufaklıklar gölden getirdikleri ve zaten sadece göl için tasarlanmış olan tahta kayığı yüzdürmek isti-

yorlardı illa; sumercimeği sıvaşmıştı halbuki üstüne. Suya girmelerini yasakladığımda da aynanın önünde hoplaşıp duruyorlardı. Her seferinde münakaşa çıkıyordu, neyse ki sonunda edeplerini takındılar.

Anne ruj sürüyor: Sen yıkanmana nasıl özeniyorsan onlar da öyle, Heide. Ama savaşın onları bastırdığı evlerinden kaçmak zorunda kaldıkları için öyle perişan görünüyorlar. Sahip oldukları her şeyi kaybetmişler, onun için bizim yaptığımız gibi her gün iki defa kıyafet değiştiremezler. Şu an bizim yanımızda emniyette olmanın, savaşın onlara erişemeyecek olmasının mutluluğunu yaşıyorlar sadece. Şimdi annenizi bir dakika rahat bırakın bakayım.

Anne sol gözüne far çekiyor. Bunu yaparken tamamen o daracık deri çizgisine yoğunlaşıyor ki, kalemin ucu gözüne kaymasın. Muhtemelen Heide'nin ona neden göçmenlerle ilgili onca soru sorduğunu sezinlemiyor. Evdeki misafirlerden birisi Heide'yi istemeden çok korkuttuğunda o orada yoktu zira: Heide'yi seven ve ona bir sihirbazlık numarası gösteren yaşlıca bir beydi bu. Renkli bir mendil teşhir edip sonra pıt diye ellerinin arasında kaybediyordu. Heide bu numaranın sırrını anlamak istiyordu; gülerek adamın kol yenlerine işaret etti ama orada saklı değildi, adam mendili ağzından çıkartıp tekrar ellerine kaydırdı. Heide bu sırada sadece mendile bakıyordu, adamın her iki elinde de yalnız ikişer parmak olduğunu fark etmedi. Adam sahiden de biraz pis görünüyordu ve farkında olmaksızın sesler çıkartıyordu: Her nefes alışında ciğerlerinden bir hırıltı geliyordu. Heide küt parmak köklerini en nihayet gördüğünde, bağırarak kaçmıştı odadan.

Anne pudralandı, aynaya bakıyor. Bize gülümsüyor. Ama yüzünde hâlâ acı var, görülüyor. Ağzında, konuşurken dudakları azıcık sarktığında. Hep o sağ tarafındaki sinir, birkaç ay önce ameliyat olmuş olmasına rağmen. Bazen gün boyu soğuk sargılarla yatakta yatıp kıpırdayamıyor. Bir daha hiç iyileşmeyecek herhalde.

Hedda'nın küçükken oynadığı şu sallanan bebeği şimdi Heide her yere yanında götürüyor. Anne onu kaç kere atmak istedi, kaç kere dedi: Lime lime oldu bu, leş gibi, sana alınmış o kadar güzel yeni bebekler yok mu? Ama Heide sallanan bebeği geri vermiyor. Bebeğin kulağını emip duruyor, koşarak yatak odasından çıkıp gidiyor.

Anne?

Evet, Helga?

Savaş yakında sahiden biter mi?

Evet, daha bu sene çıkmadan, kesin.

O kadar zaman burada Schwanenwerder'de mi kalacağız? Yoksa bir daha taşınmak zorunda mı kalacağız?

Anne omuzlarını silkiyor: Bu kararı vermek bizim elimizde değil. Buradan daha güvenli başka bir yer varsa tabii oraya gideceğiz.

Lanke'den buraya yolculuk kötüydü. Gece yarısı çıktık yola, arabalar zar zor ilerliyordu çünkü kaçak konvoyları yolumuzu kesiyordu, perişan insanlar gerçi bize yol veriyor, döküntü arabalarını kenara çekiyorlardı ama yine de yavaş gitmek zorundaydık ve karanlıkta görüyorduk neler götürdüklerini beraberlerinde: bavullar ve halılar, lambalar, hatta koca dolaplar. Sanıyorum, bir yerde yolun kenarında ölmüş bir at görmüştüm.

Anne son olarak kulaklarının arkasına ve çenesinin altına parfüm sıkıyor. Azıcık da benim bileklerime. Saç tuvaletini bir defa daha kontrol edip kalkıyor: Gel Helga, diğerlerinin yanına inelim.

Hepsi oturma odasında toplanmış çünkü bugün Baba bir radyo konuşması yapacak ve bunu çok uzun zamandır yapmamıştı. Hepsi paltolarıyla oturmuş, Anne bana bir yün battaniye veriyor; bu şubat soğuğu dayanılır gibi değil. Radyo açılıyor, herkes susuyor. Anons yapılıyor ve Baba konuşmaya başlıyor. Bir bunalımın içindeyiz ama iyileşme belirtileri var. Düşmanlarımız erken seviniyorlar, tıpkı daha önce kaç defa omurgamızı

kırdıklarını düşündüklerinde olduğu gibi. Öldürülmüş bebeklerini hürmetle kadınlara teslim eden askerler, bize bir hayat dersi verdi ama şimdi Baba'nın zafere erişeceğimize olan inancı kendi adına tam. Şayet zafere erişmezsek, bu dünyanın artık daha köklü bir varoluş gerekçesi kalmayacak; evet, o zaman bu dünyada yaşamak cehennemden beter olacak ve Baba o zaman hayatın artık yaşamaya değmeyeceğini düşünüyor ne kendisi ne çocukları için. Böyle bir hayatı gönül rahatlığıyla fırlatıp atacak.

Anne, Baba ne kadar ciddi? Kendini öldürmeyi mi isteyecek yani o zaman? Ya çocukları? Çocukları biziz ama.

Fakat Anne cevap vermiyor, gözlerini hoparlöre dikmiş bakıyor. Diğerlerinin de hiçbirisi bir şey demiyor, kimse yüzüme bakmıyor, başları öne eğik, yoğunlaşmak için gözlerini kapamışlar veya beni görmeden radyoya yöneliyor bakışları. Ne kendisi için ne çocukları... Yoksa Baba değil de konuşan sadece ses taklidi yapan düşman vericileri mi, programa girmişler, Baba'ya böyle şeyler söyletiyorlar? Ama Anne beni duymuyor, sadece o sesi duyuyor.

Artık hiçbir şey duyulmuyor, hiçbir şey, sesler birbirinden ayırt edilemiyor, havayı ve bedeni ele geçiren, mideyi titreten, kulakları sağır eden şu uğultu her şeyi bastırıyor. Sonum mu geldi, bütün tınıları cehennemi bir gürültü halinde birbirinin üstüne yığan şu uğuldama sonum mu benim? Ölüme yuvarlanış, bu mu oluyor? Hayır, uçak kendini toparlıyor, motorların kekelemesi yerini uçuş rüzgârına bırakıyor, spiraller çizerek iniyoruz, hedef istikametinde, alev denizi; aşağıdaki harabelerden ateş açılabileceği tehdidi daima mevcut çünkü düşmanın nerelere kadar ilerlediğini kimse bilemiyor. Yere yaklaşırken bombalanmış evler arasında bir pist görünüyor, herhalde Kurfürstendamm değildir burası ama öyle olmalı çünkü şehirde iniş yapacak başka bir yol kalmadı, bulvarın üstündeki bütün ağaçlar kesilmiş, tramvay rayları fark edilemiyor artık, ilave

moloz taşıyıp düzlediler herhalde. Geçici piste giderek yaklaşıyoruz, ayrıntılar birbiri ardınca olağanüstü bir süratle görüş sahasına giriyor: yanıp kül olmuş bir tramvay vagonu, kaldırımda enlemesine bir taşıt kadavrası, çakıl yığınları, paramparça olmuş ahşap kapılar, tank engeli olarak konuşlandırılmış banyo küvetleri, kollarına abanarak kendini sürükleyen, bacakları kopmuş bir yaralı, şurada bir kaçak konvoyu, bir aileden arta kalan, bir bebek arabasına erzak yüklenmiş, çökmüş yanaklar bile fark edilebiliyor şimdi, kırmızı, kupkuru bir deri, çocuğun burnu akıyor. Bu resim bir toz bulutu ardında kayboluyor, uçak bir sarsıntıyla iniyor; kollarım mı titriyor, yoksa uçağın titreşimi mi bu?

Bombaların boşalttığı bir dükkândan derhal silahlı bir kıta fırlıyor, daha motorları bile durmadan uçağı boşaltmak için. Gıda maddesi dolu sandıklar, bir elde silah, depodan çıkartılıyor. Bütün şehirde gıda tahdidi var, herkes kolza posasına, bitki köküne, melasa talim ediyor, bütün halk mecbur, kök topluyor, palamut, mantar, yonca topluyor; yanmış toprağın üstünde, yıkıntılar arasında canlı ne bulabilirse artık. Sonunda kurbağa yakalama talimatnameleri de yayımlandı, buna göre, ele geçirilebilen bütün sıcakkanlı hayvanların, behemahal mideye indirilmesi gerekiyor. Hayvanat bahçesinde feci bir durumun hüküm sürdüğü anlatılıyor: Evvelsi gün, 20 Nisan cuma günü, tarihinde ilk defa kapanmak zorunda kalmış hayvanat bahçesi, o zamandan beri elektrik yok, su pompaları çalışmıyor, havuzlarda sadece bulanık su birikintileri var, yunusların derilerinde ilk yarıklar belirdi bile.

Yarasalar ne halde acaba? Moreau'nun Madagaskar'dan getirip hayvanat bahçesine bağışladığı hayvanların nesli ne vaziyette? Bu soydan Dresden'de üretilen yarasaların, evinin yıkıntıları altında hayvanlarıyla birlikte yatmakta olan bakıcılarıyla birlikte, 14 Şubat'ta damlarına düşen bombayla telef olmalarından sonra, hayatta kalan bir tek bunlar var.

Daha birkaç gün önce vedalaşmıştık. O resim her zaman hafızama raptedilmiş kalacak: karartılmış yarasa odasında, mahrumiyetler altında sıskalaşmış adamın titreyen görüntüsü, onun zayıflamış hayvanlarına sabırla sosis parçaları verişi. Havyanların artık gözü sosisleri görmüyor, yarasaları hayatta tutmak için son bir deneme, kutuda sosis, başka bir şey bulmak mümkün değil; Moreau onları sessiz bir çaresizlik içinde sunuyor hayvanlarına çünkü daha kutuları ilk yoklayışında açıkça idrak etti ki, taze meyveye alışmış yarasalar bu sosisten asla yemeyecektir; yem kavgası yok artık, hayvanlardan biri dişlerini meyvenin etli kısmına geçirmek üzere bir diğerini vahşi bir kanat çırpışıyla bir şeftalinin veya bir elmanın başından kovaladığında duyulan o bağırtı çağırtı yok. Moreau havlu atmıyor, geceleri büyük postaneye sızıp, miadı dolmuş gıda maddesi içeren paketler arıyor ama bunları da yemiyor hayvanlar, muhtemelen, üzerlerindeki, artık görünmez hale gelmiş küften ötürü, kokusu onları irkiltiyor.

Ölüm haberini alalı beri benim açımdan kesin olan bir şey var: Berlin'e ilk ziyaretimde ilk iş olarak yarasaların durumuna bakmalıyım, her ne şartta olursa olsun, ne kadar tehlikeli olursa olsun. Ve işte şimdi bu harabe sahasına geri yolladılar beni. Şehrin üzerinde doğu yönünde duman demetleri, çok yakınlara düşen yağışlar havayı soğutuyor, yine pek uzaktan gelmeyen ateş sesleri, devrilmiş ağaçlar tretuarlarda yatıyor, fil kapısı kapalı, yerde eğrilmiş bir tabela: BREZİLYA MAYMUNLARI SERBEST GEZEBİLİR, çiçek yatakları delik deşik, kanatları açık yaralı bir Alman süs güvercininin kendini bakımsızlıktan harap bahçeye doğru sürüklemeye çalıştığı yolda, kömürleşmiş ağaç kökleri.

Ördek kadavraları küçük gölde sürükleniyor. Bir bankta iki yaralı asker birbirine yaslanmış kıpırtısız oturuyorlar, çoktandır savaş yorgunu, birisinin kucağında makineli tabanca hâlâ atışa hazır. Boş bakışlarla gökyüzüne bakıyorlar, şimdi biri kımıldadı; bedeninin üst kısmı yana devrildi, silahı düştü, sonra

ağır bedeni boşalmış kollarıyla kaydı aşağıya, öbürünü de yere devirerek.

Çakmağı yakıp zifiri bodruma iniyorum, ışığın titreşen yansımaları, herhalde hayvanat bahçesi çalışanları saldırılar sırasında buraya saklandılar. Bir yarasa bana doğru kanat çırpıp geliyor, kafamın hemen yanından, aydınlık ilkbahar ışığından sersemleyip düzensiz bir uçuş rotasıyla dönenip çok geçmeden görüş alanından kaybolduğu çıkış yönüne doğru karanlığın içinden geçip gidiyor. Anlaşılan çitler açılmış, zayıf çakmak ateşi kafese yaklaşırken, korkunç bir kuşkuya kapılıyorum. Bir sonraki adımımda hafif bir çıtırtı. Çömeliyorum: Yerde küçük bir göğüs kafesi, bedeninden koparılmış, omuriliği tertemiz çıkartılmış. Zemini aydınlatıyorum, kürk parçaları tutuşuyor çakmakla aranırken, tüycükler tutuşuyor. Şurada da kopmuş bir kanat. Kanat derisi. Simsiyah, yavan bir kalıntı. Hemen yakınında yüzülmüş bir kafa. Açık gözler. Ve karanlık. Çakmağın gazı bitti.

Yok mu başka kimsede Kurtadam haberi?

Baba bunu gülümseyerek söylüyor ama sıkıntı çektiği görülüyor. Kurtadam şimdi Baba'nın en mühim işi. İşte yine çıktı odadan, koridorda birine bir şeyler söylüyor. Gün boyunca Kurtadam Vericisi* için tebliğler hazırlıyor. Kurtadam'a yemini vermeliyim, diyor: Her yetişkinin kendisine iyi bir fikir söylemesini istiyor. Baba kahramanlık vakaları toplamaya gidiyor. Anne'nin aklına bir şey geldiğinde veya sekreter kızın veya ön odadaki hanımın, bunu hemen not etmeleri gerek. Daha evvel bir fikre ihtiyacı olduğunda hiçbir zaman ön odadaki hanıma sormadıydı.

Kurtadam, evet, şimdi umudumuz Kurtadam. Kemirilmeli, her şey kemirilip parçalanmalı, diyor Baba. Kastettiği, kablo-

* Nazilerin 2. Dünya Savaşı sonlarında geri çekildikleri bölgelerin cephe gerisinde örgütlediği gayri nizami harp operasyonu, "Kurtadam" adıyla yürütülmüştü. (ç.n.)

lar, haritalar ve yol levhaları: Hepsi yok olmalı ki, düşman ülkemizde yolunu bulamasın.

Kurtadam'ın ısıracağı çok şey var, diyor Baba: Kurtadam ağzının tadına göre her bir köşede avlanabilir. Kurtadam ancak düşmanın kulağını kopardığında uzanıp dinlenebilir.

Baba ne demek istiyor bununla? Kurtadam, korkulu bir masaldaki yarı hayvan yarı insan yaratık.

Hayır, diyor Baba, Kurtadam bir partizan. Kurtadam Radyosu düşmanın sızdığı bölgede bir yerden yayın yapıyor.

Çocuklara hikâye anlatma, diyor Anne, verici Berlin'e fazla uzak olmayan bir yerde. Uydurma bunların hepsi.

Şairane doğaçlamalar, diyelim. Bunlar, olması gereken türden haberler. Anne Baba'yı hayal kırıklığına uğrattı: Tebliğlerimizin hakikat olması gerektiğini anlamıyor musun? Ötelerde bir yerde bir Kurtadam onları kaskatı gerçeklere dönüştürsün diye bu haberleri gökyüzüne saldığımızı anlamıyor musun? Kurtadam tek tek her haberimizi eyleme geçiriyor, yeter ki uygun dille verilsin, güvenle ve hararetle, kuvvetli ifade edilsin, bu özel durum için bulduğum o özel kısa üslupla.

Anne omuzlarını silkiyor. Baba şöyle diyor: Ayrıca her Alman delikanlısı, Kurtadam'a katılmakta sona kalacağım diye korkmalı.

Helmut yere bakıyor. Baba ona biraz sert mi baktı? Anne, çocuklar, diyor, en iyisi artık odanıza gidin.

Zavallı Baba. Kurtadam'ıyla ne kadar gurur duyuyor. Bazen düşünüyor ki insan, sanki Kurtadam'dan başka hiçbir şey yok. Oda kapımızı kapıyoruz, Anne'yle Baba muhakkak hemen münakaşaya başlayacaklar, bunu da duymak istemiyoruz. Ufaklıklar çaresizlik içinde, Baba'ya yardım etme isteğine kapılıyorlar: Baba'nın daha iyi hissetmesi için ihtiyacı olan şey, Baba'nın şimdi çok acilen muhtaç olduğu şey, Kurtadam eylemleri, kahramanlık haberleri. Eski bir okul defterini çekiyorlar önlerine, nasıl olsa işe yaramıyor artık. Derslerimizin kesildiği dönemden kalma bir okul defteri, içinde bol bol boş

yer var. Bir köşeye oturup Kurtadam haberleri tasarlamaya başlıyorlar, defteri son sayfasına kadar doldurduklarında Baba'ya hediye edecekler. Hilde'nin aklı pek bu işte değil ama not alması için onu ikna ediyorlar. Oturmuş fısıldaşıyorlar: Kurtadam derin yaralar açıyor, Kurtadam hiç yorulmadan yol alıyor ve düşmanı pusuya düşürüyor.

Bunu düşünen, korkulu hikâyelere bayılan Holde. Ama Hilde sözünü kesiyor: Kesik kesik olmalı, ihtiyacımız kısa cümleler: siliniyor... üstü siliniyor yol levhalarının.

Hedda alçak sesle: Kurtadam'ın eğlenceli melodileri olmalı, birahane müziği gibi, Kurtadam Vericisi'nde haber arasına girmesi için. Helmut düşünüyor: Baba, geceleri Amerikan tanklarının benzinine yabancı madde katılabileceğini de söylemişti.

Kardeşlerim boşuna debeleniyorlar. Bu savaşın son bulması için sahiden işe yarayacak olabilse, güzel olurdu. Hilde diyor ki: Daha feci şeyler olmalı, mesela: dağlamak. Dağlamak fecidir. Gözleri dağlanır. Evet evet, göz oyulur. Yani şöyle: Kurtadam düşmanın gözlerini oyar.

Eller koparılır, Holde'nin buluşu. Ama Hilde o kadar hızlı yazamıyor: Yani önce çırılçıplak soyup bağlamak, sonra lime lime doğramak mı? Bu sırayla mı? Kundakçılık yapmak, mahvetmek onları. Bütün hainleri gebertmek. Doymak bilmez Kurtadam. Kimse tasavvur bile edemez, o kadar kana susamış.

Kardeşlerim bir ara verip birbirlerine bakıyorlar, sanki kendi kana susamışlıklarından şaşkınlığa kapılmışlar. Fakat Baba'ya çok yardımcı olduklarına eminler; bu haber derlemesini eline aldığında hemen neşesi yerine gelecek Baba'nın.

Fakat bu karanlık bir koruma sağlamıyor; kesik kesik, tiz, yaralı seslerden de bombardımanın gümbürtüsünden de korumuyor. Yer üstünde patlayan bombalar, sığınak duvarlarını aşıp en alt kata kadar erişiyor. Çok sürmez, sarsıntının yol açtığı çatlaklar ortaya çıkacak bu duvarlarda, çökecekler ve altında kalıp öleceğiz, yıkıntılar altında un ufak olacağız. Moreau'nun

uykudaki yarasalarının, bir an için körletici bir aydınlığa maruz kaldıktan sonra, bir bomba binanın tavanını delip parlak gün ışığı yarasa odasına dalarak, korumasız hayvanların gece dünyasını nihai olarak yıktığında öldükleri, karanlıkta paramparça yattıkları gibi.

Böylece bir karanlık bir başkasını soğurup çekti içine: Siyah, siyahın altında kayboldu –insanın emniyette olduğu o gece- veya gündüz– dünyasıyla hiç ilgisi olmayan bir siyah. Keskin ışığa karşı şemsiye etkisi yapmayan çünkü karşıtı olarak ışığı hiç tanımayan bir karanlık. Herhangi bir ışık tasavvuru yitip gider onun içinde.

Stumpfecker üniformasıyla önümde duruyor. Derhal buraya, yerin metrelerce altında oturduğumuz bu, gün ışığından uzak dünyaya gelmem için verilen emrin kaynağında o var. Son hastasıyla ilgili ses kayıt deneylerini yürütmek için getirtti beni. Stumpfecker işaretparmağını dudaklarının üstüne götürüyor. Burada mümkün olduğunca sessiz olma gereği var, özellikle de hasta uyuyor mu, gizli bir görüşme mi yapıyor, yoksa koridordan gelecek en küçük bir sese tahammül edemeyecek halde sessizce odasında mı oturuyor, günün ve gecenin hiçbir vaktinde tam olarak bilemeyeceğiniz, sığınağın bu en alt katında.

Hasta, insanların çıkarttığı seslere, dışardaki top atışına karşı olduğundan çok daha fazla hassas. Stumpfecker hastanın kendi çıkardığı seslerin de istisna olmadığı kanısında: Evvelce yüksek ve açık seçik olan sesi, gittikçe alçalıyor. Fakat henüz tanık olmadığınız şey, Karnau, beni sahiden altüst eden de bu, hastanın son günlerde bazen tek bir ses bile çıkaramaması. Bu vakalar sıklaşıyor: Sığınağı nihai olarak terk eden bir çalışma arkadaşıyla tek bir kelime etmeden vedalaşıyor, karşısındaki el sıkışırken bir şeyler söylediğinde, sessiz dudak hareketleriyle cevap veriyor.

Küçük odamdaki masada boş bir plak takımı var. Taşınabilir bir kayıt cihazı her an kayda hazır duruyor. Stumpfecker yine gitti, hastasını görmek istiyor. Havalandırma tesisatı aşırı yük-

lemeden susmuş. Onun dışında sadece boğuk bir sessizlik. Telefon çalıyor, hattın ucunda Stumpfecker: Çabuk Karnau, gelin, hasta, çok ciddi, görüşmenin başından beri çalışma arkadaşlarıma bağırıp çağırıyor, uzun zamandır sesini bu kadar zorlamamıştı, birazdan gider ses, donanımınızı da getirin aşağı.

Merdivende ve dar geçitte insanlar yığılmış, korkulu yüzlerle kulak kesilmişler. İşte şimdi hastanın sesi açık seçik işitiliyor, bütün kapılar kapalı olmasına rağmen, aşırı yüklenilen ve sahiden birazdan tükenecek organın haykırdığı her kelime anlaşılıyor. Ses tellerindeki yırtıklar, gırtlağın aşırı zorlanması bile fark ediliyor dinlerken. Ama bu dinleyicilerin pek dikkatini çekmiyor gibi, onlar sadece lanet okumaların ve hakaretlerin sözel içeriğine dikkat ediyorlar.

Stumpfecker, gürültünün dışarı taştığı kapı ağzında çömelmiş. Sinirli sinirli hekim çantasını karıştırıyor: Daha bekliyoruz, içeri giremeyiz şimdi ama öfke nöbeti sona erdiği anda dalacağız odaya. Kuvvetten kesilmiş, sandalyede oturuyor olacak. Siz önce arka planda kalın, sonra kan basıncını kontrol ettikten ve tıbbi müdahaleden sonra mikrofonu ağzına tutarsınız, sonra vereceğim işaretle, ben ondan bir iki kelime sökmeye çalışırken hemen kayda başlarsınız. Hataya tahammülümüz yok Karnau çünkü sesini bir daha ele geçirmeyi başarıp başaramayacağını bilemeyiz, en son kayıt olabilir bu yaptığımız.

Fakat bu kırmızı, mecalsiz, harap gırtlaktan artık hiçbir şey çıkmıyor. En alt katta Stumpfecker'in muayene odasında oturmuş sessiz kaydı dinliyoruz. Stumpfecker kendine hâkim olmaya çalışıyor: Umarım bu ağır evre yakında geride kalır da tekrar ışığı görürüz. Daha evvel de defalarca böyle ameliyatlar geçirmek zorunda kalmıştı nihayetinde. Mesela 1935 Mayıs'ında, radyo konuşmalarından birini dinleyen ve genizden gelen boğuk sese bakarak, iki saatten fazla süre boyunca bu kadar yüksek sesle kükreyebilen birinin ya çelikten bir gırtlağa sahip olması gerektiğine ya da günün birinde ses felcine uğrayıp artık susacağına hükmeden Charité hekimlerinin tavsiyesi

üzerine. Son ameliyat bildiğim kadarıyla geçen yılın ekiminde, yani benim mecburi hizmetimden az önce yapılmıştı, bir kez daha ses tellerindeki bir çatallanmanın kesilip atılması gerekiyordu.

Genel durum birçoklarına çaresiz görünüyor, elimizden bir şey gelmiyor, hepimiz hastanın bedensel çöküşünü en yakından gözlüyoruz mecburen. Onun Parkinson hastalığına yakalandığı gibi delice bir kanaati savunan tıp adamları çıktı ama göreceksiniz Karnau, hele şu savaş bir bitsin, ki bitecek yakında, bir temiz hava kürüyle, dışarda şahane yaz güneşi altında uzun uzun kalarak ve katı bir zehirden arındırma programıyla, hasta hızla eski durumuna kavuşacak.

Stumpfecker özel hekimliğe daha iki gün önce getirildi, hiç ses çıkarmadan şıringayı her damara saplayabilecek olan o adamın yerine. Morell mucize haplarıyla, sığınağı derhal terk etti. Onun yerine, mevcut sayısız hekim arasından, Stumpfecker'in geleceğini kimse hesaba katmamıştı. En az da kendisi düşünmüştü bunu. Çünkü onunla ortak yürüttüğümüz araştırma çalışması Stumpfecker'in kariyerine bir gölge düşürmüştü: Ravensbrück Toplama Kampı'nın kadın sakinlerinin cesetlerinden aldığı kemik kıymıklarını SS Askeri Hastanesi'nde yatan hastalara aktarmaya çalıştığı kemik nakli çalışmasına, cerahatlenmeye, ölmüş et hücrelerinin üremesine ve sonunda ölüme yol açmasına rağmen göz yumulduysa da ilerleyen savaş koşulları altında, bizim yaptığımız deneyleri daha fazla destekleyemeyecek durumdaydılar. Biz ise konuşmaya radikal bir müdahalenin temellerini araştırmak için çıkmıştık yola ve sonunda elimizde sadece sessiz birtakım mahluklar kalmıştı.

Belirli ses hatalarını ortadan kaldırmak yerine bütün olarak ses yapılarını sildik. Bu işin sonunda, hasar gören sesleri geri almak, tekrar yerine yerleştirmek, ayarlamak, bütün dikkatimizi vermemizi gerektirdi: Yararsız nefes idmanları, soluma cihazının temizlenmesi ancak acınacak ölçüde bir başarıyla taçlandırılabilen deneyleri çoktan tıkanmış yollara sevk etmek,

çoktan feda edilmiş yitik organları onarma çalışmaları; bütün bunlar, paniğe kapılmamaları ve yanıltıcı ses dalgalarıyla havayı yırtmamaları için denek şahıslardan saklanıyordu.

Bir Özel Birim artık hiçbir direnişe mecali kalmamış denek şahısları yatakhanenin bir köşesinde birbirinin üstüne yığıp üzerlerine alkol dökerek barakayla birlikte ateşe vererek çalışmamıza nokta koyduğunda, Stumpfecker birkaç basamak tenzil-i rütbeye uğramış gördü kendini. Tam tersine, kısa süre sonra, geçen yılın ekim ayında, hastalara gündelik gezintilerinde sık sık refakat ettiği Doğu Cephesi Karargâhı'nda cerrahlığa atanmasını, sadece öğretmeni Gebhardt'a borçluydu.

Ve burada hastasının hastalığının seyir hikâyesine birkaç saat içinde, Morell tarafından yıllar boyunca baştan savma tutulmuş hasta kayıtlarına bakarak aşinalık kazanmak zorundaydı. Mamafih mevcut durumda hasta için yeni hekiminin tıbbi vukufundan daha önemlisi, onun beden yapısıydı: iki metre boyundaki Dev (Stumpfecker'in burada anıldığı lakapla), gerçi (Stumpfecker'e hastalar arasından yetiştirildiği üzere) Morell kadar dakik ve acısız ilaç zerk edemezdi belki fakat bu dev cüssesiyle, tehlikeli bir bombardıman durumunda muhakkak hastalara göğsünü siper edecek ve onları korunaklı bir köşeye alacaktı, hastalar böyle düşünüyordu: Gerekirse odadan odaya taşıyacaktı onları, nefesini kesecekmiş gibi sıkıştıran o donakalmış yumağı, gergin kollarıyla, yukardan düşen beton parçalarından ve çelik kemerlerden kaçarak, uzun bir zaman kesiti boyunca yıkıntılar arasında tökezleyerek dolanmasına imkân veren güç rezerviyle donanmış, sürükleyerek, sarsılan sığınak tavanını gözden kaçırmamak için yüzü hep yukarı çevrili, betonun hangi noktada parçalandığına, bir dahaki top atışının nereye düşeceğine kulak kesilmek için, yanında sürüklediklerinin solumalarını işitmemeye çalışarak...

Ertesi günkü oturumda Stumpfecker gene tam bir iyimserlikle ışıldıyor. Hastasının dünkü sonu gelmez tiradının yol açtığı bitkinliği kayboldu. Bugün hasta iyi gününde görünüyor,

gerilimini atmış ve ses kuvveti en iyi durumunda. İğne huzursuzca titreşiyor, mat balmumu üzerinde açtığı oyma izi gümüşi parıldıyor. Bu sırada hasta habire kutudan çikolata alıyor. Daha dün dikkatimi çekmişti bu ayrıntı: Herhalde rutin bir biçimde ve dikkat çekmeden sesini yağlamaya yarıyor.

Anında uykuya dalabilenler, kıskanılacak insanlardır. Burada böyle vakalarımız var. İşte, getirdiği haberi ilettikten hemen sonra yemekhane bölümünde uyuklayıveren şu ulak: Masanın başına oturup lambanın parlak ışığı altında uyuyor, sadece bir çeyrek saat, sonra derhal uyanık ve zinde çünkü tekrar savaşın sürdüğü şehirdeki tehlikelerin ortasına atılmak durumunda. Bu olgu birçok ziyaretçide gözlemlenebiliyor. Sığınağa girip çıkan hekimler, nöbetçiler, yüksek rütbeli subaylar ve partinin adamları. İki arada bir derede bir çeyrek saat, on dakika, hatta kimisi beş dakika bir yere yaslanıp dalıveren ve sonra derin bir uykudan kalkmış gibi görünen insanlar. Ben bunu başaramıyorum, dalıp gitmek en azından yarım saate ya da bir saate mal oluyor, uykuya kayış süreci de acılarla dolu: içkulağımı sel gibi basan sesler, bugünün, geçmişin ve geleceğin sesleri, susmak bilmiyor. Öyle anlar vardır ki, her ses fazlalıktır.

Bunun sığınaktaki odamın mutlak karanlığıyla ilgisi var, günyüzünün altındaki bu mekânın ışık şartları beni zora sokuyor. Gündüzün havanın kararması yok, akşam alacası yok, çizgilerin yavaş yavaş silikleşmesi, ardından nesnelerin ve siluetlerin kayboluşu yok, renklerin artık tonu değişmiyor, erguvani kan kırmızısına dönmüyor, açık mavi laciverde dönmüyor, ki git gide bütün renkleri grinin tonlarına dönüştürsün ve en nihayetinde simsiyah çelik mavisine döndürsün, bütün dünya zifiri çelik mavisi olsun... Yıldızların parıltısı yok artık, çok hafif aydınlanmış o gece göğü yok. Sadece sığınak odalarının ışıkları yakılıp söndürüldüğünde olan biteviye bir değişim var. Dışarda, koridorlarda ve ortak mekânlarda ise elektrik düğmeleri bile yok, oralarda yirmi dört saat boyunca lambalar yanıyor, en alt kattaki jeneratörlerin kaldıramayacağı bir yük bu.

Kıymetli elektrik bu şekilde israf edilsin, hayret; ama herhalde odalar dışındaki yerlerin hep aydınlık kalması gerek, siluetler birbirleriyle yarı karanlıkta karşılaşmamalı, hiç kimse bir an için bile inzivaya çekilememeli. Uyuyan ulak belki de bundan ötürü acayip bir manzara veriyor: Normal olarak uyuyanları ışık altında göremeyiz, karanlığa çekilirler onlar, gözlenemeyecekleri yere... Sürekli aydınlatma altında şu yaşadığımız nasıl bir hayat?

Gerçi bilhassa yoğun olmayan, bombardıman altında titreyen veya bazen tamamen devre dışı kalan ve bu yanıyla doğal değişimleri taklit ediyormuş görünen şu ışık, kaç gündür hep altında yaşadığımız bu yapay ışık, derisini yakıyor insanın, elektrik düğmesi çevrilip açıldığında deriye batıyor, zaman geçtikçe bir durum olarak değil de bir cisim gibi algılıyorsunuz onu: O bulaşık sarı parıltı bütün eşyanın üzerine seriliyor yine ve en inatçı temizlikle bile silinmiyor insanın yüzünden, sanki başlangıçtaki rengi sezdirmeden solup gitmiş ve onun yerini yapay ışığın izleri almışçasına uçuklamış benizlerden bile. Sütümün üstündeki kaymak mı bozulmuş, yoksa ışıktan mı öyle görünüyor? Kaynamış süt tayınını artık tiksinerek mideye indiriyor herkes.

Işık akustiğe bile tesir ediyor, doğal ses koşullarını baskılıyor: Bütün sesler bir alt perdeden geliyor kulağa, tınılar belirsizleşiyor, boğuklaşıyor. Işık ne kadar parlak, hatlar ne kadar belirginse, sesler o kadar belirsiz. Her türlü gürültü ve tiz sesin sahiden beklenmedik bir arıza gibi sipsivri çıktığı, işitsel açıdan gerçekdışı bir yer. Üfüren bir rüzgâr var mıdır hâlâ? Güvercin gurultusu? Bir daldan öbürüne zıpladığında bir karatavuğun gırtlağından kendiliğinden dökülen cik cik? Kesin kaynağı bilinmeyen, neredeyse belirsiz kımıltısı havanın? Burada, aşağıda, hemen her şeyin kaynağına varılabiliyor: Havada bir basınç değişimi mi oldu, basit, birisi bu bölmenin sonundaki ağır çelik kapıyı kapamıştır.

Günün veya gecenin hangi vaktinde olduğumuza dair artık hiç kimse kesin bir şey söylemeye cesaret edemiyor; dışardan birisi gelirse, anında etrafı sarılıp günün hangi vakti olduğu, doğal ışığın durumu soruluyor kendisine. İşte orada birileri:

Gölgelenmiş gökyüzünde parlak beyaz bulutlar, öyle mi?

Hayır, daha çok birbirinin içine akmış.

Ama bu dediğiniz kapalı hava değil mi, içi çekilmiş, ışığı alınmış gibi hani?

Hayır, öyle de değil, daha çok o lekeli lekeli görüntü, parlak güneş ışınları birazdan bulutları delecek gibi.

Duydunuz mu? Parlak güneş ışınlarının birazdan bulutları deleceğini söyledi, nasıl bir tasavvur! Bunu kendi gözlerinizle görebilmiş olmanız...

Güneş deriyi ısıtıyor mu birazcık?

Geceler ılıklaştı mı?

Söylesenize, akşam göğünün kırmızımsı ilkbahar kamaşması ne âlemde, yanan banliyölerin ateşinden ayırdedilebiliyor mu?

Duman demetlerinin gökyüzünü bulandırmadığı kesimlerde rahatlıkla mümkün.

Üstümüzdeki harabe binaların üzerinde de ışığın yansımaları oluyor mu, yoksa güneş ışınlarını yutamayacak kadar is tutmuşlar mıdır yana yana?

Sonra herkes yapay ışığa geri gömülüyor. Beden artık güneşin tayin etmediği gündelik hayat akışındaki değişimin acısını çekiyor: Sabaha karşı üçte ancak yatağa gidiliyor, sonra öğlen kalkılıyor ve derhal oturum başlıyor, elle yapılan hareketleri yarı uykuda birbiri ardı sıra icra ederken ölü gibi olunuyor. Kendimi bir yabancı gibi gözlüyorum: el, kasların hareketi, kasılmış işaretparmağının tuhaf kıvrılışı, sonra daha evvel hiç fark etmediğim şu hilaller, tırnak yüzeylerindeki şu belirgin ay şekilleri.

Sığınağın tüm havalandırma tesisatı iflas etme tehlikesiyle karşı karşıya. Kullanılan hava tamamıyla emilemiyor artık, her-

kes, kullanılmış havada geri kalan oksijeni süzebilmek için olağan koşullardakinden daha hızlı nefes alıyor. Baygınlık vakaları sıklaşıyor. Belki havalandırma boruları da tıkanmıştır, mutfaktan gelen sinekçik sürülerini emmekten. Ahçı kadın sinekleri uzak tutabilecek halde görmüyor kendini, zira ortalıktaki gıda maddesi miktarı hâkim olunamayacak kadar fazla: koli koli bisküvi ve peksimet, kovalarla bal, ketçap. Bunlar kullanılamıyor çünkü personelin yemeği sığınağın başka bir kesimindeki büyük mutfaktan geliyor. İşe bakın: her şey çürüyor, şuradaki et ürünleri, kaymak, yoğurt, taze mantarlar, salata. Kimse gıda maddesi taşıyan uçak seferlerini iptal de etmedi, şefin artık bu şeylerin hiçbirini yememesine rağmen Bavyera'dan günü gününe taşınıyor.

Şefin özel diyet ahçısı olarak uzun zamandır sürdürdüğüm görevimin hazin bir devresi bu: yıllarca hekim talimatlarına göre vejetaryen ölçülerle beslendikten, yıpranmış midesine ve hazım sorunlarına özen gösterildikten sonra, bütün bu zahmetler birkaç gün içinde berhava oluyor çünkü şef artık diyetine uymak istemiyor ve artık sadece kurabiye ve çikolata yiyor.

Kalkınca çikolata çorbası veya sert siyah çikolatadan puding yiyor; neyse ki süt kullanmadan yapılmış, saf bitkisel, diyet ahçısı olarak hiç değilse buna mukayyet olabiliyorum zira şefin midesi sütü kaldıramaz, yoğurt veya krema gibi değil. Bu durumda *agar-agar** kullanarak yapay eserler meydana getiriyoruz, kremler falan, yeter ki çok çikolatalı olsun, iyicene koyu olsun. Sonra gün boyunca, özellikle de geceleri yıpratıcı müzakereler sırasında gelsin pralinler, çikolatalı kurabiyeler, nugalar: sıkı tatlandırılmış, sinirler için iyi, erzaklarımızın dayandığı yere kadar.

Son olarak bir oda dolusu kaymağı alınmamış sütten yapılma çikolatamız –fındıksız tabii ki– bombalanarak imha edildi, büronun üst koridorlarından birinde, bekçiyle birlikte. Hayal gücüyle yapılmış, bu nedenle de riskli bir gizli depo. Burayı

* Bazı deniz yosunlarından elde edilen jelatinimsi bir madde. (ç.n.)

yağmalamak üzere sürekli ateş altında üst katlara çıkmaya kim cesaret edebilirdi?

Herkes her sabah İsviçre'den ilave teslimat gelmesini umuyor, şimdiye kadar Kızılhaç uçakları güneyden Berlin'e kadar ulaşabiliyorlar fakat durum gergin. Çikolatalara bekçilik eden birlik, her sabah oluşturduğu çikolata kordonunu savunurken mevkiini terk ederek dışardaki çatışmalara bulaşmak zorunda kalmaktan korkuyor. Ve yirmi dört saat çalışan pastacı, günün birinde tek bir çikolata tableti hazırlayamayacak duruma düşersem diye kendi kellesinden korkuyor.

Ölüm köpekleri kol geziyor dışarda, terbiye edilmiş savaş hayvanları, yerde yatan ve uyuyan herkesi ısırıyorlar, uyuyanın direnemeyeceğini gösteren o sakin nefesi ta uzaktan duyuyorlar, horlama sesini de tanıyorlar tabii, tek tek her nefesi işitiyorlar, sonra usul usul yaklaşıyorlar, bir uykucuyu tespit ettikleri anda, artık gömlek yakası yol gösteriyor onlara. Sonra açıktaki boğazı burunlarıyla yokluyorlar ama çok hafif, ki uyuyan gıdıklanıp fırlamasın. Ademelmasını arıyorlar ölüm köpekleri. Sonra onu açılmış ağızlarına alıp dikkatlice, apansız ısırıyorlar, yapabildikleri kadar güçlü; o kadar hızlı ki, gırtlaktan bir parça kopmuş olduğu için kurbanları acıdan bağıramıyor artık. Çünkü bu ölüm köpekleri, dışarda hiç kimsenin asla tek bir kelime bile konuşmamasını sağlamak için varlar. Yaradılışlarının ışığı gözlerinin derinliklerinde ışıyor ve damarlarında kurt kanı akıyor.

Kurtadam hikâyelerinden kendimi alamıyorum; kâbus mu görüyorum, uyuyamadığımda kendim mi kuruyorum onları, bunu bile bilemiyorum artık. Baba kardeşlerimin uydurduğu Kurtadam haberleriyle dolu defteri okuduktan sonra dehşete düştü, böyle korkunç hikâyeleri nasıl uydurabildiklerini açıklayamadı kendine. Bir anlığına gülümsemesi silindi yüzünden, ağzı açık kaldı, sanki Baba Kurtadam'ına birden kendi de inanmaz olmuştu, sanki yaklaşan Nihai Zafer'i düşünmüyordu, sa-

dece deftere bakıp duruyordu. Yüzüne dikkat etmiyordu ve o sırada onu görebildiğimizi unutmuştu.

Başlangıçta Baba, Kurtadam fikrine kapalıydı çünkü bu, düşmanın ülkemizin içlerine girdiğini teslim etmek anlamına gelecekti. Ama sonra Baba bütün gücünü toplayarak tam bir inanmışlıkla Kurtadam Vericisi'nin propagandasına koyuldu, bu fikrin kendisine ait olmadığını bile unutuyordu bazen. Birbiri ardına sabotaj eylemleri uyduruyordu. Sonra da kardeşlerim aynısını yapınca şaşırıyor. Önceleri Baba yalan söylediğimi fark ettiğinde bazen bana vururdu bile. Büyükler kendilerini ve yalanlarını görünmez sanıyorlar, oysa görünmez olan, bir şeyi bilmeye izin vermeye ya da yalanla geçiştirmeye karar verirken uyguladıkları kurallar sadece.

Bize niye bir şeyi söylerler de başka bir şeyi gizlerler? Baba, Kurtadam haberlerini biz odadayken de anlatmıştı, sık sık başka fikirleriyle de gururlanmış ve bize ikna edici gelip gelmediğini sormuştu. Gıda maddesi tayınlarının azaltılması söz konusu olduğunda yapılan propaganda hamlelerinden, kelime seçimine kadar... Kötü durumu şu kelimenin mi, bu kelimenin mi daha iyi tasvir ettiği veya perdelediği kararının verilmesine bizim de katılmamız beklenirdi. Veya siperlerdeki Fransızlara gönderilen o çıplak kadın resimleri, savaş gücünün eritilmesi için. Baba resimleri bizzat seçmişti ve askerlerde, evdeki karılarının başka birini bulduğu duygusunu uyandırmanın en iyi yolunun ne olacağını düşünüyordu yana döne. Gerçi bu harekâtı hiç duymamamız gerekiyordu fakat Baba ağzından kaçırınca da bu o kadar kötü bir şey değilmiş gibi davrandı. Sinema üstüne bir kitap yazma planını da henüz gizliyken, bize çıtlattı. Fakat başka şeyler hakkında bir şey öğrenemezdik ve Baba hâlâ bilmediğimizi zannediyor o Özel Bölüm'ü, hani habire bir Norveçli'yle görüştüğü için telaşlanarak Anne'nin telefonunu dinlemek üzere hemencecik kurdurduğu...

Baba yalan söylediğinde, buna vakit ayırır, bir soruyu yanlış cevaplamak veya hiç cevaplamamak istediğinde durumu nasıl

idare etmesi gerektiğini çok iyi bilir. Mesela, şu şarkıcıyla gerçekten bir ilişkisi olup olmadığı meselesi çıktığında... Baba gözünü bile kırpmadı, yüzünü çevirmedi, bunun tatsız bir soru olduğunu sezdirmedi hiç, cevap vermeden önce duraklamadı, dosdoğru, hayır, dedi. Doğru mu yalan mı söyleyeceğine dair bir karar vermesi hiç gerekmiyormuş, cevap vermek için iki ihtimal yokmuş gibi.

Evet, olağan şartlarda Baba iyi bir yalancıdır. Anne yalan söylediğinde fark edilir: Bir an evvel söyleyip bitirmek, yalan cümlesini mümkün olduğunca çabuk telaffuz etmek zorundaymış gibi konuşur yahut kafası çok dağınıkmış da önemsemediği için soruya öylesine, laf arasında cevap veriyormuş gibi yapar. Ama ben, tatsız bir soru sormuş olmamdan dolayı, cevap vermenin onun için tatsız bir iş olduğunu fark ederim.

Büyükler, bir çocuğun kendi kendine düşünemeyeceğini ve durumla ilgili bir resim çizemeyeceğini zannederler. Hepsi, tuhaf bir şekilde, çocukların her soruyu sadece bir defa soracağına ve bir cevap verildiğinde buna razı olacağına emindir. Hiçbiri düşünmez ki, her şeyi onun ağzından öğrenmiyorum, başka büyüklerin konuşmalarını da dinliyorum ve kendim de görebiliyorum.

Gözleriyle gülümseyerek bakarlar öyle. Ama gözler nedir ki! Birçok insanın yalan söylediği, sesinden anlaşılır: çok özel bir soluktur bu. Hele şimdilerde Baba'nın yalan söylediğini kesin biçimde anlıyorum, sesinden kokusunu alıyorum, istediği kadar pastil emerek bastırmaya çalışsın o hain soluğu, istediği kadar parfüme boğsun kendini.

Ama asıl felaket, salı günü gerçekleşiyor, 24 Nisan günü: hasta çikolata katılarak hazırlanan her şeyi geri çeviriyor, bütün süt ürünlerini reddediyor, kurabiye bile istemiyor artık, sadece saf çikolata istiyor, kaymağı alınmamış olacak, taviz yok artık. Çiğnemek, yalamak, ufalamak gerekmeden, kendiliğinden ağızda eriyen türden lüks çikolata: Kendi kendine dağılır, ağza

yayılır, dişleri ve damağı, ince bir kremalı kakao cilasıyla kaplar. Tabaka halinde nuga da asla kabul etmiyor bundan böyle. Stumpfecker hastanın damağını ve dilini inceden inceye tetkik ediyor, tat duyargalarında sinirsel yıpranma saptıyor. Herkes fark ediyor: artık kurtuluş yok. Sonun başlangıcı.

Şimdi hiçbir şey işitilemeyen sayısız kayıttan, iğnenin üstünde incecik gravürler çizip ziyan ettiği plaklardan sonra, bugün yeniden yüksek sesli bir oturum. Çikolata vaziyetinin müşküllüğüne de bağlanabilecek sinir tahribatı altında hasta meşhur öfke nöbetlerinden birini geçiriyor; bu nöbetlerin biri, bir plak dizisini doldurmaya yeter. Her hareketi doğrudan doğruya bağırtıyla, vahşi, ifadeye dönüşmemiş sesle dışavuruyor kendini. Olağan ses kaydı için daha yeni yerleştik yerimize, Stumpfecker hemen işaret ediyor, hasta fark etmeden cihazı çalıştıralım diye.

Ardından Stumpfecker plağı dinlemek için peşimden işlem odasına geliyor. Kusursuz bir kayıt, cam kadar berrak. Tek eksiklik, hasta odada dönüp dolaşırken habire mikrofonun menzilinden uzaklaştığı için sesin periyodik olarak alçalıp yükselmesi: ihanet, herkes gidip... etti... hep hainlerle çevrili... Geçtiğimiz günlerde zaten birçok plakta konservelemiş olduğumuz cümle parçacıkları.

Morfin rezervini ihtiyatlı bir şekilde ayarlama işi dışında Stumpfecker birkaç gündür hastasının sağlığıyla ve bedensel esenliğiyle ilgili sorumluluk üstlenmiyor, daha çok ona uygun bir ölüm biçimi bulmaya çalışıyor. İlkin, hastayı bu gibi spekülasyonlardan uzak tutarak, bu sorunun, özel korumanın işleyeceği bir suikastle kendiliğinden ortadan kalkması üzerinde duruldu. Bu arada bir inme inmesi ihtimali de hesap dışı değil. Doğal bir ölüm ise, hastanın son derece dengesiz beslenmesine ve aşırı sinirliliğine rağmen bedensel durumunun gayet sağlam olması itibarıyla, bir kenara bırakılmalı.

Bu nedenle Stumpfecker 29 Nisan gecesi, dışsal müdahaleye dayanan bir ölüm biçimi seçeneğini, hastanın çoban köpeği

üstünde başarıyla deniyor. Önce hayvanın yemine siyanür katılıyor, hekimin bir kapsülden çanağa damlattığı siyanür, yala karıştırılıyor. Ne var ki köpek anlaşılmayan nedenlerle bu besini almayı reddediyor ve çanağa yanaşmıyor. Bunun üzerine mecburen köpek nöbetçilerin tuvaletine çekilip orada zorla ağzı açılıyor ve bir penseyle ufalanan ampul dilin üzerine boşaltılıyor. Sonuç, birkaç saniye sonra ölüm.

Mamafih böyle bir zehirleme ancak hastanın onayı halinde söz konusu olabilir zira hasta artık içine siyanür karıştırılabilecek hiçbir gıdayı almıyor, ağzını zorla açarak ampulü yutmaya mecbur etmek de mümkün değil.

Hasta yağlı ağzıyla vasiyatnamesini dikte ediyor ve bu sırada devamlı sözlükleri karıştırıyor, daha münasip kelimeler, isabetli tanımlamalar arayarak. Bir sözlükte aradığı derhal karşısına çıkmadı mı, koca kitabı odanın öbür ucuna fırlatıp başka bir tanesine el atıyor. Dikte ederken kanapede uzanmış, parça parça çikolataları durmadan atıyor ağzına. Sonra metin üzerinde değiştirilecek yerleri çikolataya bulanmış parmaklarıyla işaret ediyor, stenoyla not tutan sekreter kadın hiç hoşlanmıyor bu işten, kâğıdın üstünde yağ lekeleri oluşuyor, son sözlerin ortasında boş yerler, sonra makinede üç misli büyük puntoyla yazılıp onun tarafından paraflanacak. Harfler titrek zira yazı makinesinin işleyişinde bir arıza var, şaryo sağdan sola kayarken takılıyor. Ayrıca kalitesiz renkli şerit kâğıdın üstünde gölgeler ve siyah iplik izleri bırakıyor. Dolmakalemin ucu son sayfayı tırmalayıp hastanın imzasını çiziyor. Alışılmışın dışında itinasız; bunun nedeni, hastanın huzursuzluğu yanında, muhtemelen, kalemin çikolata artıklarıyla yağlanan sapının yazarken elinden kaymasıyla da ilgili.

Bu arada hastanın şoförü, halının üzerine dağılmış bulunan sözlükleri kaldırıp yerine yerleştirmeye memur edildi. Bunları raflara dizmeden önce, ilginç kavram ve izahların yer aldığı sayfalarda şefinin kıvırdığı köşeleri düzeltiyor. Şoför bundan başka, merdivenlerden ağır ağır alt kattaki odalara sızan suyu

durdurmakla yükümlü, su halıları sırılsıklam ıslatmış durumda zaten, odada her adım vantuzlu bir şapırtı eşliğinde atılıyor. Ne var ki şoför bu görevinde başarı sağlayamıyor çünkü yanı başımızdaki patlamaların su borularında ve betonda yol açtığı çatlakları tıkayacak malzeme yok sığınakta.

Önceki geceden beri saat başı kayıt yapıyoruz. Stumpfecker telefon ediyor. Ama son oturumdan bu yana bir saat geçmiş olamaz ki. Burada günün altında insan her türlü zaman duygusunu kaybediyor. Bugünün tarihi ne? Pazartesi. 30 Nisan. Girişte gramofondan müzik çalıyor. Personelin büyük kısmı kapımın önündeki koridorda, her zaman yemek yenen yerde, danslı bir eğlence için biraraya gelmiş. SS'ten adamlar, muhafız kıtasından birileri ve vazifeliler banklara oturmuş ayaklarını sallıyorlar. Güvenlik servisinden birisi ceket düğmelerini açıyor, kravatını gevşetiyor ve ahçı kadını önünde eğilerek dansa davet ediyor. Kadın elini uzatıyor ona, beraberce kenara itilmiş masa ve sandalyelerin ortasındaki alana çıkıp bir uçtan öbürüne salınarak dans pistinin ölçüsünü alıyorlar.

Aşağıda Stumpfecker beni odaya girerken yakalıyor: Hayır, Karnau, kayıt yapmayacaksınız şimdi. Konuşmacı çöktü. Konuşamıyor. Ama artık önemli değil bu. Eşyalarınızı işlem odasından alın, plakları yukarı götürün. Sesi sizin plaklarınızdan başka bir yerden işitemeyeceğiz bundan böyle, ona göre, plaklara azami itina gösterin, derhal kopyalarını da çıkartın, emniyete almak için.

Arka taraftan o tanıdık öksürük duyuluyor. Stumpfecker kapıyı içerden kapatıyor. Bitti demek. Merdivende su ayak bileklerine kadar yükselmiş, her tarafta el bombaları, nişanlar, bereler. Yangın merdivenini tırmanıp bahçeye çıkıyorum. Aydınlık, güneşli bir öğleden sonra. Gelişimden beri görmedim gökyüzünü. Havada patlamaların cehennemi gürültüsü olmasa, savaş geçip gitti sanır insan.

Ama hâlâ siper almak lazım. Şu duvar kalıntısının ardında, bronşlar uzun zamandır ilk defa feraha eriyor, geçen gün ve

gecelerin beklemiş, kullanılmış havası yavaş yavaş ciğerlerden pompalanıyor ve yerini bahar havasına bırakıyor. Birden bahçede bir ateş parlıyor. Sırları ifşa edebilecek son belgeler mi yakılıyor? Stumpfecker orada ama koltuğunun altında dosyalar yok, sadece tek bir kâğıt kesiği var. Yerde yatan birinin üzerine eğiliyor. Alevlerin yakınında başka adamlar da duruyor, yüzlerinde oynaşan gölgelerle. Aniden kulakları sağır edici bir gümbürtü, siluetler bir adım geri sıçrıyor, çok yakınlara bir bomba düştü. Yerdeki benzine bulanmış üniformalı vücut, paçavraya dönmüş bir sözlüğün ucu yakılıp üstüne bırakılmasıyla ateştopuna dönüştüğünde, o grup görünmüyor artık. Dikkatle bakıyor, kana bulanmış açık ağzı görüyorum, yanan cesedin ensesinden yarılmış kafasını görüyorum, bir saniye sonra yoğun dumanla sarılarak gözden kayboluyor. Şimdi ikinci bir beden düşüyor yanına karın üstü, alevler hemen ona sıçrıyor, boydan boya katediyorlar, yukarıya, şişmiş göğsüne ve aşağıya, siyah deri ayakkabılara doğru.

Herkesi alıyoruz. Çoktan kararlaştırılmış bir şey. Çok sayıda gruba bölünerek sığınağı terk edecek, küçük birliklerle, dikkat çekmeden, bu şehirden bir çıkış yolu bulacağız. Nasıl da topluyorlar eşyalarını. İnanılmaz bir gürültü hüküm sürüyor: koridorlarda tepinmeler, tabak çanak tangırtısı, şişelerin bardakların şangırtısı, sanki bir şeyler kırılıyor; peşinden sessizlik de değil, kahkahalar. Aslında o kadar da yüksek değil ses: Son günlerin, her bir sesin onca yoğun ve kalıcı tesir bırakmasına yol açan fısıldama ve sürünme haliyle tezat oluşturuyor sadece. Fakat kimse sevinç çığlığı atmıyor. Buradaki herkes, böyle bir şey yapamayacak kadar yorgun ve mahvolmuş durumda.

Çıkışı bekliyoruz. Sığınak odamda oturmuş çalışıyorum, son kayıtlardan iki takım ses folyosu kopya edilmeli: Takımın biri dışarı gönderilecek, diğerini Stumpfecker alacak. Güneye doğru gitmek istiyor. Ben batıya gitmek istiyorum, bana kurtarılması gereken orijinaller kalıyor.

Herkes sigara içiyor. Sonsuzluk kadar uzun görünen bir zaman sonra, bir anda bütün sığınak dumana boğuluyor. Herkes, haftalardır, nihayet yine bir sigara yakabileceği bu anı bekleyerek sakladığı sigaraları çıkartıyor, yönetim artık sigara yasağını denetleyecek halde değil. Taze yanmış tütün dumanından bir bulut. Nasıl da kesif. Bütün gece. Çok geçmeden duvarlar görünmez oluyor, mobilyalar da, evet, sigarayı tutan eller de.

Yakında on olacak, Mayıs'ın 1'i. Dışarısı kararıyordur muhakkak yavaş yavaş. Karanlığın koruması altında artık nihayet burayı terk etmek istiyoruz. Stumpfecker nereye kayboldu, plak dolu sandığını alması gerek. Belki aşağıda sığınakta, belki SS nöbet kıtasının odasında. Hayır, orada yok. Oda boş. Duvarlara pornografik resimler çizilmiş. Bacak aralarında tüy demetleri, kabasaba çizilmiş göğüsler; amcıkta kaç m olduğundan, götün d'yle mi t'yle mi yazılacağından emin olmayan SS'ler, sırıtan kadınlar çiziktirmişler beton duvarlara. Koridorda nöbet kıtasından bir adam buraya doğru geliyor, elinde boş bir benzin tenekesi. Az evvel konferans odasını ateşe vermiş, o halde duman bizi zehirlemeden derhal burayı terk etmeliyiz. Grup yukarda çıkışta toplanmış durumda, eşyalarıyla bekliyorlar, Stumpfecker de plak dolu iki sandığın başını bekliyor.

Harekete geçmeden, Stumpfecker bir kez daha bana dönüyor: İşgalcilerin saldırısına uğrama tehlikesi hepimiz için mevcut, bu tehlike var olduğu müddetçe, şunu aklınızdan çıkarmamalısınız: Başta gelen görev, bir kurban, bir mağdur gibi konuşmayı öğrenmektir. Kendi denek şahıslarınızın kelimelerini, cümle yapısını, ses tonunu iyi hatırlayın, bunları hafızanıza iyice yazın. Taklit edin, o konuşmaları tekrarlayın, yavaş yavaş, önce zihninizde, sonra mırıldanarak. Gözlerinizi yere indirerek konuşun, konuşmanızın akışını bozan suskunluklar olsun, sanki anlatımını bile göğüsleyemediğiniz korkunç şeylere maruz kalmışsınız gibi, güya başınızdan geçen o korkunç olaylar, konuşmanızda hep eksik kalsın. Anlatımınızda bu tereddütlü fasılaları kullanarak, son yıllardaki faaliyetinizi

saklayın. Fakat tam anında susmalısınız ki, ağzınızdan bir şey kaçırmayın. Yüzünüzü buruşturun, diliniz dolaşsın, iradenizle gözünüzü yaşartmayı öğrenin, bilgi vermeye meraklı, yardıma hazır biri gibi davranın, maruz kaldığınız dehşet hakkında konuşmak istediğiniz ama bunu ne yazık ki beceremediğiniz izlenimini uyandırın. İşbirliği yapın, başka soruları bir kenara bırakacaklar, sonuçta size acıyacaklar ve sahiden bir kurban sayacaklardır. Hakkında kelime bulunamayan belirsiz, isimsiz bir dehşetin kurbanı. Böylece taraf değiştirirsiniz, sorgu sırasında sezdirmeden aradaki sınırdan sızıp öbürkülerin yanına geçersiniz, kendilerine yaptığınız muameleden ötürü sizi aslında suçlamak istedikleri o öbürlerinin. Şimdi, başkalarında gördüğünüzde hep iğrendiğiniz şeyin aynısını yapmayı öğrenmelisiniz, faaliyetinizin nedeni bizzat bu tiksintiydi: Kekelemeli, kusmalı, kelimeleri şaşırmalısınız. Maalesef geçiş dönemi boyunca kırık seslerin egemenliği altında olacağız.

7

1992 haziranında Dresden'de belediyeye ait bir yetimhanenin gezilmesi sırasında, kilerde, duvara çivilenmiş tahtaların o zamana kadar gizlediği bir oyukta, gizlenmiş bir ses arşivi bulundu. Depolanmış malzemenin kuşkuya yer bırakmayacak şekilde ortaya koyduğu eskiliğine rağmen, bu arşiv şimdiye dek bilinmeden kalmıştı.

Yeraltı geçitleri yoluyla, Ses Arşivi'nden, pek uzak olmayan Alman Hijyen Müzesi'ne geçiliyor. Eskiden müze çalışanlarının da bu mekânlara girebildikleri, hatta belki bilgi ve personel değiş tokuşu yapıldığı çıkıyor buradan da. Mamafih Hijyen Müzesi'nde bu arşivi bilmiyorlar. O halde varlığı sıkı bir sır

olarak saklanan bu geçit yolları sadece özel görevlilerin bilgisi dahilinde olmuş olmalı. Ne var ki Ses Arşivi'nin personeli hakkında hiçbir kayıt yok. Tamamına yakını tahrip edilmiş bulunan personel fişlerinden sadece bir tek memurun ismi kesin olarak okunabiliyor: Hermann Karnau.

Karnau, bir tahkikat komisyonunun yaptığı ilk keşif incelemesinde, şu açıklamayı yapıyor: Burada akıl edebileceğiniz, ilgili araştırmalar için yararlı olabilecek her türlü tesisat ve kaydı bulabilirsiniz. Ses kayıt cihazının icadından beri politikada ve kamusal hayatta yer almış bütün önemli şahsiyetlerin düzenli kayıtlarını içeren tam bir kütüphane. Bu beyefendilerin bu kayıtlara vakit ayırabildiği sürece, tabii. Çoktan kaybolduğu sanılan ünlü FÜHRER ÖKSÜRÜYOR kaydı bile elimizde: Lakeli plak, dakikada 78 devir.

Bu tesis ne işe yarıyordu ki? Karnau açıklıyor: Zorlandığı bir iş sırasında, hareket halinde veya nutuk söylerkenki nabız frekansı balmumuna kaydediliyor, böylece muhtelif haftalık kayıtlar aynı anda çalınarak mükerrer kıyaslamalar yapılıyordu. Damarları genişlemiş mi? Kan basıncı düşmüş mü? Kalp atışları şiddetli bir nutuktan sonra makul bir sürede olağan ritmine dönüyor mu? Bu mikrofonlar, plaklar ve bantlar bu bakış açısıyla kullanılıyordu.

Çift emniyetli girişler: parmaklıklar ve ağır çelik kapılar. Ardında: tuğladan payandalar. Burada ancak hafif eğilerek çalışılabilir. Kayıt odası daha lüks döşenmiş: Mikrofonun önünde rahat bir koltuk, yer halıyla kaplı, duvar kumaşla kaplanmış hem ses yalıtımı sebebiyle hem de buraya neticede bir miktar konfora alışık olan mühim şahsiyetler geldiği için. İki kat yukardaki çocukların patırtısı işitilmiyor buradan.

Bir raf dolusu ses bandı, bir kısmı bobinden kurtulup sarkmış; bütün kayıtları zamanın en yeni ses alıcılarına aktarmaya dönük, çeşitli ama asla fazla mesafe kaydedilememiş denemelerin belgeleri. Değerlendirilmesi ve arşivlenmesi gereken güncel malzeme her zaman haddinden fazla kapsamlıydı. Gerçi bura-

da temizliğe her zaman delice bir ihtimam gösterilmişti (zira haşarat kolayca bütün arşivi mahvedebilirdi), yine de sayısız karton kutunun oluşturduğu yığının üstünde zamanla ince bir toz tabakası meydana gelmiş. Bir kutunun kapağını kaldırıp içinden bir belge almadan, elinin tersiyle tozu silmek gerek: kâğıtla kaplanmış plaklar. Yetersiz ışıklandırılmış mekânın bir köşesinde bir gramofon duruyor, çoğunun üstünde bir şey yazmayan beyaz etiketli kasetler deneme için burada dinlenebilir. Tekniğin ilerlemesine rağmen eski aletler çürüğe çıkarılamaz, zira tarihsel kayıtları mukayese için burada dinlemek isteyebilirsiniz. El manivelasını çevirmek kuvvet kullanmayı gerektiriyor, otuzlu yıllardan kalma bir Safir plak koleksiyonu devriliyor masadan aşağı.

Sesli filmin icadı heyecanla bekleniyordu o zamanlar. Sinemalarda sessiz filmin kendini kabul ettirip ettiremeyeceği tartışıladursun, kameralara ses tesisatı yerleştirmeye girişilmişti bile. Sadece sesi kaydetmek için, objektif hep kapalı tutuluyordu. Kilometrelerce uzunluktaki bembeyaz, pozsuz film kurdelasının izahı budur. Sesli film sistemi, ses olayları balmumuna kaydedildiğinde pek müşkül olan montajları yapmaya da imkân veriyordu.

Ses kaydı teknolojisi alanında Almanya'da sağlanan gelişme, dış ülkelerin çok üstündeydi. Cephede kullanılmak için düşünülmüş, taşınabilir manyetik ses alma cihazları, savaşın bitimine kadar, düşmanın en fazla rağbet ettiği ganimet oldu. Buradaki arşivde sadece birinci sınıf malzeme kullanılıyordu. Bir keresinde ısıtma sistemindeki bir arızadan ötürü, balmumu plak cephaneliğinin tamamı erime tehlikesi atlatmıştı. Ne var ki plakların ses bantlarına bir üstünlüğü vardır: manyetik bir nesneyle basit bir temas sonucu kullanılmaz hale gelmeleri söz konusu değildir. Gizlilik bu sebepten de önemliydi. Düşünün, sabotajcılar buraya bir elektromanyetik nesne yerleştirip tüm malzemeyi yok edebilirlerdi.

Çalışma sahalarından biri şuydu: Teknolojik araçların kullanıldığı durumlarda ses koşullarında azami iyileştirme sağlamak, mesela kitlesel toplantılardaki ses tesisatları. İncelmiş bir ses terapisi, büyük salonlarda mikrofonun ötmesini önlemeye dönük olarak ses patlamalarının denetim altına alınmasına imkân veriyordu. Veya başka bir çalışma sahası: Tek tek her kelimenin anlaşılabilir olması için, hızlı ve yüksek sesli konuşmada salya akıntısını denetim altına alma ve salgı faaliyetini ilaçlar yardımıyla dengeleme. Bazı deneylere, nefes almada zorlanmanın rahatsız edici bir ses olarak tezahür edip etmediği sorusundan hareketle başvurulmuştu. Sesin hoparlör aracılığıyla kuvvetlendirilmesinde bu gibi sorular belirleyici önem taşırlar.

Bir köşede, ileri ses alma teknolojisiyle oynama zevkinin mi ağır bastığı yoksa sahiden tıbbi amaçlara mı hizmet ettiği tam anlaşılamayan kayıtlar duruyor. Mesela, kataloğa bakılacak olursa, pankreasın hareketlerinin yol açtığı sesler veya gözkapakları aşırı hızlı kapatıldığında çıkan sesler.

Bütün ayrıntısıyla açıklığa kavuşturulamayan ama kullanılan tıbbi teknolojiye bakılırsa çok eskiye gitmiyor olması gereken bir başka deney dizisi: bedenin teknoloji yardımıyla tekrar edilemeyecek muhtelif seslerini kaydetmek amacıyla boğaza yahut damarlara sondalar yerleştirilmesi. Öte yandan, söz konusu verilerin kimisi gerçekten acı veren şartlarda elde edilmesi için denek şahısların nereden temin edildiği, yine Tahkikat Komisyonu'nun bilgisi dışındadır.

Karnau anlatıyor: Hijyen Müzesi insanların görünebilir yanıyla ilgili iken, biz duyulabilir yanıyla ilgiliyiz. Ayrıntıya dönük incelemeler bizi biraraya getirdi. Bize gelen şahısların ifade biçimlerindeki değişikliklerin fizyolojik bir değişikliğe delalet ettiğine hükmettiklerinde, bir sahanın patologlarının diğer sahanın patologlarına hizmet sunması, ender rastlanan bir şey değildi.

Karnau sadece bayağı konuşkan olmakla kalmıyor, nöbetçilik statüsüne hiç de uymayan bir uzmanlık bilgisini haiz. Tesi-

sin görev sahalarının ayrıntılı tasvirleri yanında, bazen ağzından şu tür anekdotlar kaçırabiliyor: Öğlen üzeri olup da elimizdeki şahıs, deyim yerindeyse, sesini bize ödünç verdiğinde, iki iş arasında mütalaa odasında buluşulurdu çok defa. O zaman bütün takım birarada olurdu: Profesör Sievers, Doktor Hellbrandt ve Profesör Stumpfecker. Düşünce alışverişi yapar, farklı disiplinlerin temsilcileri olarak birbirine yol gösterici fikirler verirlerdi. Veya dışarda arşivciler işlerini yapadursun, yumuşak koltuklara yaslanılırdı sessizce.

Herkesin benzer bir yolda olduğu görüldü bu buluşmalarda. Ve müşterek araştırma hedefleri üzerinden grup bütünleşti. Sık sık takılırlardı birbirlerine. Mesela Doktor Hellbrandt: Plastik cerrahi bedene tecavüzkâr bir müdahaledir, dediğinde, Profesör Stumpfecker o dakka cevap yetiştirirdi: Seks de öyle. Şaka yollu karşılıklı nefes alıp verme teknikleri denenir veya teorik mülahazalarla, günün birinde yabancı dil iktisabının bireyde cerrahi değişiklikler yapılarak hızlandırılmasının mümkünatı üstüne konuşup mest olunurdu.

Mamafih tahkikat derinleştirildiğinde komisyona Karnau'nun tasvirleriyle ilgili çeşitli şüpheler hâkim oluyor. Bu arşivdeki istihdamı esnasında yürütülmekte olan bütün işlem ve incelemeler hakkındaki etraflı malumatı, kendisinin ısrarla temin ettiği üzere sırf güvenlikle ilgili bir görevle yükümlü olmayıp çok daha sorumlu bir mevki işgal etmiş olması lazım geldiğine, dolayısıyla onu pekâlâ Hellbrandt, Sievers ve diğer çalışma arkadaşlarıyla mütalaa odasındaki lüks deri koltuklarda otururken gözümüzün önüne getirebileceğimize dair kuşkuların uyanmasına sebebiyet veriyor.

Ayrıca, bu komplekste yeraltında, görünüşte bilgi vermeye pek meraklı olan Karnau'nun ikrar ettiğinden daha fazla sayıda oda bulunduğu ortaya çıkıyor. İlkinden farklı olarak hiçbir surette konforlu döşenmemiş, fayans kaplı, neon aydınlatmalı bir odadan ibaret ikinci bir kayıt stüdyosu daha bulundu. Donanımı itibarıyla bir ameliyat salonuna benziyor: Mikrofon tesisa-

tının altında, yapış yapış kızıl-kahverengi kayışların aşağı doğru sarktığı bir ameliyat masası var.

Cerrahi müdahaleler için gerekli her nevi levazımat da hemen orada kromdan bir tekerlekli masanın üstünde mevcut. Kayışlardaki kan izleri üzerinde yapılan adli tıp tahlili, buradaki son operasyonun ancak birkaç hafta önce gerçekleştirildiğini ortaya koyuyor. Karnau'nun, arşivdeki çalışmanın daha savaş bitmeden kesildiği yolundaki iddiası, doğru gibi görünmüyor. Tersine, zikredilen tıbbi deneylerin gelecekte de sürdürülmesinin planlanmış olduğu düşüncesi ağır basıyor. Yetimhanede yapılacak teftiş bilinmeyen kanallardan ihbar edilmiş olmalı ki, mahiyeti halihazırda tamamen anlaşılamayan deneyleri başka bir yerde sürdürmek üzere burası alelacele terk edilmiş. Karnau bu hususta bir açıklama yapamıyor. Ertesi sabah şehri terk etti, nereye gittiği bilinmiyor.

Sessiz yatıyorum, hiçbir acı hissetmiyorum, sadece hafif bir baskı, kafatasımın parmak uçlarıyla yoklanması gibi, derimin yarıldığını ve bir neşterin zahmetsizce etimi kazdığını duyuyorum fakat acı hissetmiyorum, sadece parlak ışığı hissediyorum, bu far neden kafama doğru tutulmuş, kafamı çevirmek istiyorum ama hareket edemiyorum, neşter kesmeye devam ediyor, alnımın üstüne dikkatlice bir çizgi çekiyor ama hiçbir acı hissetmiyorum, sormak istiyorum ama dilimi de hissetmiyorum, damağımı da; dudaklarım sağır, narkozun etkisi bu, ağzım, sanki yapışkan bir kütleyle tıka basa dolu, sanki yavaş yavaş bütün tükürüğümü emiyor, bir tıkaç var orada, ağzım sıkı sıkı bağlanmış tıkaçla.

Çenem yanıyor, yanaklarım, gözkapaklarım titreşiyor, kaşlarım alev alev, kirpiklerim de suratımın geri kalanı tamamen biçimsizleşmiş; bir işaret vermek istiyorum, kollarımı, bacaklarımı, karnımı hareket ettiriyorum fakat sadece kayışların daha fazla sıkmasına yol açıyor bu, kayışlar kıpırdatmıyor beni, ameliyat masası gıcırdamaya başlıyor, verdiğim işaretleri fark etmi-

yorlar, gırtlağımdan bir ses vermeye çalışıyorum, hiçbir şey duymuyorum, yok yok, bir ses var, arkamda, birisi kulağımın dibinde konuşuyor: Bedenin hareket etmesini önleyin çok rica ederim, rahatsız ediyor, ek kayışlar bağlayın, anesteziyi yoğunlaştırın, bu şartlarda çalışılamaz. Bu sesi tanıyorum, hatırlayabiliyorum onu, Stumpfecker'in berrak sesi bu: Şu atardamarı yalıtın, tamponla temizleyin, tıraş sorumlusu kimdi burada, laçkalık bu yaptığınız. Ilık bir sıvı gözkapaklarıma doğru fışkırıyor, kendi kanım bu yahut da Stumpfecker'in tükürüğü.

İkinci bir ses duyuyorum: Fena bir hikâye. Neşterin kesişini izleyen Hellbrandt olmalı bu: Müthiş bir sahne. Stumpfecker ters davranıyor: Kemikteki deriyi kaldırın şimdi, kıstırın. Tamam, bakın, çıktı bile, kafatasının tepe kısmı beyaz beyaz ışıyor işte. Sievers, hazırlanın yavaş yavaş. Kanamayı durduran eriyiği bir daha sürün. Kafa derisini yana doğru tutun. Şimdi Profesör Sievers devrede: Beyler, Doktor Gall'in aydınlatıcı kafatası ölçümlerini esas alarak çalışıyoruz. Bu gramofon iğnesini kafatası kısımlarının kaynaştığı şu hat boyunca uzatacağız. Yarığı bir kere daha kandan temizlemeliyiz, iğne zarar görmesin.

Bir an törensel bir susuş, ardından bir yumruk ağzımdaki tıkaca abanıyor. Sievers izahat veriyor: Elektrotlar, güçlendiriciler ve hoparlörler aracılığıyla bedenin vereceği tepkileri dinleyebiliriz. Sonra, tekrar içine daldığımız sessizliğin ortasında, gitgide yükselen hafif bir çatırtı işitiyoruz. Çıplak kafatasımdaki yarığın üzerinde bir el gittikçe hızlanarak bir aşağı bir yukarı hareket ettikçe soğuk bir hava akımı suratımdan geçip gidiyor. Çatırtı, bir ses kaşıntısından yüksek bir vınlamaya doğru kabarıyor. Tekrarlayın. Ses bandı dönüyor mu? Belki de dil-öncesi sesler, diyor Hellbrandt, doğrudan kimseye yöneltilmemiş sesler. Sievers heyecan içinde: Çalışıyor beyler, deney başarılı oluyor galiba. Stumpfecker: Devam edin Sievers, eminim herkes bir anlığına olsun daha fazla dinlemek istiyor bunu. Sonra bu tınısal incelemelerin kimi sonuçlarını Katzenstein'ın Deneysel ve Klinik Fonetik Arşivi'ne bildirmek

üzere değerlendirmeye geçmeli ve kıyaslamalı tespitler yapmalıyız.

Kemik vınlaması, insanın köklerinden gelen bir ses, daha evvel hiçbir insanın işitmediği bir ses, hakiki kafatası tınısı; buna karşılık tamamen insana yabancıymış gibi tınlıyor, tekrar hafifliyor, boğuk bir çatırtı oluyor, sönümlenmeye yüz tutuyor, başlangıçtaki madeni kaşıntıya dönüyor; bu titreşimlerin altındaki benim kendi kafatasım, sanki kemik parçaları kopuyor, tüylerimi diken diken eden korkunç bir ses. Sahiden benim kafatasımın karakteristik sesleri mi bunlar? Kök-ses bu mu?

Hayır, caddenin hangi yönüne doğru salınacaklarına karar veremeden pencere pervazında tıpır tıpır dolaşırken penceremdeki metal kasnağa sürtünen güvercinlerden geliyor ses kaşıntısı. Fakat gecenin yarısındayız, hayvan neden sakin durmuyor, uyumuyor? Gözlerimi açmak için kendimi zorluyorum: karanlık. Ne Stumpfecker var ne Hellbrandt ne de Sievers. Kafamı bile oynatabiliyorum.

Saçım kafa derime yapışmış, yastığım sırılsıklam. Bu kadar hırpalayıcı bir kâbus yıllardan beri görmedim. Stumpfecker ebediyet kadar uzun bir zaman önce öldü, cesedini kendi gözlerimle gördüm, Berlin'den kaçarken, birbirimizden ayrıldıktan hemen sonra, daha o gece Lehrter İstasyonu köprüsünde bulmuştum sarışın adamı, yanında sürüklediklerileyle, cansız yatıyordu caddede. Hellbrandt da kısa bir zaman sonra yurtdışına gitti, bağlantıda olduğu bir İngiliz, kendi deyişiyle bir tazminat karşılığında kaçmasına yardım etmişti: Stumpfecker'in son hastasının bir kartona kurşunkalemle çiziktirdiği kendi karikatürü, bir hatıra kolleksiyoncusu olan İngiliz'e yetmişti.

Ölümüne yorgunum ama tekrar uyuyamam artık. Mutfağa gidiyorum, bu saatte tek bir pencerede bile ışık yok, derin gece hüküm sürüyor, sadece sigaramın kızıl külü parlıyor karanlıkta. Işık gündüzü geceden ayırıyor; ışık, bu dünyada zamanı belirliyor, asla yerinden oynatılmaz zaman kesitleri, güneşin durumuna ve yıldızların hareketine göre bölünüyor. Ama insanın

zamanı, onun zamanı kendine has bölümlemesine nizam veren, sestir: Ses ve susuşun birbirinin yerini alışı, kelimelerin veya yürürken adımların ritmini neredeyse sessiz sedasız belirleyen, bütün el hareketlerinin ölçüsünü koyan, ifadeye dönüşmemiş tınıların birbirini izleyişi; bilinçli olarak pek fark edilmedikleri için sadece hareketlere refakat ediyor gibi görünen tınıların... İnsan sessizce kendi kendine konuşurken hançere belirsizce kıpırdar, etrafta izleyen kimse yoksa, iç monolog çok geçmeden sesli hale gelmeye meyleder: Böylelikle ses, yalnızlık zamanını geri kalan tüm zamandan ayırır.

Neden acaba insanlar o kadar uzun bir zaman kendi seslerini kaydetmek istemediler? Savaşın sonu kırılma noktasıdır: o an belirli bir süre için akustiğin de bitişi oldu. Oysa bu arada, fonoğrafın icadından hemen sonra, kendilerini kaydedenler dediklerimiz çıkmışlardı bile sahneye, evlerinde yaptıkları müziği silindirde muhafaza ediyorlardı: Amca bir serenad attırır, komşular büyük armonikanın etrafında toplanır, o andan itibaren kimsenin bir daha şarkı söylemesine gerek yoktur artık, her pazar fonoğraf dinletisi vardır. Bu heyecan Emil Berliner'in plağı icat etmesinden sonra da devam etti, yüz elli devirliydi plak; altın çağ otuzlu yıllara kadar sürdü, o zamanlar herkes, arkasından içler acısı neticeyi dinlemek üzere mikrofon başına geçmek istiyordu.

Savaş sırasında bile yılmadı insanlar, evde dinlemek üzere, kendi tasarladıkları cephe haberlerini kazıdılar plaklara: Plak iğnesi oturma odasında titreşmekte, bütün aile soluğunu kesmiş oturmakta ve baba heyecanla cihazı kurcalamaktadır, kayıt talimatlarını adım adım kontrol etmek üzere FONOĞRAF AMATÖRLERİ REHBERİ'nin ilgili sayfası açılmıştır, ki evdeki bu mesai boşa gitmesin, Doğu Cephesi yorumunun o çıkıntı dili tümüyle zapt edilsin silindirde, her ayrıntı bir çentik. Tank hücumlarını resmederken kuvvetli, kararlı, bir Sovyet köyü manzaraya girmek zorunda olduğunda ironik, soğuk bastırdığında vurgulu bir titreme.

Ama bir anda bitiverdi. Uzun bir ara verildi, ta ki teyp tek tük özel kullanıma açılıncaya dek, nihayet kasetlerin yaygınlaşmasıyla, altmışlı yılların sonunda, kendi kullanımı için ses kaydetmek tekrar doğallaştı; insanlar her kaset-teybi süsleyen düşük kaliteli entegre mikrofonla, sersemce anekdotları, uzun uzun tatil izlenimlerini veya kaba saba şakaları kaydedip birbirlerine dinletmek üzere kendi seslerinin üstüne çullandılar yine.

Bu iki dönemin arasında, dilsizlik dönemi vardı, sağırlık dönemi. Fotoğraf çekmek, evet, her zaman fotoğraf çektiler ama birbirlerine on iki yıl boyunca tiz perdeden haykırdıkları kendi seslerini dinleyemiyorlardı artık. Çünkü fotoğraflar güzelleştirilebilir, tertip edilebilir: şimdi gülümseyin ve birbirinize sarılın. Üniformalar da savaş sonrası dökümtülerle değiştirilebilir. Bir madalya yok edilebilir, üstdudağın üstündeki badem bıyık göz açıp kapayıncaya kadar tıraş edilebilir. İnsan geceden sabaha bakışını değiştirip yeni bir bakma alışkanlığı edinebilir: artık nefretle dolu ve savaşçı bir edayla değil de bitkin ve dostça bakabilir. Ama insan sesiyle bunlar yapılamaz, *Evet Evet Evet*'i, *Heil*'ı ve *Sieg Heil*'ı, *Evet Führer*'imi, daha yıllarca çınlatır ses.

Resimler yığınla sunuluyor hâlâ: İşte yaşlı adamlar dergicinin sergisinin önünde itişiyorlar, cephe hatıralarını tazelemek için, işte ASKERİ TEKNİK ve STALİNGRAD RAPORU'nu karıştırıyorlar, işte MİLLİ GAZETE'nin Obersalzberg videosu için verdiği tek nüshalık sipariş formunu kapmak için birbirlerinin böğrünü dirsekliyorlar. Ve ses tonu bir rol oynamadığında, içinden okumak mümkünse, bir SS müsveddesinin ağzından çıkan sözler de pekâlâ rağbet görür; hızla, ayaküstü okunur her satır, ki tek bir düzgün Almanca cümleye yer bırakmayacak kadar tıka basa gramer hatalarıyla dolu olan bir gazeteyle yolda yürürken fark edilmesin insan.

Hayır, kimse sevmez eski sesleri tekrar dinlemeyi. Kimse şunu diyemez, öyle görünüyor: Evet, benim sesim o zamanlar öyleydi ama sonra değişti. Sağır-dilsizleri nasıl da kıskanırlar,

hepsi sağır-dilsiz olmayı isterdi, 1945 yazında bir mucize gibi birden dilleniveren sağır-dilsizler. Savaşın bitiminde hoparlörlü arabalar Almanya'nın teslim açıklamasını okuyarak değil de Stumpfecker'in hastalarının son kayıtlarını, o öfke nöbetlerini ve boğulan sesleri yayınlayarak geçselerdi Berlin caddelerinden, o zaman muzaffer birlikleri karşılamak üzere kimse çıkmayacaktı bodrumdan, o zaman ilkönce birbirlerinin gırtlaklarını koparacaktı insanlar.

Geçip gitmiş bir ses yoktur. Oysa o kadar çabalandı bunun için, oysa galipler bile Almanlara her türlü desteği verdiler, her yerde mümkün olduğunca çabuk bir ses değişikliği sağlanabilsin diye: işgalcilerin, mağlupların eski ses tonlarını bırakabilmeleri ve kendi dillerinden uzakta bir anlığına olsun dinlenebilmeleri için bir temel lügatçe hazırlamaya, telaffuz alıştırmaları ve kolay anlaşılır bir gramer geliştirmeye daha savaş esnasında yoğun çaba harcadıklarını öğrenmek zorunda kalmak, şaşırtıcıydı. Spor salonlarında ve stadyumlarda, kısa zaman önce yürüyüşlerin ve mukavemet törenlerinin yapıldığı yerlerde, öğrenciler belletilen dersleri koro halinde tekrarlarken yabancı dili işitmek ve dudaktan okumak bile başlıbaşına rahatlatıcıydı. Eski ses renklerini tamamen silebilecekleri umuduyla, herkes kelime hazinesinin düzenli olarak denetlenmesine ve telaffuzundaki ilerlemenin ölçülmesine hevesle rıza gösterdi. Özellikle sınava çekilmeye bile amadeydiler, hatta neredeyse can atılıyordu buna, yeter ki gırtlaktan çıkan ortak sesin oluşturduğu toplu resmin dışına kaymayı engellemeye yarasın.

Yoksa eski sese veda etmek yine de zor mu geliyordu? İnsanlar kendi içlerinde ikiye mi bölünmüşlerdi? Keşke sesli film daha icat edilmemiş olsaydı da parti filmlerinde sadece ağız hareketleri, dimdik duruşları, jestleri, talimat üzerine ellerini kollarını sallamaları görülebilseydi, diye arzu ederler miydi bir yanlarıyla? Çarpılmış suratlarının görüntüsü bile, o zamanki seslerinden daha tahammül edilirdi. Ama diğer yandan hepsi bu

ses infilaklarının damgasını taşıyordu bir kere, bu sesler gırtlaklarını tarayıp ses tellerine kazınmıştı, henüz o kadar ince çalışmayan plastik cerrahinin teşhis edilemez hale getiremeyeceği meşum yaralar olarak. Bu durumda herkes kendi adına, o ana kadarki ses tonlarını tamamen yenisiyle değiştirmeyip mevcut sesinin üstünü başka ses renkleriyle örtmeye karar verdi. Böylelikle eski ses el altında bulunmaya devam etti, bugün beklenmedik anlarda en derin tabakalardan fırlayarak kendini duyurabiliyor: Hani yaşlı bir adam, oyun oynarken özel arazisine girmeye cesaret etmiş çocukların karşısına dikiliverip onları şaşırttığında ve çocuklar hiç tanımadıkları o haşin sesin korkusuyla canları tehlikedeymişçesine bir koşu kopardıklarında...

Çünkü bu efendi sesi, erişkin olmanın timsali sayılır hâlâ. Geri dönüp baktığında herkes, belirli bir zaman veremese de bir noktada kendi erişkin sesini edindiğini düşünür, öncesinde ise hiçbir şey yoktur bununla kıyaslanacak, sadece büyüklerin sorularına şirin, naif cevaplar vardır, büyüklerin dünyasında, yani gerçek ve geçerli dünyada el yordamıyla yönünü bulmaya çalışma vardır. Bir erişkinin, her çocuk sesinin ardında o kelime arama halinin ve çocuksu tınının tam zıddı bir iç ses olduğunu kavrayamayışına dayalı bir telakki... Çocuğun herhangi bir iç sese sahip olabileceğini kabul etmeyeceği için erişkinin aklına bile gelmeyecek bir açıklık vardır burada. İşitilebilir çocuk sesinin karşısında tamamen ayrı bir tınının durduğunu, bir çocuğun iki ayrı dünyada yaşadığını, iki sesi olduğunu, iki değişik dil konuştuğunu hiç düşünemeyecektir. Belki yaşayanların diliyle ölülerin dili kadar birbirinden farklı iki değişik dil: Ölüler gerçi aynı kelimeleri kullanırlar fakat onların dünyasında bu kelimelerin anlamları, yaşadıkları zamandaki anlamlarının tamamen zıddıdır.

Dışarısı hâlâ karanlık. Eski ses koleksiyonunu arıyorum, o zamanlar benim için, Dresden'deki arşivde bırakamayacağım kadar değerli olan kayıtları. Araştırma çalışmamızın bitiminde ve sonra yine savaşın sona ermesinin ardından, en önemli plak-

ları ve bantları sandıklara yığmış, o zamandan beri de her taşındığım eve sürüklemiştim. Bir kere bile tekrar dinlememiştim onları. O eski pikaplardan bile var elimde hâlâ, savaşın son gününde, aşağıda sığınakta danslı çay partisinde çalınan modelin aynısından. Kapağında koyu bir leke: amblem yıllar önce bir mutfak bıçağıyla kazınmıştı oradan; kafa, pikap iğnesinin kafası, hayır, kurukafa.

Paketlerden birinin zayıf bandını yırtıp, rutubet lekeli kâğıt muhafazadan bir plak çıkarıyorum. Etiketi yok ama yüzeyinde bir işaret olması lazım: Hakikaten de donuk siyahın üzerinde oraya kazınmış el yazım ışıyor işte. Balmumunun cinsi, savaşın bitimine doğru sadece sığınaktaki İmparatorluk Bürosu'nda bulabildiğimiz o yüksek değerli balmumuna benziyor. Stumpfecker'in Berlin'den çıkarıp kurtarmam için bana teslim ettiği kayıtlar bunlar olmasın?

Plaktan çıkacak sesin beklentisiyle kulaklarım nahoş bir şekilde kaşınıyor. Fakat hayal kırıklığıyla derhal fark ediyorum ki, bu kayıtlar benim yaptığım kayıtlar değil. Tamamen profesyonellikten uzak yapılmış. Sadece klik-klak sesleri. Çok zayıf olarak genç bir ses duyuyorum: sanki bir yer kazılıyormuş gibi... İkinci plak: bir çocuk sesi daha. Hayır, bu ses belgeleriyle alakam yok benim. Ama o zaman el yazımın plakların üstünde işi ne?

Ben hiçbir zaman çocuk sesi kaydetmedim ki, kendi çocuğum da yok, bir çocuğun konuşmayı öğrenmesine hayatım boyunca bir defa bile tanık olmadım. Çocuklarla pek yakın ilişkim olmadı. O altısı dışında. Ama onlar plağa konuşmadılar ki hiç. Gerçi içimden hep istedim bunu ama hiç uygun fırsat olmadı, ayrıca babaları da buna kesinlikle karşıydı, benim elimde böylesi kayıtlar olmasından korkuyordu. Tam da son karşılaşmamızda, ölümünden kısa zaman önce, o kadar şiddetle reddetmişti ki, bütün umutlarım sönmüştü. Sığınaktaki odamın önündeki koridorda sıkı bir münakaşa yapmıştık. O zaman artık çok geçti zaten: Son hastasının sesini kurtarmaya dönük

nafile çabasında Stumpfecker'e yardımcı olmakla meşguldüm gece gündüz, başka birisiyle uğraşmaya kuvvetim yoktu.

Üçüncü bir plağı deniyorum. Şu sondaki, Helga'nın sesi mi? Evet, hışırtı var, ses çok uzaklardan geliyor ama öyle: Helga'nın sesi bu. Seslere ait resimler de bir anda canlanıyor gözümde: 22 Nisan, sığınağa geldiğim, çocuklarla bir defa daha karşılaştığım gün. Saldırılardan önce güvenlik altında olmak için anne babalarıyla birlikte buraya gelmişlerdi. Ve hemen daha ilk gece, kimseye fark ettirmeden yataklarının altına bir kayıt cihazı kurmaya muvaffak olmuştum: İyi geceler dilerken ustalıkla saklayıp çalıştırmıştım. Bu kısa kayıtlara her gün devam ettim, her akşam yatmadan önce de dinlemeye...

8

Anne, Baba'nın ellerini yapıyor. Anne kendi tırnaklarını yapıyor. Bugün cuma. Baba'nın sekreterleri buna vakit ayıramayalı beri, cumaları Anne hep manikür yapıyor. Sekreterler şimdi gece gündüz çalışıyorlar. Küçük makasın şıkırtısından, tırnak törpüsünün ince kazıma sesinden başka hiçbir şey duyulmuyor şimdi. Bu ses hep tüylerimi diken diken eder, tıpkı kuru tebeşirin tahtada çıkardığı ses gibi veya tencerenin dibini kazıyan tahta kaşığın sesi gibi. Anne törpülemeyi sürdürüyor. Anne masaj yapıyor. Baba asabi mi? Baba'nın elleri mi titriyor, yoksa Anne'nin parmakları onun parmaklarına bastırdığı için

kan basıncı mı yoğunlaştı? Baba'nın elinin üstünde lekeler oluştu. Anne krem sürüyor. Baba'nın cildi sağlıklı görünmüyor, yüzü de öyle, hep boyamasına rağmen saçı kepeklenmiş. Baba'nın artık tıraş suyu da yok, yüzü de pek öyle güzel kokmuyor. Anne kremi Baba'nın parmak eklemlerindeki kırışıklıklara yediresiye ovalıyor, öyle ki eklemler çatırdıyor.

Baba birazdan gidecek, elleri güzel olsun istiyor. *Führer*'in doğum günü var, Baba ona giderken hediyelerimizi götürecek, hepimiz ellerimizle bir şeyler yaptık fakat bu yıl hediyeleri ona bizzat veremiyoruz. Tehlikeli olur çünkü; dışarda ateş ediliyor, hiçbir vakit olmadığı kadar çok bomba düşüyor şehrimizin üstüne. Anne'nin manikürünü kesintiye uğratan tek şey bombardımanın gümbürtüsü; çünkü her bomba düşüşünde Baba korkuyla ellerini çekiyor, çekince törpü kayıp düşüyor. Krem Anne'nin gömleğinin koluna bulaşıyor. Nihayet Baba'nın elleri bitti. Hediyelerimizi paketledik. Yakında Hedda'nın da doğum günü var, 5 Mayıs'ta yedi yaşına basıyor, onun için de bir şeyler yapmalıyız vakitlice, iki hafta zamanımız kalıyor. İşte yine bir bomba patlıyor, ne gürültü ama... Ama şimdi Baba hiç takmaz gibi davranıyor, kıpırdamıyor bile. Bir an için hepimiz suspus kesiliyoruz. Ama patlama evimizin çok yakınında değildi. Baba pencereden bakıp hayır, diyor, dumanı bile görünmüyor.

Anne alet edevatını topluyor. Baba boyunbağını ayarlıyor. Baba'nın elleri şimdi kıpkırmızı ve parlıyorlar. Bu kadar yakınımızda ateş ediliyorsa, Baba neden evvelsi gece bizi Schwanenwerder'den buraya getirtti ki? Schwanenwerder çok daha güvenliydi, oraya bomba düşmüyordu. Oradan sadece akşamları şehrin üzerindeki kırmızı parıltıyı görüyorduk, çok uzaklardan. Oradan savaşı ışık denizi gibi görüyorduk, küçük kardeşlerim yağmur geliyor sanıyorlardı. Sadece ışık yanıp sönerken yıldırım eksikti. Kardeşlerim göle doğru bakıp fırtınanın bizim üstümüzde de kopmasını bekliyorlar, yağmurun nihayet yağmasını istiyorlardı. Ama görülen, ışıldaklar ve şehirdeki yangındı sadece.

Anne şimdi burada şehirdeyken savaşın göbeğinde olduğumuzu hiçbirimize belli etmek istemedi. Kaçanlardan bahsettiğinde aslında ufaklıkların kavraması gerekirdi: fazla tehlikeli olduğu için şehri terk etmişlerdi bunlar. Anne'nin bizi yatıştırmak için bir keresinde söylediği gibi şayet Ruslar Schwanenwerder'e asla erişemeyecekler idiyse, niçin buraya gelmiştik? Baba'nın bakanlığı isabet aldığında neden hiç kimse oraya yakın bir yerlere taşınmanın bizim için tehlikeli olacağını söylememişti? Sanki Baba'nın bakanlığını tahrip eden o vızıltılar artık yokmuş, savaş bitmişmiş gibi. Savaş bitmiş falan değil ama; yakınlarımızda bir yerlere habire yeni bir bomba düştüğünü her dakika fark ediyoruz. Baba gitmeye hazır artık, bana bir öpücük veriyor ve gülümsüyor. Sonra kayboluyor. Bahçeye çıkmak bizim için tehlikeliyse, *Führer*'e kadar yürümek de Baba için tehlikeli olmalı. Ama Baba sanki ona bir şey olamazmış gibi gülümsemeye çalışıyor.

Anne'yle Baba hakkımızda ne düşünüyorlar? Baba niçin gecenin ortasında, hepimiz uyumuşken, illa onun yanına şehirdeki eve gelmemizi istedi? Kısa süre önce Anne sekreterle birlikte Schwanenwerder'deki bütün eşyaların sayımını yaptı, ikisi beraber bütün tabakların listesini çıkardılar; çatal kaşık takımlarının, yatak çarşaflarının, masa örtülerinin de. O zaman düşündük ki, Schwanenwerder'den taşınırken bu ev eşyalarını da alacağız. Almadık oysa. Ayrıca başka bir yere gideceğimizi düşünmüştük, şehre değil, savaşın sürdüğü yere değil. Anne kendisi söylemişti bir seferinde: Tehlikeli hale gelirse, savaşın olduğu yerden kaçarız.

Küçüklerin korktuğunu ve biz büyüklerin de o yalan söylediğinde fark ettiğimizi biliyor olmalı Anne. Hepimiz evet diyoruz, Anne sorduğunda: Okul için ders çalışmanız gerekmediğine seviniyor musunuz? Ama aslında sevinen sadece Helmut, her gün üç saat alıştırma yapması gerekmediği için yüzü ışıyor. Biz büyükler artık küçük çocuk değiliz ki, okul yok oltasıyla avlayamaz Anne bizi. Ama bunu da ona söyleyeme-

yiz, yoksa küçükler iyice korkar. Onlar öğrenmemeliler hepimizi bekleyen şeyin ne olduğunu: çok fazla yaşamayacağız. Bunu yüksek sesle söyleyemem. Çünkü boğazımı düğümlüyor ve ağzımı öyle bir kurutuyor ki, dilim hareket edemiyor. Nefes bile alamıyor insan bunu düşününce.

Helga, ne bakıyorsun öyle endişeli endişeli?

Hiç, Anne. Baba çok geçmeden gelir mi geri?

Elbette. Ona bir şey olur diye mi korkuyorsun?

Anne'nin yüzü seğiriyor. Hâlâ ağrıları var. Birkaç gündür, uzun zaman olmadığı kadar ağır. Son olarak Dresden'den geri döndüğünde hasta olmuştu bu kadar. O zaman şehir tamamen yıkılmıştı, Anne yine Beyaz Geyik'e gitmişti ama bu sefer tedavi için değil de vedalaşmak için. Bir sigara nakliye kamyonuyla geri geldi, mantosu harap görünüyordu, saçları darmadağındı. Ama bunun farkında bile değildi, o kadar üzüntülü ve sinirliydi. Dresden'de onu böylesine üzen bir şey mi öğrenmişti? Bize hiçbir şey söylemedi, yüzümüze bile bakmadı doğru dürüst.

Evimizin etrafındaki gümbürtü gitgide artıyor, kulaklarımı ağrıtıyor. Yakında evimize de ateş ederler. Anne bir şey diyor, ama bu gürültüde anlaşılmıyor. Sonra bağırıyor: Helga, kardeşlerini bul, aşağıya sığınağa gidelim en iyisi.

Dışarda koridordaki halı, üstünde gezinenlerin ayakları altında ezilmiş. Kirli. Burayı kimse temizlemiyor artık. Herkes başka işle meşgul. Koridorda durunca her oda kapısının ardından yazı makinelerinin tıkırtısı, münakaşalar, müzakereler, adamların yazı dikte edişi duyuluyor. Her odada birileri oturmuş çalışıyor, bakanlık binası yıkılalı beri böyle. Bütün bina insan dolu ama merdivenlerde fark edilmiyor bu; çünkü burada herkes çok sessiz, koridorlarda fısıltıyla konuşuluyor. Her gün biraz daha sıkışılıyor, bazı odalarda oturulamıyor artık, çoğu odada pencere camı namına bir şey yok. Cam olmayan pencerelere kartonlar yapıştırılmış, içerisi çok soğumasın diye, yine de rüzgâr üfürüyor, mumlar titreşmeye başlıyor.

Kardeşlerim zemin katta salonda çömelip birbirlerine sokulmuşlar, bombalar korkutuyor onları. Beni gördüklerinde, Helmut sesleniyor: Helga, bize mi ateş ediyorlar şimdi? Ev yıkıldı mı yukarda?

Hayır, Helmut, yok bir şey. Ama şimdi Anne'yle birlikte aşağıya sığınağa gideceğiz ki başımıza bir şey gelme ihtimali hiç olmasın.

Sindikleri köşeden çıkmak için cesaretlerini topluyorlar. Ancak Anne göründüğünde kalkıyorlar yerlerinden. Eskiden hep asansörle inerdik. Ama her an elektrik kesilebileceğinden merdivenlerden iniyoruz; asansör boşluğunda kalmayalım. Kimse bizi çıkaramaz bir şey olursa, herkesin çok fazla işi var. Biz çocuklar sığınağa gidiyoruz ama diğerlerinin yukarıda kalıp çalışması gerek.

Aşağıda her şey eskisi gibi görünüyor. Yukardaki gürültü işitilmiyor. Duvarlardaki resimlerde, yüz defa bakmadığımız tek bir ayrıntı yok. Gecenin ortasında bir hava saldırısının bitmesini beklerken, burada kendi yataklarımız olmasına rağmen uyuyamıyoruz... Evet, her çizgiyi ve her lekeyi tanıyoruz bu resimlerdeki. Halıların üstündeki bütün desenleri de koltuklardaki, örtülerdeki işlemeleri de. Burada aşağıda o kadar korkacak bir şey yok, buna karşılık sıkıcı. Canımız oynamak istemiyor, tek istediğimiz dışarda ateşin durması. Şimdi ne yapmamız gerektiğine dair Anne'nin de bir fikri yok. Sadece beklemek. Beklemek.

Bütün gece ateş ettiler. Ama sığınakta gecelemek istemiyorduk, Anne de istemiyordu. Bir müddet sonra tekrar yukarı çıktık ve kendi yataklarımızda uyuduk. Biz çocuklar şimdi hep beraber aynı odada kalıyoruz çünkü bütün diğer odalar dolu. Eski oyun odamızdayız. Ama epeydir eskisi gibi güzel değil bu oda. Bütün elbiselerimiz, oynadığımız her şey burada üst üste yığılı duruyor. Arızalı borulardan sızan su, çiçek desenli döşemenin üzerinde kahverengi lekeler oluşturmuş. Eskiden böyle

bir şey olmazdı, eskiden her şey anında tamir edilirdi. Hiç değilse kendi yataklarımız duruyor hâlâ. Evdeki diğer insanlar rahatsız portatif karyolalarda uyumak zorundalar, şilte de yok. Hiç değilse kendi yataklarımız duruyor ve kendi çarşaflarımız, sıcak kuştüyü yorganlarımız. Odamız soğuk çünkü burada da pencereler camsız, sadece kartonlar var, karanlıkta siyah görünüyor. Geceleri dışardan rüzgâr estiğinde perdeler şişiyor. O zaman ufaklıklar korkuya kapılıyor, birisinin pencereye tırmandığını düşünüyorlar. Ama son gece kimsenin geldiği yoktu, sadece ateş edildi.

Baba'yı kahvaltıda kısaca görebiliyoruz. Baba'nın artık o kadar çok seyahate çıkması gerekmiyor. Hemen her gün yanımızdan, askerlere yemek ve içki götürmek için cepheye kadar gidiyor düzenli olarak. Ama çok tehlikeli bu, cepheye gitmek...

Baba, artık o kadar sık gitmezsin, değil mi?

Hayır, sevgilim.

Bundan sonra en iyisi hep beraber kalalım.

Nasıl?

Hepimiz, ailecek.

Evet, hakkın var.

Fakat beni dinlediği yok aslında. Üzerine tereyağ sürülmüş ekmeğini hızla yerken şimdiden işini düşünüyor. Ne kadar hüzünlü burası. Schwanenwerder'deyken çok daha güzeldi. O zaman Baba akşam eve gelirdi ve bize zaman ayırırdı, çok meşgul olsa da keyfi yerinde olmasa da. Schwanenwerder'deyken bahar gelmişti, buradaysa sadece toz ve pislik var. Schwanenwerder'deyken bahçede oynayabiliyorduk, neredeyse barış zamanı gibi. Buradaysa sadece rahatsızlık veriyoruz.

Film seyredebilir miyiz?

Hayır, film seyredemezsiniz. Sinema salonunda konferans var.

Ne zaman film seyredebiliriz?

Belki bu akşam, yeni bir saldırı olmazsa.

Saldırılar daha ne kadar sürecek?

Çok fazla değil. Yakında biter.

Hedda, Baba'nın bu cevabından tatmin oluyor. Anne'yle Baba kaç defa söylediler bize bunu? Ve hiç de bitmedi.

Yanıyor. Bütün bahçe yanıyor. Duman odamıza kadar giriyor. Kartonu söküp attık. Alevler birinci kata ulaştı. Baba'nın adamları dışarda durmuş, yığınların üstüne benzin döküyor, ateş üstüne ateş yakıyorlar. Yanan, kâğıt; habire yeni belgeler atılıyor alevlere. Her seferinde alevler nasıl da büyüyor, nasıl da çatırdıyor. Baba aşağıda değil, odasında oturmuş bir radyo konuşması kaydediyor banda. Bugün öğleden sonra yayınlanacak. Berlin'de insanların radyoları var mı ki hâlâ? Yine gümbürdüyor, adamlar ateşin başından kaçıyorlar. Şimdi tam altımızda duvarın dibindeler, korunmaya çalışıyorlar. Anne nerede? Gümbür gümbür, sonsuz sayıda bomba. Topçular çok yakınlarda olmalı. Odanın köşesine, yatakların arasına siniyoruz. Acaba bu gümbürtüde Baba konuşmasına bir ara verir mi, acaba bir yerlere saklanıp kendini güvenliğe alır mı? Anne dalıyor odaya: Gelin çocuklar, çıkın oradan, aşağıya sığınağa inmeliyiz.

Gün boyunca çok ateş edildi. Yukarıya odamıza çıkamıyoruz artık kâh sığınakta kâh koridorlardayız. Baba'yla çalışan adamlar da buradalar şimdi. Çok gürültülü olduğu için konuşamıyoruz aramızda. Arada sırada bir cümle, olsa olsa. Kimsenin öğle yemeği yiyecek keyfi yok. Böyle devam edemez, çok uzun süre katlanamayız buna. Baba çekip gitti gene, beraber duracağımıza dair söz vermişti oysa. Baba geri döndüğünde önce kısaca Anne'yle konuşuyor. Anne bizi ve bakıcımızı yanına alıp yukarı, odaya çıkıyor. Çocukları hazırlayın, diyor.

Ne demek istiyor? Diyor ki: *Führer*'e gidiyoruz şimdi.

Hedda soruyor: *Führer* kurabiye verir mi bize?

Holde'nin de aynı konuda diyeceği var: *Führer*'in kesin bize verecek kurabiyesi vardır.

Saçma konuşuyorsunuz. Niye olsun ki kurabiyesi?

Führer olduğu için, Helga.

Şimdi kimsede kurabiye falan yok. Berlin'e nasıl gelsin ki kurabiye?

Uçakla olamaz mı?

Aptallık.

Ama bütün gün uçup duruyorlar.

Ama eminim ki bize, Berlin'e kurabiye getirmek için değil.

Peki *Führer*'e?.. Anne? Kurabiye verirler mi?

Anne: İyice aç kaldınız, öyle mi? diyor.

Bakıcı kadın eşyalarımızı topluyor. Daha çabuk yapabilmek için ona yardım etmemi istiyor. Sadece yazlıkları mı alacağız, kalın şeyleri de alalım mı? Bakıcı kadın Anne'ye soruyor: Gece giyecek şeyleri?..

Anne: Hayır, diyor, onlara artık ihtiyacımız yok.

Ne demek bu? Anne bize bakıyor: Her biriniz birer oyuncak alabilir. Ama sadece bir tane, duydunuz mu?

Heide kolları bacakları sallanan bebeğini aranıyor umutsuzca. Hiçbir yerde yok, yatakta da yok, oyuncakların arasında da. Heide sığınakta mı unuttu ki acaba? Aşağıda koridorda falan mı? Hayır.

Bakıcı kadın omuzlarını silkiyor: Yapacak bir şey yok.

Ama Heide illa ki kolları bacakları sallanan bebeğini istiyor.

Anne sabırsızlanıyor biraz, bakıcı kadına diyor ki: Heide'ye başka bir bebek alın.

Heide neredeyse ağlayacak. Anne biraz kollarına alıyor onu, o da ne yapacağını bilemiyor: Şimdi ne yapacağız? Derhal buradan çıkmalıyız. Bebeğin de yok işte hiçbir yerde.

Heide başka bir bebeğe razı olmuş görünüyor. Ama aslında razı falan değil, bakıcı kadın bebeği bavula koyarken yüzünden okunuyor bu. Sonra aşağıya iniyoruz. Baba da merdivenden aşağı iniyor, yüzü kireç gibi. Ne kadar da yavaş yürüyor. Ne olacak bizim halimiz?

Dışarda iki otomobil hazır bekliyor. Anne: Helga, sen bizimle öndeki arabaya biniyorsun, diyor. Siz ötekiler Bay Schwägermann'la gideceksiniz.

Baba'nın bir zamanlar *Führer*'den yılbaşı armağanı olarak almış olduğu limuzine biniyoruz. Zırhlı, camları kurşun geçirmez, bize bir şey olmaz bunun içinde. Peki ama camları kurşun geçirmez olmayan diğer arabadaki kardeşlerim ne olacak? Anne yanımda oturmuş sessizce ağlıyor. Baba bir şey konuşmuyor, şoför de konuşmuyor. Üç gece önce şehre geldiğimizden beri bir defa bile dışarı çıkmamıştık. Ancak şimdi görüyoruz burada her şeyin nasıl berbat olduğunu. Sadece harabeler kalmış geriye, duvarlarda koca delikler, kalın duvarlar çökmek üzere. Dört bir yan enkaz yığını. Asfaltın ortasında bomba çukurları. Şuradaki ne, şu ötede, bir ölü mü yatıyor orada? Anne cevap vermiyor. O cansız yığın sahiden bir ölüye benzemiyor mu? Hiç ölü görmemişken nasıl bilirsiniz ki bunu... Geçip gittik bile yanından.

Voss Caddesi'ne sapıyoruz. Bu kısa mesafeyi eskiden hep yürürdük. Arabalar duruyor. Şansımıza, yolda üstümüze hiç ateş açılmadı. Baba önden gidiyor, şoförler bavullarımızı alıyor. Ufaklıklar hızla iniyorlar arkadaki arabadan, yolda ağlamış gibi görünüyorlar. Heide koşarak geliyor ve soruyor: Caddedeki o delikler ne, o taş yığınları ne? İnşaat mı yapılıyor?

Belki.

O zaman inşaat işçileri neredeydi?

Tatil zamanı. Saat beş oldu. Zaten pazar ya bugün.

Heide elimi tutuyor ve bir daha bırakmıyor, Baba'nın peşinden yürüyoruz. Etraf hep yıkıntı. Girişi buluyoruz, kilere doğru iniliyor. Hayır, sığınağa.

Burada penceresiz dört kamara var. Evde neredeyse kırk odamız vardı. Pencere deliğindeki kartonlarla daha güzeldi orası. Burası, ışık yanmazsa, hep karanlık. Burada çatlaklardan sızan tek bir güneş ışını yok. Burada kuşların şarkı söyleyişi işitilmiyor. Havalandırma cihazı olmasına rağmen hava akımı yok. Kamaralar Anne'yle bizler için, Baba koridorda yürümeye devam ediyor. Aşağı inmesi gerektiğini söylüyor. Zaten çok aşağıya indik. Ama daha aşağıda da bir kat var. Baba'nın çalışma odası olacak orada. Ne kadar tahammül edeceğiz buna?

Şimdi herkes bir şeyler soruyor karmakarışık: Bakıcı kadın da gelecek mi?

Öğretmenimiz?

O nerede ki hem?

Gece giyeceğimiz şeyleri niye almadık?

Onlara niye ihtiyacımız olmayacak?

Onları niye almadığımıza Anne'nin verecek bir cevabı yok, belli ki pekâlâ varmış ihtiyacımız. Anne bizi yatağa götürüyor, bu gece iç çamaşırlarımızla, dişlerimizi fırçalamadan uyamamız gerek. Rezillik artık. Kendi yataklarımız bile yok, askeri yataklarda yatıyoruz. Rahatsız ranzalar, küçük çocukların yattığı gibi, bu kamarada başka tür yatak için yer yok. Lanke'de orman vardı, göl vardı ve dışarıda bir sürü hayvan vardı. Gerçi orası da her zaman o kadar güzel değildi, zira kadın şeyleri bulurduk bazen orada. Bir keresinde, Anne'nin dudaklarında hiçbir zaman görmediğimiz renkte bir dudak boyası bulmuştuk. O zaman anladık ki, Baba tek başına Lanke'ye gittiğini söylediğinde tek başına gitmiyor. Schwanenwerder'de de gerçi başka kadınlar olurdu fakat onlar Baba'yla misafirhaneye giderlerdi. Aslında Schwanenwerder en güzeliydi çünkü oraya okuldan arkadaşlarımızı da davet edebiliyorduk. Kayık gezileri yaptık orada, yüzmeyi öğrendik. Şehirdeki evde de en güzel odalar bizimdi ve orada kaldığımızda Baba'yı gün aşırı görürdük. O zaman bizimle çıkar ve her seferinde bize bir şeyler alırdı. Şehirdeki evde o kadar çok oyuncak vardı ki oyun odamıza sığmazdı. Burada hiçbir şeyimiz yok. Kurabiye bile yok. Bugün de güzel bir gün değildi.

Anne odadan şimdi çıktı, holde birisiyle konuştuğunu duyuyoruz. Kapı aralık, ikisinin de sesi gitgide yükseliyor. Bir adamla konuşuyor ama Baba değil. Tanıdık bir ses. İlkin kapıyı burnuyla ittiren küçük siyah köpek Coco'yu görüyoruz, arkasından karşımızda Bay Karnau! Baştan aşağı kire bulanmış olmasına rağmen onu hemen tanıyoruz. Saçları keçeleşmiş, elbisesi lime lime. Bay Karnau yatağa, yanımıza geliyor ve ge-

lişine çok sevindiğimiz için gülüyor. Niye burada o? Bizden dolayı mı? Sığınakta ne yapıyor? İşi mi var?

Bay Karnau önce yıkanmak istiyor, sonra bize buraya nasıl eriştiğini anlatacak. Coco yatağıma sıçrıyor, ranzanın üst katından Helmut ve Holde onu okşamak için ellerini uzatıyorlar. Coco kuyruğunu o kadar çılgınca sallıyor ki çarşafımız darmadağın oluyor, yüzümü yalıyor, tırmalanmak istiyor. Bay Karnau lavaboda boynunu siliyor. Bay Karnau, Berlin'e yanımıza gelmeyi nasıl başardı?

İnanmazsınız, uçakla.

Şehirde bir havaalanı kaldı mı ki?

Yok tabii. Kurfürstendamm'a inmek zorunda kaldık, nasıl sallandık bilseniz, midem altüst oldu.

Uçmak beni de hep kötü eder.

Hedda: Belki de uçağını görmüşüzdür, diyor. Bugün öğlen, gökyüzünde... Onun içinde miydin?

Küçük bir uçak idiyse, o olmuş olabilir. El sallarken gördünüz mü acaba?

Hayır, görmedik. Hedda gülüyor dayanamayıp. Bay Karnau taranıyor, Holde soruyor: Bütün bu kir nasıl oldu?

Şehir toz bulutlarıyla dolu, diyor Bay Karnau, ilerleyebilmek için habire cürufun içinde eşelenmek lazım. Öyle olunca da insan oyun oynamış bir çocuk gibi çamura batıyor.

Coco koklayıp yalanıyor, onunla Bay Karnau'yu gördüğümüzden beri çok zaman geçmiş olmasına rağmen tanıdı bizi. Hilde, Bay Karnau'nun o kadar zaman ne yaptığını öğrenmek istiyor.

Siz anlatsanıza önce. Nasılsınız?

Gayet iyi.

Siz de yeni mi geldiniz?

Evet. Birkaç saat önce.

Daha önce Schwanenwerder'de miydiniz?

Evet. Ama en son, şehirde Hermann Göring Caddesi'nde. Sadece üç gün ama. Ondan önce güzeldi, Schwanenwerder'deyken.

Ama en eskiden olduğu kadar da güzel değildi.

Niçin?

Holde cevap veremiyor. Helmut: O zaman ne çok insan olurdu yanımızda, diyor.

Heide hatırlıyor: Bazen gece bütün evde ışıklar sönerdi. Bir keresinde korkmuştuk, annemiz yoktu, Baba da yoktu. Bir keresinde tamamen karanlık olmuştu, elektrik şalterini kimse ellememişti oysa.

Elektrik kesintisi mi?

Evet, öyle bir şey. Ve Baba çok geç geldi eve.

Bay Karnau'nun yıkanması bitti, şimdi her zamanki gibi görünüyor. Pantolonunu elbise fırçasıyla siliyor ve yanımıza yatağa oturuyor. Bay Karnau bu öğlen hayvanat bahçesine gittiğini anlatıyor.

Hayvanat bahçesi mi? Kapalı değil mi?

Öyle.

Peki hayvanların durumu nasıl?

Pek iyi değil. Onların da barışa en az biz insanlar kadar ihtiyacı var.

Çok şey yıkılmış mı orada?

Bakıcılar olabildiği kadar çok şeyi kurtarmaya çalışıyorlar. Bütün hayvanlarla meşgul olmayı sürdürüyorlar. Düşünün, hayvanlara yem bulmak için bütün şehri dolanıyorlar bakıcılar.

Çok hayvan hasta mı?

Evet, bazıları yaralı ve su sıkıntısı çekiyorlar.

Barış olunca, hayvanlara yardım edelim istiyoruz.

Heide: Öncelikle de balıklara.

Ve aslanlara.

Kardeşlerim hayvanların nasıl kurtarılabileceğine dair öneriler getiriyorlar. Savaş bitince herkes en sevdiği hayvanla ilgilenmek istiyor. Ufaklıklar herhalde Bay Karnau'yu veteriner sanıyorlar ki, hayvanları muayene etmesini istiyorlar. Birçok hayvanın artık kesinlikle hayatta olmadığını hiç akıllarına getirmiyorlar bile. Bay Karnau da bu konuda bir şey demiyor.

Sonra Anne dönüyor, artık uyumamızı istiyor. Ama Bay Karnau anlatmasını bitirmedi ki. Heide dileniyor: Yarın erken yine gelecek misin bize?

Yoksa Bay Karnau kısa bir ziyarete geldi de hemen gidecek mi? Burada kimsemiz yok ki. Bay Karnau hâlâ yatağın kenarında oturuyor, kalkıp dışarı çıkmakta tereddüt ediyor. Sığınağı terk mi edecek hemen? O zaman belki hiç göremeyiz birbirimizi. Bay Karnau: Hayır, diyor, endişe etmeyin, buradaki işim günlerce sürecek.

O halde yarın birbirimizi görecek miyiz?

Gülüyor: Başka bir tasarınız yoksa... Belki öğle yemeğinde, ne dersiniz?

Evet, öğleden sonra da bir şeyler yaparız belki, şey yapabiliriz...

Hilde araya giriyor: Hedda, Bay Karnau'nun çalışması lazım.

İşinden sonra sığınaktan çıkıp gidiyor mu?

Bay Karnau hemen cevap vermiyor, üzgün üzgün bize bakıyor. Ama sonra gülümsüyor: Siz burada kaldığınız müddetçe kimse beni koparamaz buradan, diyor usulca.

Söz mü?

Evet, söz.

Sonra elimi tutuyor. Elleri fırçalamış olmasına rağmen hâlâ tertemiz değil, tırnak uçları siyah. Heide'nin yüzünü okşuyor, sonra bizi terk ediyor, bu akşam meşgulmüş. Yeni nevresimlerimizin üzerinde Coco'nun patilerinin izleri var. Bay Karnau'nun burada sığınakta olmasından duyduğu sevinçle Heide kolları bacakları sallanan bebeğini yanına alamamış olduğunu bile unutuyor.

Heide sabah uyandığında sıkı sıkıya yastığına sarılıyor. İlk söylediği: Bu benim sevgili bebeğim değil ki.

Sonra ağlamaya başlıyor ve böylece diğerlerini uyandırıyor. Heide ağlayıp sızlanmayı sürdürüyor, illa da bebeğini istiyor,

kahvaltıda bile ağlıyor. Anne onu avutmak istiyor ama başaramıyor. Yatağın üstündeki köpek izlerinden ötürü Anne'nin de canı sıkkın. Zira burada değiştirecek çarşafımız, nevresimimiz yok. Anne'nin bir karara varmak için kahvaltı boyunca nasıl kafa yorduğu fark ediliyor. En nihayet diyor ki: Yararı yok. Evden daha eşya getirmemiz lazım, diş fırçası ve geceliğe de ihtiyacınız var neticede.

Heide hemen soruyor: Bebeğimi de alır mısın?

Evet, Heide, bulabilirsek, tabii.

Ama sığınağı terk etmek çok tehlikeli değil mi?

Belki nöbetçilerden birileri de gelir, o zaman olabilir.

Anne Baba'ya bir defa daha çıkmak istediğini anlatıyor. Bu fikir Baba'nın hoşuna gitmiyor, Anne'yi caydırmak istiyor, tartışıyorlar ve Baba ikna sanatındaki bütün yeteneğini kullanıyor. Ama Anne kesin kararlı. Baba çarkediyor: Hiç değilse Schwägermann'ı al yanına, o dışardaki durumu biliyor. Taşımana da yardım eder.

Anne, bir daha hiç görüşemeyecekmişizcesine vedalaşıyor bizle. Sonra gidiyor. Yalnızız. Umarım Anne vurulmaz. Umarım Rusların eline düşmezler. Ancak Bay Karnau ziyaretimize gelince hepimiz biraz daha iyi hissediyoruz. Bay Karnau bizi neşelendirmeye çalışıyor: Bugün istisnai olarak yemeğinizi diyet ahçısı pişirecek. Ne kadar beğeneceğinizi göreceksiniz.

Ama yemeğin tadı, Anne'nin bize pişirdikleri gibi değil. Heide'nin iştahı yok. O kadar hasretle mi bekliyor bebeğini? Bay Karnau: Hatırlıyor musunuz, diyor, o zamanlar daha yeni tanıştığımızda, Coco peynir kabuğu yerdi hani?

Diğerleri hatırlamıyor ama benim hatırıma geliyor. Bay Karnau'nun evindeydi. O zaman daha pek hoşumuza gitmiyordu. Hedda soruyor: O tuhaf hayvanların olduğu o yerde mi?

Yarasaları mı kastediyorsun? diye soruyor Hilde.

Bay Karnau gülüyor: Hayır, çok daha önce, o zaman sen çok küçüktün Hedda, o zaman daha iki yaşındaydın.

Hilde: Evinde yarasalar olan arkadaşınız, diyor, bütün hayvanlarla konuşabiliyordu, değil mi?

Holde yalvarıyor: Biz de bütün hayvanlarla konuşabilmeyi istiyoruz.

Ama burada hayvan yok ki.

Bir tek Coco var.

Bay Karnau teslim oluyor: İyi, peki. Bu sayede Coco da aşağıdaki kafesten bir defalığına çıkmış olur. Bir dakika bekleyin, dönüyoruz.

Gider gitmez, Anne'yi düşünüyoruz. Eve varmış mıdır ki? Evimiz duruyor mudur? Hilde de endişeleniyor ama ufaklıklar fark etmemeli. Neyse ki Bay Karnau ve Coco çok geçmeden dönüyorlar. Bay Karnau köpeğinin ipini ancak odaya girdiklerinde bırakıyor, herhalde küçük köpeklerden de korkan insanlar var sığınakta. Bay Karnau ses dersine başlıyor. Coco'yu Anne'nin odasına iteliyoruz, kapı aralık kalıyor, sonra Bay Karnau, Coco'yu adıyla çağırıyor. Coco hemen içeri dalıp kuyruğunu sallıyor. Heide kollarını uzatıp onu okşuyor. Bay Karnau: Şimdi yaptığımıza iyi bakın, diyor.

Coco tekrar yan odaya konuyor. Fakat bu sefer Bay Karnau onun adını değil de Helga diye sesleniyor. Coco derhal çıkageliyor. Niye böyle oldu?

Bay Karnau: Coco kelimeleri bilmiyor, çağrıldığını ses tonundan anlıyor, diyor.

Bir defa daha. Bay Karnau şimdi sesini değiştirip sesleniyor. Buna rağmen Coco, Anne'nin odasından yanımıza seğirtiyor, sanki bütün seslenişler bir. Bay Karnau nasıl hayret ettiğimizi fark ediyor: Görüyorsunuz, Coco ne kendi adına bakıyor ne de efendisinin normal sesine. Ama aptallığından yapmıyor bunu, tam tersine, sesimi bu değişikliklere rağmen tanıyacak kadar iyi kulakları var. Herhangi bir insanın tanıyabileceğinden daha çok tanıyor sesimi. Coco'nun gelmesi için, dostça seslenmek yeter.

Sırayla Coco'yu çağırıyoruz. Bay Karnau, sesimizi, Coco'nun kesin tepki vermesini sağlayacak şekilde nasıl değiştirmemiz gerektiğini gösteriyor. Onunla dostça konuşalım yeter, hemen yüzümüzü yalıyor. Hırlama, viyaklama, havlama denemeleri yapıyoruz ki, birden Anne geliveriyor. Ne mutluluk. Ufaklıklar onun üstüne çullanıp oyuncaklar ve tüylü hayvanlarla dolu çantayı yağmalıyorlar. Heide sevgili sallanan bebeğini sıkıca kendine bastırıyor, bebeğin bacakları sallanıyor. Fakat hiç sesi çıkmıyor, kırmızı bir suratla öyle dikiliyor. Anne hemen fark ediyor Heide'nin hasta olduğunu. Gel benimle, diyor Anne, ateşini ölçmeliyiz.

Gece korkunç bomba gümbürtüsü sığınakta bizim olduğumuz yere kadar erişiyor. Yataklar sarsılıyor. Hepimiz uyanıyoruz. Ufaklıklar ağlamaya başlıyorlar: Ne oluyor Helga?

Sığınak yıkıldı mı?

Bombalar üstümüze mi düşecek?

Hayır, burada vuramazlar bizi. Hiçbir şekilde.

Karanlıkta ses çıkarmadan oturup kulak kesiliyoruz. Sonu gelmiyor bunun, darbe üstüne darbe, her şey sallanıyor. Yatak, döşeme, masa. Bombalar hep yaklaşıyormuş gibi geliyor kulağa. Kimse kalkıp ışığı yakmaya cesaret edemiyor. Heide mızıldanmaya başlıyor. Bizi kurtaracak kimse yok mu? Anne o kadar derin mi uyuyor? Öbürkülerin hepsi çalışıyor mu? Yoksa sığınakta yapayalnız mıyız? Seslenmenin yararı yok, bombalar fazla gürültülü. Kardeşlerim gözlerini tavana dikiyor. Hepimiz gözlerimizi tavana dikiyoruz.

Acaba en iyisi hep beraber bir yatağa mı uzansak, daha az korkarız belki?

Kardeşlerim sürünerek geliyorlar, bütün hayvanları ve nevresimleriyle. Beraber yatınca nasıl da sıcacık oluyor, kollar ve bacaklardan bir yumak. Geceliğimin kolları Holde'nin gözyaşlarıyla sırılsıklam.

Korkmayın şimdi. *Führer* düşmanları yenecektir. Bunun için o kadar gümbürtüyle ateşler ediliyor dışarda.

Heide'nin ateşten sıcacık olmuş kafası sessizce göğsümde yatıyor, diğerleri uykuya daldıktan sonra da ikimiz tavana bakmaya devam ediyoruz. Bay Karnau buradan çıkmamıza yardım edecek mi? Anne'yle Baba bir şey yapmazlarsa, bize yardımcı olabilecek tek kişi o.

Ertesi sabah bizi uyandırdığında, Baba'nın teni her zamankinden de kötü görünüyor. O da fazla uyumamış olmalı. Anne'yle birlikte yan odaya geçiyor, yalnız konuşmak istiyorlar. Ama dikkatle dinleyince ne konuştukları işitilebiliyor. Baba Anne'ye, tekrar oraya gittiğinde evin ne vaziyette olduğunu soruyor. Anne tamamen kendini kaybetmiş: Ne halde olduğunu gözünün önüne getiremezsin. Her yer harabeye dönmüş, bütün odalar. Halılar sayısız adımlar altında çiğnenmekten pislik yuvasına dönmüş. Orda çocuklar için bir şeyler bulmaya çalışmak... Personel çoktan kaybolmuş, çekip gidivermişler ve taşıyabilecekleri her şeyi de götürmüşler. Şimdi *Volkssturm** orada. Önce beni içeri bırakmak istemediler, elinde el bombasıyla on dört yaşında bir oğlan nöbet tutuyordu, durdurdu beni. Düşün bir, on dört yaşında ve asker olmuş. Helga'mız gibi bir çocuk. Ne becerecek ki o el bombasıyla? O aleti nasıl kullanacağını bile bilemez.

Baba bir şey demiyor buna. Veya o kadar sessiz konuşuyor ki, anlaşılmıyor. Çünkü dışarda yine gümbürtü patlıyor. Kardeşlerim holde oyuncaklarıyla oynuyorlar, sanki gece boyu bu gürültüye alışmış gibiler. Sadece Heide katılamıyor, ateşi tam düşmediği için yatmak zorunda. Aniden Baba'nın sesi gayet berrak duyuluyor, neredeyse bağırırcasına: Hangi biriyle uğraşayım ki? Aşağıda nasıl bir ruh hali olduğunu tasavvur edebilir misin acaba? Tamamen dibe vurduk, böyle devam edemez daha fazla. *Führer*'in sinirleri tamamen iflas etti. Aşağıda neler çektiğimize dair bir fikrin var mı senin?

Yukarıda bir bomba patlıyor. Baba'nın cümlesi boğuluyor. Veya Baba gürültü esnasında konuşmasına bir ara veriyor. Bun-

* "Halk Hücumu". Savaşın sonunda Nazilerin cephe gerisinde savunmayı örgütlemek için kurdukları bir teşkilat. (ç.n.)

dan sonra anlaşılabilen ilk kelime: çikolata. Baba habire kükreyip duruyor: çikolata.

Ne demek istiyor? Sığınakta çikolata mı var? Bize de bir tabaka verirler mi? Adil dağıtırız aramızda. Girişte kardeşlerim sevinç gösterileri yapıyorlar: Bay Karnau geliyor, Bay Karnau geliyor.

Bay Karnau bana bakıyor: Ee, Helga, kara kara ne düşünüyorsun?

Bilmem. Bugünün tarihi ne?

Bugün salı, değil mi? 24 Nisan.

Bana bir iyilik yapabilir misiniz?

Evet, elbette.

Yakında Hedda'nın doğum günü, 5 Mayıs'ta ama tek bir hediye bile alabilmiş değiliz. Az evvel Baba çikolatadan söz etti, bir tabaka çikolata Hedda için sahiden güzel bir hediye olurdu. Buralarda bir yerde sahiden çikolata bulunabilir mi diye bir bakabilir misiniz acaba?

Gözümüzü açalım bakalım, belki mutfaktan bir şeyler aşırabiliriz.

Ama Hedda'nın bunu bilmemesi lazım, yoksa sürpriz olmaktan çıkar.

Ağzımdan bir kelime çıkmayacak.

Bay Karnau gülümsüyor. İnsanın sırrını paylaşabileceği tek kişi o.

Sivrisinekler, diye ciyaklıyor Hedda. Anne dehşet içinde bakıyor.

Dışarda sivrisinekler var.

Sivrisinek mi? Burada aşağıdayken bize bir şey yapamaz ki onlar.

Ama baksana Anne, uçup duruyorlar, hemen kapının önünde.

Sahiden, girişte sürüyle küçük siyah sinek var. Anne: Aman, şu küçük sinekçikleri diyorsun.

Evet, sivrisinekler.

Sivrisinek değil bunlar. Sivrisinekler sokar. Bunlar sokamaz.

Ama ortalıkta uçuşup duruyorlar.

Mutfaktan geliyorlar, Hedda. Sana bir şey yapmazlar.

Anne herhalde Hedda'nın aslında uçakları kastettiğini zannetmişti. Şimdi rahatladı. Aç mısınız? diye soruyor. Bir şeyler yemek ister misiniz?

Evet, acıktık biraz.

Holde: Öğlene çilek var mı? diye soruyor.

Hayır, maalesef burada size sunacak çileğimiz yok. Zaten yaz değil ki şimdi.

Güzel olurdu ama.

Evet, gerçekten de güzel olurdu, sevgili kızım. Belki daha sonra, buradan çıktığımızda. Ama şimdi de mutlaka iyi bir şeyler pişiririz kendimize.

Anne mutfağa gidip bize yiyecek bir şeyler hazırlarken odada kalmamız gerekiyor. Söylediğine bakılırsa, oradaki ahçı kadın çocukların mutfağa girmesini pek sevmiyor. Biz öğle yemeğimizi yerken bazen büyüklerin kahvaltı masası daha yeni toplanıyor oluyor, o kadar geç kalkıyorlar. Gecenin bir vaktine kadar çalışıyorlar, diye izah ediyor Anne, sonra da tabii öğlene kadar uyuyorlar. Büyükler uyurken bizim sessiz olmamız gerekiyor, öğle uykusunu uyudukları zaman olduğu gibi, yani aslında akşam uykusunu. Delilik. Ancak büyüklerin uyanık olduğu bir aralık inebiliyoruz alt kata, yoksa inemiyoruz. Ve gece, diğer hepsi ayaktayken de biz uyuyoruz.

Hep oradan oraya koşuştururken düşünmek mümkün değil, çünkü korkuyor insan. Herkes aptallaşıyor böyle böyle. Korku içindeyken konuşamaz insan, uzun cümle kuramaz. Herkese öyle oluyor, sırf biz çocuklara değil: cümleler hep kısalıyor. Anne ile Baba çoğu kez sadece tek tek kelimeler söylüyorlar. Çoğu kez ne? ya da nasıl? diye soruyorlar, bizlerden birinin bir şey söylediğini fark etmemişler gibi. Sanki sözlerimiz ancak gecikmeyle kulaklarına erişiyormuş gibi. Sanki yoğun havanın

içinde kelimelerimiz tek tek boğuşarak ilerleyebiliyorlarmış gibi. Hâlâ uzun cümlelerle konuşan, hâlâ ciddi ciddi düşünebilen biri, sonumuzun yaklaştığını daha kavramamış demektir.

Burada bütün sesler yanlış tınlıyor. Baba'yı hiç böyle işitmemiştik, Anne'yi de öyle. Anne gülümsediğinde bile, bir şeylerin yolunda olmadığı anlaşılıyor. Sığınakta acayip tipler var, eskiden gayet normal olan insanlar bile şimdi tuhaf davranıyorlar. Sanki herkes delirmiş gibi burada. Bir adam var, habire gözünü kırpıştırıyor; bir başkası var, birdenbire bağırıvermişti, ebedi gençlik pınarı işte bu sığınak, diye.

Herkes korku içinde bakakalmıştı o zaman. Burada hiç kimse öyle yüksek sesle konuşmuyor. Hep yeni birileri geliyor, alt kata iniyor, sonra yine kayboluyor. Bazen geçip giderken görüyoruz, genellikle asık suratlılar ve bir şey söylemiyorlar. Aşağıda o kadar dehşet uyandırıcı ne öğreniyorlar ki? Biz de her gün bir defa iniyoruz aşağı, *Führer* bizi görmek istediğinde ama orada kimse bize bir şey söylemiyor, sadece hoş sözler, durumun o kadar da kötü olmadığı, falan. Kimse bize açık etmek istemiyor mu durumu? *Führer*'in ağzında tik oluşmuş, ziyaretimiz süresince dudakları titriyor. Sonra Bay Stumpfecker geliyor, doktoru, yukarı çıkmamızı söylüyor.

Ne oynayalım ki? Bir kaşık. Küçük bir kaşık, küçük bir kürek oluyor. Şeker, kum. Şeker kutusunda bir kum yığını var ve bir delik kazılması lazım. Delik kazdıkça kapanıyor. Şeker aşağı doğru akıyor. İkinci bir kaşıkla şekerleri kenarda tutmak lazım ki, akmasın. O zaman dibi küçücük bir nokta halinde görünüyor. Şeker kutusunun tabanı. Parlıyor. Ama şeker taneleri anında dökülüyor yine.

Şeker kutusundan parmaklarını çek, Hedda.

Bir çatal. Kurabiye çatalı, bir tırmık. Şekeri çatalla düzle. Sonra yine tırmıkla. Ee, şimdi ne oynayacağız?

Çilek alabilir miyiz?

Hayır, çilek yok. Sorup durmayın. Kaç defa izah etmek lazım?

Ama Lanke'deyken demiştin ki: Bakın, bahçede çilek yetişiyor. Şimdi niye alamıyoruz o çileklerden? Daha olgunlaşmamışlar mı?

Hayır, olmamışlar.

Peki çilekler olduğunda sığınaktan çıkabilecek miyiz? O zaman kendimiz toplayabiliriz onları.

Anne gizli gizli ağlamaya başlıyor. Masadan kalkıp odaya gidiyor. Kapıyı çarpıyor. Ama buna rağmen ağladığını duyabiliyoruz. Bir an sesi kesiliyor. Demir kapıdan geçiyor, şu kapkalın sığınak duvarını deliyor Anne'nin ağlaması.

Anne'yi hep üzmeniz mi lazım böyle?

Niye üzülsün ki, Helga?

Bizim için her şeyi yapıyor. Elbiselerinizdeki delikleri yamıyor, düğmelerinizi dikiyor ve her gün bizim için yemek pişiriyor. Nereden bulsun çileği? Yoksa sizin için çilek bulayım derken dışarda vurulsun mu istiyorsunuz?

Kimse istemiyor bunu. Hepsi suspus yere bakıyor. Anne hâlâ odasında ağlıyor. Her şey hazin burada. Şeker, hazin. Şeker kutusu öyle. Kaşık ve çatal da. Burada tamamen kendi içine dönebilir insan. Başka bir şey için hiç yer yok. Masa hazin, döşeme de. Hiçbir yere gidemezsin. Odalar hazin, lambalar hazin. Sadece bir o yana yürürsün, bir öbür yana. Tamamen kendinle baş başa. Sadece köpekler biraz neşeli. Coco da bir o yana bir bu yana gidip geliyor. Birilerinin elinde hoşuna gidecek bir şeyler olduğunu sanıyor. Buradan asla çıkamayacağız.

Anne odadan çıkıyor. Gözleri kırmızı. Günün sonuna kadar burada oturup susacak değilsiniz herhalde, diyor.

Helmut soruyor: Arabalarımızın durduğu garaja gidebilir miyiz? Buraya geldiğimizde Baba'nın şoförü arabaları garaja götürdüğünü söylemişti.

Çok uzak orası Helmut, bütün koridorları katetmemiz gerekir. Ama belki Bay Schwägermann'a garajın nasıl bir yer ol-

duğunu sorabilirsin, memnuniyetle anlatacaktır. Durun hele; bakın, şu an ateş edilmiyor. Belki bir dakikalığına bahçeye gezmeye çıkmak mümkün olur. Soralım mı nöbetçinin birine, temiz havada oynamaya izin var mı acaba?

Hepimiz ceketlerimizi giyiyoruz. Büyükler küçüklere yardım ederken, Anne bir nöbetçi arıyor. Döner dönmez, hazır mısınız? diyor. Nöbetçi dedi ki, böyle hiç ateş edilmemesi ilk defa oluyormuş.

Dışarda her şey çok başka görünüyor, hemen fark ediyoruz bunu. Daha evvel burada hep çim vardı, şimdi kum dolu koca bir çukur var, kökünden kopmuş bir ağacın çukuru. Ufaklıklar hemen oraya koşturup kaşık çatallarıyla kumu çapalamaya başlıyorlar. Bu büyük tomrukların arkasında Ruslardan ve bombalardan korunmak için saklanılabilir de. Hilde ceketimin kolunu çekiştiriyor: Bak hele Helga, karşıda, yıkıntıların orası, birkaç gün önce, buraya gelmeden, oralarda koşuyorduk işte.

Evet, sütunları kaldırmışlar.

Oradalar, parçalanmışlar ama.

Şu dam nasıl da delik deşik olmuş.

Mutlaka yıkılır çok geçmeden.

Anne de görüyor, bombaların etrafı nasıl yakıp yıktığını. Kimse bizim eve bakmaya cesaret edemiyor, o yöne doğru bile çevrilmiyor bakışlar. Etrafımızdaki bütün evlerde bizi korumak için siper almış askerler var. Sahiden çocuk mu onlar? Yoksa Anne abarttı mı? Hava sakin. Yukarıda, kulede duran nöbetçi bizim için bir tehlike belirdiğinde haber verir mutlaka. Yıkıntılar ve molozlar arasında biraz dolaşabiliriz. Bütün bunlar nasıl inşa edilecek tekrar? Caddeden geçmek mümkün değil. Heide, Hedda ve Helmut kovalamaca oynuyorlar. Birazcık nefes alabilmemiz ne iyi. Ve kollarımızı sallayabilmemiz. Daracık sığınakta buna cesaret edemezsin. Holde gökyüzüne bakıyor: Bakın, bir uçak.

Helmut duruyor. Parmağıyla bulutlara işaret ediyor: Evet, birazdan üzerimize gelecek.

Anne, niye bir uçağa binip buradan gidemiyoruz ki?

Bay Karnau burada, aşağıda, deli olmayan tek yetişkin. Gerçi bütün öbürküler de bize karşı gayet kibarlar ama herkes bir biçimde acayip davranıyor. Bir şey sakladığı hissini uyandırmayan tek kişi, o. Çikolata arama işinde de sır paylaşıyor üstelik. Bay Karnau: Helga, diyor, senle bir dakika yalnız konuşabilir miyiz?

Beni çocuk odasına götürüyor. Ne söyleyecek ki bana? Savaş bitti mi acaba? Yoksa bir şey mi oldu? Anne'ye ya da Baba'ya? Ama bir şey olmuş olsa, Bay Karnau öyle kaygısız bakmazdı. Kapıyı ardımızdan kapatıyor ve cebinden bir tabaka çikolata çıkartıyor.

Harika bu. Nereden buldunuz ki?

Sır, söylenmez. Çünkü, aramızda kalsın, birisi gizli depodan bu çikolatanın eksildiğini fark ederse, kıyamet kopar.

Çaldınız mı?

Hiç böyle bir kelime kullanılır mı, Hedda için doğum günü hediyesiyse söz konusu olan?

Hayır, belki...

Görüyor musun? O halde artık bir daha bundan bahsetmeyelim. Bana söz ver: çikolatayı o kadar iyi saklayacaksın ki, senden başka kimse bulamasın. Annen bile, kardeşlerin bile. Ve onu lütfen Hedda'nın doğum gününden önce çıkarma sakladığın yerden. Çikolatayı hiç kimse bilmemeli. Şayet 5 Mayıs'tan önce sığınaktan giderseniz çikolatayı burada bırakmak zorundasın, anlıyor musun? Ki yolda da birisi bulamasın onu. Söz mü?

Evet, söz. Saklamak için en iyi yer...

Hayır, bana söyleme. Senin dışında kimse bilmemeli.

Bay Karnau tuttu sözünü, isterse çikolatayı bir yerden çalmış olsun, fark etmez. Arkasını dönüyor, çikolatanın nereye kaybolacağını görmek istemiyor. Yastığın altına? Hayır. Kardeşlerim yine yatağıma tırmanırlarsa bulabilirler. Ama burası iyi, minderin altı, oraya kimse bakmaz. Bay Karnau henüz arkasını dönmedi. Bay Karnau benimle o kadar sırdaş davrandı-

ğına göre, Anne'nin bana bugün söylediği o korkunç şeyi de başkasına anlatmayacaktır: Bay Karnau? Şu yırtıcı hayvan isimli adam var ya... Leopar...

Bay Gebhardt'ı mı kastediyorsun?

Evet, Bay Gebhardt, dün akşam sığınakta ziyaretimize geldi o. Anne'ye sordu ki, öncesinde Anne'yle Baba konuşurken de özellikle kulak vermeye gerek olmadan her şey işitilebiliyordu, kulak kesilmeye lüzum yoktu, zaten öyle yüksek sesle konuştular ki duyuluyordu her şey; neyse, adam Anne'ye hepimizi buradan götürmeyi teklif etti, bizi kurtarmak istiyordu, onunla, Kızılhaç'la beraber sığınağı terk edecektik ama Anne, Anne evet demedi, bunu istemediğimizi, burada kalmayı tercih ettiğimizi söyledi ama doğru değil bu, çok istiyoruz buradan gitmeyi.

Helga, ağlamamalısın şimdi. Gel yanıma. Herhalde yanlış duydun, anneniz niye öyle bir şey desin ki? O siz iyi olasınız ister.

Hayır, istemiyor.

Söyleme öyle, Helga.

Öleceğiz, kesin.

Nereden çıkarıyorsun?

Yakında öleceğiz.

Helga, kes artık.

Anne ve Baba hepimiz ölelim istiyorlar. Anne bizim için gece giyecek bir şeyler almak bile istemedi. Bir gece daha fazla yaşayacağımız ihtimalini bile hesap etmedi.

Şaşkın bir vaziyetteydi o zaman. Altı sevgili çocuğunu ölüme terk edecek değil ya, Helga. Kendin de inanmıyorsun buna.

Ama o zaman niye öyle davranıyor?

Görüyorsun, kimse iyi durumda değil şimdilerde. Ama emin ol Helga, burada herkes bütün gücüyle siz çocuklara bir şey olmasın diye kendini ortaya atacak, herkes hayatını feda edecektir sizler için.

Kesin öyle mi?

Evet, kesinlikle.

Bay Karnau gözlerimin içine bakıyor. Ve gözkapakları titremiyor. Söylediğine inanılabilir. Kimse bize artık yardım etmese bile, en azından Bay Karnau var. Hilde kapıya vuruyor: Helga, orada mısınız?

Hela kapatılmış. İçerden kitlenmiş, birisi var. Ne zaman acil çıkmak istesen, hela kitli olur. Hey, Anne, sen misin?

Cevap gelmiyor. Kapıya vurmak da fayda etmiyor. Daha ne kadar sürecek?

Anne hâlâ cevap vermiyor. Fenalaştı mı gene? Bok. Burada başka bir hela yok mudur? Bu katta yok ama aşağıda başka bir helaları vardır. Olmak zorunda, tuvalete çıkmak istediklerinde hep bu kata çıkacak değiller ya. Aşağıya inmekten başka bir şey kalmıyor bana. Yalnız. Aslında yasak bu. Ama en büyük kardeş olarak donuna yapacak değilsin ya. Anne kızar öyle bir şey olursa, tekrar çamaşır yıkaması gerekir. O kadar çok çamaşırımız yok yanımızda.

Merdivende kimse çıkmıyor karşıma, aşağıda insanların çalıştığı işitiliyor, en arkalarda bir odada sohbet ediyorlar. Belki de hela hemen merdivenin altındadır, işte bir küçük oda var orada. Soracak hiç kimse yok. Boşver. Kimse yoksa, rahatsız olacak kimse de yoktur.

Sahiden de bir tuvalet. Ama berbat kokuyor. Geri yukarı koşup bizim tuvaletimizin önünde bekleyecek vakit yok. Ne kadar iğrenç bir tuvalet. Acilen işemeliyim. Burada oturulmaz, nasıl da kokuyor, her taraf pisliğe bulanmış. Nefesini tutmak lazım, hava sidik kokuyor. Belki de erkek tuvaletidir bu.

Mermerin üstüne bir şeyler çiziktirilmiş. Biz çocuklar helada hiçbir zaman duvarları boyayamayız. Evde de burada, yukarda da. Şuraya gülümseyen bir kız yüzü çizmişler, çok kabaca, birkaç çizgiyle. Kız kollarını kafasının arkasına kavuşturmuş, uzun saçlarının altında elleri görülmüyor. Kadın çıp-

lak. Dev gibi göğüsler çizmişler, meme uçları kocaman. Bacakları açılmış, bacak arasında siyah bir karalama. Saç, herhalde. Kim yapar böyle resimleri?

Tuvalet kâğıdı yok mu? Var şurada, rulonun üstünde azıcık kalmış. Bir an evvel çıkmalı buradan, çabucak. Neyse ki dışarısı kokmuyor. Arkada bir odadan hâlâ sesler geliyor ama adamın biri bir başkasıyla konuşuyor olmasına rağmen sadece tek bir ses. Beni açık kapıdan bakarken görünce içeri gelmemi işaret ediyor ve bir şey söylemeden koltuğu gösteriyor. Mikrofona konuşmayı sürdürüyor. Telefon santrali burası, şu da adamın hızlı hareketlerle kabloları sokup çıkardığı kumanda tablosu.

Birbiri ardına telefonlar bağlanıyor. Arkada bir köşede ana tesis takırdıyor. Dışarıdan acil bir telefon geliyor, telefoncu kulaklığını çıkarıp yan odaya koşturuyor. Askerin biri kulaklığı kapıp ahizeye konuşmaya başladığında, telefoncu yanıma geliyor: Ee, Helga, yolunu mu şaşırdın?

Hayır, yukardaki tuvalet doluydu.

Bu tesadüfle telefon santralimizi de görmüş oldun.

Eğlenceli mi, bu kadar çok telefon etmek?

Beni aramıyorlar ki. Ama bir sürü şeyi öğreniyorsun arada.

Biz de bir kere dışarı telefon edebilir miyiz?

Bugün olmaz herhalde, çok fazla sayıda ciddi konuşma var. Ama yarın belki biraz sakin olur. Kimle konuşmak istiyorsun?

Bilmem.

Tesisat yine takırdamaya başlıyor, telefoncu kulaklıklarını takıyor mecburen. Bana bakıyor, omuzlarını silkiyor, gülümsüyor: yine iş.

Şimdi Ruslar geliyor. İşte patır patır merdivenleri çıkıyorlar. Kafesin içine saklanıyoruz, köpeklerin arkasına. Bizi korumaları gerektiği için kıpırdamıyor köpekler. Rusların bizi görmemesi için çömeliyoruz. Coco'nun tüyleri yüzümü gıdıklıyor. Rusların saçlarımızı bile göremeyeceği şekilde yeterince aşağı çömelmiş miyizdir acaba? Çok yakındalar. Nefes bile almama-

lıyız şimdi. Bizi vuracaklar mı? Ölecek miyiz mecburen? Bize yardım edebilecek kimse yok. Adımlar yaklaşıyor. Köpekler titriyor fakat yerlerinden kımıldamıyorlar. Nasıl da kokuyor kafes, köpekler şimdi çömeldiğimiz yere mutlaka işemişlerdir daha önce. Elim de iyice ıslandı ama önemli değil. Nefesimizi tuttuğumuz için köpek pisliğinin kokusunu da alamıyoruz. Şimdi koridordan bir adam sesleniyor: Çıkın oradan.

Bir Rus mu bu? Nerede olduğumuzu biliyor mu? Bizi alıp götürecek mi? Anne'yle Baba nerede ki? Bütün öbürküler nerede? Niçin bu kadar sessiz etraf? Aman nefesimizi tutalım. Bir saniye daha. Umarım kardeşlerim de soluk almamaya dayanabilirler.

Hemen çıkın oradan.

Adımlar iyice yaklaştı. Birisi nefes alıyor, işitebiliyoruz. Sesli sesli nefesleniyor. Köpekler huzursuzlanıyor, habire ayak değiştiriyorlar. Adam tam parmaklıkların önünde. Şimdi fark edecek, kafesin kapalı olmadığını. Şimdi enselendik. Kafes kapısı gıcırdıyor. Köpekler bizi yavaş yavaş duvara doğru sıkıştırıyor. Bakmıyoruz hiç oraya, kapıya bakmıyoruz. Köpekler yer açıyor. Adam içeri giriyor, siyah çizmesini görüyoruz. Çıkın oradan, diyor, ne demek oluyor bu?

Saçlarını görüyoruz. Köpeklerin üzerinden bizi görebilen bir dev bu. Niye saklandınız buraya? Çok pis burası.

Bay Stumpfecker bu, karşımızda dikilen. Ellerini uzatıyor. Boğmak mı istiyor bizi? Gelin çocuklar, diyor, size göre bir yer değil burası. Anneniz yukarıda sizi arıyor.

Ayağa kalkamıyoruz, o kadar korkmuşuz. Bay Stumpfecker bize bir şey yapmayacak mı yani? Gizli değiliz artık, çıkmak zorundayız buradan. Bay Stumpfecker diyor ki: Benimle yukarı gelin, orada ellerinizi yıkayabilirsiniz. Bir şey olduğu yok ki, neyiniz var sizin? Köpeklerin arasında, kimsenin aklına gelmezdi sahiden...

Kafasını sallayıp bize tuhaf tuhaf gülümsüyor. Sol gözünün üstünde seğiren büyük bir yara var. Bay Stumpfecker'in yanın-

dan uçup merdivenden yukarı Anne'ye koşuyoruz. Anne girişte duruyor, oh neyse, Bay Stumpfecker'i ektik. Anne bizi görünce seviniyor: Soluk soluğasınız. Ne kadar hızlı koştunuz öyle!

Korktuk ve hemen senin yanına gelmek istedik.

Nereye saklanmıştınız ki?

Aşağıda, köpek kafesinde.

Ama aşağıya inmemelisiniz.

Sadece telefon etmek istemiştik.

Telefon mu?

Evet, dün telefoncu demişti ki, bugün telefon edebilirmişiz. Ama artık edemeyiz, dışarıya ulaşan bütün hatlar kesildi.

Oturun şuraya ve önce bir güzelce taranın. Birazdan koridorlarda bir gezinti yapacağız. Baba da bize refakat edecek. Daha yeni kalktı, bütün gece çalıştılar.

Nereye gidiyoruz?

Başka bir sığınağa. Berlinlilerle beraber kutlama yapacağız orada.

Çocuklar da var mıdır?

Tabii, muhakkak.

Ne kutlaması bu?

Vedalaş... Anne duraklıyor.

Baba duydu söylenenleri, tam o sırada kapımızın önüne gelmiş: Öylesine bir eğlence işte, oradaki sığınaktaki insanlar da azıcık neşelensinler diye.

Baba insanlara verilecek hediyelerle dolu bir sepet taşıyor. Bombalar şimdi tam tepemizde. Dışarıya çıkmamız epeydir zaten yasak. Her şey sallanıyor. Umarım çok uzun yürümemiz gerekmez. Uzun koridorlardan birinde ışık birden titreşmeye başlıyor. Işık kesinlikle kesilmemeli şimdi, yoksa bu labirentte kaybolduk demektir. Ama titreşerek yanmaya devam ediyor. Çok yavaş ilerliyoruz, ebediyete kadar sürüyor oraya varmamız. Nihayet bizi bir hemşirenin beklediği bir odaya erişiyoruz. Yan tarafta belli ki bir askeri klinik var, beyaz önlükleriyle

hekimler koşuşuyor. Kanla kaplı önlükler. Ayakları üstünde zor duran yaralılar getiriliyor içeri. Birisinin kulakları yok, tüm kafası bandajla sarılmış. Bu niye böyle mumyalanmış Anne, diye soruyor Heide.

Anne bir şey demiyor. Habire yeni insanlar geliyor, kadınlar ve çocuklar da var. Perişan görünüyorlar. Bir adım geri çekiliyoruz, en iyisi Anne'yle Baba'nın arkasına saklanmak. Hilde birazcık utanıyor da hâlâ biraz iyice giyinmiş olduğumuz için, sanki hiç savaş falan yokmuşçasına. Ama duvara dayanıp durmamıza izin yok, Anne ve Baba'yla beraber odanın ortasındaki masaya oturmalıyız. İnsanlar dimdik suratımıza bakıyorlar. Birbirlerinin üstüne yığılmışlar ve öyle bakıyorlar ki, sanki hemen o dakika bir şeyler yapmak istiyorlar bize. Anne fısıldıyor: Yanlarına geldiğimize seviniyorlar.

Baba önce birkaç kelime söylüyor insanlara, sonra yanında getirdiği şeyleri dağıtıyor. Yabancı çocuklara şekerlemeler. Baba'ya dağıtımda yardımcı olmayı canımız istemiyor. Eskiden severek yapardık bunu ama burada biraz korkuyoruz. Sonra topluluktan bir oğlan çıkıp masaya yanaşıyor. Ne istiyor bizden?

Bir şey değil. Sadece bizle şarkı söylemek istiyor. Bir akordeon asmış boynuna, sol kolu sarılı olmasına rağmen çalabiliyor. Ağzını açtığında, azı dişlerinin olmadığı görülüyor. Oğlan akordeonu çalmaya başladığında herkes şarkı söylemeye başlıyor, korkunç yüksek sesle söylüyorlar, düşen bombanın yankısı dört bir yandan çınlıyor –böyle bir şey aslında olamayacağı halde aşağıdan bile– bomba gümbürtüsü durmak bilmiyor, insanlar şarkı söylemeyi kesmiyor, bomba gürültüsü tahammül edilir gibi değil, insanlar yine de şarkı söylemeyi sürdürüyor, hiçbir şey işitilmiyor artık, sadece ağızları açılıp kapanıyor.

Anne'nin peruğu kaymış. Arkadan firketeyle tutuşturduğu kızıl örgü. Anne yatağında yatıyor, odasından çıkmak istemiyor. Gözlerinden anladık, ağlamıştı. Oysa bize az evvel dedi

ki, yakında sığınağı terk edeceğiz. Artık burada kalmamızın bir anlamı kalmadığını, uçakla kaçacağımızı söyledi. Uçak bu şehirden uzaklaştırır, uzaklara, herhangi bir yere götürür bizi, artık savaşılmayan bir yere. Herhalde Bay Karnau çok ciddi bir şekilde konuştu, artık kurtarılmamız gerektiğine ikna etti onu.

Yine de Anne bütün gün ağlıyor. Biz de neşeli değiliz. Birden Hilde ile Helmut didişmeye başlıyorlar. Niye? Kimse doğru dürüst bilmiyor. Helmut yumruk atıyor, Hilde tırmıklıyor, Helmut tırmıklardan korunmak için Hilde'yi tekmeliyor ama Hilde onun kâkülünü yakalayıp saçından öyle bir çekiyor ki, Helmut yere düşüyor. Düştüğü yerden yumruklarını savuruyor ama Hilde üzerine oturup kollarını yakalıyor. Helmut diş telinin arasında tıslıyor. O anda kapıda beliren Anne kükrüyor: Kesin artık, kesin. Nasıl kavga edebilirsiniz böyle bir durumda?

Birden sessizlik. Kimse kıpırdamıyor. Hilde hâlâ Helmut'un üstünde oturuyor ama o kendini savunmuyor artık. İkisi de kollarını indirmişler, Anne'ye bakıyorlar. Biz de öyle. Tık yok. Hilde'yle Helmut kavga ederken onlara bakmıştık ama şimdi sadece Anne'yi görüyoruz. Ve ağlamaktan kıpkırmızı olmuş gözlerini. Kapının kolunu nasıl sımsıkı kavradığını. Nasıl titrediğini, tüm bedeniyle. Ve nasıl nefes alıp verdiğini, elbisesinin altında göğsünün nasıl inip kalktığını. Kimse bir şey demiyor. Herkes bakıyor. Sonsuz uzun bir süre böyle geçiyor.

Sonra nasıl olup da yine birisinin bir şey söylediğini bilemiyoruz. İlk kelime Anne'den mi geldi? Yoksa Hilde'nin ağırlığını göğsünde taşıyamadığı için Helmut'tan mı? Önce kim kımıldadı? Kimse hatırlamıyor. İkisi ancak akşam barışıyorlar. Bay Karnau bize gelir gelmez tatsız olduğumuzu anlıyor. Bugün o bizi yatırabilir çünkü Anne buna gücü olmadığını söylüyor. Bay Karnau lavaboda, herkesin fırçasına diş macunu sıkıyor. Bugün neniz var sizin, diye soruyor.

Yakında buradan uçup gidecek olmamıza rağmen Anne'nin hali komikti.

Uçup gitmek mi? Görüyor musunuz, artık daha fazla yerin altında karanlıkta kalmanız gerekmiyor. Nihayet gökyüzünü de göreceksiniz. Dışarıda muhakkak güzel, güneşli hava vardır. Belki güneye, dağlara uçarsınız. Sonra barış da vardır, bir düşünün, savaş bitmiş.

Hilde: Bir keresinde dağlardayken, diyor, insanların nasıl tiz uzun havalar söylediğini dinlemiştik. Siz uzun hava okuyabilir misiniz?

Hayır Hilde, maalesef.

Biz birazcık biliyoruz ama. Dağdaki insanlar bize gösterdiler.

Holde komik bir ses çıkartıyor. Hilde gülüyor: Uzun hava öyle değil ki Holde. Dinle bak, şöyle...

Hilde gerçekten uzun hava okuyabiliyor, gerçi bir anlığına ama tıpkı Tirol'deymiş gibi işte. Bay Karnau: Sahi, bayağı iyi yapıyorsun Hilde. Göstersene bize nasıl yaptığını?

Hepimiz aynaya bakıp, Hilde'nin dudaklarına nasıl bir biçim verdiğini izliyoruz. Diş fırçalamadan kalan köpükler çenesinden akıyor.

Bir daha Hilde, bir daha.

Yavaş yap ki iyice görebilelim.

Hilde birden çığlığı basıyor: ıyyy, soğuk.

Köpük göbeğine kadar akmış. Hilde artık uzun hava hazırlığına yoğunlaşamıyor çünkü hepimiz gülüyoruz mecburen. Hilde gayet ciddi durmaya çalışıyor. Bay Karnau destekliyor onu: Şimdi böyle maskaralık yaparsanız bu işi bir daha hiç öğrenemezsiniz. Tam Hilde'nin ağzının içine bakmalısınız, en önemlisi dildir bunda.

Herkes Hilde'nin uzun havasını taklide çalışıyor. Bay Karnau: Hayır Helmut, diyor, ağzını çok geniş açıyorsun, mağara gibi yapmalısın ağzını ki dilin çırpınabilsin. Ama Helmut'un diş telleriyle bu iş pek olmuyor. Hedda gülerken tükrüğünü genzine kaçırıyor. Bay Karnau, Hedda'nın sırtına vuruyor. Hepimiz darmadağınık uzun hava çekiyoruz. Sonra yatağa. Heide yine

öbür odada uyumak zorunda, çünkü hâlâ sağlığına kavuşmuş değil ve Anne bize de bulaştırmasını istemiyor. Heide bizimle kalamayacağı için üzgün. Anne bize iyi geceler demek için geliyor. Bay Karnau bize bir masal anlatabilsin diye yalvarıyoruz. Anne izin veriyor. Sonra fal açmaya gidiyor, Bay Karnau da yatağa, yanımıza oturuyor. Ciyk, ciyk. Bay Karnau güzel masal anlatıyor. Anlatırken arada hep molalar veriyor, öbür odada yatağında yatan Heide'ye aktarabilelim hikâyeyi diye. Gerçi bazı cümleler Kuzey Almancası olduğu için masalı tam anlayamıyoruz ama... Ciyk, ciyk, ne de gözel bır guşum ben.

Çikolata duruyor hâlâ yerinde. Parçalanmamış da. Aslında her akşam, Bay Karnau yatağın kenarına oturduğunda pekâlâ parçalanabilirdi. Bugün 1 Mayıs, Hedda'nın doğum gününe sadece dört gün kaldı. Daha önce hareket edersek bir tabaka çikolata kimse onu bulamayacağı için sonsuza dek burada saklı kalacak. Yoksa onu hemen yiyivermek daha mı iyi olurdu? Bir parça çikolatacık. Azıcık tadarım sadece. Ama kardeşlerim kokuyu alırlar. O kadar uzun süre çikolata yemeyen biri, çikolatayı yiyen konuştuğu anda kokuyu derhal tanıyacaktır. Çikolatalı nefesim Bay Karnau'nun yaptığı hırsızlığı elevere-cektir o zaman da.

Bugün Bay Karnau'nun kaşları çatık. Ters bir şey mi var?

Yoo, her şey iyi. Yıpratıcı günlerden sonra herkes bitkin düştü tabii.

Siz de sığınağı yakında terk edecek misiniz?

Evet, siz hele bir güvenliğe kavuşun, sonra diğer büyükler de ayrılacak buradan.

Nereye?

Hiç bilmiyorum, belki de çok uzaklara.

Dış ülkelere mi?

Olabilir.

Bir daha hiç görüşemeyecek miyiz?

Saçmalama, Helga. Siz iyice büyümüş olduğunuz zaman görüşeceğiz. O zaman karşınızda yaşlı bir dede olacak. O ka-

dar ağır işitiyor olacak ki, anlayabilmesi için bağırmanız gerekecek.

Bana gülümsüyor. O da nihayet buradan çıkabileceğine çok seviniyor herhalde. Dışarısının ne kadar güzel olduğunu hayal ediyoruz beraberce. Ne kadar zamandır bir çiçek koklamadık! Ne kadar zamandır köpek dışında bir hayvan görmedik! Ve temiz hava. Ve yağmur.

Düşün Helga, nihayet yine bahar yağmurunun altında duracaksın, şemsiyesiz. Yağar, yağar, elbisen gövdene yapışana dek, yine de üşümezsin. Bahar yağmuru ardından hava nasıl şahane kokar. Veya deniz havası, kocaman dalgalar, denizin uğultusu.

Evet. Eskiden bazen Doğu Denizi'ne giderdik, kale yaparsın, güneşlenirsin, yüzersin. Tenin kararır.

Diğerleriyle birlikte Anne geliyor. Bay Karnau bizi yalnız bırakıyor. Anne ayrılmadan önce son olarak güzelce yıkanmamız gerektiğini söylüyor. Baba da geliyor. Heide'yle ve sallanan bebeğiyle oynuyor. Yıkanmasını bitiren, Baba'nın yanına gidebilir. Bugün bize bir şeyler okuyacak. Anne gece giyeceğimiz şeyleri yeni ütülemiş, benim mavi geceliğim yumuşacık. Helmut üstünde kırmızı firuze çiçekler olan beyaz pijamasını giyiyor. Ufaklıklar yatağa uzanmış Baba'nın okumasını dinliyorlar. Ama benim kafamda o kadar çok şey dolanıyor ki, hikâyeyi izleyemiyorum. Baba yavaş yavaş okuyor, bir yandan da Heide'nin başını okşuyor sürekli.

Sonra kısa bir süre aşağı kata inmemize izin var. Uyumaya gitmek için daha çok erken. Bay Karnau orada değil ama Coco'yu da göremiyoruz. Burası her zamankinden farklı kokuyor, sigara içiliyor herhalde. Baba'nın yanına çalışma odasına gidiyoruz, gözlerine örttüğü meşin bağlarla oturuyor ışıldağın altında. Her zaman tehlikeli görünür bu. Ve sahiden de Baba bir sigara içiyor. Sığınağa gelişimizden beri içmemişti. Anne titizce hepimizin teker teker saçını tarıyor.

Gerçekten uçacak mıyız şimdi birazdan?

Evet Hedda, gerçekten.

Hemen bu gece mi? Yoksa yarın sabah mı?

Tam bilemiyoruz. Bir şey olmaması için gökyüzünün gerçekten güvenli olması lazım. Birkaç saat o kadar önemli değil artık ama, değil mi?

Zil çalıyor. Baba gözündeki bağları çıkarıyor. Başlangıçta her seferinde yüzü biraz kızarmış oluyor ama sonra derinin nasıl esmerleştiği görülüyor. Baba dışarı, koridora çıkıyor. Işıldak tekrar rafa, Baba'nın kitaplarının yanına konuyor. En alt katta zemin hep ıslak. İyi bir işaret değil bu, burada yolunda gitmeyen bir şey var. Köpekler nerede? Niçin kafeslerinde değiller? Merdivende de karşılaşmadık. Başka bir yoldan dışarı mı çıkardılar onları? Bir terslik var, Coco'nun başına bir şey gelmiş olmalı. Baba da Anne de çok bozuklar. Bir nokta geliyor, ağlamaktan başka şey gelmiyor elden. Sadece ağlamak. Anne beni kollarına alıyor. Sadece ağlıyoruz, o kadar. Her şey ne hüzünlü burada. Hilde de başlıyor ağlamaya.

Anne bizi tekrar yukarı çıkartıyor, yatma vakti. Niye bu kadar erken? Anne de hâkim olamıyor artık kendine. Sesi titriyor: Uçağa bindiğimizde uykunuzu almış olmak istersiniz öyle değil mi?

Heide'nin hâlâ tam iyileşmemiş olmasına rağmen benimle beraber yatmasına izin var: Anne, Bay Karnau gelip bize iyi geceler dileyecek mi?

Anne onu bulmaya çalışacağına söz veriyor. Hemen uykuya dalmanız gerekmez, diyor. Birazdan bir hekim size birer iğne yapacak, uçakta kimse fenalaşmasın diye.

Sonra ışığı kapatıp gidiyor. Bay Karnau'yu mu getirecek? Dışarıda birisiyle konuştuğunu duyuyoruz. Şimdi yanımıza gelen adam, Bay Karnau mu bu?

9

Bize doğru gelen şu adam Bay Karnau mu?

Evet, bu Helga olmalı, kız kardeşlerin en büyüğü. Az evvel de yine bu plakta şöyle bir laf vardı: Anne, Bay Karnau gelip bize iyi geceler dileyecek mi?

Küçük Heide bu, sesi biraz hasta gibi tınlasa da onu gayet iyi tanıyabiliyorum. O halde iki çocuğun soruları arasındaki cümle de Anne'nin: Hemen uykuya dalmanız gerekmez.

Sadece dikkatle kulak vermeliyim, o zaman bütün sesler birbirlerinden ayırt edilebiliyor. Ama bu kayıt hangi akşama ait ola ki? Balmumuna kazınmış verilere bakılırsa matrislerin birbirini izlemesi gerek, ilk dinlediğimiz plağın kenarında da 30 Nisan, pazartesi yazıyor, klip-klap'lı kayıt. Görülüyor ki bu bir

kayıt hatası değil, çocuklar sahiden öyle diyorlar, seslerini değiştirerek, tak-tuk, tak-tuk, bu ses de onların ağzından çıkıyor. Bu seslerin anlamı ne? Kardeşler kendi aralarında konuşurken kimse onları dinlemiyorsa gizli bir dil mi kullanıyorlardı acaba? Ara sıra bazı özel kelimeler kullandıkları aşikâr, tanıştığımızdan hemen sonra dikkatimi çekmişti bu ama seslerini niye değiştiriyorlar burada?

Aynı pasajı tekrar alınca, uyanıyorum: özel bir dil falan değil bu, bir masaldan alınma fantastik kelimeler. Tabii ya; bir akşam, uykudan önce, çocuklar benden bir iyi geceler masalı istemişlerdi. Çocuklar burada benim sesimi taklit ediyorlar, hikâyenin geçiş kısımlarını tekrarladıkları bu ses tonu, benim masal anlatırkenki ses tonumun aynısı. Masal onları öyle meşgul etmiş ki anlaşılan, tüm hikâyeyi hatırlamaları için birkaç değinme yetiyor. Ve bunu yaparken benim sesimi taklit etmeleri... Bu bana çok acayip geliyor ama çocuklar konuşma biçimimin belirli hususiyetlerini tıpkısıyla tekrarlamışlar. Çocukların benim sesime nasıl kulak verdikleri ve özelliklerine nasıl dikkat ettikleri üzerine daha önce hiç düşünmemiştim.

Şimdi tekrar baştan alalım. İlk plak, şu: Pazar, 22 Nisan. Çocuklar benim hakkımda konuşuyor, Coco'yu gördüklerine seviniyorlar ve hayvanat bahçesi üstüne sohbet ediyorlar. Oradaki hayvanların o esnada ne kadar kötü durumda olduğunu, çoğunun çoktan ölmüş olduğunu bilmiyorlardı zavallılar. Ama sohbet sırasında konuşmalarında bir hüzün tınısı da var: belki de korkuyorlar, yabancı bir yerde, sığınakta geçirdikleri ilk gece ne olsa.

Şurada, ikinci kayıtta, havlama ve uluma taklidi yapıyorlar, birbirlerine hırlıyorlar, arada gülüşmeler. Nasıl da kaygısızca deniyorlar seslerini. Bundan sadece birkaç saat sonra Yeni İmparatorluk Merkezi arazisine ilk bombalar düşmüştü ama o sırada çocuklar derin uykuda olmalılar, bir şey fark etmemişler.

Altı çocuğun sesleri benim mülkiyetime geçti, karanlıkta çınlıyorlar, tınıları mutfağı dolduruyor, benim dışımda kimse

dinlemiyor onları, hiç kimse, her şey uyuyor, tek dinleyicileri benim. Ve altı çocuk asla bilmiyor bunu.

Çarşamba, 25 Nisan. Seğiren yüzler, çilekler ve çökmüş yanaklar üzerine konuşuyorlar heyecanla, altısının da sesi açıkça duyuluyor ama konuşulanlar arasında bağlantı kuramıyorum. Sadece Helmut'un sesi garip geliyor, sanki konuşurken ağzında çok fazla tükürük varmış, sanki dişleri alışılageldiği üzere sesleri biçimlendirmesi için diline yardımcı olmuyorlarmış gibi, sanki kelimeler fazladan bir engeli aşmak zorunda kalmış gibi.

Diğer bir plak. Kaydın başlangıcında, çocuklar yattıkları yerden benim arkamdan sesleniyorlar: Yarın yine geleceksiniz mutlaka, değil mi?

Benim cevabım işitilmiyor. Gizli mikrofondan epey uzaklaşmışım. Sonra çocukların ses tonu dönüyor, büyüklerin yanında olduğu gibi çocuksu değil artık, duraklayarak, korkunun verdiği ciddiyetle konuşuyorlar. Dışarda her bomba patladığında üzerlerine gelen korku. Sığınağı bir daha asla terk edemeyecekleri korkusu. Son günlerde anne babalarından da korkmaya başlıyorlar yavaş yavaş, Anne'yle Baba durumun baskısı altında giderek tuhaflaşıyorlar çünkü. O kadar tuhaflaşıyorlar ki, belli, çocukları karşısında endişelerini bastırmayı beceremiyorlar. Çocukların sesi öyle bir tona bürünmüş ki, sanki hayatlarının sonuna kadar bir daha gün ışığını göremeyeceklerini seziyorlar.

Şurası, bir gece sohbetinin kaydı, çok hışırdıyor; yatağın altında, mikrofonun çok yakınında rahatsızlık veren bir ses. Ne olabilir bu? Hışırtının hemen ardından çocukların normal konuştuğu duyuluyor. Sonra o anlaşılmaz ses tekrar çıkıyor. Plağı durdurup kazınmış yazıya bakıyorum: Cuma, 27 Nisan. Lakin bu tarih de hışırtının nedeniyle ilgili bir şey söylemiyor.

İlk defa olarak, dinlemeye devam edemiyorum. Hâlâ karanlık. Sadece karşıdaki evin bir penceresinde ışık var: Parıldayan perdenin ardında bir adamın siluetini görüyorum, yavaş yavaş

giyiniyor, iyice uykulu halde, gün doğmadan vardiyaya gidecek. Hâlâ sessizlik. Kafamda sadece altı çocuk sesi.

Korkutucu bir mülkiyet, elimdeki: çocukların son kayıtları, hemen arkasından altısı da öldüler. Bir bombalı saldırıda değil, kaçarken değil, savaş sonrası dönemde zafiyetten veya yetersiz beslenmeden değil. Daha başlarına bunların gelebilecek olmasından evvel, sığınakta öldürüldü çocuklar. Bir anda olmuş bitmiş olmalı, eylem esnasında onu bastırmayacağımdan emindi çünkü katilleri; ama birisi öldürme anını saniyesi saniyesine hesaplamış olmalı, zira ben işimin izin verdiği her boş dakikayı çocukların üst kattaki odasında geçiriyordum. Tamamen içgüdüsel bir şekilde, çocukları gözümün önünden kaçırmamaya çalışıyordum.

Çocuklar onları bekleyen öldürme olayını bilemeyecek durumdaydılar, tamam; ama nasıl oldu da en azından bir yetişkin olarak benim, sığınağın diğer sakinleriyle sürekli irtibat halinde olan, bazılarıyla açıkça konuşabilen veya en azından onları dinleyebilen benim kulağıma cinayetin hazırlıklarıyla ilgili hiçbir şey gelmedi? Neden ben, bununla ilgili kulağıma bir şey gelmemesine çalışılmış olsa bile, bir ses insanı olarak, çevremdekilerin seslerinden bu niyeti çıkartamadım? Ses renginde soluk bir değişme olabilirdi, bir kekeleme, laf arasında sarf edilen bir cümlenin birden kesilmesi... Helga sığınağın son günlerinde baş başa yaptığımız bir konuşmada, buradaki herkesin çocukların hayatını korumak için her şeylerini vereceği sözünü almamış mıydı benden? Kim çiğneyebilirdi bu sözü?

7 Mayıs 1945'te Doktor Kunz diye birisinin ifadesi alınmış. Kunz, ağzını ani hamlelerle açıp iki sıra dişini göstererek, havayı ısırırcasına konuşuyor: Altı çocuğun annesi, ondan daha cuma günü, 27 Nisan'da, çocuklarının öldürülmesine yardımcı olmasını rica etmiş. O da muvafakat vermiş. Salı günü, 1 Mayıs'ta, saat 16-17 arasında Anne onu muayenehanesinde aramış, dahili telefondan tabii, bütün dış hatlar çoktan kesik. Ondan derhal yanlarına gelmesini istemiş. Mamafih ilaçlarını

yanına almamış giderken, ilaç yoktu diyor teessürle ve konuşurken gözlerini gökyüzünden alamıyor, hâlâ hava saldırısı tehlikesi mevcutmuş gibi; ağrı kesici yokmuş, yara bandı bile. Anne ona kararın verilmiş olduğunu söylemiş. Bir yirmi dakika kadar sonra Baba da görünmüş ve altı çocuğun uyutulmasına yardımcı olursa Kunz'a müteşekkir olacaklarını bildirmiş. O anda diyor, Kunz, kravatı göğsünden aşağı düzgünce sarkmıyor, Kunz'un açıklamalarına refakat eden her hareketinde bir o yana bir bu yana sallanıyor, o anda sığınağın ışığının titremeye başladığını anlatıyor, bunun kendisine, hiç anlam veremediği bir biçimde, çocukken sabahın kör vaktinde mutfak masasında oturup eliyle muşamba örtüyü okşayışını hatırlattığını söylüyor.

Sonra Baba gitmiş ve Anne bir saat kadar fal açmakla meşgul olmuş. Sonra Kunz'u içeri almış, holdeki dolaptan morfin dolu bir iğne çıkartarak Kunz'a uzatmış. İğnenin ve muhteviyatının kaynağı, Stumpfecker'miş. Kunz bacaklarını dik tutuyor, her iki tabanının da daima yere tamamen değmesine dikkat ediyor, sanki yerle temasını kesmekten korkuyor. Beraberce çocukların odasına girmişler, çocuklar yatmışlar ama henüz uyumuyorlarmış. Anne alçak sesle: Çocuklar, demiş, korkmayın, doktor şimdi size bir iğne yapacak, bütün çocuklara ve askerlere yapılan bir iğne.

Bu sözlerden sonra Anne karanlıktaki odayı terk ediyor ve Kunz hiç duraklamadan iğne yapmaya girişiyor. Önce Helga, sonra Hilde, Helmut, Holde, Hedda ve Heide, yaş sırasıyla, herkesin koluna sıfır nokta beş santimetreküp, çocukların uykusunu getirmek için. Çocuk kollarının yumuşak derisi özellikle aklında kalmış. İğne yapma işlemi sekiz ila on dakika sürüyor. Kunz dışarı Anne'nin yanına gidiyor, ikisi birlikte, altı çocuğun rahatça uyuması için bir on dakika daha bekliyorlar. Kunz saatine bakıyor: 20.40. Sonra tekrar çocuk odasına giriyorlar, Anne'nin her çocuğun ağzına kırılmış birer siyanür ampulü koyması beş dakika alıyor. Evet, her şey burada bitiyor.

Plakta yine hışırtı: kâğıt, ambalaj kâğıdı, çikolata bu, Helga'nın kardeşi Hedda'ya 5 Mayıs'taki doğum günü için hediye etmek istediği bir tabaka çikolata. Helga benden çikolata istemişti. Diyet ahçısına çaktırmadan büyük çikolata deposundan bir tabaka aşırmayı başarmıştım. Tehlikeli bir girişimdi bu, zira gıda maddesi hırsızlığının cezası ölümdü, mahkeme falan yapmadan, kafaya bir kurşun. Çocuklar için de geçerli miydi ki bu? Helga'nın bir zula bulması lazımdı, herhalde minderin altına koydu çikolatayı ve akşamları, ışık söndürülüp kardeşleri de etrafı göremediğinde orada olup olmadığını kontrol edebiliyordu. Ve çikolatayı yoklarken, farkında olmadan, mikrofonun iyice yakınına uzatıyordu elini.

Gerçi Mişa adlı telefoncu, Naumann'ın santrale onun yanına gelip, Stumpfecker birazdan onlara bonbon suyu verecek, dediğini iddia ediyor: ölmeleri gerek. Mamafih Mişa bu bilginin kendisine verildiği zamanı kestirecek durumda değil, sadece o sırada bütün dış hatların kesik olduğunu biliyor.

Bonbon suyu ne peki? Hışırtıdan sonra çocukların konuşması arızasız dinlenebiliyor, Moreau'ya yaptıkları ziyareti hatırlıyorlar. Çocuklar Moreau'nun öldüğünü hiç bilmediler. Dolayısıyla ondan yaşayan birinden bahseder gibi bahsediyorlar: Ne dersiniz, Bay Karnau'nun o arkadaşı hâlâ kızgın mıdır bize, evinin salonunu çikolataya buladığımız için?

Holde'nin sesi: Şimdi birazcık çikolatamız olaydı...

Helga, Hilde'nin sorusunu cevaplıyor: Hayır, Bay Moreau kesinlikle kızgın değildir artık. Bay Karnau onu sakinleştirdi ya. O akşam ikisiyle beraber dışarı çıkışımızı hatırlıyor musunuz?

Helmut: Yarasalara baktıydık.

Heide, hayal kırıklığıyla: Ama gelmediler.

Geldiler ya.

Hayır, bir teki bile gelmedi.

Belki de gözlerin kapanmıştı senin o sırada, uykucu seni.

Hiç de bile.

Ama geldiydiler işte.

Holde: Onlar kuştu.

Helmut sabırsızlanıyor: Değildiler. Bay Moreau onların kanatlarını nasıl değişik vurduğunu gösterdiydi bize.

Ama o zaman ortalık kararmıştı bile.

Çalılıklara saklandığımızda nasıl da battıydı.

Şimdi yine Helga'nın sesi, çok yakından: Hayır, daha sonra, lamba direğinin altında dururken. Havaya taşlar attık, yarasalar taşların peşinden fırlayıverdiler.

Hedda, ranzanın üstünden: Başlarımıza değecek kadar aşağıdan uçtular, saçlarımızı yaladıydılar.

Neredeyse.

Ama çok yakından uçtular işte. Siyah hayvanlar.

Helga: Bay Karnau dediydi ki, yarasalar taşları sinek sanmış.

Ve yine Heide: Evet, sinek. Ve sivrisinek.

Bütün kardeşleri, sanki hep bir ağızdan: Aman, saçmalama.

Kayıt kesiliyor. 27 Nisan akşamının plağıydı bu. O gün altı çocuğun annesi Doktor Kunz'la ilk defa konuşmuştu. Anne'nin ricasını yerine getiren bu Doktor Kunz kimdi? Neden o günlerde hiç karşıma çıkmamıştı? Birilerinin onu durdurması gerekirdi, icabında güç kullanarak. 19 Mayıs 1945, perşembe günü yapılan ikinci bir sorguda Kunz, onun dışında ikinci bir hekimin daha altı çocuğun öldürülmesine katıldığı şüphesinin ortaya çıkması üzerine önceki ifadelerini tekzip ediyor. Her tanık, yalancı tanık. Kunz sanki onu rahatsız eden küçük siyah sinekler tarafından kuşatılmışçasına habire elleriyle saçlarını karıştırıyor, kulaklarını elliyor, gözlerini siliyor. Kunz ifadesinde öldürme olayının koşulları hakkında yanlış beyanlarda bulunmuş olduğunu kabul ediyor. Stumpfecker'in ona yardım ettiğinin doğru olduğunu söylüyor.

Peki ya bonbon suyu ne? Şeker çözeltilmiş sudan müteşekkil ve içine morfin karıştırılan tatlı bir içecek mi söz konusu? Yoksa bu keskin tatlı limonatanın içine uyuşturucu madde de-

ğil de doğrudan öldürücü zehir mi damlatılmış? Bonbon suyunu, çocuklara yalamaları için verilen, sıvı zehir dolu şekerler hakkında kullanılan bir yanlış tanım olarak mı düşünmek lazım yoksa? Bu durumda bir dirençle karşılaşılmayacağı açıktı, zira altı çocuk çok uzun zamandır tatlı bir şey yememişti ve şekerin kabuğunu yalaya yalaya en kısa sürede eritip siyanür bileşiminin ağızlarına akmasını sağlayacaklardı. Hekimler, baskın şeker tadının, çocukların zehiri hiç fark etmeyip tükürük ve şekerle birlikte kaygısızca yutmalarını sağlayacak ölçüde tat alma sinirlerini başka uyarılara karşı duyarsız kılacağından kesin biçimde emin olamayacakları için ürperiyorlar mıydı acaba?

Kunz bütün çocuklara morfin iğnesi yaptıktan sonra yatak odasını terk ediyor ve yandaki odada Anne'yle beraber çocuklar uyuyana dek bekliyor. Anne, çocuklara zehir verirken onun kendisine yardımcı olmasını rica ediyor. Kunz reddediyor. Bunun üzerine Anne onu Stumpfecker'e yolluyor. Stumpfecker sığınağın yemekhanesinde oturuyor. Kunz'un, doktor, altı çocuğun annesi sizi rica ediyor, demesi üzerine onun peşine takılıyor. Anne artık yan odada olmadığı için Stumpfecker doğrudan çocukların yattığı odaya giriyor. Dört ila beş dakika sonra Anne'yle birlikte geri çıkıyor ve Kunz'a tek bir kelime bile söylemeden uzaklaşıyor.

Her şeyi beklerdim bu adamdan: Stumpfecker'den. Ravensbrück'te çocukların bacaklarını kıran, çalışma odasında süs olarak kavanoz içinde erken doğan bebeklerin konuşma organlarını sergileyen Stumpfecker. Her şeyi beklerdim de bir tek bunu beklemezdim: altı çocuğun öldürülmesini. Beni yaptığımız kayıtları kopyalamaya göndermiş, böylece kendisi çocuklara gittiği sırada beni oradan bir müddet uzaklaştırmıştı: Her şeyi kopyalayın ama dikkatlice. Tamamen ehemmiyetsiz bir sakat sesi kaydı. Ve her şey olup bittikten sonra nasıl da folyoların kesinlikle hasar görmemesi gerektiği üzerinde ısrar ediyordu hâlâ.

Cumartesi, 28 Nisan. Helga tanık olduğu iğrenç bir hadiseyi anlatıyor: Ve her taraf sidik.

Diğerleri kıkırdıyor. Helga bozuluyor: Bu gülünç değil feci bir şey. Nasıl koktuğuna inanamazsınız. Ve erkeklerin o duvarlara nasıl tiksinç resimler çizmiş olduğuna.

Nasıl resimler?

Çıplak, sırıtan koca göğüslü kadınlar çizmişler, bacakları açık, kıllar görünüyor, hatta neredeyse yarık bile. Dikkatli olun, sakın o helaya girmeyin. Buradaki, üst kattaki hela kapalı olsa bile. Orada aşağıdaki helaya girmek zorunda kalmak, altına yapmaktan bile kötü.

Aşağıda, caddede, son kalan gece kuşlarından biri bisikletiyle geçip gidiyor, tekerlekler asfaltta vızıldıyor.

Şoför Kempka, yalancı tanıklardan bir tanesi, şunları anlatıyor: Stumpfecker ona, Baba'nın kendisine başvurup hızlı tesir eden bir zehir zerkederek altı çocuğunun hayatına son vermesi için ricacı olduğunu söylemiş. Stumpfecker ise, kendi çocuklarını düşünerek bu eylemi asla gerçekleştiremeyeceğini sebep gösterip bunu reddetmiş. Altı çocuğun babası çaresiz vaziyetteymiş.

Kempka arada dönüp dönüp köpekleri soruyor. Benzin kokusunun hâlâ tam çıkmadığını söyleyip özür dileyerek parmaklarını kokluyor. En nihayet kömürlükteki kaçaklar arasında, çiftin isteğini anlayışla karşılayan bir hekim bulunmuş. Altı çocuğun ölümünü sağlayan, o. Kim peki bu hekim? Kunz değil. Başka kimse de ortaya çıkarılamıyor. Stumpfecker, bu hadiseye bulaşıklığı nedeniyle sorgulanma ihtimalinin söz konusu olmasından da önce ihtiyaten sığınaktaki başka insanlara birtakım yalanlar anlatacak kadar ileri mi vardırmıştı perdeleme taktiğini?

Vedalaş... Ne kastetmişti Anne bununla?

Ne zaman?

Az evvel, eğlence için diğer sığınağa gittiğimizde.

Evet, Baba cümlesinin ortasında kesti sözünü.

Vedalaşalım mı dedi?

Helga heyecan içindeki kardeşlerini yatıştırıyor: "Vedalaşalım" mı? Niçin? Kimle vedalaşacaktık ki? Yaralılar bir yere gitmedi, hâlâ sığınaktaki koğuşta yatıyorlar.

Heide soruyor: Çocuklar da mı?

Evet.

Hilde: Komik, diyor. Berlin'de hiç çocuk yok onlardan başka.

Helmut atılıyor: Biz de varız ya.

Holde: Korkunç görünüyorlardı.

Çocuklar?

Hayır, hastalar. En arkalarda bir tanesi vardı, saklanıyordu çünkü ağzı yoktu.

Helga: Bunu bizi korkutmak için sen uyduruyorsun.

Hayır, sahiden. Ağzı yoktu. Sadece öyle bir delik.

Kes artık.

Helga son cümleyi öyle kesin bir tavırla sarf etmiş ki, bunun ardından 29 Nisan, pazar gününün plağında bir müddet sessizlik hüküm sürüyor. Sanki çocukların her biri zihinlerine hücum eden yaralı resimlerini silmeye çalışıyormuş gibi. Veya Anne'nin yarım kalan cümlesine dair Helga'nın yaptığı açıklamadan kuşkulanmışlar gibi. Ve sanki Helga, söylediklerine kendisi bile inanmadan kardeşlerini umutsuzca yatıştırmaya çalıştığının o an bilincine varmış gibi.

Baba'nın emir subayı, Schwägermann, akşam yediye doğru Anne'nin çocukların yatak odasına gidişini gözlediğini anlatıyor. Birkaç dakika sonra gri bir suratla geri çıkmış. Schwägermann'ı görünce hıçkırarak boynuna sarılmış ve zorlukla konuşabiliyormuş. İfadesi alınırken sürekli olarak sökülmüş yakasından sarkan ipliklerle oynayan Schwägermann, onun kekelediği sözleri yavaş yavaş anlayabildiğini söylüyor: Kadın az evvel altı çocuğunu öldürmüş. Anne tamamen çöküyor. Emir subayı Anne'yi, kocasının onu beklemekte olduğu

konferans odasına götürüyor. Adamın yüzünden bütün kanı çekilmiş. Olanları biliyor, tek kelime konuşmaya gerek olmadan. Uzun müddet hiçbir şey demiyor.

Mişa adlı telefoncunun yaptığı tamamlayıcı açıklamaya göre, altı çocuğun annesi ifadesiz bir yüzle ön taraftaki sığınaktan gelip telefon santralinin yanından geçiyor, kocasının çalışma odasına dalıyor ve burada masanın başına oturup ağlayarak iskambil falı açıyor. Yaklaşık yirmi dakika sonra yukarı çıkıp kaybolmuş. Kocası ise görünürde yokmuş. Mişa, bir keresinde Schwägermann'ın güya Helga kendisine ahlaksız teklifte bulunduğu için şaşkına dönmüş olduğunu da söylemeden duramıyor.

Altı çocuğun annesinin zaafiyet geçirdiğine ve tamamen dermandan düştüğüne dair tasvirlere mukabil, başka anlatımlara bakılırsa, önce kahve pişirmiş, sonra da bir tanığın ifadesine göre kocası, Axmann ve Bormann'la birlikte geçmiş zamanlar üstüne hararetli bir sohbete dalmış. Kempka da saat 20.45'te altı çocuğun anne babasıyla vedalaşmak üzere tekrar sığınağa gittiğinde çiftin sakin ve kendine hâkim bir görüntü arz ettiğini anlatıyor. Kempka sık sık susup sanki kendi dışında birisi daha konuşuyormuş gibi kulak kesiliyor. Ayrılırken Anne ondan, şayet Harald'a, ilk evliliğinden olan çocuğuna rastgelirse candan selamlarını götürmesini rica etmiş.

Veriler ışığında yapılan bir kurguya göre, Anne altı çocuğunu saat 17.30 sularında yatağa götürüp uykularını getirecek bir içecek vermiş, muhtemelen içinde Veronal olan bir meyve suyu. Sonra, çocuklar uyuduktan veya en azından uyuştuktan sonra, Anne elindeki ampullerden ağızlarına asit hidrosiyanik damlatmış. Bu anlatıma göre, bu işi yaparken, arka tarafta yatan çocuğa erişmek için her seferinde, zahmetli bir şekilde, öndeki çocuğun üzerinden eğilmesi gerekmiş. Zira çocuklar gövdelerinin üst kısmını ona doğru uzatıp ağızlarını açarak, öldürücü zehiri almada annelerine yardımcı olabilecek durumda değillermiş artık. Özellikle ranzanın üstünde yatan çocuk-

ların ağzına zehiri akıtmak, Anne diğer eliyle çocuğun kafasının arka tarafını desteklediği sırada asidi boşa dökmemek için bayağı hassas elli olmayı gerektiren zorlu bir işlemmiş; üstelik, Anne'nin üstünde, kendi ölüm saatini beklerken giydiği beyaz şeritli kahverengi elbise gibi, böylesi bir faaliyet için elverişsiz bir kılık varken.

Bütün çocuklar bu işleme dirençsiz bir biçimde metanetle tahammül etmişler, sadece Helga sıvıyı almaya direnmiş, tatlı dilli telkinler de bir şeyi değiştirmeyince Anne çaresiz, zehiri Helga'ya güç kullanarak vermiş.

Bu olay akışını tasvir eden kim? Veriler inanılır olmaktan tamamıyla uzak görünüyorlar. Anne kimseden yardım almadan bütün bunları yapamazdı. Bu bilgileri aktaran fakat ismini vermek istemeyen her kimse, bir şeyler saklıyor: O son akşam çocuk odasında Anne'yle birlikte kim vardı? Tekrar 30 Nisan'a dönelim: Çocuklar benim masal anlatma sesimi taklit etmezden evvel, arka planda benim kendi sesim de işitiliyor. Hep beraber bir iyi geceler şarkısı söylüyoruz: Yarın sabah erken, Tanrı isterse, uyandırılacaksın gene. Tiz sesler, olanca yorgunluklarına rağmen, uyumlu söylemek için debeleniyorlar.

Fakat yanımızdaki daireden benimkine dolan boğuk inlemeler biniyor şarkının üstüne: Tanyeri ağarmazdan önceki aşk oyunları, komşuların.

Kız çırılçıplak. Çıplak dar omuzlardan başka bunu gösteren bir şey olmasa da tamamen aşikâr bir şey. Göğüs çıkıntısının başladığı yerden itibaren gövde parlak bir örtüyle kaplanıyor. Plastik folyo sol göğsün üstünden azıcık kayıyor, kafası biraz yukarı kaldırıldığı için; hafifçe sivri çene, onun üstünde hafifçe kapanmış dolgun dudaklar, geniş kaş eğrisinin altında kapalı gözler, uzun kirpikler ve keman kaşların üstünde parlak, pürüzsüz alın. Tenin tümüyle ahenkli pırıltısı kusursuz. Sıhhatli bir cilt, şu morumsu lekeler olmasaymış, bir de, bütün yüzü kaplayan ve saçlar arkaya tarandığı için iyice göze batan yeşilimtrak

ışık. Koyu perçem alnın tepesinden itibaren gayri tabii bir sertlikle gerilmiş, bir bakıma bütün gövdenin ağırlığı saçlarda asılı, saçları kavrayan eldivenli el, morgda çalışan bir askere ait; asker on iki yaşındaki ölünün başını fotoğrafçıya döndürerek koyu renkli önlüğünün önünde tutuyor, soluk yüzle arkaplanın kontrast zenginliği böylece artıyor.

Altı çocuğu İmparatorluk Merkez Bürosu'nun sığınağında müstakil bir odada bulmuşlar, üstlerinde hafif gecelikler, yataklarında yatıyorlarmış. Yeraltında. Bugün burası düzlenmiş arazi. İnfilak sırasında çatlayan betonun altında unufak olan bir tabaka çikolata da toprakla karışmış olarak, orada yatıyor. Altı çocuğun her birinde zehirlenme belirtileri saptanmış. Yakınları olan kişilerce kimlik tespiti yapılması maksadıyla, cesetler 1. Beyaz Rus sektörünün 79. muhafız alayının Smersh birliğinin Berlin'deki binasına getirilmiş.

Helga'nın cesedinin otopsisinden sonra şöyle bir dosya hazırlanmış. Harici muayene: Ceset bir kıza ait, görünüş itibarıyla on beş yaşlarında, iyi beslenmiş, üzerinde açık mavi renkte etekli gecelik var. Boyu, bir metre elli sekiz santim. Göğüs genişliği, altmış beş santim. Deri tabakasının ve görünebilir olduğu yerlerde mukozanın rengi, soluk kırmızı-kiraz rengi. Gövde yüzeyinin arka kısmında dağınık olarak kırmızımsı mor çürüme lekeleri, deriye oturmuş. Tırnaklar mavileşmeye yüz tutmuş. Kürek kemiği ve kabaetleri bölgesinde tazyikten ötürü ten rengi belirgin biçimde sararmış. Karın derisi çürüme nedeniyle kirli yeşil renk almış. Kafanın biçimi uzunca, yanlar basık. Saçlar uzun, koyu sarı, örgülü; yüz biçimi oval, çeneye doğru sivriliyor. Alın hafif basık. Kaşların rengi, koyu sarı. Kirpikler uzun. Göz rengi, mavi. Burun dik, düzgün, küçük. Gözler kapalı. Ağız kapalı. Dil ucu dişlerin arasına kısılmış. Ceset ters çevrilirken ve göğüs kafesine baskı yapıldığında ağızdan ve burundan kan geldi, belli belirsiz bir acıbadem yağı kokusu alındı. Göğüs kafesi normal gelişmiş, göğüs uçları ufak, koltukaltlarında kıllanma tespit edilmedi. Karın düz. Harici cinsel organlar

normal gelişmiş. Büyük dudaklar ve venüs tepeciği kasık kemiği eklemine kadar kıllanmış. Bekâret zarı dairevi. Dahili muayene: mukoza mavimsi renkte. Bağırsak muhteviyatı olağan. Rahim sıkı, dört santimetre uzunluğunda, yumurtalık kanalları seviyesinde genişlik üç santim, kalınlık iki santim. Rahim dış ağzı yarık şeklinde, kapalı.

Dosya saç örgüsünden bahsediyor, oysa ceset fotoğrafında Helga'nın saçı açık. Cesedin saç örgülerini kim çözdü? Lastik eldivenli patoloğun elleri mi?

Uyanan ilk kuş kıpırdanıyor, şarkıya başlıyor, derken diğer ağaçlardan da cıvıltılar yükseliyor. Gecenin nihai olarak sona erdiği an. Bu kayıtlardan kalkarak nasıl bir şey kurgulanabilir ki? Her plağı büyük bir dikkatle defalarca dinledim. Bütün sesleri teşhis edebildim, kendiminkini de altı çocuğun annesininkini de. Plakları imha etmek daha mı iyi olurdu acaba? Hayır, kayıtları silemem, bunu kaldıramam, altı çocuğun son günlerini işitilmez kılamam, sessizliğe terk etmek istemiyorum onları, öldürülmelerinin bir akşam öncesinde benim ağzımdan masal dinleyen bu çocukları.

Bu, 30 Nisan'daydı. Son kayıt. O akşam birbirimizi son defa gördük. Ertesi gün bütün balmumu, bütün kayıt cihazları biraraya toplandı ve bir kısmı daha sığınakta imha edildi. Dokuz akşam, 22 Nisan'dan başlayarak, dokuz balmumu matrisi demektir. Plakları doğru sıraya sokup verileri not ediyorum. Ama burada, mutfak masasında dokuz değil, toplam on plak duruyor. 21 Nisan'da mı başlamıştık yoksa? Yoksa bir akşam iki kayıt mı almıştık? Bu olamaz, çünkü geceleyin plak değiştirmek imkânsızdı. Ve 1 Mayıs akşama doğru Stumpfecker beni kopyalamaya göndermişti zaten. Peki hiç öğleden önce bir kayıt yapmış mıydık? Başka bir cihazla, benim odamda? İşimi bilen çocuklar benim için plağa konuşmak istemiş olabilirler mi? Hayır, hiç kimse babalarının isteği hilafına bunu başaramazdı. Tarih yok, numara yok. Burada bir hata var, benim yaptığım bir kayıt değil bu.

Bize doğru gelen şu adam Bay Karnau mu?

Bu plağı başlangıçta bir dinlemiştim; Helga, Heide ve anneleri arasındaki kısa konuşmanın olduğu plak.

Bize doğru gelen şu adam Bay Karnau mu?

Anlayabildiğim son cümle bu. Hayır, bu kaydı gerçekten de ben yapmadım. Hiçbir noktasında diğer dokümanların ses kalitesine erişmiyor, altı çocuğun o canlı gece konuşmalarından da eser yok. Bu dokümanı tecrübesiz birisi hazırlamış olmalı: Helga'nın son cümlesinin ardından, teşhis edilemeyen birtakım gürültüler aksediyor sadece. Mamafih benim dışımda kimse gizli mikrofonu, yatağın altındaki ses alma cihazını bilmiyordu. Şimdi mağmum bir yetişkin sesi duyuluyor, kadın mı erkek mi? Ayırt edilemiyor, çok kısa konuşuyor. Uzaklardan seslenir gibi, evet, evet, oh, evet, diyor.

Bu noktadan itibaren artık kimse konuşmuyor. Yalnızca toplam altı kere tekrarlanan bir höpürtü. Arada bir çığlık mı o? Kısa bir ağlama? Sonra sadece nefes sesi kalıyor. Altı çocuk ciğerinin bozuk ritmli soluması. Yoğunluğu ve yüksekliği düşüyor. En sonunda hiçbir şey duyulmuyor artık. İğne hâlâ plağın olukları üzerinde dönüyor ama mutlak sessizlik hâkim.

Bu metindeki bazı karakterler gerçek kişilerin ismini taşısa da, bunlar, tıpkı diğer kişiler gibi, yazarın icadıdır.

Kitabın önündeki söz, Joseph Goebbels'in 20 Nisan 1941'de günlüğüne düştüğü nottandır.

Bu romanla ilgili çalışma, Aşağı Saksonya Vakfı'nca yazarları teşvik programı çerçevesinde desteklenmiştir.

AYRINTI

Mevlânâ Celâleddinî Rumî
Mesnevi
Cilt 4-5-6

Edebiyat/Çev. Prof. Dr. Mehmet Kanar/880 sayfa/ISBN 978-975-539-735-1

Türk-İslâm dünyasında Kur'ân'dan sonra en çok okunan,
okutulan, müfredattan hiç çıkmayan, sık sık çevirileri,
şerhleri yapılan bir dünya başyapıtıdır Mesnevi.

İçindeki konu çeşitliliği, çağrışım yoluyla yazılan ve
iç içe geçmiş hikâyeleri, felsefî sonuçları, âyetlerden, hadislerden,
kelâm-ı kibâr denilen büyük insanlara ait sözlerden alıntıları,
bunların şerhleri, üç büyük dinle ilgili olarak anlatılan olaylarla,
ele alınan meselelerle bir kültür ansiklopedisi,
bir başka deyişle dinler tarihi ansiklopedisidir Mesnevi.
Mânâ yönü ağır bastığı için de bu şaheserin bir başka adı
"Mesnevî-i Ma'nevî"dir.

Dünyanın belli başlı bütün dillerine çevrilmiş sekiz asırlık
bu dev eser her gün artan bir ilgiye mazhar oluyor.
Mesnevi üzerine Türkçe'de ve dünya dillerinde gün geçmiyor ki
yeni bir kitap, yeni bir çalışma çıkmasın ortaya.
Mevlana'yı en iyi ancak elimizde doğru,
aslına en çok yaklaşan bir çeviri varsa
anlayabileceğimiz düşüncesinden hareketle,
Türkçe'de ilk defa, Farsça asıllarının
Latin harfleriyle yazılmış halini yan sayfada vererek,
bütün Mesnevi'yi nazım olarak yayımlıyoruz.

Laura Restrepo
Hezeyan

Edebiyat/Çev. Zeynep Öztekin Yıldırım/240 sayfa/ISBN 978-975-539-737-5

Aguilar, işsiz bir profesördür. İlk evliliğinden olan çocuklarını görmek için çıktığı birkaç günlük seyahatten döndüğünde karısı Agustina'yı bir otel odasında histeri nöbetleri geçirirken bulur. Adeta kendi zihninde kaybolmuş gibidir. Gerçeğe paralel bir evrendedir sanki Agustina. Bizimkinden çok uzak olmayan ama geçit de vermeyen bu evrende, kocası Aguilar'ın bildiği ama anlamadığı bir dili konuşur Agustina. Ne yapacağını şaşıran Aguilar dehşete kapılır: "Karımın altüst olmuş aklı beni ısıran bir köpek adeta ama aynı zamanda havlamaları arasından bana yardım çığlığı gönderiyor ve ben de nasıl cevap vereceğimi bilemiyorum. Agustina aç, yaralı evine dönmek isteyip de başaramayan, ertesi saniye bir zamanlar evi olduğunu bile hatırlamayan bir sokak köpeği."

Karısını iyileştirmek için çare arayan Aguilar, Agustina ve ailesine ilişkin birtakım sırlara ulaşır. Aguilar'ın, Agustina'nın, Agustina'nın eski sevgilisi Midas'ın ve Agustina'nın dedesi Nicolás'ın zihninden çarpıcı bilinç akışlarıyla aktarılan dört parçalı hikâyede, parçalar birleştikçe Agustina'nın hezeyanının nedeni de yavaş yavaş belirmeye başlar.

Laura Restrepo, gerçeklikle düşselliği, tarihle haberciliği bir araya getiren tarzıyla tam da Güney Amerika edebiyatının büyülü gerçeklikle kirli gerçeklik arasındaki sınırında duruyor. Kurmacanın verdiği özgürlükle, gerçekleri kendi yorumlarını katarak genişleten Restrepo romanlarının ikili bir karakteri var: Katı bir gerçekçiliğe karşı zengin bir hayal dünyası.

Restrepo, bu romanında, klasik tragedyalara özgü temaları kullanmış. Ön planda okuru hemen içine çekecek bireysel dramlar; gizem, aşk, ihanet, karmaşık ilişkiler yer alıyor. Arka planda ise Kolombiya'nın çatışmalı ve acılı tarihi... Hezeyan, savaş ve yolsuzluk nedeniyle zarar görmüş bir ülkenin çaresiz insanlarının hayatta kalmak için verdiği gündelik mücadeleyi anlatıyor. Umudunu hiç yitirmeyen insanlar bunlar; önlerindeki engelleri aşmaya yetecek kadar güçlü bir iradeye sahipler. Başarmak için ihtiyaç duydukları yegâne duygu ise yakınlarının sevgisi...

Kolombiyalı yazar, gazeteci ve aktivist Laura Restrepo Hezeyan adlı romanında bir kadının hezeyanlarla darmadağınık olmuş bilincinden ülkesi Kolombiya'nın tarihine bakıyor.

Hans Koppel
O Asla Geri Gelmeyecek

Edebiyat/Çev. Nuray Önoğlu/288 sayfa/ISBN 978-975-539-745-0

Ylva, döşeğin altını araştırıp çatalı buldu, sımsıkı tutarak adamın yüzüne saplamaya başladı. İlkinde, adam onu durdurmayı başardı ama ikincisinde çatal yanağının kıkırdağına saplandı.

Ylva yatağın üzerine zıpladı, adamın pantolonunu çekti ve anahtarı bulmak için ceplerini karıştırmaya başladı.

"Ben orospu değilim" diye bağırdı, adamın bulunduğunu tahmin ettiği tarafa doğru karanlıkta tekme sallayarak. "Ben denize atlayan anneyim.

Beni duyuyor musun, seni sapık piç? Ben denize atlayan anneyim."

Hans Koppel, O Asla Geri Gelmeyecek adlı romanında büyük bir aile dramına tanık ediyor okuru... Mike ve Ylva Zetterberg, kızları Sanna'yla birlikte, İsveç'in bir sayfiye kasabasında mutlu mesut yaşamaktadır. Arada bir uç veren, Ylva'nın zor geçmiş çocukluğundan kaynaklandığı düşünülen kimi sorunlar dışında mutluluklarını gölgeleyecek hiçbir şey yoktur. Ancak Ylva günün birinde kocasına o akşam iş arkadaşlarıyla birlikte dışarı çıkacağını, iş arkadaşlarına ise eve gideceğini söyleyerek ortadan kaybolur. Mike'ın umutsuz bekleyişi, polisin ve çevrenin, vaktiyle kocasını aldatmış bir kadının ortadan kaybolma hikâyesinden beslenen önyargılı bakışları altında cehenneme dönerken, aylar geçmesine rağmen Ylva geri dönmez.

Ylva'nın ortadan kaybolmasına neden olan korkunç olaylar zincirini örten yoğun sis perdesi ancak Stockholm'de eski günlerden bahseden iki okul arkadaşının, "gizemli" milyoner Jörgen Patterson ile marjinal gazeteci Calle Collin'in, okul günlerini ve herkese kök söktüren "dörtlü çete"yi yâd etmeye başlamasıyla aralanacaktır: Ylva'nın da üyesi olduğu "dörtlü çete" yıllar önce büyük bir suç işlemiştir ve bundan zarar görenler intikam peşine düşmüştür.

O Asla Geri Gelmeyecek son derece etkileyici, bir o kadar da başarılı bir psikolojik gerilim romanı. Daha en başından Ylva'nın aslında ölmediğini ve evine bir taş atımı mesafede tutulduğunu biliyoruz bilmesine ama gerilim ve heyecan kitabın son sayfasına kadar dinmiyor. Suça, kin ve nefrete, intikama, kefarete, kısacası insanın kanını kaynatan ve akıtan, sinirlerini geren ve boşaltan şeylere dair sürükleyici hikâyesiyle bu roman, okura tam anlamıyla uykusuz bir gece vaat ediyor...